metodika programu

ACTIVE CITIZENS

pro 2. stupeň základních škol

Vhodné do hodin výchovy k občanství | pro školní parlamenty | jako volitelný předmět / zájmový kroužek

úvod

Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ
© Člověk v tísni, o.p.s., Praha, 2019
Všechna práva vyhrazena.
ISBN 978-80-7591-024-0

„Globálně propojeni, místně zapojeni," tak zní heslo mezinárodního programu Active Citizens. Usiluje o svět, ve kterém jsou lidé připravení bezkonfliktně a efektivně spolupracovat s druhými na rozvoji míst, kde žijí.

Active Citizens je původně mezinárodní program zaměřený na podporu interkulturního dialogu a rozvoje komunit realizovaný organizací British Council ve více než třiceti zemích světa. V rámci spolupráce British Council a vzdělávacího programu Varianty společnosti Člověk v tísni vznikla v roce 2012 metodika přizpůsobená českému školnímu prostředí, která zdůrazňuje posílení komunitního rozměru školy a aktivní zapojení studentů do řešení problémů v jejím okolí.

V ruce nyní držíte aktualizovanou verzi metodiky programu Active Citizens přizpůsobenou pro druhý stupeň základních škol. Ukazuje učitelům cestu, po které se mohou vydat, pokud chtějí systematicky vést žáky k aktivnímu občanství – posilovat u nich kompetence aktivních občanů a zapojit je do života místní i globální komunity.

British Council je kulturní organizací Spojeného království, usilující o posílení dobrých mezinárodních vztahů. Podporuje otevřenou diskuzi na aktuální společenská témata a napomáhá výměně zkušeností v oblasti vědy, vzdělávání, kultury a rozvoje občanské společnosti. Nabízí také celou řadu jazykových kurzů obecné i odborné angličtiny vedoucích k mezinárodně uznávaným zkouškám.

Program Varianty organizace Člověk v tísni nabízí informační servis a metodickou podporu v oblasti společného, interkulturního a globálního rozvojového vzdělávání. Cílem programu je podpora utváření inkluzivního prostředí a otevřeného klimatu ve společnosti a výchova ke globální odpovědnosti.

obsah

kapitola 1 | O programu Active Citizens a aktivním občanství 2
kapitola 2 | Metodika Active Citizens 19
fáze 0 | Úvod do programu Active Citizens 21
Aktivita 0.1 | Bingo! 23
Aktivita 0.2 | Rychlá seznamka 26
Aktivita 0.3 | Kdo uteče, vyhraje 27
Aktivita 0.4 | Řeka 28
Aktivita 0.5 | Naše zapojení a naše odpovědnos 32
Aktivita 0.6 | Pravidla komunikace a spolupráce 35
Aktivita 0.7 | Kdo je aktivní občan? 37
Aktivita 0.8 | Zeď slávy 39
Kapitánský deník 41
fáze 1 | Identita – Já 43
Aktivita 1.1 | Kdo jsem já a kdo jsi ty 46
Aktivita 1.2 | Já a moje identita 49
Aktivita 1.3 | Objektivy identity 51
Aktivita 1.4 | Naše předpoklady o druhých a o světě 53
Aktivita 1.5 | Viditelné a skryté části našich identit 56
Kapitánský deník 61
fáze 2 | Dialog – Já a Ty 63
Aktivita 2.1 | Principy dialogu – 1. část 66
Aktivita 2.2 | Principy dialogu – 2. část 72
Aktivita 2.3 | Síla řeči těla 76
Aktivita 2.4 | Zpětná vazba 78
Aktivita 2.5 | Nácvik dialogu a zpětné vazby 8,
Aktivita 2.6 | Síla otázek 82
Aktivita 2.7 | Co je oceňující zjišťování? 85
Kapitánský deník 89
fáze 3 | Komunita – My společně 91
Aktivita 3.1 | Komunita – co to znamená 94
Aktivita 3.2 | Mapování komunity 97
Aktivita 3.3 | Komunita a škola 99
Aktivita 3.4 | My jako součást systémů 101
Aktivita 3.5 | Hra na trojúhelník systémů 103
Aktivita 3.6 | Kdo rozhoduje? 105
Aktivita 3.7 | Víme, komu pomáháme 108
Aktivita 3.8 | Desatero společensky prospěšného projektu 110
Aktivita 3.9 | Výzkum v komunitě – příprava 117
Aktivita 3.10 | Vyhodnocení výzkumu a výběr tématu 121
Kapitánský deník 123
fáze 4 | Projekt – Plánování 125
Aktivita 4.1 | Polévka bez plastu – pořádáme komunitní akci 128
Aktivita 4.2 | Tvorba vize 140
Aktivita 4.3 | Návrh projektu 142
Aktivita 4.4 | Strom očekávání 145
Aktivita 4.5 | Silné a slabé stránky projektu 147
Aktivita 4.6 | Kdo jsou ostatní hráči? 151
Aktivita 4.7 | Kroky k projektu 153
Aktivita 4.8 | Nástroje plánování: hlavní výstupy časový harmonogram 155
Aktivita 4.9 | Výtah 159
Aktivita 4.10 | Propagace projektu 161
Aktivita 4.11 | Na titulní straně novin (cover story) 166
Kapitánský deník 167
fáze 5 | Projekt – Realizace, zhodnocení 169
Aktivita 5.1 | Ohlédnutí za projektovou plavbou 171
Aktivita 5.2 | Moje místo na palubě 173
Kapitánský deník 174
Inspirace | Příklady dobré praxe 177
Kapitola 3 | Přílohy 189

Kapitola I

O programu Active Citizens a aktivním občanství

V první kapitole se dozvíte:

- proč je dobré vést žáky k aktivnímu občanství;
- jakým způsobem rozvíjí aktivní občanství program Active Citizens a na jakých principech staví;
- jaké jsou krátkodobé i dlouhodobé dopady programu;
- co je pro práci s metodikou potřeba promyslet dopředu a jak s ní pracovat v průběhu roku.

aktivní občanství a role školy

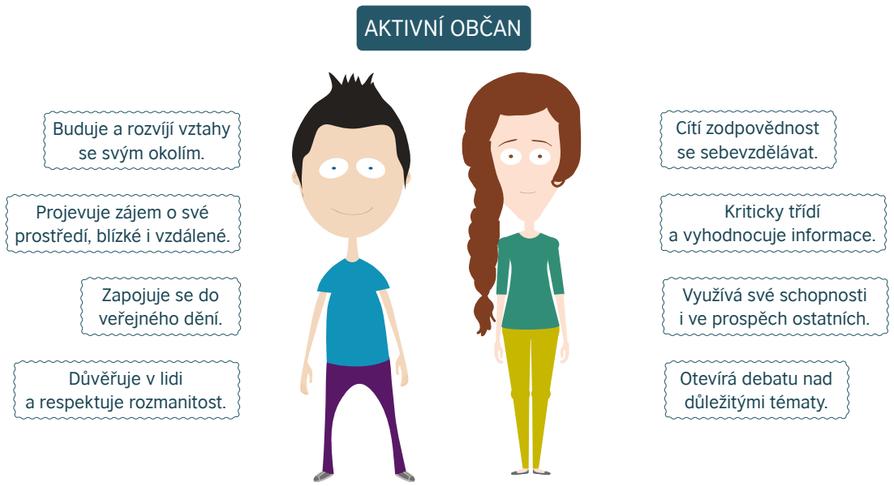

„Aktivní občanství může vypadat přímočaře jako např. pomoc sousedovi, může být ale i výzvou jako např. řídit velkou kampaň. Pro některé přichází přirozeně jako výsledek rodinné tradice, náhodného setkání nebo inspirativního učitele. Pro většinu musí být podporováno a rozvíjeno“ (Lawson, 2001). Získávání „aktivních občanů“ vnímá většina demokratických států jako zásadní pro udržení a rozvoj demokracie, protože ti se zajímají o prostředí, ve kterém žijí, a spoluvytváří ho. Jednají při tom v souladu s demokratickými hodnotami a principy, s tolerancí a respektem k lidem i přírodě.

PROČ SE NEANGAŽUJÍ

Ochota mladých lidí k občanské participaci byla předmětem řady velkých mezinárodních šetření. Čeští studenti v nich mezi svými evropskými kolegy vycházejí více skeptičtí a méně aktivní. Česká studie „Mladí a nevšední“ odpovídá na otázku, proč se mladí lidé málo zapojují do veřejného dění:

1. protože nemohou: nemají dostatek prostředků (peníze, čas apod.); nenaučili se potřebné dovednosti;
2. protože nechtějí: mají pocit, že nedokážou nic změnit (nevěří si, že mají schopnosti úspěšně občansky participovat, obávají se, že systém nebude na jejich aktivity reagovat); cítí se odcizení od společenských institucí a světa politiky;
3. protože jim to nikdo nenabídnul: jejich okolí občansky neparticipuje a/nebo občanskou participaci nevnímá pozitivně (Šerek, Petrovičová, & Porubanová-Norquist, 2012).

Role školy

Na aktivní zapojení do veřejného života má vliv mnoho faktorů – rodina, kamarádi, média, prostředí, ve kterém se pohybujeme… Z psychologického hlediska je pro občanskou participaci nejdůležitější etapa mezi 10. a 15. rokem našeho života – začínáme rozumět lidem s odlišnými hodnotami, uvědomujeme si svou osobnost a začínáme budovat vlastní ideologickou a občanskou identitu. Občanské postoje vytvořené v době puberty přetrvávají po další desetiletí a určují naše občanské chování (Čáp, 2014).

Škola, jako místo, kde mladí lidé tráví velkou část svého času, se stává klíčovou institucí, která může zapojení mladých lidí podporovat. Může své žáky vybavit kompetencemi a nástroji, které jim pomohou se zapojit do rozhodování a řešení problémů ve svém okolí i širší společnosti.

Škola je jedním z prvních míst, kde se mladý člověk setkává se systémem, který nevytvořil. Je důležité, aby dostal možnost školu nahlížet kriticky, ptát se, podílet se na jejím chodu, a tak si vyzkoušet participovat (Čáp, 2014). Demokratické klima školy je důležitým aspektem pro přijímání a žití demokratických hodnot.

Pro rozvoj občanských kompetencí je důležitý i způsob, jakým jsou žáci vedeni. Pokud chceme žáky vést k aktivnímu občanství (a ne jen o aktivním občanství vyučovat), nabízí se propojit život ve škole s reálným prostředím mimo školu. Řešení konkrétního problému za zdmi školy má velký vliv na rozvoj kompetencí žáků (viz rámeček).

VÝCHOVA K AKTIVNÍMU OBČANSTVÍ A ŘEŠENÍ REÁLNÉHO PROBLÉMU

Důležitost řešení reálného problému vyplývá i z desetiletého výzkumu občanské participace: nejlepším prvním krokem k získání potřebných znalostí, schopností a motivace je samotné angažování se v řešení konkrétního problému, který se jednotlivce dotýká (Gaventa & Barrett, 2010).

Žáci řešením reálného problému rozvíjejí svou důvěru a dovednosti k zapojování se do veřejného dění – to je označováno jako vědomí vlastní účinnosti (self-efficacy), specifičtěji pak jako politická účinnost (political efficacy) (Bandura, 1977; Gaventa & Barrett, 2010). Ta je klíčová pro budování občanských postojů k aktivní participaci ve společnosti. Dělí se na:

- Vnitřní politická účinnost: odpovídá míře důvěry ve vlastní schopnosti podílet se na politickém procesu a schopnosti zapojovat se do občanských záležitostí.
- Vnější politická účinnost: označuje míru důvěry lidí ve vládu a instituce odpovídat na jejich občanské potřeby a požadavky (Joseph Kahne & Westheimer, 2006).

Zdroj:
Výtah z Analýzy současného stavu naplňování klíčových kompetencí v oborech a průřezových tématech se vztahem k VUR (Činčera, Šimonová, 2017) a článku Je výchova k aktivnímu občanství potřeba? (Čáp, 2014).

pohnuli světem, pohněte jím i vy!

Zachraň jídlo

Malála Jusufzajová

Nicholas Winton

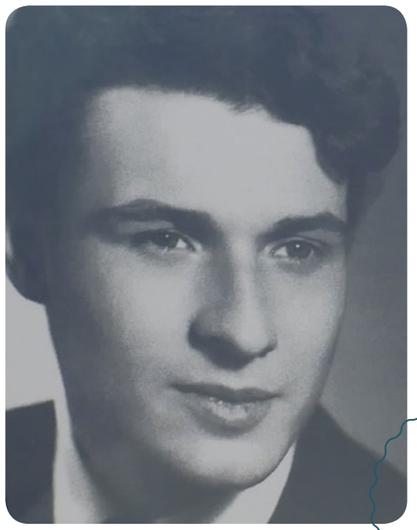

Jan Palach

Inspirativní příběhy aktivních občanů ze světa i z České republiky si můžete přečíst na **straně 177**.
Najdete zde i popisy školních projektů, které vznikly na základě práce s metodikou Active Citizens.

program Active Citizens a žáci jako aktivní občané

Program Active Citizens nabízí učitelům i žákům propojit školní prostředí s tím, co se děje přímo v jejich obci. Vede žáky k naplánování a realizaci vlastního (společensky prospěšného) projektu, který pomáhá rozvoji místní komunity/obce. Díky propracovaným a logicky provázaným aktivitám žáci během celoroční cesty k projektu rozvíjejí hodnoty, schopnosti a dovednosti aktivních občanů. Program se zaměřuje jednak na rozvoj měkkých kompetencí – které žáky vedou ke vnímavosti k sobě samému i svému okolí či ke schopnosti vést dialog a ke spolupráci s druhými. Nabízí i konkrétní nástroje, které žákům pomohou např. naplánovat výzkum v komunitě či nastavit cíle a harmonogram svého projektu **(viz Učební fáze programu Active Citizens na straně 10)**. Řešením konkrétního projektu ve spolupráci s místními aktéry žáci posilují svou politickou účinnost (self-efficacy).

Logický model programu Active Citizens (Činčera, Šimonová, 2017):

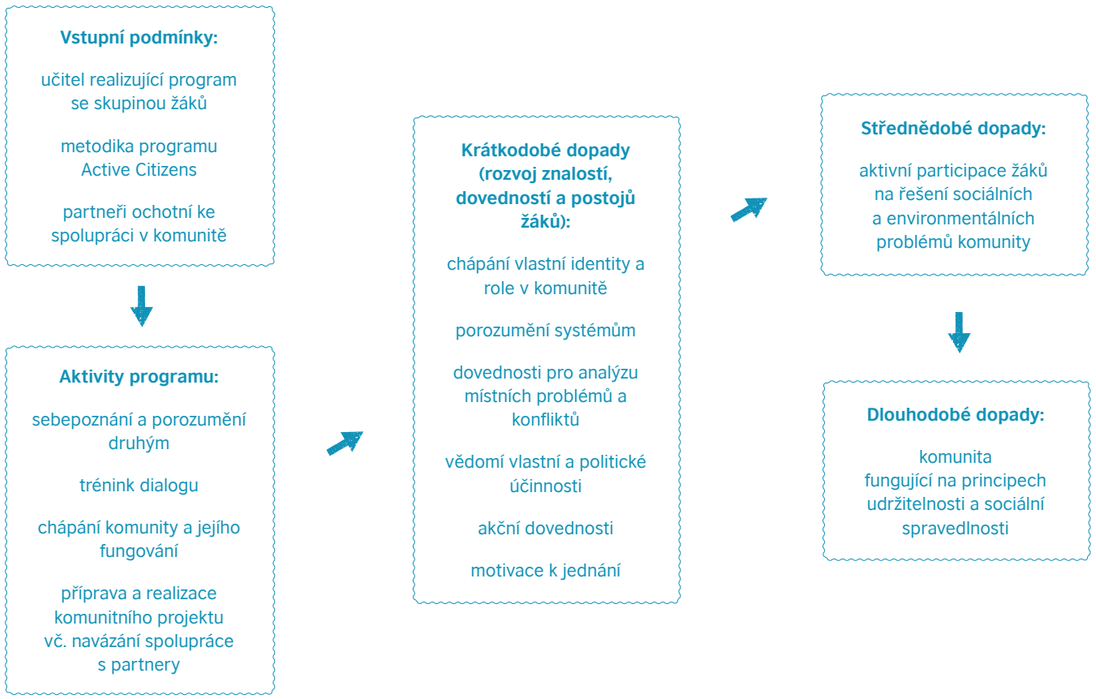

Principy, na kterých program Active Citizens staví

K realizaci společensky prospěšného projektu pro místní komunitu by se dalo dojít různými cestami. Program Active Citizens zdůrazňuje několik principů, které vyjadřují filozofii programu a na které je dobré myslet při práci s žáky. Ti by si tyto principy pod vedením učitele měli osvojit.

1. OCHOTA ZMĚNIT SVÁ PŘESVĚDČENÍ
   Přesvědčení, která si ve své hlavě utváříme, mají sílu ovlivnit naše názory, naše chování a v neposlední řadě naše činy. Ne vždy je naše přesvědčení podložené celistvým viděním dané situace, nikdy ji nedokážeme nahlédnout ze všech úhlů pohledu. Pokud uznáme, že naše názory a myšlenky se zakládají na omezených znalostech, dostáváme se do upřímnější konverzace s druhým člověkem. Program Active Citizens umožňuje žákům prozkoumat svá přesvědčení a zatvrzele na nich netrvat – naopak zvídavě ověřovat jejich platnost s druhými.

2. JAZYK, KTERÝ POUŽÍVÁME
   Program upozorňuje na to, že je důležité se zaměřit na způsob, jakým přemýšlíme a mluvíme o světě. Naše vnímání často sklouzává k problematickému vidění reality, stejně tak se o realitě následně i vyjadřujeme. Zapomínáme si uvědomovat, že některé věci fungují dobře. V programu Active Citizens vycházíme z toho, že jazyk, kterým mluvíme, spoluutváří náš svět.

3. OCEŇUJÍCÍ ZJIŠŤOVÁNÍ
   Oceňující zjišťování (v angličtině Appreciative Inquiry) je přístup, který pomáhá naplánovat a nastartovat pozitivní změnu v našem okolí či organizaci. Zakládá se na otázce: Co nám funguje a jak na tom můžeme stavět? Základním východiskem je předpoklad, že v každé komunitě, skupině, organizaci něco funguje dobře. Rovněž se předpokládá, že pokud chcete stavět na minulosti, musíte z ní použít to nejpovedenější. Takový přístup pomáhá i naší sebejistotě při zvládání nových úkolů. Oceňující zjišťování je čtyřstupňový proces.

   krok 1: odhalení stávajícího stavu
   ↓
   krok 2: představa, čeho bychom mohli dosáhnout
   ↓
   krok 3: záměr, čeho bychom měli dosáhnout
   ↓
   krok 4: realizace

   Více v **aktivitě 2.7** Co je oceňující zjišťování.

4. ZÁJEM, ROZPOZNÁVÁNÍ, POJMENOVÁVÁNÍ
   Abychom uměli reflektovat nebo měnit něco na sobě nebo naší komunitě, potřebujeme danou věc rozpoznat, pojmenovat, dozvědět se o ní více.

5. PŘEMÝŠLENÍ O SYSTÉMECH
   Jsme propojeni s druhými lidmi a se světem okolo nás miliony způsoby. Oblečením, které nosíme, jídlem, které konzumujeme, technologiemi, které využíváme. Zapojujeme se tak do místních i globálních systémů, jsme provázáni s lidmi a okolím nejen v místě našeho bydliště, ale i s lidmi a místy, která jsme nikdy nenavštívili. Přesto na sobě vzájemně závisíme.

   To je dobré si uvědomovat i při realizaci komunitních projektů. Když lépe pochopíme systémy, do kterých náležíme, můžeme dělat kvalifikovaná rozhodnutí s ohledem na trvale udržitelný rozvoj našich obcí. Můžeme se ptát, jaké globální výzvy svým projektem pomáháme řešit, či do jakých systémů se skrz realizaci svého projektu zapojujeme?

   Příklady existujících systémů:
   - politický (struktury s rozhodovací pravomocí, lokální, regionální, národní, globální);
   - ekonomický (finanční systémy);
   - environmentální (řeky, oceány, počasí);
   - technologický (elektřina, internet, mobilní telefony);
   - kulturní (média, móda, hudba, televize, sport).

Učební fáze programu Active Citizens

ÚVOD → JÁ → JÁ A TY → MY SPOLEČNĚ → PLÁNOVÁNÍ PROJEKTU → REALIZACE A ZHODNOCENÍ PROJEKTU

Active Citizens je ucelený vzdělávací program, který v průběhu jednoho školního roku či dvou let, vede žáky k realizaci projektu pro místní komunitu. Před samotnou realizací rozvíjí u žáků dovednosti a postoje, které jsou potřeba pro plánování společensky prospěšné akce i pro bezkonfliktní spolupráci v týmu. Učební proces je strukturován do šesti fází, jejichž učební výstupy se prolínají a vzájemně podporují. Každá z nich je důležitá pro naplnění celkové vize programu.

FÁZE 0: ÚVOD DO PROGRAMU ACTIVE CITIZENS.
Úvodní aktivity pomohou žákům ujasnit si cestu, na kterou se s programem Active Citizens vydávají, nastavit pravidla v týmu a lépe se poznat. Základem úspěšné budoucí spolupráce je tým, který se zná a jehož členové si navzájem „sedí“.

FÁZE 1: IDENTITA – JÁ.
Žáci se v této fázi učí porozumět vlastní identitě. Chápání vlastní identity posiluje naši empatii a zvyšuje zájem o bezkonfliktní soužití s druhými, pomáhá nám učit se novým věcem a umět přijímat odlišné perspektivy. Znát sám sebe nám při realizaci projektu pomůže lépe řešit problémy i navazovat či udržovat kontakty. Žáci se učí porozumět nejen svým vlastním postojům a svému chování, ale i postojům a chování druhých.

FÁZE 2: DIALOG – JÁ A TY.
Ve fázi 2 zkoumáme dialog a principy, na kterých stojí. Dialog je důležitým nástrojem pro hledání hlubšího poznání – otevírá možnost nahlédnout na věci z různých úhlů pohledu a hledat nejvhodnější řešení. Abychom mohli vést dialog, musíme se naučit oceňovat odlišné názory a být ochotní změnit svůj pohled na věc, být otevření a věřit ve spolupráci s druhými. K vedení dialogu napomáhá i styl naší komunikace a jazyk, který během ní používáme.

FÁZE 3: KOMUNITA – MY SPOLEČNĚ.
Soužití v rámci místního společenství úzce souvisí s tématem identity, kultury i dialogu. Žáci se učí chápat roli jednotlivce ve společnosti. Seznamují se s pojmem komunita v lokálním, národním i globálním měřítku a zkoumají vzájemnou propojenost všech těchto rovin. Skrze mapování místní komunity zjišťují, jaká jejich komunita je – kdo jsou hlavní aktéři, v čem se jí daří a s jakými problémy se potýká. Znalost komunity je zásadní pro nalezení prioritního tématu, kterému se žáci budou následně věnovat ve svém projektu.

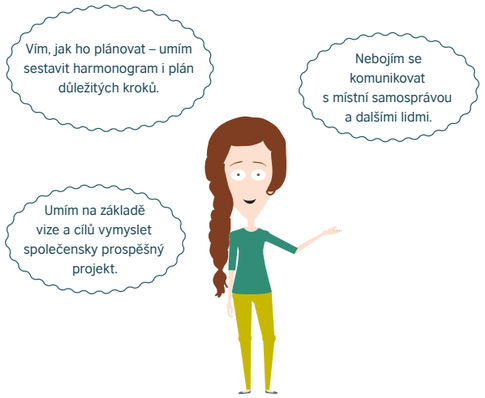

FÁZE 4: PROJEKT – PLÁNOVÁNÍ.
Žáci si nastavují vizi společensky prospěšného projektu a cíl, kterého by chtěli dosáhnout. Z cíle žákům vyplyne konkrétní podoba projektu, který budou ve své obci realizovat. Žáci si stanoví projektový plán i harmonogram, nastavují si spolupráci s místní samosprávou a dalšími místními aktéry.

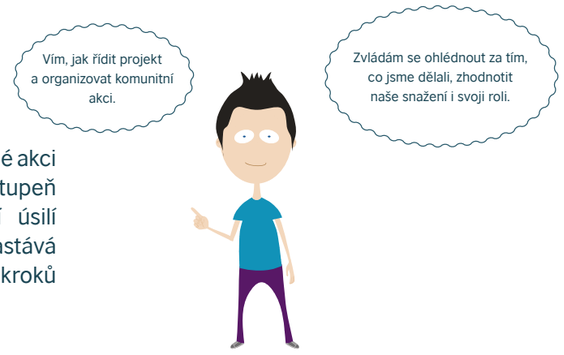

FÁZE 5: PROJEKT – REALIZACE, ZHODNOCENÍ
Žáci realizují svůj společensky prospěšný projekt. Při samotné akci žáci využijí dříve získané dovednosti a schopnosti, vysoký stupeň koordinace, komunikace a spolupráce. Několikaměsíční úsilí vrcholí komunitní akcí, kontaktem s veřejností i s médii. Nastává zároveň čas na zhodnocení celého projektu a jednotlivých kroků a navržení plánů do budoucna.

Společensky prospěšný projekt je činnost, která přináší pozitivní změnu ve společnosti a přispívá prostřednictvím spolupráce s ostatními k veřejnému blahu. Žákovské projekty mají různou podobu. Někdy se jedná o průběžnou a dlouhodobou práci na konkrétním tématu, jindy žáci směřují svou energii k přípravě jednodenní komunitní akce, která má potenciál něco v obci změnit. Upozorňujeme, že komunitní akce, během které žáci naváží kontakt s místními, by měla být součástí každého projektu. Žáci skrze ni mohou ukázat komunitě, co řeší a proč je to důležité, případně zapojit komunitu do spoluřešení daného tématu.

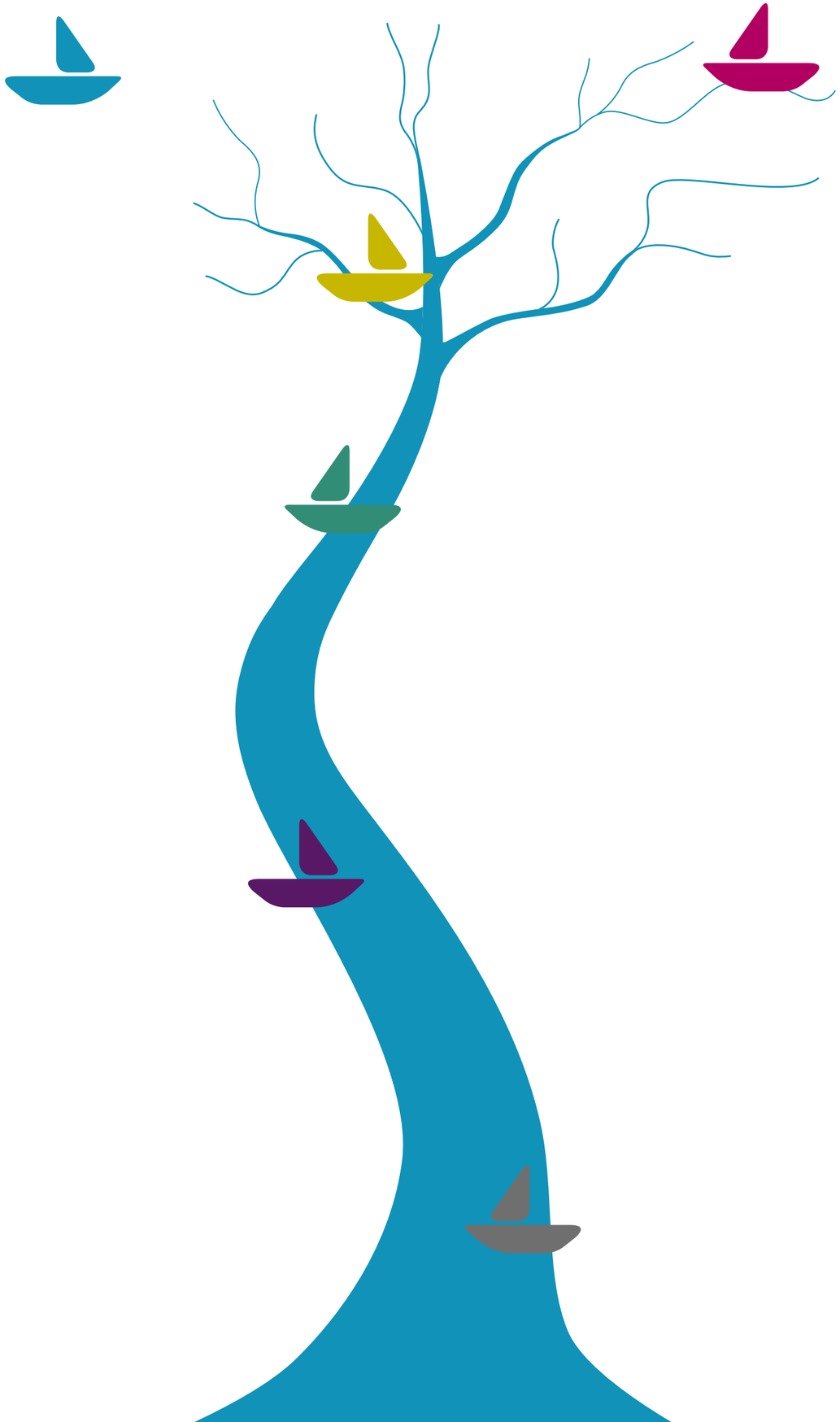

Plavba programem Active Citizens

Učební proces přirovnáváme k toku řeky. Ta vás bude provázet po celou dobu práce s metodikou. Pomůže vám orientovat se mezi jednotlivými fázemi a lépe si vizualizovat vaši cestu k projektu.

fáze 0: ÚVOD DO PROGRAMU ACTIVE CITIZENS

fáze I: IDENTITA – JÁ
Jednotlivé pramínky symbolizují nás samé.

fáze 2: DIALOG – JÁ A TY
Pomalu se stékají do potůčků.

fáze 3: KOMUNITA – MY SPOLEČNĚ
Potůčky dohromady tvoří řeku.

fáze 4: PROJEKT – PLÁNOVÁNÍ
Řeka sílí, tvoří zákruty – meandruje.

fáze 5: PROJEKT – PROPAGACE, REALIZACE, ZHODNOCENÍ
Řeka je široká a nakonec ústí do moře.

jak pracovat s metodikou Active Citizens

PŘÍPRAVA (probíhá na konci předcházejícího školního roku)

1. Seznamte se s programem Active Citizens a rozmyslete si, v rámci kterých hodin budete s metodikou na vaší škole pracovat. Doporučujeme jednu z nabízených možností:
   a) školní parlament;
   b) volitelný předmět/nepovinný kroužek;
   c) hodiny výchovy k občanství.

   Každá varianta je specifická a přináší s sebou různé výhody i výzvy, které jsou níže popsány. Vyberte si tu, která nejlépe vyhovuje vašim potřebám a potřebám vaší školy.
2. Domluvte se na spolupráci s dalším kolegou či kolegyní (ve dvou se to lépe táhne) a informujte o své aktivitě vedení školy. Vysvětlete jim hlavní myšlenku programu Active Citizens a způsob, jak s ním chcete ve škole pracovat.
3. Seznamte se s jednotlivými aktivitami a udělejte si časový plán. Pomoci vám může přehled **na straně 16**.

NASTAVENÍ SPOLUPRÁCE SE ŽÁKY (na začátku školního roku)

4. Domluvte si s žáky schůzky v pravidelném intervalu (ideálně jednou týdně).
5. Věnujte dostatečný čas stmelení skupiny. Vztahy ve skupině mohou hrát zásadní (de)motivační roli. Ke stmelení skupiny vám pomohou úvodní aktivity v metodice.

REALIZACE PROGRAMU ACTIVE CITIZENS (v průběhu školního roku)

6. Procházejte postupně aktivity z metodiky. K jejich výběru vám pomůže tabulka na **straně 16**. Aktivity, které nestihnete během prvního roku udělat, můžete využít v roce následujícím. Pokud budete pracovat se stejnou skupinou, budete mít možnost se hlouběji zaměřit např. na pochopení systémů a propojenost světa.
7. Základní pojmy (identita, dialog, komunita) jsou vysvětleny v úvodním textu před každou fází, ve zkrácené podobě i **ve slovníčku klíčových pojmů**. V metodice najdete i **slovníček metod (viz Přílohy)**, které jsou v některých aktivitách využívány, infoboxy a tipy, které vám usnadní práci.
8. Každé fázi věnujte dostatečnou pozornost a snažte se dosáhnout požadovaných výstupů **(viz Učební fáze, str.10)**.
9. Reflektujte s žáky jednotlivé aktivity i fáze. Reflexe pomohou žákům pochopit záměr aktivit a lépe si je propojí se svým životem. Otázky k reflexi aktivit najdete vždy přímo v těle aktivity, reflexe k jednotlivým fázím vždy na konci dané fáze pod názvem **kapitánské deníky** – ty vyzývají žáky k porovnání získaných poznatků s realitou.
10. Jako učitel vedete aktivity žáků, jste jejich průvodcem. Při plánování a realizaci projektu ustupte do pozadí a nechte rozhodování více na žácích.
11. O aktivitách vaší skupiny informujte i ostatní žáky školy. Můžete je případně zapojit do realizace projektu.

Kam zařadit program Active Citizens

VARIANTA: ŠKOLNÍ PARLAMENT

Školní parlament přináší mnoho výhod – na práci máte vyhrazený čas v době schůzek parlamentu, pracujete s motivovanou skupinou, která chce něco dělat. Výstupy vašich aktivit se skrze zástupce jednotlivých tříd jednodušeji přenášejí do celé školy. Žáci se mohou stát opravdovými zástupci školy při komunikaci s místní samosprávou a místními aktéry.

Výzvou (ale i výhodou) může být heterogenní skupina většího počtu žáků. Může se vám stát, že některé aktivity z tohoto důvodu budete muset lehce přizpůsobit vašim podmínkám.

VARIANTA: VOLITELNÝ PŘEDMĚT / NEPOVINNÝ KROUŽEK

Do nepovinného kroužku nebo na volitelný předmět se přihlásí zejména motivovaní žáci, kteří mají chuť pro své okolí něco dělat. S takovou skupinou se můžete pustit i do složitějšího projektu. Žáci budou ochotni věnovat aktivitám i svůj volný čas, což je pro realizaci projektu žádoucí. Můžete si i zvolit, s jak velkou skupinou budete pracovat – ze zkušeností se jako ideální počet jeví 15 žáků.

Výzvou může být sestavení týmu a domluva na pravidelných schůzkách – zvlášť pokud žáci budou z různých ročníků. Skupině je dobré hned na začátku vysvětlit průběh celého programu Active Citizens a přiblížit jim, co jednotlivé fáze obsahují. Předejdete tak možné demotivaci žáků z toho, že k realizaci projektu dochází až v druhé půlce školního roku. Snažte se spolupracovat i s jinými žáky, aby se vaše skupina nestala uzavřenou buňkou. Sdílejte své úspěchy.

tip pro učitele

S náborem do nepovinného kroužku / volitelného předmětu začněte už v červnu předcházejícího školního roku. Zároveň se domluvte s vedením na tom, aby vám v rozvrhu vymezilo pro Active Citizens čas i prostor.

VARIANTA: HODINY VÝCHOVY K OBČANSTVÍ

Aktivity z metodiky je možné propojit s klasickou výukou občanské výchovy – jejich obsah naplňuje velkou část očekávaných výstupů vzdělávacího oboru Výchova k občanství. Při kombinaci klasické výuky s programem Active Citizens doporučujeme rozložit práci na projektu do dvou let.

Zařazení do hodin vám pomůže s organizačním zajištěním – budete mít pevně daný čas pravidelného setkávání, prostor i skupinu žáků. Žákům prací na projektu a aktivitami z metodiky osvěžíte hodiny občanské výchovy a díky rozložení do dvou let budete moci proniknout hlouběji do témat, která metodika nabízí. Při práci na projektu uvidíte žáky z jiné perspektivy než při běžné školní výuce.

Výzvou se může stát skupina, se kterou budete pracovat. Ve třídě již je nastavená skupinová dynamika a pro žáky bude účast na projektu povinná. Může se stát, že ne všichni budou motivovaní se zapojit naplno.

tip pro učitele

Zkuste se s vedením školy domluvit na dvouhodinových blocích výchovy k občanství (aktivity z metodiky jsou plánovány často na 2 x 45 min) a na učebně, která umožňuje i volný pohyb.

Přehled aktivit a časový plán

	aktivity	délka	jednoletý plán – parlament, nepovinný předmět	dvouletý plán – výchova k občanství
fáze 0	Bingo	30 min	září	září
	Rychlá seznamka	15 min		
	Kdo uteče, vyhraje	15 min		
	Řeka	90 min		
	Naše zapojení a naše odpovědnost	45 min		říjen
	Pravidla komunikace a spolupráce	45 min		
	Kdo je aktivní občan?	45 min		
	Zeď slávy	45 min	říjen	
	Kapitánský deník			
fáze I	Kdo jsem já a kdo jsi ty	45 min		listopad
	Já a moje identita	45 min		
	Objektivy identity	45 min		prosinec
	Naše předpoklady o druhých a o světě	90 min		
	Viditelné a skryté části našich identit	90 min	listopad	leden
	Kapitánský deník			
fáze 2	Principy dialogu – 1. část	45 min		
	Principy dialogu – 2. část	45 min		únor
	Síla řeči těla	45 min		
	Zpětná vazba	45 min		
	Nácvik dialogu a zpětné vazby	45 min	prosinec	březen
	Síla otázek	45 min		
	Co je oceňující zjišťování?	45 min		
	Kapitánský deník			
fáze 3	Komunita – co to znamená	45 min	leden	duben
	Mapování komunity	90 min		
	Komunita a škola	45 min		květen
	My jako součást systémů	45 min		
	Hra na trojúhelník systémů	45 min		
	Kdo rozhoduje?	45 min		červen
	Víme, komu pomáháme	90 min		
	Desatero společensky prospěšného projektu	90 min		září II
	Výzkum v komunitě – příprava	135 min	únor	říjen II
	VÝZKUM V KOMUNITĚ – realizace			
	Vyhodnocení výzkumu a výběr tématu	45 min		listopad II
	Kapitánský deník			
fáze 4	Polévka bez plastu – pořádáme komunitní akci	135 min	březen	prosinec II
	Tvorba vize	45 min		leden II
	Návrh projektu	90 min		
	Strom očekávání	45 min		
	Silné a slabé stránky projektu	90 min		únor II
	Kdo jsou ostatní hráči?	45 min		
	Kroky k projektu	45 min		
	Nástroje plánování: hlavní výstupy, časový harmonogram	90 min	duben, květen	březen II
	Výtah	45 min		
	Propagace projektu	90 min		
	Na titulní stránce novin	45 min		duben II, květen II
	Kapitánský deník			
fáze 5	**REALIZACE PROJEKTU**			
	Ohlédnutí za projektovou plavbou	45 min	červen	červen II
	Moje místo na palubě	45 min		
	Kapitánský deník			

Tmavý odstín – aktivity, které vedou k realizaci projektu a jsou zásadní pro práci s AC.

Světlý odstín – aktivity, které slouží k hlubšímu porozumění a prozkoumání tématu. Lze je zařadit i v následujícím roce při práci na novém projektu.

kapitola 2

Metodika Active Citizens

Druhá kapitola nabízí zásobárnu aktivit, které můžete využít při práci se svými žáky. Aktivity jsou rozděleny do několika fází, které na sebe navazují. Každá fáze se zaměřuje na rozvoj kompetencí v jiné oblasti (**viz Učební fáze programu Active Citizens na str. 10**). Postupné procházení jednotlivými fázemi připravuje žáky na realizaci vlastního projektu.

- **fáze 0:** ÚVOD DO PROGRAMU ACTIVE CITIZENS
- **fáze 1:** IDENTITA – JÁ
- **fáze 2:** DIALOG – JÁ A TY
- **fáze 3:** KOMUNITA – MY SPOLEČNĚ
- **fáze 4:** PROJEKT – PLÁNOVÁNÍ
- **fáze 5:** PROJEKT – REALIZACE, ZHODNOCENÍ

V úvodu každé fáze najdete informace k tématu, které se v ní probírá, a k čemu daná fáze směřuje – tedy to, co by si z ní žáci měli odnést.

V závěru každé fáze najdete kapitánské deníky – ty jsou určeny pro vaše žáky. Obsahují úkoly, které žákům pomohou propojit si aktivity z programu s reálným zážitkem.

Postup v aktivitách můžete přizpůsobit potřebám vaší skupiny, zaměřte se ale na to, abyste naplnili cíle dané fáze.

Z nabídky aktivit vyberte ty, které vyhovují vašim potřebám. Přehled aktivit **(str. 16)** vám usnadní výběr.

V této kapitole jsou pro inspiraci uvedeny i příklady aktivního občanství jednotlivců, neziskových organizací i školních týmů **(str. 177)**.

„Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.“ **Tomáš Garrigue Masaryk**

fáze 0

Úvod do programu Active Citizens

Ať jste se již rozhodli pracovat s programem Active Citizens jakýmkoliv způsobem, čeká vás spolu s novým týmem zajímavá a dobrodružná cesta. Žáci mají zatím jen mlhavou představu o tom, co je během plavby po řece programu čeká. Někteří se v novém týmu ani neznají.

Úvodní aktivity slouží k vzájemnému seznámení a „prolomení ledů“. Svou hravou formou pomáhají vytvořit přátelskou týmovou atmosféru a pocit sounáležitosti, což je důležité pro dlouhodobou spolupráci mezi žáky samotnými, ale i mezi žáky a učitelem.

V úvodu rozkryjete i to, kdo je aktivní občan a vaši společnou cestu k aktivnímu občanství. Objasněte žákům cíle plavby programu Active Citizens i její plánovaný průběh – někteří žáci se těší na realizaci projektu již od začátku, je třeba jim vysvětlit, že vše má svůj čas a k realizaci projektu vedou kroky, které by se neměly přeskočit.

Bingo! (30 minut)

Cíle
- Žák zjistí nové informace o svých spolužácích a sdílí informace o sobě.

Shrnutí
Každý žák obdrží list s otázkami (karta Bingo!). Úkolem je nalézt co nejrychleji odpovědi na všechny otázky, a získat tak podpisy ostatních lidí ze skupiny. Hra končí ve chvíli, kdy se někomu podaří vyplnit celý list a zakřičí „bingo“.

Pomůcky
psací potřeby, podložky, záznamové archy na bingo pro každého žáka **(příloha 0.1 A/0.1 B)**

Postup
1. Představte žákům hru Bingo!
   Zeptejte se žáků, jestli už někdy hráli bingo, pokud ano, nechte je se o zkušenost podělit. Vysvětlete žákům, že bingo, které si zahrajete, je trochu jiné – neobsahuje čísla, ale otázky, a k výhře je třeba vyplnit všechna políčka tabulky.

2. Vysvětlete pravidla hry:
   - Úkolem je vyplnit všechna políčka binga.
   - Do políčka se píše jméno spolužáka, který na danou otázku odpověděl ANO.
   - Kromě jména je třeba do políčka napsat i odpověď na otázku.
   - Pozor! V každém políčku musí být jméno jiného spolužáka, na každou otázku se žáci musí zeptat někoho jiného.
   - Na jednu otázku si může odpovědět každý sám.
   - Hra začíná pokynem učitele po rozdání prázdných hracích archů.
   - Hra končí ve chvíli, kdy má jeden z žáků tabulku plnou a zakřičí nahlas „bingo“.

3. Po skončení hry projděte se žáky otázky na listu.
   U každé otázky někoho vyzvěte, aby přečetl získanou odpověď i jméno spolužáka. Pokud se otázka ptá na nějakou schopnost, nechte ji žáka předvést či uvést upřesňující odpověď. Vždy se ujišťujte, že žáci otázce porozuměli. Narazíte-li na nějakou nejasnost, pobavte se o ní (např. co znamená dělat něco jako dobrovolník).

reflexe

4. Zeptejte se žáků, zda je nějaká odpověď spolužáka překvapila. Dozvěděli se o někom něco nového? Narazili na společné téma? Jaké odpovědi svého spolužáka si cení?

5. Shrňte s žáky, jaké schopnosti a dovednosti skupina dohromady má.

Význam aktivity pro projekt
Bingo umožňuje žákům ve skupině hravou a nenáročnou formou zjistit více informací o sobě a přispívá ke stmelení skupiny. Žáci si díky ní uvědomí, jaké schopnosti a dovednosti jako skupina mají. Aktivita je vhodná jak pro skupiny žáků, které se ještě moc neznají, tak pro již zaběhnuté kolektivy.

Kdo hraje na hudební nástroj? Jméno: Nástroj:	Kdo umí říci „děkuji“ v cizím jazyce? Jméno: Jazyk:	Kdo už někdy někomu pomohl? Jméno: Komu, kdy?
Kdo už někdy jel do školy na kole? Jméno: Z jakého místa:	Kdo dostal pochvalu za něco, co se mu povedlo? Jméno: Za co?	Kdo si myslí, že umí něco, co ostatní neumí? Jméno: Co to je?
Kdo má doma nějaké zvíře? Jméno: Jaké?	Kdo rád plní úkoly ve skupině? Jméno: Proč?	Kdo rád plní úkoly ve skupině? Jméno: Proč?

Kdo hraje na hudební nástroj? Jméno: Nástroj:	Kdo umí říci „děkuji“ v cizím jazyce? Jméno: Jazyk:	Kdo už někdy někomu pomohl? Jméno: Komu, kdy?
Kdo už někdy jel do školy na kole? Jméno: Z jakého místa:	Kdo dostal pochvalu za něco, co se mu povedlo? Jméno: Za co?	Kdo si myslí, že umí něco, co ostatní neumí? Jméno: Co to je?
Kdo má doma nějaké zvíře? Jméno: Jaké?	Kdo rád plní úkoly ve skupině? Jméno: Proč?	Kdo rád plní úkoly ve skupině? Jméno: Proč?

Kdo už se někdy plavil po řece? Jméno: Řeka:	Kdo umí říci „děkuji“ ve 3 jazycích? Jméno: Jazyky:	Kdo ti prozradí svůj životní sen? Jméno: Sen:
Kdo si užil pět minut slávy? Jméno: Za co to bylo?	Kdo dělal/dělá něco jako dobrovolník? Jméno: Kdy, kde?	Kdo už někdy vedl tým lidí (např. ve sportu, na táboře...)? Jméno: Kdy, kde?
Kdo už někdy něco prezentoval na veřejnosti (ne jen ve třídě)? Jméno: Co? Kde?	Kdo rád spolupracuje na řešení úkolu ve skupině? Jméno: Proč?	Kdo si myslí, že umí něco, co ostatní neumí? Jméno: Co to je?

Kdo už se někdy plavil po řece? Jméno: Řeka:	Kdo umí říci „děkuji“ ve 3 jazycích? Jméno: Jazyky:	Kdo ti prozradí svůj životní sen? Jméno: Sen:
Kdo si užil pět minut slávy? Jméno: Za co to bylo?	Kdo dělal/dělá něco jako dobrovolník? Jméno: Kdy, kde?	Kdo už někdy vedl tým lidí (např. ve sportu, na táboře...)? Jméno: Kdy, kde?
Kdo už někdy něco prezentoval na veřejnosti (ne jen ve třídě)? Jméno: Co? Kde?	Kdo rád spolupracuje na řešení úkolu ve skupině? Jméno: Proč?	Kdo si myslí, že umí něco, co ostatní neumí? Jméno: Co to je?

Rychlá seznamka (15 minut)

Cíle
• Žák zjistí nové informace o svých spolužácích a sdělí informace o sobě.
• Žák formuluje, co ho zajímá, co se mu líbí, co zažil či co si přeje a sdílí své myšlenky s ostatními.

Shrnutí
Žáci se postupně potkají se třemi lidmi, které příliš neznají, a během omezeného času vzájemně sdílejí vybrané informace o sobě.

Pomůcky
žádné

Postup
1. Řekněte žákům, že si nyní zahrajete Rychlou seznamku.
   Hra bude mít několik kol, v každém kole si žáci budou povídat s jiným spolužákem a na jiné téma po dobu 2 minut. Vyzvěte žáky, aby se snažili najít do dvojice toho, koho ještě moc neznají nebo s kým si běžně nepovídají. Doporučujeme provést 3 kola.

2. V každém kole položte žákům jinou otázku k diskuzi.
   Můžete se inspirovat níže uvedenými otázkami nebo vytvořte vlastní na míru vašim žákům:
   - Jaké místo, které jste dosud navštívili, se vám nejvíce líbilo a proč? S kým jste na tom místě byli a co jste tam dělali?
   - Sledujete nějakého youtubera/youtuberku nebo někoho na Instagramu? Jakého/jakou a proč, čím vás zaujal/a, co se vám na něm/ní líbí?
   - Potkali jste někdy někoho ze zahraničí? O čem jste si povídali a jak jste se dorozuměli?
   - Kdybyste teď mohli být kdekoliv na světě, kam byste se vydali? Proč a co vás na tom místě láká?

reflexe

3. Zeptejte se žáků, co zajímavého se dozvěděli o některém ze svých spolužáků, a zda našli něco, co mají společné.

Význam aktivity pro projekt
Aktivitu je vhodné využít na začátku práce s žákovským týmem, aby se mezi sebou žáci více poznali a tým se utužil. Lze ji také zařadit kdykoliv v průběhu práce s metodikou jako „rozehřívačku“ sloužící k rozmluvení žáků před větší diskuzní aktivitou, v takovém případě pak upravte otázky na míru dané situaci.

Kdo uteče, vyhraje (15 minut)

Cíle
• Žák si procvičí jména lidí ve skupině.

Shrnutí
Jedná se o jednu z „rozehřívaček“, kterou lze využít k prolomení ledů mezi žáky či jako pomůcku k procvičení jmen.

Pomůcky
pevnější obuv (pohybová aktivita)

Postup
1. Utvořte kruh a požádejte žáky, aby se spolužákem po levé ruce vytvořili dvojice.
   Aktivita vyžaduje lichý počet hráčů, jeden žák by měl zůstat sám.

2. Princip hry: hráč, který je sám, se k sobě snaží získat někoho do dvojice.
   To je možné provést pouze jedním způsobem. Pokud lichý hráč chce, aby k němu do dvojice přišel např. Honza, zavolá jméno jeho souseda/sousedky. Jestliže je s Honzou ve dvojici Jana, zavolá lichý hráč „Jano!“ To je signálem pro Honzu, aby vyběhl. Pokud se Honzovi podaří utéct Janě dříve, než ho ona chytí, přesouvá se Honza k hráči, který vyvolával. Pokud ho Jana chytí dříve, zůstávají oba na místě. Chytit hráče znamená skutečně ho zadržet, nejen plácnout po rameni. Takto hra pokračuje dál a vždy ten, kdo je sám, k sobě láká hráče výše popsaným způsobem. Mezi hráči často vznikne zmatek, obvyklou reakcí je, že hráč, jehož jméno zazní, začne vybíhat – namísto toho, aby chytal.

Pokud zůstává jeden hráč dlouho sám, je možné přidat pravidlo: ten, kdo zareagoval dle pravidel špatně, zůstává sám a druhý ze dvojice odchází k tomu, kdo vyvolával.

Hra může znít složitě, ale je velice zábavná!

Význam aktivity pro projekt
Ať pracujeme s novým či již zaběhlým kolektivem, aktivita poslouží jak k procvičení a zapamatování jmen, tak k posílení vazeb mezi jednotlivými členy, jelikož jde o kontaktní aktivitu. Dobrá atmosféra v týmu a upevnění vzájemných vazeb podporují schopnost spolupráce a práce v týmu – dovednosti nezbytné pro dosažení pozitivního výsledku na konci projektu.

Řeka (2x 45 minut)

Cíle
- Žák shrne, co by se během jednotlivých fází mohl naučit, a zdůvodní, co by mu mohlo pomoci k úspěšné realizaci žákovského projektu.
- Žák vyjádří svá očekávání od celého programu a obavy z něj.
- Žák vysvětlí, proč je pro znázornění jednotlivých fází programu využit symbol řeky.

Shrnutí
Žáci se prostřednictvím symbolu řeky seznámí s jednotlivými fázemi programu Active Citizens. Představí si, co by se v jednotlivých fázích mohlo dít, a vyjádří svá očekávání a obavy. Následně se zamyslí nad tím, co se v rámci těchto fází naučí a jak jim to pomůže k úspěšnému provedení žákovského projektu.

Pomůcky
5 flipchartů (nákres jednotlivých úseků řeky lze připravit předem), modré fixy/barvy, samolepicí lístečky (post-its), vytištěné názvy fází programu a jejich shrnutí **(viz příloha 0.4)**, izolepa, papír na složení loďky, nůžky

Postup
1. Nakreslete s žáky řeku.
   Rozdělte žáky do pěti skupin, každé skupině zadejte k nákresu jiný úsek řeky (viz obrázek). Upozorněte žáky, že úseky řeky musí na sebe plynule navazovat, „přetékat“ z flipchartu na flipchart. Pokud chcete ušetřit čas, můžete namalovat jednotlivé úseky řeky na flipchartové papíry předem sami.
   1. skupina → jednotlivé pramínky
   2. skupina → pramínky se stékají v potůčky
   3. skupina → potůčky již vytvořily jednu řeku
   4. skupina → řeka tvoří zákruty (meandruje)
   5. skupina → řeka je široká a na konci ústí do moře

2. Seřaďte jednotlivé části řeky k sobě a vytvořte jednu dlouhou řeku, ještě ji neslepujte.
   Shromážděte se s žáky okolo řeky.

3. Vysvětlete žákům, co řeka symbolizuje.

Řeka představuje „plavbu“ programem Active Citizens – začíná malými pramínky, které se stékají ve svižné potůčky, ty posléze vytvoří řeku, která dále po proudu nabírá na síle a šířce, překonává různé překážky, tvoří zákruty (meandruje), zpomaluje a nakonec se vlévá do moře. Stejně tak vy jako školní tým budete během programu nejprve vycházet ze schopností, zkušeností a individualit jednotlivých žáků. Budete postupně budovat tým a rozvíjet spolupráci, budete se učit nové dovednosti, získávat nové znalosti, poznávat místo, kde se nachází škola a zjišťovat, čím byste mohli přispět k jeho rozvoji. To vás nakonec dovede až k naplánování, provedení a zhodnocení vlastního projektu, čímž dorazíte do cíle programu.

4. Pojmenujte a popište jednotlivé fáze programu.
   Využijte **přílohu 0.4** a postupně na jednotlivé části řeky položte odpovídající název a popis fáze .

5. Vysvětlete žákům, že 1.–5. fáze směřují k provedení jejich vlastního projektu.

6. Nechte žáky k jednotlivým fázím napsat, co si pod nimi představují.
   Rozdělte žáky do pěti skupin, každé skupině přidělte jednu z následujících fází programu: JÁ, JÁ a TY, MY SPOLEČNĚ, PLÁNOVÁNÍ projektu, REALIZACE A ZHODNOCENÍ projektu, a řekněte jim, aby během 7 minut sepsali na pomocný papír odpovědi na otázky:
   - Co byste se během dané fáze mohli naučit?
   - Proč je tato fáze důležitá pro úspěšné provedení vašeho projektu?

7. Vyzvěte jednotlivé skupiny k prezentaci, začněte od 1. fáze JÁ.
   Pokud se budou představy žáků příliš lišit od náplně programu, uveďte je na pravou míru a případně dále doplňte.

8. Sesbírejte očekávání žáků od programu a obavy z něj.
   Rozmístěte do prostoru jednotlivé fáze programu / části řeky (včetně názvu fáze a shrnutí, co se ve fázi děje). Rozdejte žákům dvě barvy samolepicích lístečků – jedna barva symbolizuje očekávání, druhá obavy:
   - Očekávání: Na co se v programu Active Citizens těšíš?
   - Obavy: Čeho se v programu Active Citizens obáváš?

   Řekněte žákům, aby sepsali svá očekávání a obavy a přilepili je na tu fázi / část řeky, které se týkají. Žáci mohou napsat obavy a očekávání ke každé fázi nebo jen k některým fázím.
   Projděte postupně od 1. až po 5. fázi a shrňte, jaká očekávání a obavy zde žáci zaznamenali.

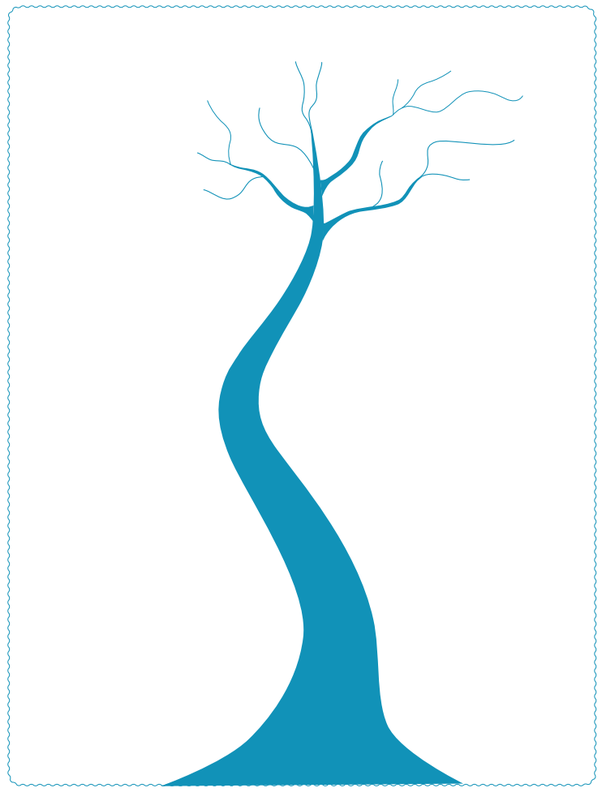

9. Slepte jednotlivé úseky řeky.

10. Vytvořte lodičku týmu.
    Sdělte žákům, že nyní ještě neplujete po řece, ale zatím připravujete svou společnou loďku na plavbu. Poznáváte se v rámci týmu, studujete mapu řeky (fáze programu) a zamýšlíte se nad tím, co vás čeká. Zeptejte se, zda umí někdo z žáků poskládat loďku, vyrobte ji a umístěte před začátek řeky.

reflexe

11. Zeptejte se žáků, proč je pro program Active Citizens použit symbol řeky a společné plavby a nechte je shrnout, jaké nové informace se během aktivity dozvěděli.

tip pro učitele

Jak s řekou pracovat v průběhu celého programu:
Řeka a společná plavba jsou důležitým propojovacím prvkem celého programu, proto je klíčové s ní průběžně pracovat, a to například takto:

- na začátku a na konci fáze posouvat lodičku dále po proudu,
- na konci fáze doplnit na řeku aktivity, které žáci prožili, a reflektovat, co se v dané fázi naučili,
- pracovat aktivně s kapitánskými deníky – zadávat úkoly ke splnění a následně je reflektovat.

Význam aktivity pro projekt:

Učební proces programu Active Citizens se skládá z několika fází, které posilují dovednosti a znalosti žáků vedoucí k úspěšné realizaci společensky prospěšného projektu. Úvodní fáze učebního procesu je možné do určité míry chápat jako přípravné, neboť žáci během nich ještě neuvažují nad konkrétním plánem projektu. Je proto velice důležité, aby žáci porozuměli tomu, že k vlastnímu projektu se dostanou postupně. K mapování postupu jim pomáhá vizualizace řeky, průběžná práce s řekou mezi fázemi a vedení kapitánského deníku. Podporuje to také udržení jejich motivace k zapojení se do programu.

1 JÁ identita

Žáci se v první fázi učí porozumět vlastní identitě. Kdo jsem? Chápat sám sebe posiluje naši empatii vůči druhým a zvyšuje zájem o bezkonfliktní soužití, pomáhá nám učit se novým věcem a umět přijímat odlišné perspektivy. Znát sám sebe nám při realizaci projektu pomůže lépe řešit problémy i navazovat či udržovat kontakty. Žáci se učí porozumět nejen svým vlastním postojům a svému chování, ale i postojům a chování druhých.

2 JÁ a TY dialog

Ve fázi 2 zkoumáme dialog a principy, na kterých stojí. Během dialogu naslouchá me tomu, co říkají druzí, díky tomu můžeme dosáhnout hlubšího poznání – zjistíme úhel pohledu ostatních, můžeme hledat nejvhodnější řešení... Abychom mohli vést dialog, musíme se naučit oceňovat odlišné názory a být ochotní změnit svůj pohled na věc, být otevření a věřit ve spolupráci s druhými. K vedení dialogu napomáhá i styl naší komunikace a jazyk, který během ní používáme.

3 MY SPOLEČNĚ komunita

Žáci se učí chápat roli jednotlivce ve společnosti. Seznamují se s pojmem komunita v lokálním, národním i globálním měřítku a zkoumají vzájemnou propojenost všech těchto rovin. Skrze mapování místní komunity zjišťují, jaká jejich komunita je – kdo jsou hlavní aktéři, v čem se jí daří a s jakými problémy se potýká apod. Znalost komunity je zásadní pro nalezení prioritního tématu, kterému se žáci budou následně věnovat ve svém projektu.

4 PLÁNOVÁNÍ projektu

Žáci si nastavují vizi společensky prospěšného projektu a cíl, kterého by chtěli dosáhnout. Z cíle žákům vyplyne konkrétní podoba projektu, který budou ve své obci realizovat. Žáci si stanoví projektový plán i harmonogram, nastavují si spolupráci s místní samosprávou a dalšími místními aktéry.

5 REALIZACE A ZHODNOCENÍ projektu

Při realizaci svého projektu žáci využijí dříve získané dovednosti a schopnosti, vysoký stupeň koordinace, komunikace a spolupráce. Několikaměsíční úsilí vrcholí komunitní akcí, kontaktem s veřejností i s médii. Nastává zároveň čas na zhodnocení celého projektu a jednotlivých kroků a navržení plánů do budoucna.

Naše zapojení a naše odpovědnost (45 minut)

Cíle
- Žák popíše, za co nese odpovědnost v programu Active Citizens a za co nese odpovědnost učitel.
- Žák vysvětlí, co znamená participace (zapojení, účast), a uvede příklady participace.

Shrnutí
Žáci a učitelé na základě svých zkušeností ze školy a znalostí programu Active Citizens z aktivity **0.4 Řeka** vytvoří Vennův diagram rozdělení odpovědnosti mezi učitele a žáky. Na základě toho si vysvětlí pojem participace (zapojení, účast).

Pomůcky
papíry, psací potřeby, Vennův diagram (kopie do skupin), flipchart, fixy

Postup
1. Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad tím, za co nesou ve výuce odpovědnost oni, za co učitelé a za co jsou odpovědní společně.
   Téma zodpovědnosti můžete žákům přiblížit přes otázku – co je ve výuce úkolem učitele, co je ve výuce úkolem žáka atd. K záznamu využijte jednoduchou tabulku (viz níže). Snažte se tímto úkolem strávit jen pár minut, stěžejní je další krok.

odpovědnosti žáků	odpovědnosti učitelů	Společné odpovědnosti

2. Zadejte žákům vypracovat Vennův diagram, tentokrát na téma odpovědnosti a úkolů žáků a učitelů v programu Active Citizens.
   Rozdělte žáky do skupin po 4–5 žácích a zeptejte se, co by mělo být jejich úkolem v programu Active Citizens, za co by měli nést odpovědnost. Stejně postupujte při stanovení úkolů a odpovědnosti učitelů a při stanovení úkolů a odpovědnosti sdílených žáky i učiteli. K záznamu nyní využijte Vennův diagram (viz obrázek níže). Připomeňte žákům, ať vychází také z toho, co se dozvěděli během aktivity 0.4 Řeka. Na vypracování dejte žákům 8–10 minut. Pokud si žáci nevědí rady, podpořte je otevřenými otázkami, např.:
   - Co byste měli dělat, abyste se do programu mohli naplno zapojit, aby byl projekt skutečně váš vlastní? Jaké byste v programu měli mít úkoly?
   - Jaké úkoly by měli mít učitelé, abyste úspěšně došli až k provedení vlastního projektu? V čem by vás měli učitelé podporovat?
   - Měli byste nějaké úkoly mezi žáky a učiteli sdílet? Jaké a proč?
   - Co byste jako žáci měli udělat pro to, aby se projekt uskutečnil a povedl se? Za co byste jako žáci měli nést odpovědnost?

Vennův diagram

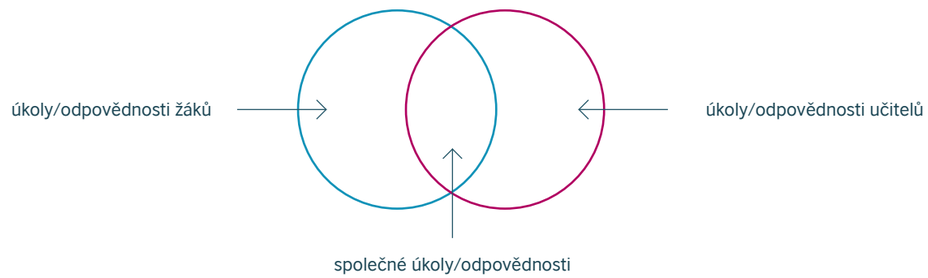

tip pro učitele

Připravte si předem jeden takový diagram také sami za sebe ze své pozice učitele. Pomůže vám ujasnit si své vlastní úkoly a odpovědnosti učitele, může vám zároveň pomoci při sumarizaci Vennova diagramu s žáky (snáze budete artikulovat své stanovisko a potřeby). Cílem jasného rozdělení úkolů a odpovědností mezi žáky a učitele je zajištění vyšší míry participace žáků na programu a také prevence nedorozumění vzniklých nevyjasněním úkolů mezi žáky a učiteli (např. by mělo být vždy jasné, kdo vede diskuzi – učitel, či si ji žáci řídí sami; zda má učitel konečné rozhodující slovo, či nechává na žácích maximum odpovědnosti; v jakých momentech má učitel právo veta apod.).

3. Vytvořte jeden společný Vennův diagram a dohodněte se na rozdělení úkolů a odpovědnosti mezi žáky a učitele.
   Sbírejte od jednotlivých skupin jejich nápady, diskutujte o nich a společně s žáky se dohodněte na rozdělení zodpovědnosti za úkoly. Je důležité, abyste s rozdělením souhlasili všichni, jak žáci, tak učitelé. Odsouhlasené závěry vepište do jednoho společného diagramu, který si můžete vyvěsit ve třídě vedle řeky.

4. Přemýšlejte s žáky o výsledcích Vennova diagramu.
   Porovnejte rozdělení úkolů a odpovědností mezi žáka a učitele při výuce a při programu Active Citizens. Jaké jsou zde odlišnosti/podobnosti?

5. Vysvětlete žákům pojem participace (zapojení, účast).
   Pokuste se při vysvětlení vyjít z toho, co jste napsali do Vennova diagramu, abyste žákům mohli dát konkrétní příklady.

Participace v našem kontextu znamená aktivní účast nebo zapojení se na několika úrovních: do samotných aktivit programu, do přípravy a provedení vlastního komunitního projektu, do rozhodování o otázkách, které se žáků přímo týkají, a do veřejného života v komunitě (skrze projekt). Participace a zapojení s sebou nese také přijetí odpovědnosti – za splnění úkolu, za dodržování nastavených pravidel komunikace a spolupráce, za své vlastní zapojení a dodržení závazků, ale také za žákovský projekt a jeho přínosy pro místní komunitu.

reflexe

6. Nechte žáky uvést několik příkladů situací, kdy zažili participaci.
   Rozdělte žáky do skupin po 4–5 a nechte je jejich zkušenost s participací sdílet metodou **„pera doprostřed“** (viz slovníček metod).
   Pomocné otázky:
   - Kdy jste měli naposledy odpovědnost za nějaký úkol? O jaký úkol šlo?
   - Měli jste někdy možnost vyjádřit svůj názor a bylo vám naslouchánо? Kdy, o co šlo?
   - Máte někdo zkušenost s provedením vlastního školního projektu? Jakým, čeho se týkal?

   Z každé skupiny vyberte 1–2 žáky, aby sdíleli své odpovědi se všemi.

Význam aktivity pro projekt:

Participace je jedním ze stavebních kamenů programu Active Citizens a zapojení žáků do aktivit, rozhodování, komunikace s místní komunitou a do tvorby a realizace vlastního projektu je klíčové pro úspěšné dokončení celého programu. Je tedy žádoucí, aby žáci i učitelé již od začátku věděli, co participace znamená, co obnáší v jejich konkrétním případě, a aby měli možnost si ji během úvodních fází vyzkoušet. Jasné vymezení úkolů a odpovědností mezi žáky a učitele vám poskytne pevnou půdu pod nohama při rozhodování, vedení diskuzí a při sporných momentech plánování a realizace projektu.

tip pro učitele

Jak zvýšit participaci žáků na programu Active Citizens

- Vytvořte bezpečné prostředí – budujte důvěru (vůči vám jako učiteli i mezi žáky navzájem), buďte otevření návrhům žáků a naslouchejte jim, domluvte se na pravidlech komunikace a spolupráce.
- Svědomitě dodržujte stanovená pravidla (včetně rozdělení rolí a úkolů) a také to, co se děje, když jsou pravidla porušována – pomáhá to budovat bezpečné a srozumitelné prostředí, stanovuje to jasné hranice.
- Identifikujte společně s žáky bariéry pro jejich zapojení a účast a pokuste se vymyslet způsoby, jak je můžete společně překonat.
- Promyslete předem, zda existují nějaké překážky, které by mohly v participaci omezovat žáky se specifickými potřebami.
- Snažte se každému dát slovo, roli. Používejte při diskuzi „mluvicí“ předmět (mluvit může jen ten, kdo předmět v danou chvíli drží), pracujte ve skupinách, nechte žáky sdílet nápady ve dvojicích či menších skupinách, využívejte participativní metody výuky atd.
- Pokud někdo dlouhodobě nespolupracuje a nezapojuje se do aktivit, nejprve pozorujte situaci, zeptejte se žáka osobně mimo skupinu, zda se něco děje a zda a jak mu můžete pomoci. Pokud je někdo až příliš a často dominantní, promluvte si s ním osobně, citlivě jej na to upozorněte, motivujte jej k tomu, aby dával prostor i ostatním.
- Zamyslete se nad organizačním uspořádáním místnosti (kruh, lavice…) a používanými materiály – umožňují všem žákům snadno se zapojit?

Pravidla komunikace a spolupráce (45 minut)

Cíle

- Žák se aktivně podílí na nastavování pravidel komunikace a spolupráce skupiny.

Shrnutí

Žáci sestaví pravidla komunikace a spolupráce skupiny včetně stanovení toho, co se bude dít při jejich nedodržování či porušování.

Pomůcky

flipcharty, fixy

Postup

1. Zeptejte se žáků, co to je pravidlo a k čemu slouží.
   Nechte žáky uvést několik příkladů pravidel, které je napadají, podpořte je ve jmenování různých pravidel, není třeba nyní uvádět školní nebo třídní pravidla.

2. Představte žákům cíl a průběh celé aktivity.
   Je důležité, aby žáci věděli, k jakému výsledku by na konci aktivity měli dospět – sestavená a odsouhlasená pravidla komunikace a spolupráce skupiny. Sdělte jim také, že je tato pravidla budou provázet celým programem Active Citizens.

tip pro učitele

Možná jste vy i žáci na vytváření a respektování pravidel ve výuce zvyklí a máte pravidla již vytvořená. I přes to doporučujeme znovu sestavit pravidla specifická pro program Active Citizens, může se v nich odrazit také rozdělení odpovědnosti **(viz aktivita 0.5 Naše zapojení a naše zodpovědnost)** a to, co již žáci o programu vědí **(viz aktivita 0.4 Řeka)**.

3. Rozdělte žáky do skupin po 4–5 a nechte je vytvořit pravidla komunikace a spolupráce.
   Zdůrazněte, že se jedná o společnou práci a na výsledku skupiny by se měli podílet všichni. Každé skupině dejte flipchart rozdělený na dvě části:
   a) Jaká pravidla nám pomohou při komunikaci a spolupráci v programu Active Citizens?
   b) Jaká další pravidla bychom doplnili?

4. Skupiny vyplní první část flipchartu.
   Každá skupina by měla vytvořit alespoň 3 pravidla, měla by být psána pozitivní formou. „Co budeme dělat?“ (Např. „budeme mluvit ve chvíli, kdy nemluví nikdo jiný“ vs. „nebudeme si skákat do řeči“). Na tuto část dejte žákům 5–7 minut.

5. Vyměňte flipcharty mezi skupinami a nechte je vyplnit jejich druhou část.
   Žáci si pročtou pravidla sestavená první skupinou a do druhé části flipchartů dopíší další pravidla, která je dále napadají. Může se jednat i o ta, která napsali na svůj první flipchart a zde chybí, nebo o nová pravidla, která je napadla až nyní.

6. Sdílejte pravidla jednotlivých skupin.
   Každá skupina si zvolí mluvčího, který představí navržená pravidla komunikace a spolupráce – sdílí pravidla napsaná v obou částech flipchartu.

7. Dohodněte se na společných pravidlech komunikace a spolupráce v celé skupině.
   Pravidla stanovená v menších skupinách pověste na viditelné místo a společně s žáky proškrtejte ta, která se opakují nebo jsou zjevně nerelevantní, podobná pravidla spojte do jednoho. Skupiny by s úpravou pravidel měly vždy souhlasit. Je doporučeno nemít pravidel příliš mnoho, 4–6 pravidel je dostačujících.

tip pro učitele

Pokud žáci přijdou s malým počtem pravidel nebo vymysleli pravidla, která nejsou relevantní pro program Active Citizens, mějte v záloze připravena vlastní základní pravidla komunikace a spolupráce. Pokud je chcete zařadit, nechte žáky pravidla také odsouhlasit či navrhnout relevantní úpravy.

8. Odsouhlaste pravidla.
   Pokuste se na pravidlech dohodnout skrze společnou diskuzi. Není-li to možné, stanovte časový limit (např. 5 minut), ve kterém se budete s žáky snažit upravit konkrétní pravidlo tak, aby s ním souhlasili všichni či určité procento žáků (např. 90 %). Pokud nemůžete dosáhnout konsenzu, postupně snižujte procenta (neměli byste se ale dostat pod 60 %).

9. Domluvte se na tom, co se stane při nerespektování pravidel.
   Nechte žáky navrhnout, co se bude dít, pokud nebudou pravidla respektována. Není nutné stanovit hned systém postihů či trestů, stačí se dohodnout na tom, jak mohou dát žáci najevo, že došlo k porušení pravidel a že se tím chtějí zabývat.

10. Odsouhlasená pravidla umístěte na viditelné místo.
    Pravidla i to, co se bude dít při jejich nerespektování, přepište na jeden flipchart a umístěte na viditelné místo.

tip pro učitele

Pro správné fungování pravidel je důležité, aby je respektovali jak žáci, tak učitelé. Úkolem učitele (pokud si skupina nestanovila jinak) je dávat pozor na dodržování stanovených pravidel. Pokud žákům bude připadat, že učitel pravidla sám nedodržuje nebo nedbá na jejich dodržování všemi žáky, můžou se ve skupině přestat cítit bezpečně či ztratit vzájemnou důvěru.
Pokud se během programu ukáže, že pravidla nefungují – nedaří se je dodržovat nebo jsou nedostačující – revidujte je. Nechte žáky sdílet, co a proč nefunguje, a navrhnout možná řešení.

reflexe

11. Proveďte závěrečné shrnutí formou diskuze:
    - Na kterých pravidlech bylo nejsnadnější/nejnáročnější se shodnout?
    - Vnímáte to všichni stejně?
    - Co vám při společném vytváření pravidel pomáhalo?
    - Co můžeme dělat pro to, aby nám tato pravidla dobře sloužila?

Význam aktivity pro projekt:

Sestavení pravidel a jejich dodržování jsou jedním z předpokladů efektivní komunikace a spolupráce, žáci se tak učí vzájemnému respektu při komunikaci a spolupráci, které zužitkují při plánování a realizaci projektu, když už „půjde do tuhého“. Pravidla také pomáhají nastavení a udržení bezpečné atmosféry ve skupině, která je důležitým předpokladem nejen pro úspěch projektu, ale i pro kladné hodnocení projektu žáky.

Kdo je aktivní občan? (45 minut)

Cíle

- Žák charakterizuje aktivního občana.
- Žák vyjádří svůj názor, argumentuje a přijímá názor ostatních na klíčové charakteristiky aktivního občana.

Shrnutí

Žáci se nejprve na základě brainstormingu a konkrétních příkladů seznámí s pojmem aktivní občan. Dále pomocí metody **sněhová koule** přemýšlejí o 4 klíčových charakteristikách aktivního občana. Na závěr reflektují průběh diskuze a hledají spojitost mezi charakteristikou aktivního občana a sebou samým.

Pomůcky

papíry a psací potřeby, flipchart, fixy

Postup

1. Vysvětlete pojem aktivní občan.
   Napište na tabuli slovo „aktivní“ a kousek vedle slovo „občan“. Nechte žáky vysvětlit, co podle nich znamená slovo „aktivní“, několik odpovědí zapište okolo slova. Stejně postupujte u slova „občan“. Vyzvěte žáky, aby se pokusili najít příklady aktivních občanů. Pokud žáci pojem již chápou, postupte rovnou ke kroku č. 3.

tip pro učitele

Pro osvěžení pojmu aktivní občanství se podívejte do úvodní kapitoly.

2. Uveďte si několik příkladů, kdo je aktivním občanem a proč.
   Zamyslete se nad příklady lidí, které žáci znají ze svého okolí. Může jít například o někoho, kdo pořádá akce podporující sousedské soužití, dlouhodobě se zabývá ochranou ohroženého druhu, pravidelně navštěvuje zasedání zastupitelstva a upozorňuje na kroky, které by mohly poškodit obyvatele obce atd. Nechte žáky vyjmenovat občany, o kterých si myslí, že jsou aktivní. Pojmenujte si, proč je považují za aktivní.

3. Zadejte žákům úkol vymyslet čtyři přídavná jména charakterizující aktivního občana.
   Každý žák pracuje sám, jde o první krok metody **sněhová koule**. Jejich slova by měla doplnit větu:
   - „Skutečný aktivní občan je…“

4. Postupujte dále metodou sněhová koule.
   Nejprve spojte žáky do dvojic a vyzvěte každou dvojici, aby se shodla na čtyřech společných slovech, která větu o skutečném aktivním občanovi doplňují. Pokračujte spojením do čtveřic a dále, až vzniknou dvě velké skupiny se dvěma výběry charakteristik. Na závěr dejte skupinám 10 minut na to, aby se společně shodly na finálních čtyřech slovech, která budou představovat shodu celé skupiny o klíčových charakteristikách aktivního občana. Ta zapište na velký papír. Pokud skupina do 10 minut shody nedosáhne, aktivitu ukončete.

tip pro učitele

Nemáte-li dostatek času, můžete žáky spojovat do skupin „rychleji“ – např. na začátku vytvořit trojice.

5. Vyvěste na viditelném místě flipchart se čtyřmi slovy, na kterých se skupina shodla.
   Je dobré se k charakteristice vracet v relevantních momentech během celého programu Active Citizens.

reflexe

6. Nejprve se v reflexi zaměřte na to, jak...
   ...jsou žáci spokojení se společným výsledkem,
   ...se žáci cítili během diskuze.
   Můžete využít metodu, kdy žáci nejprve se zavřenýma očima naznačí, do jaké míry jsou spokojeni s výsledkem (např. formou zvednutého / ve vodorovné poloze / skloněného palce), pak oči otevřou a zjistí, jak to mají ostatní. Nechte několik žáků z různých částí spektra spokojenosti vysvětlit své hodnocení. Podobným způsobem zpracujte otázku, jak se žáci cítili během diskuzí.
   Uznáte-li za potřebné, zeptejte se ještě na to, jak probíhalo rozhodování v jednotlivých skupinách o výsledných slovech, odvolejte se na stanovená pravidla komunikace a spolupráce ve skupině a nechte žáky hodnotit, zda byla respektována.

7. Dále reflexi směřujte ke vztahu žáků k aktivnímu občanství:
   U kterých slov panovala největší shoda? Která jste naopak dlouze diskutovali? Proč?
   Ztotožňujete se s vybranými charakteristikami? Charakterizují vás také?
   Mohli byste díky tomu sami sebe považovat za aktivní občany? V čem ano, v čem ne?
   Chtěli byste se sami stát aktivními občany? Z jakého důvodu, co vás na tom láká?

Význam aktivity pro projekt:

V této aktivitě se žáci poprvé setkávají s pojmem „aktivní občan“, jenž je stěžejním pro celý program. Zároveň je aktivita postavena na diskuzní metodě, která pomáhá rozvíjet vzájemnou komunikaci a spolupráci. Během aktivity je také možné odzkoušet dříve stanovená pravidla.

Zeď slávy (45 minut)

Cíle

- Žák různým způsobem vyjádří, na co je hrdý ve své škole a v místě, kde žije.
- Žák vnímá rozdíl mezi pozitivním a negativním pohledem na věc.

.

Shrnutí

Žáci se zamyslí nad tím, co pro ně znamenají škola a místo, kde žijí, a na co jsou v těchto místech hrdí. Své odpovědi vyjádří různými způsoby a vzájemně vyberou, co by se mělo ocitnout na zdi slávy. Nakonec reflektují přístup oceňujícího zjišťování.

Pomůcky

samolepicí lístečky (post-its), fixy, flipchart, případně nástěnka, špendlíky; pokud žáci zpracovávají výstupy přímo v hodině: výtvarné potřeby, papíry, psací potřeby a rekvizity k dramatizaci

Postup

1. Proveďte s žáky brainstorming na téma: Co pro vás znamená škola?
   Odpovědi žáků zapisujte na tabuli. Podtrhněte asociace, které mají pozitivní charakter.

2. Položte žákům další otázku: Na co jsem ve své škole hrdý/á?
   Odpovědi dále zapisujte na tabuli.

3. Reflektujte, jak se liší odpovědi žáků na jednotlivé otázky.
   U které otázky se nachází více pozitivních odpovědí? Proč? Můžete se zde zmínit o přístupu oceňujícího zjišťování.

Oceňující zjišťování (v angličtině Appreciative Inquiry) je přístup, který pomáhá naplánovat a nastartovat pozitivní změnu v našem okolí či organizaci. Základním východiskem je předpoklad, že v každé komunitě, skupině, organizaci něco funguje dobře – a na tom můžeme plánovanou změnu postavit. Otázka: „Na co jsem hrdý/á?“ pomůže žákům si uvědomit a ocenit silné stránky ve škole i obci. Více o oceňujícím zjišťování **viz aktivita 2.7** Co je oceňující zjišťování.

4. Zeptejte se žáků, na co jsou hrdí v místě, kde žijí (ve své obci), co se tam daří.
   Odpovědi je nechte zpracovat volnou formou, např. výtvarně, slohově, dramaticky, videem atd. Žáci mohou pracovat samostatně či ve skupinkách, pokud jsou ze stejného místa. Tento krok lze zpracovat také předem jako přípravu.

5. Sdílejte žákovské výstupy.
   Rozdělte žáky do menších skupin a požádejte je, aby vzájemně sdíleli, proč jsou hrdí právě na tu danou věc či situaci.

6. Výtvory žáků umístěte na zeď slávy.
   Vyzvěte žáky, aby navrhli, které věci či situace, jež oceňovali jejich spolužáci, by měly být na zdi slávy (tj. ne, na co jsou hrdí oni sami, ale co by ocenili v jiných místech obce / jiných obcích). Pokud si žáci připravili dramatické ztvárnění či video, napište daná témata na samolepicí lístečky a přidejte je na zeď.

reflexe

7. Zaměřte se na změnu perspektivy vnímání školy/místa, kde žáci žijí:
   - Jakým způsobem se běžně díváte na místo, kde žijete? Pozitivním nebo negativním?
   - Bylo pro vás složité pojmenovat, na co jste hrdí v místě, kde žijete?
   - Změnili jste nějakým způsobem svůj pohled na místa, o nichž jsme se zde bavili? Jakým?

Význam aktivity pro projekt:

Smyslem aktivity je dovést žáky nejen k uvědomění si svého vztahu k místu, kde žijí nebo kam chodí do školy, ale také je cíleně vést k úvaze o tom, co na těchto místech oceňují. Žáci se tak postupně seznamují s přístupem oceňujícího zjišťování, se kterým budou pracovat v pozdějších fázích programu.

Po dobu dvou týdnů si zaznamenávej situace, kdy ses projevil/a jako aktivní občan/ka. Co jsi udělal/a, komu jsi pomohl/a? Zapiš si do kapitánského deníku:

Všiml/a sis projevů aktivního občanství u někoho jiného? Kamaráda, souseda, v televizi, na internetu... Zkus najít alespoň 5 příkladů (aspoň jeden z vaší obce a aspoň jeden ze světa):

„Porozumět si neznamená přizpůsobit se jedni druhým, ale pochopit navzájem svou identitu.“ **Václav Havel**

fáze I

Identita — Já

Ve fázi 1 zkoumáme naši identitu. Žáci si uvědomují to, kým jsou uvnitř, co je pro ně důležité, co ovlivňuje jejich vnímání světa, i to, co vyzařují navenek a jak je vidí ostatní lidé. Ve chvíli, kdy žáci zkoumají svou vlastní identitu, uvědomují si i jedinečnost identit svých spolužáků. Mají možnost porozumět jak svým vlastním postojům a chování, tak postojům a chování druhých.

Co je to identita?

Identitu lze chápat jako jedinečný pocit sebe sama – sebepojetí či sebeuvědomění. Osobní identita je složena ze všech přesvědčení, hodnot a zájmů, kterými se cítíme být definováni jakožto jedinci, tzn., které jsme sami přijali za své (ztotožnili jsme se s nimi). Naši identitu tvoří jak vrozené, tak získané charakteristiky.

Skupinová identita (též sociální) zahrnuje víru, společenský status, jazyk, kulturu a další společenské kategorie, se kterými se identifikujeme v rámci širší společnosti. Každý z nás má několik skupinových identit – můžeme být například žák, kamarád, dcera, křesťan, fanoušek konkrétního sportovního týmu, Češka... Tyto vlivy mohou být historicky dané, vyplývající ze současné situace, souvislostí, či jsou výsledkem našeho vlastního úsilí.

Jak se mění naše identita?

Během života se naše identity (osobní i skupinová) mění podle toho, s jakými novými lidmi se střetáváme, jaké situace zažíváme a jaké z nich čerpáme zkušenosti. Naši identitu ovlivňuje prostředí, ve kterém se pohybujeme, i to, s kým jsme konfrontováni. Stejné okolnosti utvářejí kromě nás i celé kultury a komunity, kterých jsme součástí.

Identitu si tvoříme do jisté míry sami vlastními pocity a prožitky, zároveň ji ovlivňuje svět okolo nás – a to nejen místní, ale i světové dění. Ke změnám identit přispívají konkrétní životní období, např. dospívání, manželství, rodičovství, dlouhodobé cestování, změny životního stylu, ale také společenské změny.
Působí-li na naši identitu různé, protichůdné vlivy, může dojít ke vzniku napětí. Například mladí lidé jsou v současnosti ovlivněni jak tradičními kulturami svých rodin, tak v důsledku globalizace novými kulturními vlivy.

Jak se identita projevuje?

Naše identity jsou jak viditelné (prostřednictvím šatů, které nosíme, jídla, které jíme...), tak skryté (naše přesvědčení a hodnoty, skupiny, ke kterým patříme, naše sexualita atd.). Větším dílem jsou skryté, následkem čehož se domněnky, jež si vytváříme o druhých lidech, nemusejí zakládat na pravdě.

Proč je porozumění identitě důležité?

- Porozumění identitě přispívá k vybudování pocitu vlastního já, sebeúcty a pocitu sounáležitosti. Objevování vlastní identity nám umožňuje učení a osobní růst.
- Identita formuje naše hodnoty a cíle, tvaruje způsob, jímž chápeme svět, a určuje naše volby.
- Naše identita také ovlivňuje způsob, jímž vnímáme druhé lidi, často na ostatní a jejich chování nahlížíme skrze naši vlastní identitu. Je důležité si uvědomit, že druzí mohou věci ze své pozice vnímat jinak.
- Snaha o poznání a pochopení identity druhého (i skrytých částí) nám pomáhá ocenit jiné, nové perspektivy. Pomáhá nám dohlédnout za své každodenní domněnky a předpoklady a vytvořit si nové názory, díky nimž lépe porozumíme druhým i sami sobě.
- Díky lepšímu pochopení identity druhých porozumíme vlivům, názorům, postojům a potřebám různých lidí a kultur, usnadní nám to mezikulturní a mezinárodní dialog. Jsme schopni rozpoznat ohniska neshod či konfliktů a společnými silami vytvářet respektující a přínosné vztahy.

Identita a kultura

Kultura je v kontextu této fáze vnímána jako jedna z mnoha součástí identity a není jí zde přikládán zvláštní důraz. Pokud se chcete tématu kultury věnovat hlouběji, je možné si k tomu aktivity přizpůsobit. Zejména v aktivitách **1.4 Naše předpoklady o druhých a o světě** a **1.5 Viditelné a skryté části našich identit** lze žákům ukázat, jak mohou na jedince působit různé kulturní vlivy a jak mohou ovlivňovat jeho postoje, hodnoty, jednání.

Kultura je soubor hodnot, přesvědčení, postojů a způsobů chování, jež jsou naučené. Člověk se jim učí skrze kontakt s ostatními lidmi (rodinou, skupinou, komunitou). V našem kontextu je kultura stále často spojována s národem či etnickou příslušností. Svou, mnohdy nepojmenovanou, kulturu mají ale i menší zájmová či profesní uskupení (fanoušci fotbalu, vodáci, manažeři, lékaři...). Kultury nejsou statické (stejně jako identity), neustále se vyvíjejí a vzájemně ovlivňují. Každý jedinec se svou kulturu nejen učí, ale také ji sám tvoří a mění, kultura může být chápána jako pavučina významů, kterou si člověk sám upředl a do které je sám zapleten.

Kulturní zvyky představují druh společenské smlouvy. Ta lidem pomáhá ve vzájemném pochopení a interakci a poskytuje pocit ochrany, očekávání, příslušnosti, hrdosti a identity. Rovněž díky tomu mohou vznikat normy chování, které společnost stmelují. Kultura, ve které vyrůstáme, nás učí vnímat svět, třídit informace, rozumět dění kolem nás. Důsledkem toho se dokážeme orientovat ve společnosti, která je nám vlastní, zároveň na jiné společnosti a kultury nahlížíme skrze optiku té naší. Jak říká jedno české přísloví „podle sebe soudím tebe“ – stejným způsobem posuzujeme také jiné kultury, ať jde o tvorbu předsudků nebo snahu jinou kulturu popsat a vysvětlit.

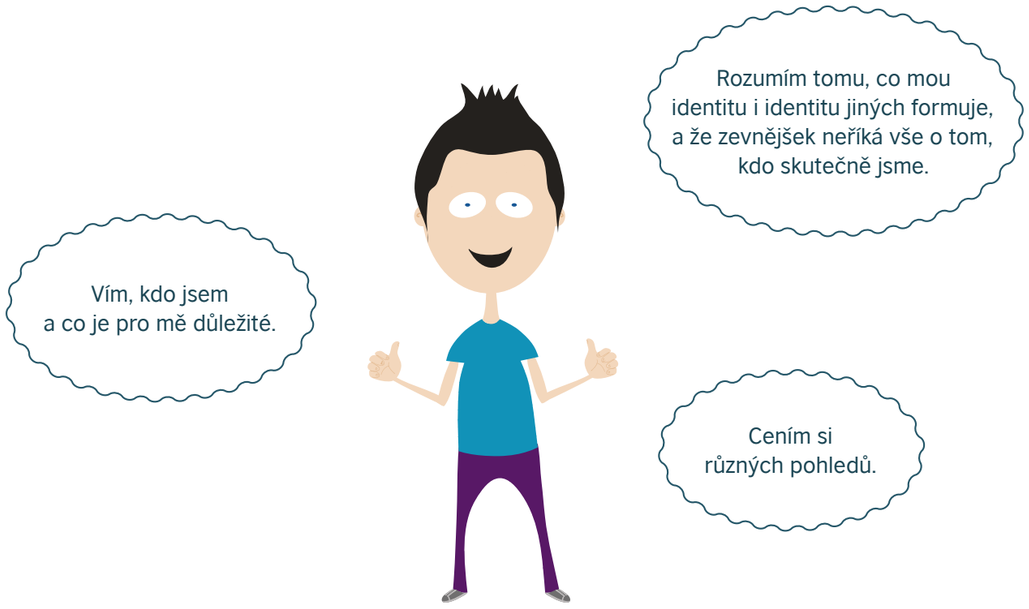

Kdo jsem já a kdo jsi ty (45 minut)

Cíle
- Žák vyjádří, co je pro něj důležité a co ovlivňuje jeho tužby a preference.
- Žák vyjádří, co má se spolužáky společného.
- Žák vysvětlí pojem identita.

Shrnutí
Skrze zaujetí pozice v jednom ze čtyř rohů odpovídají žáci na zadané otázky, které se dotýkají jejich vlastní identity. Žáci se zaměřují na to, co mají společného s ostatními, hledají průniky – shodu. V závěru se zamýšlí nad tím, co je to identita a co ji ovlivňuje.

Pomůcky
předem připravené otázky, prázdný prostor, kde se žáci mohou pohybovat (např. třída bez lavic a židlí), 4 různobarevné papíry, flipcharty, fixy a psací potřeby

Postup
1. Vysvětlete žákům princip hry: položíte otázku, nabídnete čtyři varianty odpovědi a žáci se podle nich rozdělí.
   Každá varianta = jiná barva / jiný roh místnosti. Rohy označte barevnými papíry pro snadnější orientaci. Položte žákům 3 otázky z první sady a 3 otázky z druhé sady (viz níže). Úvodní hře věnujte 10 minut.

2. Zadejte první otázku a zdůrazněte, která odpověď patří ke které barvě.
   Např. všichni, kdo rádi snídají chleba s marmeládou – zelený roh, kdo snídá jogurt s müsli – červený roh... Řekněte žákům, aby si nejprve vyslechli všechny varianty odpovědi a až pak se přesunuli k odpovědi, která je jim nejbližší.

3. Po rozmístění se několika žáků zeptejte na vysvětlení.
   První rozehřívací otázky udělejte svižně, čím složitější bude otázka, tím více žáků se doptávejte. Pokud by byla někomu odpověď na otázku nepříjemná, nemusí odpovídat. Řekněte žákům, aby si při doplňujících otázkách všímali toho, co mají se spolužáky společné, i když nebudou stát ve stejném rohu.

4. Po poslední otázce zadejte žákům v rozích samostatný úkol do skupin po 3–4:
   Namalovat na flipchart různě propojené kruhy (např. dle návrhů níže) a vepsat do nich, kdo má s kým co společného. Žáci namalují kruh každý sám za sebe tak, aby se všechny protnuly, a pak hledají, co mají společného. Měli by vycházet z toho, co se o sobě dozvěděli během aktivity, a zároveň by měli skrze doptávání hledat, co ještě mají společného. Mohou se zaměřit na:
   - co mají / dělají rádi (preference),
   - co je pro ně důležité,
   - kde / v čem se cítí dobře,
   - v čem se cítí jiní oproti ostatním,
   - co dobře umí.

Pokud je žáků v jednom rohu více než 4, rozdělte je na více skupin. Úkolu věnujte 10 minut.

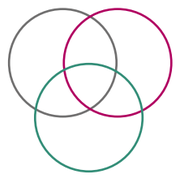

skupina po třech

skupina po čtyřech

5. Položte každé skupině níže uvedené otázky a nechte je na flipchart s kruhy vypracovat odpovědi:
   - Čím to je, že máte některé odpovědi společné s ostatními?
   - Co mohlo ovlivnit to, jak jste odpovídali (ať stejně, či rozdílně)?
   - Slyšeli jste někdy slovo „identita“? Co to podle vás znamená?

6. Shrňte, co znamená identita.
   Napište na tabuli slovo identita a vyzvěte žáky, aby k tomu připsali vysvětlení, na které přišli ve skupině. Nakonec vysvětlete pojem identita. Řekněte žákům, že se identitě budete dále věnovat i na příštím setkání.

reflexe

7. Proveďte **komunitní kruh** (viz slovníček metod) s jednou z otázek:
   - Co jsem se dnes dozvěděl/a nového? Co nového jsem si dnes uvědomil/a?

   Poproste žáky, aby se svou odpověď pokusili shrnout v jedné větě.

Význam aktivity pro projekt:
Fungující spolupráce vychází mimo jiné ze sebevědomých jednotlivců, kteří mají povědomí o sobě samých, přemýšlí nad svou identitou a vědomě ji utváří. Tato aktivita slouží k otevření tématu vlastní identity v žákovské skupině a dále přispívá k prohloubení vzájemného poznání mezi žáky.

Zdroj:
Inspirováno aktivitou Sociometrie (Moree, 2007).

Náměty na jednodušší otázky:

Kolik máte sourozenců? 0/1/2/více
Máte doma nějaké zvíře? kočku / psa / jiné zvíře / žádné zvíře
Co máte raději? hory / moře / skalní města / les
Jaké je vaše nejoblíbenější roční období? jaro/léto/podzim/zima
Jaké ovoce máte raději? ananas/jahody/jablko/meloun
Kterou zmrzlinu máte raději? vanilkovou/čokoládovou/jahodovou/šmoulovou
Jakou máte rádi čokoládu? bílou/mléčnou/hořkou/žádnou
Jakou byste si vybrali květinu? růži/kopretinu/orchidej/sněženku
S jakým superhrdinou byste se chtěli osobně potkat? Kapitán Amerika / Černá vdova (Black Widow) / Batman
Co vás baví nejvíce? čtení knih / sportování / sledování videí / vyprávění si příběhů

Náměty na osobnější otázky, které pronikají do hlubších vrstev identity:

Jakou barvou byste si vymalovali pokojíček? červenou/modrou/žlutou/zelenou
Na co byste chtěli umět hrát? bicí/housle/kytara/saxofon
Jaké zvíře byste chtěli být? vlk/lev/orel/delfín
Kde byste chtěli strávit rok života? Amerika/Asie/Afrika/Austrálie
Co byste byli nejraději? spokojení/užiteční/úspěšní/slavní
Co byste byli nejraději? architekt/lékař/knihovník/herec
Myslím si o sobě, že jsem: trochu jiný než ostatní / úplně stejný jako ostatní / trochu horší než ostatní / trochu lepší než ostatní
Kolik znám na světě osob, kterým opravdu důvěřuji? 1–2 / 3–4 / 5 a více / nikoho
Na úkolu pracuji raději: sám / s pár lidmi, které dobře znám a jsem s nimi zvyklý pracovat / v týmu různých lidí, z nichž každý umí něco / v týmu lidí, který má dobrého vůdce
Lidi by spolu lépe vycházeli, kdyby: si všichni tykali / vydělávali všichni stejně / si navzájem více naslouchali / se míň starali o druhé

tip pro učitele

Chcete-li udělat aktivitu participativnější (zvýšit zapojení žáků), nabídněte žákům možnost klást vlastní dotazy s variantami odpovědí, nechte je také se spolužáků doptávat. Počítejte s časovým prodloužením aktivity. Zároveň je třeba vzít v úvahu, že žáci mohou zvolit otázku, která může být pro někoho citlivá.

Já a moje identita (45 minut)

Cíle

- Žák vyjádří, co v jeho osobním životě hraje důležitou roli, vyjádří, co je součástí jeho identity.
- Žák si vybaví, jak se jeho identity měnily a mění v čase, a popíše, čím je to ovlivněno.
- Žák vysvětlí pojem identita.

Shrnutí

Žáci si uvědomí, co je pro ně důležité, co je součástí jejich identity a co jejich identitu utváří. Pomůže jim k tomu obrázek postavy, do kterého zaznamenají pro ně důležité věci. Vnímání své vlastní identity vzájemně sdílejí (skrze rozhovor a galerii obrázků), čímž odhalují informace o sobě ostatním spolužákům a zároveň se dozvídají o identitě druhých. Dále se zamýšlí nad tím, co identitu jedince ovlivňuje a jak se proměňuje v čase. Pro aktivitu je důležité navodit atmosféru bezpečí a důvěry.

Pomůcky

papíry, psací potřeby, tabule

Postup

1. Rozdejte žákům papíry a vyzvěte je, aby si na ně nakreslili obrys postavy (nákres níže).
   Postava představuje je samotné, ale pouze schematicky. Řekněte jim, ať postavě namalují také srdce.

2. Řekněte žákům, aby se zamysleli, jaké věci jsou pro ně jako jedince v životě důležité.
   Může jít o cokoli, např. hodnoty jako rodina, víra, zdraví nebo o důležité osobní názory, zájmy či cíle.

3. Nechte žáky napsat to, co je pro ně důležité, na obrázek postavy.
   Čím blíže srdci, tím je pro ně daná věc důležitější, dále od srdce píší to, co je pro ně o něco méně důležité.

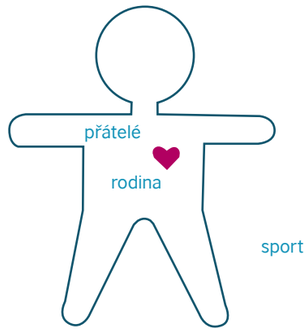

4. Rozdělte žáky do dvojic a nechte je sdílet informace o sobě navzájem.
   Měli by se zamyslet také nad tím, proč napsali to, co napsali, co jejich volbu ovlivnilo.

5. Utvořte z obrázků galerii a vyzvěte žáky k prohlídce.
   Vytvořte s žáky kruh, každý položí svůj obrázek postavy na zem. Můžete se do aktivity také zapojit s vlastní postavou. Postupně se posouvejte po kruhu, všichni v jednom směru a jeden po druhém si obrázky pročítejte. Až dorazíte zpět ke svému obrázku, víte, že jste viděli postavy všech spolužáků. Řekněte žákům, ať si každý vezme svůj obrázek zpět.

6. Připomeňte žákům aktivitu z minula a nechte je vysvětlit, co to je identita.

7. Diskutujte s žáky následující otázky:
   - Co jste zjistili, že je pro spolužáky důležité?
   - Jaké důležité věci jsou společné mnohým z vás?
   - Našli jste něco unikátního, něco, co měl jen jeden/dva z vás?
   - Jak jste se cítili, když jste se zamýšleli nad vlastní identitou?

8. Požádejte žáky o brainstorming nad otázkami:
   - Co nás ovlivňuje v tom, že některé věci považujeme za důležitější než jiné?
   - Kde se tyto vlivy berou?

   Nápady zapisujte na tabuli.

9. Zeptejte se žáků, zda si myslí, že se věci, které napsali, časem změní nebo že se posunou blíže/dále od srdce.
   Udělejte rychlou sociometrii – kdo si myslí, že se nic nezmění, zůstane sedět, kdo si myslí, že se to časem změní, stoupne si. Ptejte se žáků na doplňující otázky:
   - Proč si myslíte, že se to změní/nezmění?
   - Můžete uvést konkrétní příklady změny – co byste na obrázku měli napsáno, kdybyste byli v první třídě? Co byste tam mohli mít napsáno, až vám bude 20?
   - Co by mohlo tyto změny způsobovat?

10. Shrňte s žáky, co má vliv na jejich identitu.

reflexe

11. Přečtěte žákům citát:
    „Porozumět si neznamená přizpůsobit se jedni druhým, ale pochopit navzájem svou identitu.“ (Václav Havel)

12. Nechte žáky o tomto výroku chvíli přemýšlet, poproste několik z nich o interpretaci.
    Na závěr by mělo zaznít, že mnohdy sdílíme stejné věci s lidmi, kteří se nám na první pohled zdají jiní nebo je považujeme za velmi odlišné. Naopak, se svými nejbližšími kamarády můžeme nalézt mnoho odlišností a málo podobností. Různé identity by neměly být překážkou spolupráce, naopak bychom se měli naučit identitu každého oceňovat, vidět přínos v rozmanitosti a jinakosti. Když porozumíme něčemu, co je pro nás jiné, naučíme se nahlížet na svět i jinýma očima a budeme schopni hledat to, co máme všichni společné.

Význam aktivity pro projekt:

Naplnění cílů této aktivity je později důležité pro uvědomění si vlastní role v rámci skupiny i komunity i pro porozumění rolím ostatních. Na lepším pochopení identity toho druhého závisí i vytváření vzájemné důvěry a porozumění, což je pro program Active Citizens klíčové.

tip pro učitele

Obměna aktivity:
Aktivitu je možné zpracovat také pomocí myšlenkové mapy: Zadejte každému žákovi, aby vytvořil svou vlastní myšlenkovou mapu se třemi úrovněmi: rodina, občan, zájmy. Každou úroveň by měl žák dále rozpracovat: Co je pro něj jako člena rodiny důležité? Co je pro něj jako občana důležité? Jaké zájmy jsou pro něj důležité a proč? Po vytvoření myšlenkových map udělejte opět galerii a dále pokračujte diskuzí, jak je popsáno v aktivitě.

Objektivy identity (45 minut)

Cíle

- Žák nahlédne svou identitu z různých úhlů pohledu a popíše sociální skupiny, jichž je součástí.
- Žák navrhne, co by mohlo být součástí identity aktivního občana, a zváží, jak by se v tomto ohledu mohla proměnit jeho vlastní identita.

Shrnutí

Žáci se v úvodu zamýšlí nad tím, jakých sociálních skupin jsou součástí. Uvědomí si, že na sebe mohou nahlížet z různých úhlů pohledu (např. jako na žákyni, dceru, krasobruslařku...) a že i na realitu se dívají skrz tu část své identity, která je v daný moment zdůrazněna. V závěru se zamýšlí nad identitou aktivního občana.

Pomůcky

papíry, psací potřeby, flipchart s charakteristikami aktivního občana **(viz aktivita 0.7 Kdo je aktivní občan?)**

Postup

1. Řekněte žákům, aby si na papír namalovali kruh a rozdělili jej na čtyři části.
   Viz nákres níže.

2. Vyzvěte žáky k zamyšlení nad tím, jakých skupin jsou součástí.
   Jedná se o společenské (sociální) skupiny, např. zájmová skupina (hráči počítačových her, youtubeři, „skejťáci“), skupiny příslušící ke stejné víře, národnosti, etniku, genderu, podle místa bydliště, podle role v rodině atd. Skupiny žáci zapíší do políček kruhu.

tip pro učitele

Aktivitu můžete otevřít také otázkou: „Kdo jsem?“, kterou zopakujte 4x a pokaždé motivujte žáky, aby do kruhu napsali jinou odpověď. Řekněte jim, aby nepsali své jméno, ale nějakou roli či příslušnost, která je jim blízká.

Nahlížení různými objektivy identity:

OBJEKTIVY IDENTITY

Naše identita je složena z různých částí a v daném okamžiku můžeme různé části naší identity zdůraznit. Platí to zejména u skupinové (sociální) identity – můžeme být například žák, kamarád, dcera, křesťan, fanoušek konkrétního sportovního týmu, Češka, Evropan, žena... Každý z nás je vždy příslušníkem několika skupin, proto na sebe můžeme nahlížet z různých úhlů pohledu, skrze tzv. objektivy identity jednotlivých skupin. Jako jednotlivci se s naší skupinovou identitou můžeme ztotožňovat více, či méně. Může se stát, že druzí lidé nám na základě určitých vnějších znaků či kritérií připíší identitu, která může být v rozporu s naší pociťovanou identitou.

3. Vyzvěte žáky ke sdílení toho, co si do kruhu napsali.
   Vypíchněte různé typy skupin, kterých se žáci cítí být součástí (viz výše, bod 2).

4. Zeptejte se žáků, jestli si vzpomenou na situaci, kdy se cítili být součástí některé ze skupin více/méně (kdy pociťovali některou ze svých skupinových identit silněji/slaběji).
   Dejte žákům jednu až dvě minuty na promyšlení o samotě, poté je nechte sdílet ve dvojicích. Položte jim pomocné otázky:
   - Kdy jste se cítili být součástí dané skupiny velmi silně?
     – Popište situaci, co se při ní dělo?
     – Jaké to pro vás bylo? Bylo to příjemné/nepříjemné?
   - Kdy jste naopak cítili, že je vaše náležitost k dané skupině oslabena nebo napadena?
   - Popište situaci, co se při ní dělo?
     – Proč tomu tak bylo?
     – Jaké to pro vás bylo? Bylo to příjemné/nepříjemné?
   - Jak vás tyto zkušenosti ovlivnily? Co jste si díky tomu uvědomili?

Skupinovou identitu nejčastěji pociťujeme, když se setkáme s lidmi, kteří jsou svou identitou odlišní, nebo stejní. Může jít o událost, která zahýbala s jednou částí mojí identity, např.: „vždy jsem se vnímala jako hnědovlasá a při setkání s novou skupinou lidí mě všichni považovali za blonďatou, to mě dovedlo k přemýšlení o tom, s jakou barvou vlasů se identifikuji“ nebo „v posledním zápasu basketbalu se mi podařilo nastřílet nejvíce košů, protože s basketbalem teprve začínám, nepovažoval jsem se doteď za basketbalistu, od posledního zápasu se ale moje identita basketbalisty posílila“.

5. Sdílejte příběhy několika žáků v celé skupině.

reflexe

6. Vyzvěte žáky, aby si představili, jak se na svět kolem sebe dívají z pozice jedné ze skupin, kterou si napsali do objektivů identity.
   Představy nechte žáky napsat/nakreslit na papír, několik jich sdílejte ve skupině.
   Doplňte odpovědi žáků a vysvětlete jim, že díváme-li se na svět optikou různých skupin, vidíme jej pokaždé trochu jinak – skrze jiný objektiv. Stejně tak se na svět dívá jinak každý z nás, každý totiž máme jinou identitu. Uvědomění, že každý vidíme svět jinak, nám může pomoci vzájemně si naslouchat, pochopit naše chování i chování jiných a posílit empatii.

7. Zeptejte se žáků, jaká by mohla být identita aktivního občana.
   Pracujte při tom s charakteristikou, kterou jste vytvořili v aktivitě **0.7 Kdo je aktivní občan?**
   - Co by mohlo být pro aktivního občana důležité?
   - S jakými hodnotami, návyky, skupinami… by se mohl ztotožňovat (identifikovat)?
   - Kdybyste se stali aktivními občany, změnila by se nějak vaše identita?

Naše předpoklady o druhých a o světě (2x 45 minut)

Cíle
- Žák formuluje předpoklady, které si vytváří o různých lidech, situacích.
- Žák vyjádří, jak se mohou jeho předpoklady o druhých lišit od jejich vlastního vnímání své identity.
- Žák popíše, jak se jeho předpoklady o druhých vytvářejí a mění a jak mohou ovlivňovat naše chování.

Shrnutí
Tato aktivita seznamuje žáky s otázkou předpokladů a řeší, jakým způsobem vytvořené předpoklady o druhých a o situacích ovlivňují naše chování. Žáci se nejprve skrze krátký film zamýšlí nad tím, co je to předpoklad. Pak na základě individuální aktivity zkoumají, jak vidí sami sebe a jaké předpoklady o nich mají ostatní. Dále žáci diskutují, co ovlivňuje vytváření předpokladů, kdy nám slouží a kdy škodí a zda je můžeme sami měnit.

Pomůcky
pomůcky potřebné pro promítání filmu, papíry a psací potřeby

Postup
1. Pozvěte žáky ke zhlédnutí krátkého filmu (viz odkaz níže).
   Pokud potřebujete ušetřit čas, pusťte film od času 0:57. Film zastavte v čase 5:25 a zeptejte se žáků, jak bude podle nich příběh pokračovat. Po zaznění několika odpovědí pusťte zbytek filmu.

Film (Szalontüdő, Tripe and onions, 2006, 7 min) je dostupný zde:
https://www.youtube.com/watch?v=crbEwQJMZC8&ab_channel=KVBofficial

2. Nechte žáky shrnout, jak film nakonec skončil a položte jim následující otázky:
   - Jak jste předpokládali, že film skončí?
   - Proč? Co vás k tomu vedlo? Podle čeho jste si svůj předpoklad vytvořili?

   Snažte se žáky dovést ke konkrétnímu pojmenování toho, co je přivedlo k jejich předpokladu o konci filmu – konkrétní momenty, dojmy o postavách, dojmy o prostředí (kterému nerozumí), zkušenosti z podobných situací…

   Položte žákům další otázky:
   - Dokázal by někdo nyní vysvětlit, co je to předpoklad?

3. Rozdejte žákům papíry formátu A4 a zadejte následující úkol:
   - na jednu stranu napište to, jakým způsobem vidíte sami sebe – jací jste, jaké máte vlastnosti, s čím se ztotožňujete, co máte rádi…
   - na druhou stranu napište to, jaké předpoklady o vás mají ostatní lidé – co si o vás podle vás samotných myslí druzí, jací podle nich jste, jaké máte podle nich vlastnosti, co máte podle nich rádi…

   Vycházejte také z toho, co jste o sobě a své identitě i o tom, jak vás vnímají druzí, zjistili v předchozích aktivitách.

4. Vyzvěte žáky, aby ve dvojicích sdíleli to, co si o sobě napsali (na obě strany papíru).
   Ujistěte je, že mohou sdílet jen to, co sami opravdu chtějí.

5. V celé skupině diskutujte o následujících otázkách:
   - Liší se vaše vnímání sebe sama a to, jak si myslíte, že vás vidí ostatní?
   - Proč se to liší?
   - K čemu nám předpoklady o druhých slouží?
   - V čem mohou vytvořené předpoklady o druhých škodit?

PŘEDPOKLADY O SOBĚ, O DRUHÝCH, O SITUACÍCH

Předpoklad je naše představa o tom, jak se daná situace bude vyvíjet či jak se bude daný člověk chovat, jaký je. Předpoklady si tvoříme na základě našich zkušeností, znalostí, názorů, ale také na základě prvního dojmu a našich pocitů. Stejně tak jako my si utváříme předpoklady o ostatních, ostatní si vytvářejí předpoklady o nás. Naše předpoklady ovlivňují naše chování, jednání a rozhodování. Je přirozené je mít, zároveň je dobré si uvědomit, že můžeme ovlivnit to, jak na ně budeme reagovat a jestli se jimi necháme ovlivnit.

6. Přečtěte žákům vtip a nechte je pojmenovat předpoklady, které obsahuje.

Myška si na louce dělá jamku. Jde kolem zajíček a povídá jí:
„Myško, netrap se s tím a půjč si od krtka lopatku.“
Myška jde za krtkem, v půlce louky se zastaví a povídá si:
„Krtek je někdy trochu lakomý, třeba mi řekne, že mi tu lopatku nepůjčí. Ale mně by vážně pomohla.“
Jde dál, už je krtinci na dohled a povídá si:
„Ten krtek je vážně skrblík, on mi tu lopatku určitě nepůjčí. Ale když já ji tak moc potřebuji!“
Dva metry od krtince si říká:
„Ten lakomec mi ji nepůjčí. Určitě za to bude něco chtít!“
Už je metr od krtince a říká si:
„Hnusný, lakomec lakomý, nepůjčí mi ji! A ještě řekne, že bych mu ji zničila.“
Přijde ke krtinci, zavolá na krtka. Když krtek vyleze, uslyší jen:
„Tak si tu lopatku sežer!“

Položte žákům otázky:
- Jaké předpoklady měla myška? Co předpokládala, že se stane?
- Jak to ovlivnilo její chování?
- Jak by se situace asi odehrála, kdyby si myška nevytvořila tento předpoklad?
- Byl pro myšku předpoklad užitečný, nebo ne?

reflexe

7. Řekněte žákům, aby si zavřeli oči a představili si nějakou nedávnou situaci, kdy měli předpoklady, co se bude dít (např. odpolední kroužek, vyučovací hodinu, setkání s kamarádem, rodinný výlet…).
   Položte žákům otázky:
   - Co jste předpokládali, že se bude dít?
   - Jak to ovlivnilo vaše chování?
   - Jak se situace nakonec opravdu stala?
   - Byl váš předpoklad užitečný pro vás / vaše okolí?

   Pokuste se dosáhnout toho, aby žáci uvedli příklady situací, kdy jim jejich předpoklad pomohl a kdy situaci uškodil.

8. Udělejte s žáky škálu na níže uvedené otázky.
   Na opačné konce místnosti umístěte nápisy „ano“ a „ne“ a nechte žáky rozestoupit se na škále podle toho, co si myslí. Několik žáků poproste o vysvětlení jejich stanoviska:
   - Můžeme své předpoklady (o druhých, o situacích) sami ovlivnit, změnit?
   - Jsou předpoklady každého z nás stejné, nebo se liší?
   - Je potřeba, aby byl aktivní občan ochoten měnit své předpoklady? Proč?

   Řekněte žákům, že jste se dnes věnovali předpokladům, které lidé mají, a že jste si zmínili několik různých příkladů.

9. Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad svými vlastními předpoklady vůči druhým lidem.
   Řekněte jim, aby se vyjádřili, zda by některý z nich chtěli na základě dnešní hodiny změnit a proč. Odpovědi sdílejte ve skupině.

Význam aktivity pro projekt:

V komunitním žákovském projektu jsou kromě žáků zapojeny další skupiny místní komunity. Pro úspěšné provedení projektu je třeba, aby si žáci uvědomovali různé předpoklady, které jednotlivci či zainteresované skupiny vůči projektu mají. Je důležité být si vědom toho, že na lidi s jiným kulturním, sociálním či rodinným zázemím, s nimiž přicházíme do kontaktu, nahlížíme skrze „naši optiku“, aniž by byli doopravdy takoví, jak předpokládáme. Pokud pracujeme vědomě s tím, že se naše záměry ostatním lidem mohou jevit jinak, než zamýšlíme, pomáhá nám to obrušovat hrany případného konfliktu. Platí to i obráceně – je třeba si uvědomit, že my sami se můžeme druhým jevit jinak, než jak vnímáme sami sebe.

Viditelné a skryté části našich identit (2x 45 minut)

Cíle

- Žák uvede příklady viditelných a skrytých částí našich identit.
- Žák za pomoci „modelu ledovce“ vyjádří, jak skryté části identit ovlivňují naše chování při kontaktu s druhými lidmi.
- Žák vyjádří vědomí toho, že pro prevenci konfliktu je důležité komunikovat, vzájemně si naslouchat a respektovat se.

Shrnutí

Pomocí fotky a příběhu Malály Júsufzajové žáci odhalují, co jsou viditelné a skryté části naší identity. Seznámí se s „modelem plovoucího ledovce“, který jim pomůže porozumět tomu, jak viditelné a skryté části identit ovlivňují naše vztahy k druhým. Na základě sdílení vlastních příběhů si uvědomí, že mnohá nedorozumění a neočekávané konflikty pramení z neznalosti skrytých částí identit, stejně tak jako z nich pramení pocity vzájemného porozumění a blízkosti s druhými.

Pomůcky

tabule/flipchart, fixy, lepicí lístečky (post-its), fotografie a příběh Malály Júsufzajové **(přílohy 1.5 A, 1.5 B),** mluvicí předmět (např. kámen, kus dřeva, plyšák...)

Postup

1. Ukažte žákům fotografii dívky **(viz příloha 1.5 A)** a vyzvěte je, aby na lepicí lístečky (post-its) sepsali vše, co o ní mohou z fotografie zjistit.
   Každou informaci by měli napsat na zvláštní lísteček. Zatím žákům neprozrazujte, kdo na fotografii je.

2. Řekněte žákům, aby svoje lístečky společně rozdělili do skupin podle toho, čeho se týkají.
   Např. vzhled, pohlaví, věk, kultura, náboženské vyznání atd.

3. Položte žákům otázku:
   - Co můžeme o člověku zjistit na první pohled? Co jste o dívce zjistili z její fotky?
     Navrhněte obecné kategorie (např. vzhled, nikoliv „že má hnědé vlasy“).

   Lístečky patřící do jedné skupiny nalepte na sebe a na horní lísteček napište název dané kategorie (např. vzhled...).

4. Na tabuli (zhruba ¼ od horního okraje) nakreslete dlouhou vodorovnou čáru.
   Lístečky spojené do skupin umístěte nad tuto čáru (v kroku č. 8 na toto místo dokreslíte trojúhelník – viz níže „model ledovce“).

5. Přečtěte žákům příběh o Malále Júsufzajové **(viz příloha 1.5 B)**.
   Zeptejte se, zda už o ní někdo někdy slyšel.

6. Vyzvěte žáky, aby na lepicí lístečky (post-its) sepsali vše, co se o Malále dozvěděli z příběhu.
   Každou informaci by měli napsat na zvláštní lísteček. Řekněte žákům, aby k informaci napsali také nadřazenou kategorii, o co se jedná (např. hodnoty, zážitky, vztahy, země původu...), podobně, jako to dělali společně při práci s fotografií.

7. Nechte žáky sdílet to, co napsali, a vyzvěte je, aby lístečky lepili na tabuli do části pod čarou.
   Společně shrňte kategorie, které se zde objevily.

8. Vysvětlete žákům, že všichni z nás mají viditelné a skryté části identity.
   Zeptejte se jich, které kategorie jsou ty viditelné – nad čarou, nebo pod čarou? Kolem nalepených lístečků nakreslete trojúhelník a řekněte žákům, že jde o model „plovoucího ledovce“:

9. Popište model plovoucího ledovce.

Představte si plovoucí ledovec; obrovská masa ledu je skryta pod mořskou hladinou a jen menší část ledovce je vidět nad hladinou. Podobně to je i s naší identitou, pouze některé její části jsou viditelné pro ostatní, většina naší identity je skrytá.

Pro představu žákům ukažte foto opravdového plovoucího ledovce (k nalezení na internetu).

10. Zeptejte se žáků, zda by chtěli k modelu ledovce něco doplnit – další části identity (viditelné, či skryté), které zde ještě nejsou zmíněny.
    Odpovědi napište na post-its a nalepte na ledovec. Některé části našich identit mohou být na hraně – mohou spadat jak do viditelných, tak skrytých částí identity.

11. Nakreslete druhý trojúhelník, který se v základně překrývá s prvním trojúhelníkem.
    Každý trojúhelník reprezentuje identitu jednoho člověka. Zeptejte se žáků, k čemu díky překryvu dochází:
    - Co se může překrývat? (skryté i viditelné části, hodnoty, koníčky, zážitky, kultura, ...)
    - Jak se to může projevovat ve vztazích mezi lidmi, v tom, jak se k sobě vzájemně chováme? (přátelství, soulad, souznění, rozpor, výměna názorů, konflikt, ...)

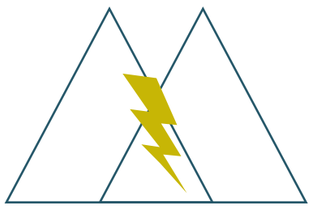

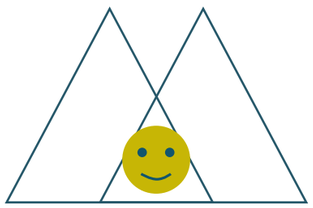

Při setkání s lidmi se setkávají také naše jedinečné identity. Některé části našich identit (skrytých i viditelných) budou shodné či podobné – budeme si v něčem vzájemně rozumět, jiné části budou rozdílné či dokonce v konfliktu. Vzhledem k tomu, že většina naší identity je skrytá, je zde možné hledat zdroj toho, že si s druhým člověkem vzájemně rozumíme, ale také zdroj možných konfliktů. Při každém kontaktu s druhým člověkem můžeme nalézt něco, co máme společné, a něco, v čem se lišíme.

12. Vysvětlete žákům, že stejné schéma a principy se týkají také sociálních skupin a kultur.
    Připomeňte si s žáky, co se dělo během aktivity **1.3 Objektivy identity**, kdy s pojmem sociální skupiny pracovali.

13. Posaďte se s žáky do kruhu, doprostřed umístěte mluvicí předmět a vysvětlete pravidla kruhu příběhů:
    - Mluví jen ten, kdo drží mluvicí předmět.
    - V kruhu se sdílejí pouze příběhy. Komentáře či reakce si žáci nechávají pro sebe.
    - Sdílíme jen to, co se vztahuje k položené otázce.
    - Jdeme rovnou k jádru věci.

14. Veďte kruh příběhů pomocí níže uvedených otázek.
    Při pokládání otázky si také vždy vezměte mluvicí předmět. Dbejte na dodržování pravidel kruhu. Na každou otázku nechte zaznít 2–3 odpovědi:
    - Stalo se někdy někomu z vás, že jste si s někým hodně a hluboce rozuměli? Že jste byli „na stejné vlně“? Sdílejte svůj příběh.
    - Zažil někdo nějakou situaci, ve které došlo ke konfliktu, který byl podle vás způsoben rozdíly ve skrytých identitách? Sdílejte svůj příběh.

reflexe

15. Pokračujte dále v kruhu diskuzí, tentokrát již bez sdílení příběhů.
    Mluvicí předmět můžete dále využít, ale není to nutné. Položte žákům následující otázky a celou hodinu tím uzavřete:
    - Co mohlo být příčinou porozumění/konfliktů, které jsme zde slyšeli? (stejné/různé hodnoty, zkušenosti, názory, pohledy na svět, skupinová identita, kultura...)
    - Co by nám mohlo pomoci, abychom předešli konfliktu nebo jej vyřešili? (komunikace, vzájemné naslouchání, respekt k odlišnostem...)

tip pro učitele

Viditelná a skrytá identita aktivního občana:
Máte-li čas navíc, nechte žáky zamyslet se nad tím, jaké části identity aktivního občana by mohly být skryté a jaké viditelné, nechte je hypoteticky rozvinout, jakou identitu aktivní občan má – pokračujte v tom, co jste započali během aktivity **1.3 Objektivy identity**. Zdůrazněte žákům, že se jedná o fiktivního aktivního občana, tyto charakteristiky nelze generalizovat ani převádět na reálné osoby, jelikož každý je jedinečný a má jedinečnou identitu.

Význam aktivity pro projekt:

Viditelné a skryté identity otevírají téma hledání toho, co máme s druhými společné, zároveň přináší myšlenku skrytých zdrojů možného konfliktu. Poznání těchto vrstev identity a snaha o porozumění chování a jednání druhých usnadní žákům komunikaci s ostatními, nejen v rámci školního týmu, ale i s potenciálními partnery či cílovými skupinami budoucího projektu. Vede žáky k uvědomění, že věci, které jsou jim vlastní a samozřejmé, vychází ze skrytých částí identit, které ostatní nemusejí vidět a které stejně tak nevidí oni u ostatních.

Jsem Malála Júsufzajová a pocházím z údolí Swat v Pákistánu, kde v posledních letech aktivně působili radikálové z hnutí Tálibán. Od roku 2008 tady bránili ženám a dívkám v návštěvě škol.

Když mi bylo jedenáct, rozhodla jsem se proti tomu bojovat pomocí blogu, který jsem začala psát pro britskou BBC. Psala jsem pod pseudonymem, abych neohrozila svou vlastní rodinu. O čtyři roky později, když mi bylo 15, však Tálibán zaútočil na náš školní autobus. Ptali se přímo po mně – postřelili mě do hlavy a krku, spolu se mnou zranili ještě další dvě dívky. Měla jsem štěstí, lékaři mi zachránili život.

Nyní žiji v Birminghamu ve Velké Británii a studuji na Oxfordské univerzitě. Pokračuji dále ve svých aktivitách na podporu lidských práv a práva na vzdělání, v roce 2014 jsem byla oceněna Nobelovou cenou za mír.

Skrze své aktivity nemluvím jen za sebe, ale i za ostatní dívky a chlapce. Teroristé si mysleli, že změní náš záměr a zastaví naše snahy, ale nic v mém životě se nezměnilo s výjimkou toho, že slabost, strach a beznaděj zemřely a zrodila se síla, moc a odvaha. Jsem stejná Malála, mám stejné ambice. Nestojím proti nikomu, ani nechci mluvit ve smyslu osobní odplaty vůči Tálibánu nebo jiným teroristům. Jsem tu od toho, abych mluvila za práva všech dětí na vzdělání. Chci také vzdělání pro syny a dcery všech extremistických skupin, zvláště Tálibánu (Malala Yousafzai Biography, 2014).

Zjisti, jak dlouho žije tvá rodina ve stejné obci.
Odkud přišli tví předci a kdy? Myslíš, že tě to nějak ovlivňuje? Jak?

Zamysli se, v jakých skupinách se pohybuješ (zájmová, kamarádi ze školy, rodina...). Sleduj po dobu jednoho týdne, jak se liší tvoje role v jednotlivých skupinách. Zkus pojmenovat, kým v jednotlivých skupinách jsi.

Vyber si někoho ve svém okolí, koho znáš, ale ne příliš dobře (např. známý rodičů, sousedka, vzdálený příbuzný...) a zeptej se na jeho/její životní příběh. Zjisti něco o jeho/jejích současných zájmech, přáních a postojích. Jak se příběh lišil od tvých předpokladů o něm/ní?

„Existují tři možnosti, jak mohou lidé reagovat na setkání s druhými: mohou začít válčit, mohou kolem sebe postavit zeď, anebo mohou zahájit dialog.“ **Ryszard Kapuściński, polský historik a novinář**

fáze 2

Dialog — Já a Ty

Žáci zjišťují, jakým způsobem vstupovat do komunikace s druhými, pokud chceme usilovat o vzájemné porozumění, spolupráci a svůj osobní rozvoj. Zkoumají, jak způsob, kterým o věcech přemýšlíme a mluvíme, může ovlivnit další vývoj situace.

Co je dialog?

Dialog chápeme jako rozhovor, jehož účastníci se navzájem pokládají za rovné a zjišťují názor, pohled či argument druhého účastníka, aby dosáhli lepšího společného poznání. Důraz na vzájemné obohacování a učení účastníků konverzace je klíčový pro odlišení dialogu od jiných forem komunikace (např. debaty).

Abychom se při dialogu mohli obohatit o úhel pohledu jiných lidí, musíme jim umět naslouchat a ocenit odlišné myšlenky a přesvědčení. Čím více perspektiv získáme (tj. čím více lidí se do dialogu zapojí), tím větší budeme mít příležitost k učení. Z vícera perspektiv může vzniknout obsáhlejší, společně sdílená moudrost.

Dialog se liší od pouhé výměny názorů tím, že jsme ochotni změnit svůj pohled na věc a opravdu se dozvědět něco nového. Dialog nenastává vždy, když si s někým povídám o svých názorech, ale jen tehdy, jsem-li pro dialog nastaven/a a rozhodnut/a.

Dialog přispívá nejen k učení, ale napomáhá i vzájemnému pochopení a porozumění. Lépe se vcítíme do druhých, protože kromě slov samotných vnímáme i řečníkovy důvody, kterými svá slova dokládá – jeho názory i motivaci. Pomocí dialogu se snažíme odhalit vzájemné rozdíly a zároveň nalézt společný zájem.

V dialogu mohou zaznít otázky, na které neexistují jednoznačné odpovědi. Rovněž může dojít k rozvinutí problematiky a k nalezení řešení.

Dialog může být naplánovaný nebo spontánní, strukturovaný či zcela volný, formální nebo neformální. Při řešení náročných témat vyžaduje facilitaci. V závislosti na svých cílech a kontextu může trvat minuty, hodiny, dny nebo se může jednat i o průběžný proces.

Ke schopnosti vést dialog nám mohou pomoci různé dovednosti i způsoby jednání (např. schopnost naslouchat, klást otázky...). Jiné metody zase pomáhají konverzaci řídit tak, aby došlo k maximalizaci učení a sdílení. Několik příkladů naleznete v této metodice.

Globální význam dialogu

Globalizace způsobila, že se lidé na celém světě setkávají ve svém domácím prostředí ve stále větší míře s odlišnými perspektivami a kulturami. Globální systémy, jako třeba trhy, média, finance, klima, mají významný vliv a dopad na místní ekonomiku a životy. Některé z nejpalčivějších problémů, jako je například změna klimatu, jsou globálního významu a nelze je skutečně pochopit a vypořádat se s nimi bez dialogu a vzájemné spolupráce. Setkání s novými kulturami a odlišnými názory mohou být příležitostí k dalšímu učení, často však vytvářejí pocit oslabení, zpochybňují naši identitu, zvyšují napětí a způsobují, že se cítíme jako zajatci mocných vnějších sil. Prostřednictvím dialogu vzniká důvěra a pochopení.

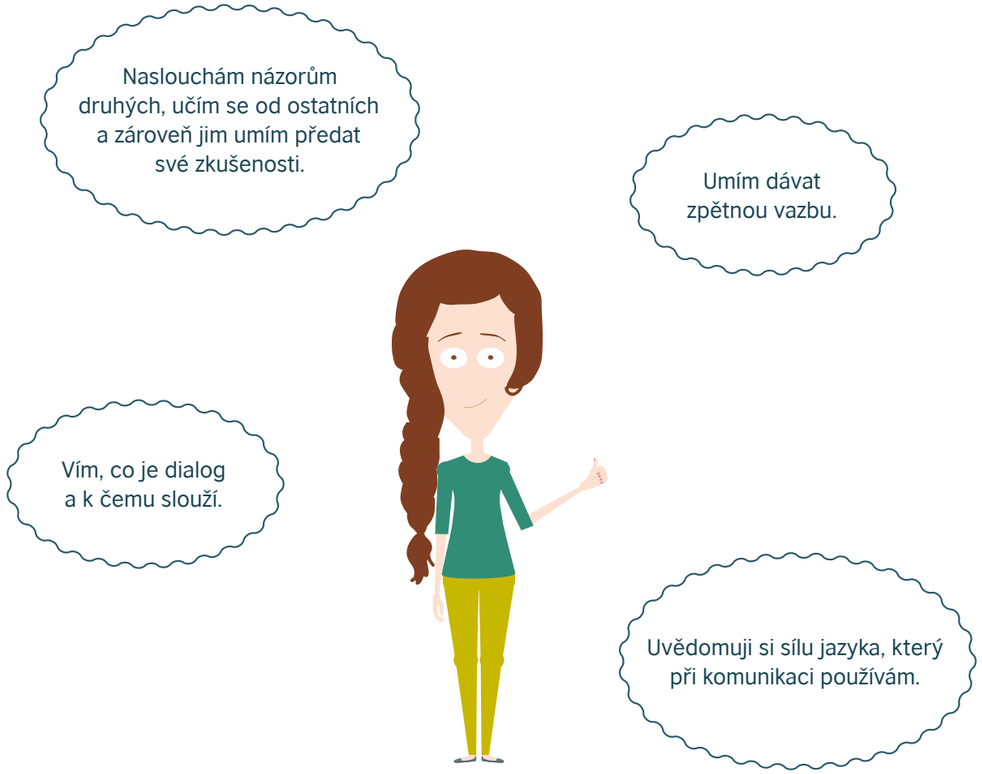

Principy dialogu – I. část (45 minut)

Cíle
- Žák vlastními slovy vyjádří principy dialogu.
- Žák uvede příklady ze svého života, které připomínají příběh o slonovi a slepcích.

Shrnutí
Žáci se zamýšlí nad skrytou myšlenkou v příběhu o slonovi a slepcích – co chtěl autor svým čtenářům asi říci? Učitel následně žákům stručně představí dialog jako formu rozhovoru, která by mohla slepým mužům pomoci vyřešit jejich spor. Žáci si sami vyzkouší, zda je dialog při řešení sporů tak mocný. Vytvoří variantu příběhu, ve které dialog použijí, díky čemuž dojde mezi muži k porozumění. V závěru aktivity žáci hledají hlavní principy dialogu. Co jsou základní ingredience dialogu a co je třešnička na dortu?

tip pro učitele

Pokud žáci příběh o slonovi a slepcích znají, využijte alternativní postup (viz **Principy dialogu — alternativní postup.**).

Pomůcky
samolepicí lístečky (post-its), flipchartový papír, **přílohu 2.1 A** (do každé skupiny jednu kopii), psací potřeby

Postup
1. Seznamte žáky s příběhem Slon a slepci.
   Ukažte žákům obrázek slona a slepců – o čem si žáci myslí, že příběh bude? Přečtěte jim příběh nahlas (viz rámeček).

2. Reflektujte s žáky příběh.
   - Čí pohled na slona byl správný? Kdo měl pravdu?
   - Proč se lidé nemohli domluvit? Co jim bránilo?
   - Co mohli udělat pro to, aby se jim to povedlo?

3. Představte žákům definici dialogu a nechte je vytvořit variantu příběhu, kdy dojde mezi slepými muži k porozumění.
   Rozdělte žáky do pětičlenných týmů a rozdejte jim přílohu 2.1 A. Vyzvěte žáky, aby vymysleli verzi příběhu, kdy si slepci porozumí. Jak bude znít nový příběh? A co slepci říkají? Žáci mohou využít komiksových bublin pro přímou řeč.

4. Pojmenujte hlavní principy dialogu.
   Vyzvěte žáky, aby své nové příběhy představili a zároveň pojmenovali, co konkrétně pomohlo mužům si porozumět. Společně pojmenujte principy dialogu.

reflexe

5. Vytvořte s žáky „několikapatrový dort dialogu“.
   Načrtněte na flipchartový papír obrys několikapatrového dortu. Zaneste do něj heslovitě principy, o kterých jste mluvili v předchozím bodě.
   Základ dortu: Na čem dialog staví? Z čeho vychází?
   - Další vrstvy: Z čeho jsou ukuchtěné ostatní vrstvy? A co je třešnička na dortu?

Nechte jednotlivé návrhy na ingredience dortu odsouhlasit vždy celou skupinou. Pište je na samolepicí lístečky, abyste s nimi případně mohli ještě hýbat. Váš dort by mohl vypadat například takto:

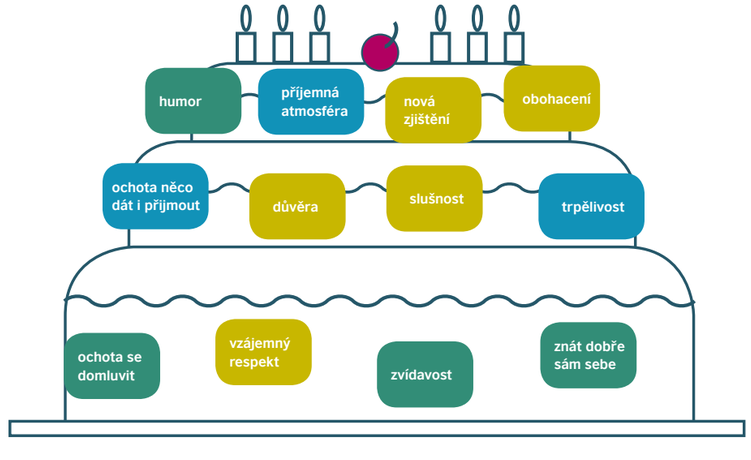

reflexe

6. Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad příkladem ze svého života.
   Kdy se chovali jako slepí muži (tj. neviděli celý problém, nebyli ochotni vyslechnout ostatní…). Jak jinak situaci mohli řešit?

tip pro učitele

Dort dialogu nevyhazujte, bude se vám hodit pro následující aktivitu, během které do něj přimícháte další ingredience.

DEFINICE DIALOGU PODLE ANTROPOLOGICKÉHO SLOVNÍKU:

1. Rozhovor, jehož účastníci se navzájem uznávají za rovné a jsou ochotni se podřídit lepšímu náhledu a přesvědčivějšímu argumentu, a tak dospět k hlubšímu a pravdivějšímu poznání; dialog je jedním z důležitých prostředků demokracie.
2. Antický žánr filozofické a esejistické literatury. (Malina, 2009)

V metodice Active Citizens pracujeme s definicí odpovídající bodu 1.

Význam aktivity pro projekt:
Žáci si uvědomí hodnotu sdílení odlišných pohledů na věc, což může podpořit chuť zjišťovat a respektovat názory druhých i vzájemnou spolupráci. Ve chvílích nedorozumění ve skupině se můžete k příběhu i dortu dialogu vrátit a spolu s žáky si jeho poselství připomenout. Obrázek slona lze využít jako symbol pro komunitu, v rámci které budete vytvářet projekt. Čím více perspektiv do jejího mapování zapojíte, tím lépe budete moci reagovat na její skutečné potřeby (více viz aktivita **3.2 Mapování komunity**).

Příběh o slonovi a slepcích

Bylo nebylo, ve vesnici žilo šest slepých lidí. Jednoho dne jim ostatní vesničané řekli:
„Poslyšte, dnes je ve vesnici slon.“
Slepci netušili, jak takový slon vypadá. Rozhodli se však, že i když slona nemohou vidět, půjdou si na něj alespoň sáhnout. Všichni se vydali tam, kde se slon nacházel. Každý z nich se slona dotkl.
„Myslím, že slon je strom,“ řekl první slepec, který se dotkl nohy slona.
„Ale kdepak, je to lano,“ pronesl druhý slepec, který se dotkl jeho ocasu.
„Jste oba vedle, je to zvíře podobné hadu,“ opáčil třetí slepec, který se dotkl chobotu.
„Je to velký roztažený vějíř!“ prohlásil čtvrtý slepec, který se dotkl ucha slona.
„Ne! Slon je přesně jako zeď mého domu,“ řekl pátý slepec, který se dotkl břicha slona.
„Je to pevná roura,“ uzavřel šestý slepec, který se dotkl klu slona.
Začali se kvůli slonovi hádat a každý z nich trval na tom, že pravdu má on. Své názory prosazovali stále hlasitěji a hlasitěji, přesvědčeni o tom, že jejich pohled je ten správný...

Příběh o slonovi a slepcích vychází ze staré súfijské básničky Slepí muži a slon, která ilustruje spor mezi studenty různých duchovních nauk o to, které učení je to pravé. Často se baví na základě povrchních dogmat, aniž by šli do hloubky k pravdě. Jindy se pravdy dotýkají, ale když předkládají své názory, neuvědomují si, že ostatní mohou popisovat stejnou pravdu z jiného úhlu.

Ve skutečnosti máme každý kousek skládanky celkového obrazu reality a množství perspektiv, jejichž prostřednictvím vnímáme svět, má svou hodnotu. Příběh zde využíváme k dokreslení toho, jak se můžeme pomocí sdílení a naslouchání vzájemně učit lépe porozumět realitě kolem nás a jak najít společné východisko ke spolupráci. Dialog přitom chápeme jako jeden ze základních kamenů aktivního občanství.

Vymyslete verzi příběhu, kdy dojde mezi slepými muži k porozumění. Co asi říkají? Příběh stručně sepište a doplňte věty do bublin.

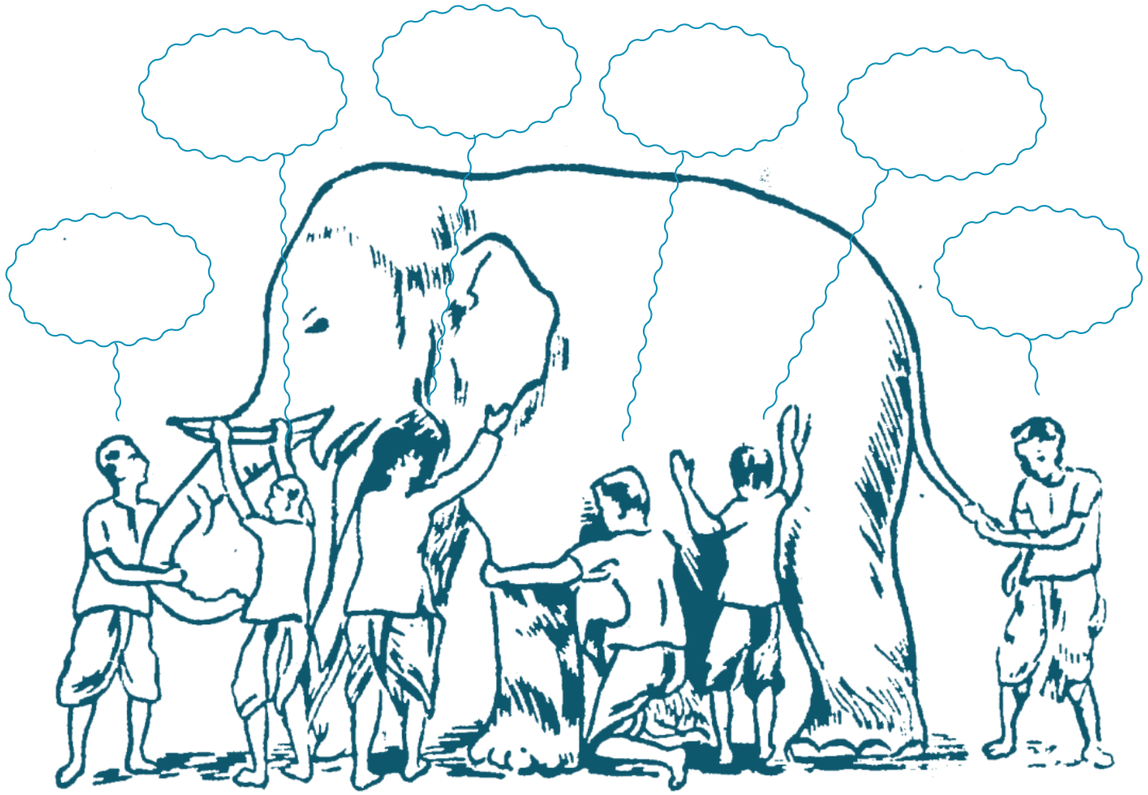

PŘÍBĚH:

Principy dialogu – alternativní postup (45 minut)

Pomůcky

příloha 2.1 B – fotografie rozstříhaná na několik částí, flipchartový papír, samolepicí lístečky post-its

Postup

1. Rozdělte žáky do skupin podle počtu dílů fotografie (při využití přílohy 2.1 B jde o 5 skupin).
   Každé skupině dejte jeden díl fotografie tak, aby ostatní žáci daný díl neviděli.

2. Vyzvěte žáky, aby se ve skupině zamysleli nad tím, co jejich obrázek představuje.
   Žáci by měli nalézt společné stanovisko.

3. Nechte skupiny své stanovisko prezentovat.
   Vyzvěte žáky, aby ostatním ukázali svůj obrázek a prezentovali názor na to, co obrázek vyjadřuje.

4. Vyzvěte žáky, ať diskutují nad celkovým obrázkem.
   Řekněte žákům, ať složí rozstříhaný obrázek dohromady. Zeptejte se jich:
   - Co si myslíte, že je na obrázku?

   Ponechte žákům čas na diskuzi. Neprozrazujte odpověď.

reflexe

5. Reflektujte zkušenosti z této aktivity:
   - Popište průběh aktivity, co se dělo v jednotlivých fázích?
   - Jak se vám dařilo shodnout se na významu obrázku při práci ve skupinách? Proč se to dařilo/nedařilo? Jak jste postupovali, abyste došli ke shodě?
   - Jak se vám dařilo shodnout se na významu v celé třídě?

6. Představte žákům definici dialogu (viz rámeček v aktivitě **Principy dialogu – 1. část**) a vyzvěte je, aby shrnuli hlavní příčiny, které jim pomohly si porozumět.
   Společně pojmenujte principy dialogu.

7. Vytvořte s žáky „několikapatrový dort dialogu“.
   Načrtněte na flipchartový papír obrys několikapatrového dortu. Zaneste do něj heslovitě principy, o kterých jste mluvili v předchozím bodě.
   - Základ dortu: Na čem dialog staví? Z čeho vychází?
   - Další vrstvy: Z čeho jsou ukuchtěny ostatní vrstvy? A co je třešnička na dortu?

8. Nechte jednotlivé návrhy na ingredience dortu odsouhlasit vždy celou skupinou.
   Pište je na samolepicí lístečky, abyste s nimi případně mohli ještě hýbat.

Popis fotografie: fotografie byla pořízena v únoru 2014 ve vesnici Mswiswi v Tanzanii. Je na ní zobrazena místní žena, která nabírá vodu z veřejného vodovodu, a muž z Česka, který využívá mobilního signálu k připojení se na internet. V dálce je část vesnice Mswiswi.

Autorka: Veronika Ambrozyová

Principy dialogu – 2. část (45 minut)

Cíle
- Žák analyzuje svůj projev a identifikuje prvky dialogu a jiných forem rozhovoru.
- Žák uvede příklady, kdy je vhodné užít dialog.

Shrnutí
Žáci v krátkých aktivitách vyzkouší různé typy rozhovoru. Následně hledají ve svém projevu prvky dialogu, pojmenovávají i to, čím se jejich projev od dialogu liší. Nová zjištění dopíší do dortu dialogu z předchozí aktivity.

Pomůcky
kartičky se zvířaty (můžete využít **přílohu 2.2 A**), **přílohu 2.2 B**, dort dialogu z **aktivity 2.1**, psací potřeby, lepidlo

Postup
1. Nechte každého žáka vylosovat jednu kartičku se zvířetem (**příloha 2.2 A**). Následně žákům zadejte instrukce:
   - Choďte volně po třídě, po zazvonění/tlesknutí najděte dvojici.
   - Ve dvojici se shodněte na tom, kterým zvířetem byste byli raději a proč.
   - Při následujícím zazvonění/tlesknutí si ve dvojici vyměňte kartičky a dál korzujte po třídě.

   Nechte proběhnout tři kola.

2. Obměňte instrukci.
   Nyní mají žáci za úkol argumentovat, proč právě jejich zvíře by mělo získat poslední místo na Noemově arše.
   Opět několikrát zopakujte.

3. Zadejte žákům nové instrukce:
   - Vytvořte dvě řady stojící proti sobě, aby měl každý partnera do diskuze.
   - Každá řada si vybere jedno společné zvíře (tzn. že proti sobě budou stát např. papoušci a sloni).
   - Diskutujte o otázce: Proč myslíte, že by vaše zvíře bylo lepším aktivním občanem?

   Zahajte diskuzi. Po třech minutách si řady vymění zvíře a snaží se najít nové argumenty.

4. Uzavřete a reflektujte diskuzi. Zeptejte se žáků:
   - Jak se vám diskutovalo? Zazněly nějaké zajímavé argumenty, které vás nenapadly?
   - Jaké zadání bylo pro vás nejlehčí a kde naopak nastaly problémy?
   - Kdy jste vedli dialog?

5. Vraťte se k dortu dialogu z aktivity **2.1 Principy dialogu – 1. část**
   Zamyslete se s žáky:
   - Jaké principy dialogu jste během aktivit použili?
   - V čem se vaše komunikace od dialogu naopak lišila?

reflexe

6. Rozdejte žákům kartičky z **přílohy 2.2 B.**
   Vyzvěte je, ať je vlepí do dortu dialogu či jeho okolí, podle toho, kam patří.

7. Zjistěte od žáků, co si myslí o následujících bodech:
   - Kdy a proč je dobré použít dialog? A kdy a proč se naopak nehodí?
   - Jaká jsou úskalí ostré argumentace při plánování a realizaci společného projektu?

   Zaměřte se na konkrétní příklady, vztáhněte otázky i na váš projekt.

Význam aktivity pro projekt:
Žáci jsou během projektu vedeni k tomu, aby využívali při komunikaci v týmu i s ostatními aktéry dialog. Vycházíme z toho, že spolupráce na projektu by měla být společné dílo, ve kterém si každý najde svoji roli, kde je důležité si naslouchat a hledat společná řešení. Na druhou stranu se žáci v projektu setkají i s tím, že budou muset argumentovat, proč dělají právě tento projekt či proč je jejich projekt dobrý pro komunitu. V aktivitě si na jednoduchých hrách vyzkouší rozdíl mezi oběma komunikačními strategiemi. Aktivita vede žáky k tomu, aby si uvědomili, kdy je vhodné použít dialog a pro jaké situace se dialog nehodí. Zároveň žáci pojmenují úskalí ostré argumentace. Aktivita navazuje na aktivitu **2.1 Principy dialogu – 1. část**.

Zdroj:
Inspirováno aktivitou metody Filozofie pro děti: BUCKLEY, J. 2015. Myšlení hrou, filozofie v pohybu. Praha: Člověk v tísni, o. p. s.

MYŠ	SLON	LIŠKA	TYGR	PAPOUŠEK
SLIMÁK	CHAMELEON	KOČKA	VČELA	ORANGUTAN
KOBYLKA	VEVERKA	BIZON	VEPŘ	VLAŠTOVKA
SOVA	VELBLOUD	HAD	ŽRALOK	ŽÁBA
KAPR	DRAK	MEDVĚD	VLK	JELEN
ZAJÍC	PÁV	LEV	SYSEL	OREL

Přílohu rozstříhejte a nechte žáky vlepovat kartičky do dortu dialogu z **aktivity 2.1.**

DIALOG JE:	DIALOG NENÍ:
Cílem je najít společnou řeč.	Chceme v rozhovoru vyhrát, ukázat, že máme pravdu.
Naslouchám druhé straně a ona naslouchá mně. Snažíme se dojít ke shodě.	Naslouchám druhé straně, abych našel trhliny v tom, co říká.
Nasloucháním si rozšiřujeme úhel pohledu. Obě strany jsou otevřené tomu změnit svůj pohled na věc.	Rozhovor s druhou stranou mě utvrzuje v mém pohledu na věc.
Zjišťuji nové skutečnosti tím, že se ptám a otevírám témata.	Přesvědčuji ostatní o své pravdě.
Hledáme základní shody.	Naslouchám druhé straně, abych našel trhliny Hledáme dílčí rozdíly.
Vyjadřujeme skutečný zájem o druhou stranu, nezraňujeme, neshazujeme.	Odporuji druhému, zesměšňuji ho.
Předpokládáme, že každý má částečnou odpověď, společně můžeme dojít k dobrému řešení.	Předpokládáme, že existuje správná odpověď a jedinec, který ji zná.

Síla řeči těla (45 minut)

Cíle
• Žák reflektuje, jak řeč těla ovlivňuje průběh komunikace mezi lidmi.

Shrnutí
Žáci v rámci několika krátkých cvičení komunikují beze slov. Vyzkouší si, jak na nás i na okolí působí postavení těla, co dokáže vyjádřit naše tvář a zda dokáží spolupracovat bez použití slov.

Pomůcky
v poslední části aktivity jsou potřeba čínské hůlky či špejle

Postup
Aktivita Síla řeči těla se skládá ze tří krátkých cvičení:

A) ŘEČ CHŮZE

1. Vyzvěte žáky, aby se pohybovali volně po místnosti.
   Řekněte jim, ať jsou shrbení, s hlavou skloněnou a zamračeným obličejem. Po jedné minutě je zastavte a požádejte, aby takto každý s někým zahájil konverzaci.

2. Obměňte zadání.
   Řekněte žákům, ať se procházejí po místnosti zpříma, hlavu drží nahoře a ramena vzadu. Po jedné minutě je zastavte a požádejte, aby takto každý s někým zahájil konverzaci.

reflexe

3. Zeptejte se žáků:
   - V čem byl rozdíl? Změnilo se téma rozhovoru v prvním a druhém případě? Co se na této aktivitě můžeme naučit?

   Řeč těla je pro komunikaci zásadní a poloha těla má vliv na náš přístup ke konverzaci.

B) ŘEČ TVÁŘE

1. Rozdělte žáky do dvou řad čelem k sobě.
   Mezi řadami nechte vzdálenost alespoň 5 metrů.

2. Zadejte žákům instrukce:
   - Soustřeďte se jen na svého partnera v protější řadě.
   - Dívejte se svému partnerovi do očí, dokud učitel oční kontakt nepřeruší signálem.
   - Tvařte se během aktivity přirozeně. Zkuste výrazem tváře komunikovat se svým partnerem o tom, zda s ním chcete, nebo nechcete mluvit.
   - Nesmíte promluvit.

   Cca po 30 vteřinách přerušte signálem aktivitu žáků.

3. Vyzvěte žáky k pohybu.
   Vyzvěte nejdříve žáky z řady A, aby se přiblížili ke svým partnerům z řady B. Žáci se posunou, jen pokud cítí, že jejich partneři jsou otevřeni společné komunikaci. Následně vyzvěte k pohybu i žáky z řady B.

4. Zopakujte akci ještě jednou.

reflexe

5. Zeptejte se žáků:
   - Jak jste se cítili během této aktivity? Proč? Na základě čeho jste byli ochotni se posunout blíže k vašemu partnerovi? Proč se někteří nepřiblížili?
   - Co všechno můžeme vyčíst z tváře druhého a co ostatní přečtou z naší tváře?

C) SOUHRA

1. Požádejte žáky, aby se rozdělili do dvojic.
   Každá dvojice dostane jednu jídelní hůlku.

2. Zadejte žákům instrukce:
   - Vaším úkolem je společnými silami udržet hůlku mezi sebou.
   - Každý z dvojice smí použít pouze ukazováček své ruky, hůlky se můžete dotýkat jen na jejích koncích.
   - Jakmile se vám podaří hůlku udržet, zkuste s ní pohybovat tak, aby vám nespadla.
   - Nesmíte promluvit.

3. Obměňte zadání.
   Pokud žákům hůlka nepadá na zem, vyzvěte je, aby se s ní pohybovali po třídě.

reflexe

4. Zeptejte se žáků:
   - Jak jste dosáhli toho, že vám hůlka nepadala na zem?
   - Jak jste komunikovali se svým partnerem, když jste nemohli používat řeč?
   - Napadá vás nějaká souvislost mezi touto hrou a spoluprací s ostatními?

JAK MLUVIT BEZE SLOV?

- Kinezika – pohyby těla; její součást gestika – posunky
- Mimika – týká se obličeje a jako jediná vyjadřuje emoce (štěstí, neštěstí, překvapení, očekávání)
- Oční kontakt
- Haptika – dotýkání se lidí kolem, fyzický kontakt (hlazení, líbání, bití, držení se za ruce)
- Paralingvistika – styl verbálního sdělení (hlasitost řeči, tón, rychlost sdělování, frázování)
- Posturologie – postoj celého těla a jeho pohyby
- Proxemika – postoj při komunikaci, vzdalování se a přibližování, zacházení s prostorem kolem sebe
- Chronemika – nakládání s časem při neverbální komunikaci

Význam aktivity pro projekt:
Komunikace je často tématem, které žáci zmiňují jako jednu z hlavních věcí, kterou se chtějí v programu Active Citizens naučit. Její podstatná část – schopnost vést dialog – se prolíná téměř celou metodikou. Neměli bychom ale zapomínat také na nonverbální komunikaci, která je řízena nevědomou částí naší osobnosti a ovlivňuje do velké míry to, jakým způsobem druzí naše sdělení vnímají. Uvědomit si řeč těla je praktické pro jakýkoliv druh jednání s druhými.

Zpětná vazba (45 minut)

Cíle
- Žák uvede příklady, při kterých je dobré použít zpětnou vazbu.
- Žák vytvoří pravidla pro užívání zpětné vazby v rámci týmu.

Shrnutí
Žáci nejdříve v krátkém cvičení ohodnotí fungování svých spolužáků v týmu Active Citizens. Na základě tohoto cvičení se zaměří na zpětnou vazbu. Proč je dobré ji používat? Kdy se může hodit? A na co si dát při jejím používání pozor? V závěru si žáci stanoví pravidla pro poskytování zpětné vazby v rámci svého týmu.

Pomůcky
flipchartový papír, psací potřeby

Postup
1. Nechte žáky zaujmout pozice ve dvou soustředných kruzích.
   Vyzvěte žáky, aby vytvořili dva soustředné kruhy, vnitřní i vnější kruh musí být složen ze stejného počtu žáků, žáci k sobě stojí čelem.

2. Položte žákům otázku: Čím napomáhá tvůj spolužák k fungování týmu Active Citizens?
   Vysvětlete žákům, že až zadáte pokyn, kruhy se roztočí – každý jiným směrem. Při dalším pokynu se zastaví tak, aby každý žák z vnitřního kruhu měl naproti sobě jednoho žáka z vnějšího kruhu. Ti dva si výše položenou otázku vzájemně zodpoví.

3. Zopakujte točení kruhů ještě dvakrát.
   Žáci tak budou mít možnost posbírat o sobě více informací a vyzkouší si dát zpětnou vazbu většímu počtu žáků.

4. Roztočte kruhy naposledy a obměňte zadání.
   Řekněte žákům, ať ve dvojicích sdílejí, jak se cítili v předchozích kolech. Co jim informace od druhých přinesla?

5. Vyzvěte žáky, ať zdvižením ruky naznačí náročnost:
   - Bylo pro vás náročné hodnotit fungování svého spolužáka?
   - Bylo náročné přijmout to, co vám říká spolužák o vašem fungování?

   (vysoko zdvižená ruka značí „vysoce náročné“, ruka u podlahy „jednoduché“).

reflexe

6. Vysvětlete žákům, že si poskytovali zpětnou vazbu na své jednání. Ptejte se na jejich názor:
   - Proč se zpětná vazba používá?
   - Při jakých příležitostech byste ji mohli využít během vaší spolupráce a práce na projektu?

   Vysvětlete žákům, že zpětná vazba se používá i v případech, kdy něco nefunguje. Cílem zpětné vazby může být dosáhnout změny chování druhého člověka.

reflexe

7. Zjistěte, jak by podle žáků měla zpětná vazba vypadat. Ptejte se:
   - Kdyby vám chtěl někdo říci, že se mu nelíbí, co děláte – jak by to měl říci, aby vám to neublížilo? (Např. Adéla často všem skáče do řeči, Honza nedává pozor a pak neví, co má dělat… Jak jim to má Anička sdělit, aby se jich nedotkla?)
   - Co všechno by měla zpětná vazba zahrnovat?

8. Dohodněte se na pravidlech, která budete při dávání zpětné vazby uplatňovat.
   Pravidla sepište. Vycházejte přitom z odpovědí žáků, využít můžete i doplňujících informací o zpětné vazbě.

Význam aktivity pro projekt:
Poskytování zpětné vazby je náročná záležitost i pro zkušené facilitátory, smyslem aktivity je žákům techniku představit a podpořit je v jejím užívání při práci na projektu. Cílem aktivity není, aby žáci odhalili všechny principy zpětné vazby, ale aby si sami definovali to, jakým způsobem s ní budou pracovat oni sami. Žákům můžete dávat pravidelně prostor pro poskytování zpětné vazby.

Pomocí zpětné vazby se k člověku dostávají informace, které mu pomohou vidět stejnou situaci očima jiných lidí. Díky těmto informacím se člověk může rozhodnout změnit své chování – přizpůsobí se – nebo se rozhodne své chování neměnit. Při zpětné vazbě nemusíme nutně dojít k závěrům, zpětná vazba může poskytnout pouze prostor pro sdílení či předání informací (Reitmayerová, Broumová, 2007).

Jak může zpětná vazba vypadat? Je:
- Popisná – popisuje chování druhého, nehodnotí ani neobviňuje. Na druhou stranu můžu vyjádřit svoje emoce, které ve mně chování druhého vyvolává.
- Konkrétní – vztahuje se k jedné situaci, negeneralizuje.
- Svobodná – ten, kdo zpětnou vazbu přijímá, se může rozhodnout, zda změní své chování či nikoliv.
- Užitečná –zaměřuje se na chování, které může být změněno.
- Bezpečná – probíhá v prostředí, kde se oba aktéři cítí bezpečně.

Příklad:
- Zpětná vazba je:
  - *„Adélo, teď mluví Tomáš. Když mluvíte oba dva najednou, tak nerozumím ani jednomu.“*
  - *„Honzo, rušilo mě, když ses mě ptal na to, co máš dělat. Potřebovala jsem se soustředit už na další úlohu a nemohla jsem.“*
- Zpětná vazba není:
  - *„Adélo, už zase skáčeš někomu do řeči, to děláš pořád.“*
  - *„Honzo, v jednom kuse nedáváš pozor. Pořád rušíš všechny okolo sebe. Měl by ses nad svým chováním zamyslet.“*

Nácvik dialogu a zpětné vazby (45 minut)

Cíle
- Žák použije dialog k tomu, aby dospěl ke společnému řešení.
- Žák užitím zpětné vazby posoudí schopnost ostatních vést dialog.

Shrnutí
Žáci v úvodním cvičení vyjadřují své potřeby a preference při fungování v týmu. Následně se rozdělí do dvou skupin – skupiny diskutujících a skupiny pozorovatelů. Skupina diskutujících hledá shodu na tom, jak by měla vypadat povinná míra zapojení členů týmu. Skupina pozorovatelů sleduje diskutující žáky a poznamenává si momenty dialogu. Pozorovatelé dávají v závěru diskutujícím zpětnou vazbu na jejich schopnost využít dialog pro hledání společného řešení.

Pomůcky
papírová lepicí páska, psací potřeby, papíry, dort dialogu z aktivity **2.1 Principy dialogu**

Postup
1. Připravte hrací pole pro zahřívací hru.
   Udělejte ve třídě prostor, aby se žáci během aktivity mohli volně pohybovat. Na zem lepicí páskou vyznačte dělicí čáru. Vysvětlete žákům, že pohybem na jednu nebo na druhou stranu budou vyjadřovat svůj názor.

2. Položte žákům postupně následující otázky.
   Rukou vždy naznačte, na které straně hrací plochy je daná odpověď:
   - Vyhovuje vám o věcech přemýšlet spíše: nahlas/potichu?
   - Když si nevíte rady, snažíte se: vyřešit problém sami / požádáte někoho o pomoc?
   - Vadí vám, když se do společné práce nezapojují všichni? Ano/Ne.
   - Pracujete radši: ve skupině/samostatně?
   - Mají se všichni na projektu angažovat stejnou měrou? Ano/Ne.

3. Vyberte žáky pro následující aktivitu.
   Na základě poslední otázky vyzvěte (popř. vyberte) tři žáky, kteří odpověděli ano, a tři žáky, kteří odpověděli ne, aby si sedli do kruhu na zem. Zbytek třídy si vezme psací potřeby a sedne si do kruhu okolo nich.

4. Zadejte žákům následující instrukce:
   - Vnitřní kruh: vyjasněte si, jak si představujete míru zapojení členů týmu do projektu. Existuje minimální a maximální povinná míra zapojení?
     - Cílem je dojít ke společnému řešení, jak bude zapojení členů vypadat a jak bude probíhat jejich spolupráce.
     - Na diskuzi mají žáci deset minut (žáky průběžně informujte o zbývajícím čase). Pokud uznáte za vhodné vyměnit vnitřní a vnější kruh, udělejte to.
     - Vyzvěte žáky, aby uváděli konkrétní příklady toho, jak si spolupráci představují.
   - Vnější kruh: zapisujte si momenty (konkrétní příklady), kdy účastníci ve vnitřním kruhu užili prvky dialogu a kdy se jim dialogu využít nepodařilo. (Vyvěste ve třídě „dort dialogu“ z aktivity 2.1 Principy dialogu – žákům pomůže zaměřit pozornost na jednotlivé principy dialogu.)

5. Ukončete diskuzi.

reflexe

6. Vyzvěte žáky z vnitřního kruhu, aby se vyjádřili:
   - K výsledku své práce – jak se vám dařilo se shodnout? Co vám pomohlo? Co naopak nebylo nápomocné?
   - K užití dialogu – zaznamenali jste momenty, kdy jste užili dialog? Kdy se tak stalo a s jakým výsledkem?

7. Zeptejte se žáků z vnitřního kruhu, zda chtějí slyšet zpětnou vazbu od ostatních na využití dialogu v předcházejícím cvičení.
   Můžete jim nabídnout několik možností:
   - Žáci dostanou veřejně zpětnou vazbu jen na případy, kdy se dařilo užít dialog.
   - Žáci dostanou veřejně zpětnou vazbu na celý průběh.
   - Pokud některý žák nechce dostat zpětnou vazbu přede všemi v celém kruhu, nabídněte mu možnost zpětné vazby mezi čtyřma očima.

8. Zeptejte se žáků:
   - Co si z této aktivity odnášíte?
   - Co jste se dozvěděli o ostatních? (Můžete připomenout i rozehřívací aktivitu).

   Přínos může být jiný pro žáky z vnitřního kruhu a pro žáky z vnějšího kruhu.

Význam aktivity pro projekt:
Aktivita skrývá několik rovin důležitých pro realizaci projektu. Žáci si jednak zvědomují odlišnou potřebu každého z nás při spolupráci v týmu – každému může vyhovovat jiný styl práce, každý má chuť/možnosti se zapojit jinou měrou. Žáci během aktivity posilují schopnost vést dialog, naslouchat si a přicházet na společná řešení. Důležitý je i moment nácviku poskytování a přijímání zpětné vazby – žáci se učí ocenit a konkrétně pojmenovat, co se dařilo, učí se pojmenovat a přijmout i to, co se nedařilo a dalo by se zlepšit. Komunikačních dovedností, které žáci v této aktivitě procvičují, využijí během přípravy a realizace projektu.

Síla otázek (45 minut)

Cíle
- Žák definuje silné/působivé otázky a uvede jejich příklady.
- Žák vysvětlí, jakou roli má formulace otázek na další vývoj situace.
- Žák popíše, jak může jako tazatel ovlivňovat realitu.

Shrnutí
Žáci se v aktivitě zamýšlejí nad sílou otázek. V první části rozdělují předem připravené otázky do dvou hromádek podle toho, jestli v nich otázky vyvolávaly nějakou odezvu nebo ne. Žáci se zamýšlejí nad rolí tazatele a nad tím, jak může tazatel ovlivňovat další vývoj rozhovoru, a tím i realitu.

Pomůcky
flipchart, psací potřeby, **příloha 2.6 A a 2.6 B**

Postup
1. Zadejte žákům instrukce a vyzvěte je k úvodní aktivitě:
   - Každý dostanete 1–2 kartičky s otázkou. (Kartičky najdete v **příloze 2.6 A.**)
   - Choďte volně po třídě a najděte si někoho do dvojice, komu položíte svoji otázku a zodpovíte tu jeho. Následně vyhledejte někoho jiného.
   - Postupně se pokuste zodpovědět 7 různých otázek (otázky jsou označeny čísly).

   Na aktivitu nechte žákům 10 minut.

2. Vyzvěte žáky, ať se rozdělí do skupin.
   Skupiny se rozdělí tak, aby každá měla ucelenou sadu otázek, tj. každá skupina bude mít otázky 1–8 **(z přílohy 2.6 A).**

3. Řekněte žákům, ať rozdělí otázky na působivé/silné otázky a otázky, které nevnímají působivě.
   Zadejte jim následující instrukce:
   - Na jednu hromadu dejte otázky, které na vás zapůsobily, vyvolaly ve vás nějakou reakci (např. zamyšlení, radost, smutek…). Na druhou takové otázky, které ve vás nerezonovaly.
   - Nad rozdělením otázek veďte dialog a dojděte ve skupině ke společnému řešení.

   Na vypracování nechte žákům 10–15 minut.

Působivé či silné otázky jsou takové, které nás nutí k zamyšlení nebo v nás vzbuzují emocionální odezvu.

4. Prohlédněte si společně, jak jednotlivé skupiny přistoupily k řešení. Ptejte se žáků:
   - Proč jste rozdělili otázky právě takto? Jaké reakce ve vás otázky vyvolaly?
   - Položil vám někdo v poslední době otázku, která vás vedla k zamyšlení?

reflexe

5. Zamyslete se nad rolí tazatele.
   Jak může tazatel svými otázkami ovlivnit svého posluchače? Odpovědi žáků zapisujte na flipchart. Aktivitu můžete ukončit reflexí (pokračujte bodem 6 a 7) či aktivitu rozšířit o sehrání scének (viz možné rozšíření).

„Jazyky mají velkou moc. Jazyk neslouží jen k popisu reality. Jazyk vytváří realitu, kterou popisuje.“ **Desmond Tutu**

reflexe

6. Představte žákům tabulku s otázkami soudce a tvůrce z **přílohy 2.6 B.**
   Zeptejte se žáků:
   - Co tabulka představuje? Jaký vidíte rozdíl mezi otázkami soudce a tvůrce?
   - Jaké pocity a reakce by ve vás vyvolala sada otázek v prvním sloupci? Jaké sada ve druhém sloupci?
   - Které z otázek by pomohly situaci lépe řešit? Proč?

7. Vyzvěte žáky, aby **metodou volného psaní** napsali zamyšlení na téma „jak můžu jako tazatel ovlivňovat realitu“.

Jazyk určuje realitu, stejně tak otázky. Formulací otázky určujeme další vývoj situace/rozhovoru. Když své otázky pokládáme, můžeme zaujmout pozici soudce, který hodnotí a ptá se po problému, nebo pozici tvůrce, který zjišťuje, objevuje a hledá řešení. Upozorněte žáky, že některé otázky směřují k nim samým. Vysvětlete jim, že otázky neklademe pouze jiným lidem, ale také sami sobě. I tyto vnitřní otázky nás ovlivňují.

MOŽNÉ ROZŠÍŘENÍ:
Otázky soudce a tvůrce je možné žákům přiblížit i sehráním scének k jednotlivým typům otázek.

1. Rozdělte žáky do menších skupin (cca po 4 lidech) a zadejte jim následující instrukce:
   - Vyberte si jednu dvojici otázek z přílohy 2.6 B (např. Čí je to vina? X Co se stalo?).
   - Připravte si dvě krátké scénky. V první scénce využijete první otázku, ve druhé scénce druhou.
   - Scénka bude pokaždé vycházet ze stejné situace, ale bude mít odlišný vývoj podle použité otázky.

   (Příklad: Žáci budou vymýšlet scénky na otázky – Čí je to vina? X Co se stalo? V první scénce sehrají, jak si děti v pokoji hrají s míčem a rozbijí okno. Do pokoje najednou vejde rodič, dívá se na rozbité okno a ptá se: „Čí je to vina?“ Žáci pokračují ve scénce rozhovorem mezi rodičem a dětmi. Ve druhé scénce začne děj stejně, rodič se pak ale zeptá: „Co se stalo?“ Žáci dohrají scénku v reakci na tuto otázku.)

2. Přehrajte scénky.
   Řekněte žákům, aby před přehráním scénky prozradili ostatním, jakou dvojici otázek si vybrali. Otázky zapište na flipchart do dvou sloupců.

3. Reflektujte scénky a otázky soudce a tvůrce.
   Využijte reflexi v nerozšířené verzi aktivity (bod 6 a 7).

Význam aktivity pro projekt:
Aktivita staví na jedné z premis konstruktivistického přístupu v pedagogice: „Samotný jazyk, který používáme, má velkou moc. Nepopisuje jen realitu, ale také ji vytváří.“ Uvědomíme-li si, že různě formulované otázky mohou přinášet odlišné reakce, můžeme s nimi lépe zacházet. Otázky mají velkou moc, jejich formulací si můžeme otevírat, či uzavírat cestu pro další komunikaci. Smyslem této aktivity je naučit se přistupovat k dotazování jako k nástroji možné změny. Aktivita pomáhá uvědomit si sílu pozitivního kladení otázek – ať již ve vztahu k sobě samému či k druhým. Uvědomit si souvislost mezi jazykem, který užíváme, a realitou, kterou žijeme, není důležité jen pro projekt, ale i náš život. Na tomto přístupu staví i přístup oceňujícího zjišťování v následující aktivitě.

Návod:
Rozstříhejte rámeček na jednotlivé otázky. Každému žákovi dejte jednu až dvě otázky. Pracujte vždy s celými sadami otázek (tj. v případě, že máte ve třídě 15 žáků, vytiskněte dvě sady: jeden žák dostane dvě kartičky a ostatní žáci po jedné kartičce).

1. Proč se někdy lidé chovají nespravedlivě?
2. Proč se chováš tak divně?
3. Co bys potřeboval/a, abys lépe porozuměl/a tomu, co se děje v obci?
4. Jak se ti povedlo být tak dobrý/dobrá v ..... ? (Doplň podle toho, s kým mluvíš. Může se jednat o výsledky v rámci školní akce, sportovní výsledky či tvůrčí činnosti – např. matematická olympiáda, basketbalový turnaj, přesné sestavení modelu...) Jak jsi to dokázal/a?
5. Podle čeho poznáš kamaráda?
6. Proč neexistuje krmení pro kočky s příchutí myší?
7. Co dělají tví sourozenci/rodiče?
8. Nemyslíš, že by ti prospělo se více učit?

SOUDCE	TVŮRCE
Čí je to vina?	Co se stalo?
Proč jsem tak neschopný/á?	Co se mi už podařilo? S jakým výsledkem budu spokojený/á?
Jak jste mohli prohrát?	Co byste mohli udělat pro to, abyste příště vyhráli?
Proč jste tak nechápaví?	Čemu už rozumíte? Jak na to můžeme navázat?
Proč mám ten nejhorší tým?	Jaké jsou silné stránky členů týmu? Jak můžu tým motivovat?
Proč u nás v obci nic nefunguje?	Co potřebujeme, aby v obci fungovalo?
Proč jste zase nesplnili, co jste slíbili?	Co uděláte pro to, abyste příště všechno stihli?

Co je oceňující zjišťování? (45 minut)

Cíle
- Žák shrne rozdíl mezi přístupem oceňujícího zjišťování a přístupem řešení problémů.
- Žák posoudí přínosy oceňujícího zjišťování.

Shrnutí
Žáci se na základě textu vžijí do rolí žáků základní školy jedné obce. Pomocí dvou sad otázek se snaží vyřešit situaci, se kterou si neví rady ani starosta obce. Následně žáci reflektují, jak jim která sada otázek pomohla v hledání řešení. Sady otázek vychází z přístupu „řešení problémů“ a přístupu „oceňujícího zjišťování“ – učitel žáky s těmito přístupy seznámí. V závěru aktivity žáci využijí přístup oceňujícího zjišťování k prozkoumání situace, kterou právě v rámci skupiny Active Citizens řeší.

Pomůcky
flipchart, **přílohy 2.7 A** a **2.7 B** (pro každou skupinu žáků)

Postup
1. Přečtěte žákům nahlas text o obci Podhorská.
   Řekněte žákům, že se podíváte na to, jak řešit situace, které mohou při práci na projektu vzniknout. Vysvětlete jim, že si to vyzkoušíte na příkladu z jedné obce. Přečtěte jim text z **přílohy 2.7 A.**

2. Rozdělte žáky do skupin po pěti a nechte je zpracovat první sadu otázek z **přílohy 2.7 B.**
   Dejte jim k dispozici i **přílohu 2.7 A** Řekněte žákům, že právě oni se chystají pomoci starostovi řešit problém s odpady. Vyzvěte je, ať na základě otázek zkusí vymyslet řešení. Na zpracování žákům nechte 10 minut.

3. Rozdejte žákům druhou sadu otázek z **přílohy 2.7 B.**
   Vyzvěte je, aby se na situaci v obci zkusili podívat ještě jednou pomocí nové sady otázek. Na vypracování jim dejte 7 minut. Nechte žáky sdílet několik návrhů řešení.

4. Prozkoumejte s žáky obě sady otázek.
   Vyzvěte žáky, ať se přihlásí ti, kterým vyhovovala více první sada otázek, následně ti, kterým druhá. Na flipchart nakreslete dva sloupce k jednotlivým sadám. Zaznamenejte odpovědi žáků na dané otázky:
   - V čem jim daná sada při řešení pomohla?
   - V čem vidí přínosy druhé sady?

   Vyzvěte žáky, aby shrnuli rozdíl mezi oběma sadami.

5. Představte žákům přístup řešení problémů a přístup oceňujícího zjišťování (viz rámeček).
   Vysvětlete žákům název „oceňující zjišťování“ a představte jim oba přístupy, které nám pomáhají řešit složité situace – z čeho vychází a jaké otázky se s nimi pojí.
   - Nechte žáky přiřadit sady otázek k daným přístupům.
   - Vyzvěte žáky, zda by chtěli do flipchartu doplnit ještě nějaké přínosy a případně úskalí obou přístupů.

6. Zadejte žákům „problém“ k řešení, se kterým se potýkáte ve vaší skupině.
   Pokud vás nic nenapadá, můžete žákům zadat následující situaci: členové skupiny Active Citizens během roku skupinu opouští – jak zabránit tomu, aby nedošlo k dalšímu odlivu členů?
   - Vyzvěte žáky, ať se nad daným problémem samostatně zamyslí z hlediska oceňujícího zjišťování. Nechte žáky sdílet ve skupinách, k čemu dospěli.

reflexe

7. Zeptejte se žáků:
- Co pro ně bylo nové?
- Jaká základní pravidla pro řešení komplikovaných situací si odnášejí?
- Proč je důležité ptát se na to, co se daří?

Význam aktivity pro projekt:

Žáci se dříve nebo později v rámci projektu dostanou do situací, kdy bude třeba řešit nějaký problém. Aby se k němu mohli postavit čelem, je třeba ukázat jim cesty, jak k takovým situacím přistupovat a jak je možné je zvládnout/vyřešit. Aktivita na praktické ukázce představuje dva možné způsoby řešení komplikovaných situací – přístup řešení problémů a přístup oceňujícího zjišťování. Aktivita nabízí žákům zažít si přínosy obou postupů a umožňuje jim pochopit, proč je důležité dívat se nejen na problémy, ale i na to, co se daří. Tuto praktickou dovednost mohou využít v kterékoliv situaci během práce na projektu, ale i při zkoumání komunity, ve které žijí.

Často se dostáváme do situací, které od nás vyžadují nějaký zásah a hledání správného řešení. V aktivitě přibližujeme dva možné přístupy, jak se k takovým situacím postavit. Přístup řešení problémů nazírá na danou situaci jako na problém, který je potřeba řešit. Hledá příčiny problému a důvody, proč něco nefunguje, proč to nejde. Přístup oceňujícího zjišťování (Appreciative Inquiry) se soustředí na potenciál, který daná situace nabízí, na silné stránky, na kterých lze stavět. Ptá se, co už funguje, co lze využít pro řešení dané situace, případně jak funkční strategii využít i jinde. Hlavní východiska oceňujícího zjišťování jsou:

1. Nejlépe se poučíme z toho, co funguje.
2. Odpovědnost za ocenění úspěchů, kterých jsme v minulosti dosáhli, neseme my sami.
3. To, na co se soustředíme, se stává realitou, kterou vytváříme.

Hledat řešení je možné na základě obou přístupů. Oceňující zjišťování je méně používanou alternativou, která nabízí vidět situaci z jiného (pozitivnějšího) úhlu pohledu, otevřít se změně a vidět nové příležitosti. V následujících sloupcích jsou nastíněny kroky jednotlivých přístupů.

Přístup řešení problému

1. Identifikace problému → V čem je problém?
2. Analýza příčin → Co je příčinou problému?
3. Analýza možných řešení → Jak můžeme problém řešit? Jaké máme možnosti?
4. Plánování akce → Jak to uděláme?

Předpoklad: organizace je problém, který se musí řešit.
Zadní dveře: hledám, proč to nejde.

Přístup oceňujícího zjišťování

1. Oceňování toho nejlepšího v současnosti
   → Co se nám daří/funguje?
2. Představování toho, co by mohlo být
   → Jak by to ideálně vypadalo?
3. Dialog o tom, co by mělo být
   → Jaké máme možnosti naplnit svůj sen
4. Plánování toho, co bude → Jak to uděláme?

Předpoklad: organizace je záhadou, která se musí pochopit a přijmout.
Přední dveře: hledám cestu, aby to šlo.

Obec Podhorská a řešení problémů s odpady

V obci Podhorská řeší už několik let problémy s odpady. Nemají to vůbec jednoduché – obec leží ve svahu a popelářské vozy se nedostanou ke všem domům. Proto starosta obce zřídil velkoobjemové kontejnery na dostupných místech – jsou určeny pro obyvatele, ke kterým se popelářská auta nemohou dostat. Tito obyvatelé platí stejné poplatky jako ostatní, kteří mají své popelnice u domů. Zdá se, že řešení by mohlo být funkční – bohužel není. Do velkoobjemových kontejnerů vyhazují tajně odpad i lidé, kteří mají své popelnice. Dělají to pravděpodobně proto, že mají odpadu moc. Starosta proto rozmístil po obci kontejnery na tříděný odpad. Sliboval si od toho, že lidé budou třídit více a problém s přebytkem odpadů se vyřeší. Třídit odpad pro obyvatele není finančně náročné – za kontejnery na tříděný odpad platí obec. Přesto ani toto řešení nefunguje. Kontejnery na tříděný odpad jsou poloprázdné, ale okolo velkoobjemových kontejnerů se válí papírové krabice, plastové lahve i nápojové kartony.

Žáci z místní školy slyšeli doma rodiče, jak si o přeplněných popelnicích povídají. Začali si všímat, jak je obec plná odpadů. Zvlášť když začne foukat, jsou odpadky všude v ulicích, příkopech u cest i na hřišti, kam děti chodí hrát fotbal. Takhle to nejde, řekli si. Svolali kamarády a přemýšleli nad tím, co by se dalo udělat, jak situaci s odpady v obci vyřešit.

SADA OTÁZEK 1

1. Co je hlavním problém obce Podhorská?

2. Jaké jsou hlavní příčiny problému?

3. Co bychom mohli udělat, abychom problém vyřešili? Jaké existují možnosti?

4. Jak to uděláme?

SADA OTÁZEK 2

1. Co se snažíme vyřešit?

2. Co nám už teď funguje dobře? Co děláme dobře?

3. Jak by měl vypadat ideální stav?

4. Jak můžeme využít to, co už nám funguje, pro to, abychom se přiblížili ideálnímu stavu?

5. Jak to uděláme?

Celý týden aktivně naslouchej lidem okolo (neprosazuj jen to, co chceš ty sám/sama, zjišťuj také potřeby druhého, zajímej se o to, co si druzí myslí). Jak se ti to dařilo? Co ses díky tomu o druhých dozvěděl/a?

V čem bys ocenil/a sám/sama sebe, své kamarády a svou obec? Vymysli alespoň 5 ocenění.

„Cokoli se přihodí Zemi, přihodí se i synům Země. Člověk neutkal síť života; je v ní pouze vláknem. Cokoli provede této síti, provede zároveň i sobě.“ **Seattle, náčelník kmene Duwamishů, Severní Amerika**

fáze 3

Komunita — My společně

Ve třetí fázi žáci zaměřují svou pozornost na širší společenství (komunitu), jehož jsou součástí, a propojují s tímto tématem dosavadní poznatky a dovednosti. Žáci zkoumají jak pojem samotný, tak komunitu, ve které žijí (či ve které se nachází jejich škola) – učí se porozumět tomu, že do světa kolem nás můžeme vstupovat a ovlivňovat jeho fungování či usilovat o změnu. Přijmout odpovědnost za podobu světa kolem nás je jedním z hlavních předpokladů aktivního občanství.

Co je to komunita?

Slovo komunita se nejběžněji používá pro označení skupiny, jež sdílí geografickou lokalitu a její zájem o ni. Rovněž může označovat skupinu lidí, kteří sdílejí soubor hodnot a zájmů.
Soubor sdílených hodnot a zájmů může tvořit např.:

- zaměstnání – například profesní asociace, odbory, neformální komunity praxe;
- sdílená náboženská víra;
- lidé s týmž etnickým původem;
- lidé téhož pohlaví a/nebo sexuální orientace;
- zájem o volnočasové aktivity – sport, hudba;
- snaha o působení na konkrétní záležitosti, např. změna klimatu, práva dětí, rovnost žen atd.

Členství v některých komunitách je volitelné či úmyslné, což znamená, že jejich členové museli provést vědomé rozhodnutí stát se členy této komunity. Ostatní komunity jsou definovány okolnostmi a historicky.

Člověk může patřit do několika různých komunit, kdy každá z nich má silný vliv na hodnoty a volby, pro které se daný jedinec rozhoduje. V tomto ohledu je koncept komunity také někdy klíčem k pochopení identity člověka. Komunity mohou být relativně malé a mívají soustředěné zájmy (např. pracoviště), v současnosti mohou ale nabývat i světových rozměrů. Díky masové globální komunikaci a zvýšené vzájemné závislosti nabírají některé komunity na velikosti a neomezují se geografickými hranicemi (např. náboženské skupiny, environmentální hnutí, youtubeři). V tomto případě mohou být zájmy nejasné, někdy protichůdné a chování skupin nekonzistentní.

Je pravděpodobné, že člen lokální komunity je současně členem některé z globálních zájmových komunit.

Co je to aktivní občanství?

Občané jsou příslušníci organizovaného státu či země. Jejich občanství popisuje jejich status a nepřímo i práva (např. vlastnit cestovní pas) a povinnosti (např. platit daně), které ve vztahu ke své zemi mají. Aktivní občané jsou lidé, kteří dohlédnou za tyto základní právní povinnosti a dále se dobrovolně zapojují do aktivit, které nějakým způsobem ovlivňují veřejný život v jejich lokalitě či komunitách. To se děje prostřednictvím občanských organizací (občané využívají své svobody, aby se spojili – obvykle za účelem dosažení sociální změny ve své lokalitě) či státních a neziskových organizací (vztah k vládnoucím silám či subjektům s rozhodovací pravomocí v rámci dané komunity). Aktivní občané mohou jednat i neorganizovaně.

Co je to globální občanství?

Tak jako jsou lidé občany svých států či zemí, jsou rovněž součástí globálního společenství, u něhož dochází ke stálému růstu vzájemné závislosti prostřednictvím obchodu, politiky a interkulturní výměny, k níž dochází díky masové komunikaci. V běžném životě globální komunity existuje mnoho sdílených problémů, jež vyžadují společné kroky, jakož i mezinárodní politickou účast. Skrz zapojení aktivních občanů do lokálních aktivit roste jejich potenciál zapojit se do života globální komunity. Podobně to platí i obráceně – „přijetí“ globálního občanství může mít vliv na rozhodnutí a způsob, jakým pojímáme lokální komunitní akci.
Globální občané jsou ti, kteří chápou vzájemnou provázanost své komunity s komunitami jinde ve světě a kteří se zapojují do aktivit, jejichž výstupy mají pozitivní dopad, přesahující hranice vlastní země či vnášejí globální perspektivu do aktivit v místě, kde žijí. Výstupy aktivit přitom vztahují k dosažení globálních hodnot (např. spravedlnost, mír, trvalá udržitelnost...).

Komunita – co to znamená (45 minut)

Cíle

- Žák definuje pojem komunita a pojmenuje různé možnosti jejího vymezení.
- Žák zhodnotí, jaké přínosy a úskalí členství v komunitě přináší.
- Žák najde vztahy mezi komunitami na lokální a globální úrovni.
- Žák pojmenuje komunity, jichž se cítí být součástí.

Shrnutí

Žáci skrz svůj výtvarný projev zkoumají pojem komunita. Poté společně pojmenují její charakteristické rysy. S pomocí učitele zjišťují, že se na komunitu můžeme dívat z různých úhlů pohledu (na základě geografického hlediska, zájmu či identity) a že komunity existují jak na lokální úrovni, tak v mezinárodním měřítku. Žáci pojmenují, jakých komunit jsou součástí.

Pomůcky

flipchart, samolepicí lístečky (post-its), psací potřeby, **příloha 3.1**

Postup

1. Objasněte si pojem komunita.
   Vyzvěte žáky, ať vám naznačí zvednutím ruky, jestli se se slovem komunita již setkali. Čím výše ruku zvednou, tím lépe pojem znají. Nechte žáky vzájemně si vysvětlit, co pojem znamená. Doplňte jejich definice – přirovnejte komunitu k pojmu společenství a uveďte příklady komunit (můžete využít příkladů z **přílohy 3.1**).

2. Nechte žáky nakreslit komunitu (společenství), která je jim blízká.
   Jak si ji žáci představují? Kdo ji tvoří? K čemu slouží? Jak funguje? Na vypracování dejte žákům 5 minut.

3. Sdílejte, k čemu jste dospěli.
   Vyzvěte žáky, ať krátce okomentují svůj výtvor. Zkuste dojít k charakteristikám komunity, ty zapište na flipchart. Dotknout se můžete jak otázek uvedených v bodě 2, tak stinných a silných stránek komunity.

4. Shrňte žákům, co komunita znamená a jak na ni můžeme nahlížet.
   Vycházejte z toho, s čím přišli samotní žáci.

KOMUNITA *(z latiny: commūnitās, „společenství, společnost“)*

1. Společenství, kolektiv vyznačující se těsnými vnitřními pouty, silnou soudržností (vědomí sounáležitosti, společný cíl), pocitem solidarity vůči vnějšímu světu, i když nevylučuje vnitřní napětí.
2. Společně užívaná obecní půda, společný majetek. (Malina, 2009)

Vysvětlete:

- že komunitu můžeme chápat ze tří hledisek:
  a) Z hlediska geografického – komunita jako skupina lidí žijících ve stejném místě; či jako místo, kde tito lidé žijí (př. obyvatelé města Kaplice; či město Kaplice).
  b) Z hlediska zájmů – komunita jako skupina lidí se společnými zájmy, zkušenostmi, cíli a hodnotami (př. youtubeři, fotbalisté).
  c) Z hlediska podobnosti či identity – komunita jako skupina lidí se stejnou identitou (kulturní, etnickou, sexuální…) či jinou podobností (např. křesťané, vegetariáni).
- že komunity existují jak na lokální úrovni, tak v mezinárodním měřítku.

5. Vysvětlete žákům svůj výklad na příkladu konkrétní komunity.
   Načrtněte na flipchart žákům tabulku 3.1 a na jednom příkladu vysvětlete, jak lze komunitu chápat (např. komunita ustavená na základě zájmu o fotbal: Hraješ fotbal za místní klub a zároveň jsi součástí fanklubu Slovanu Liberec v národní lize, mezistátní zápasy si nenecháš ujít a hodně společného máš s ostatními fanoušky Arsenalu, celosvětově patříš k těm, co si nenechají ujít MS ve fotbale.)

6. Prozkoumejte a zařaďte do tabulky i další typy komunit.
   Projděte s žáky **přílohu 3.1** a nechte je zařazovat příklady jednotlivých komunit do tabulky 3.1.

7. Nechte žáky pojmenovat komunity, kterých se cítí být součástí.
   Vyzvěte žáky, aby každý z nich napsal na samolepicí papírek komunitu, které je součástí, a s odůvodněním ji vlepil do příslušného místa v tabulce 3.1.

reflexe

8. Zeptejte se žáků:
   - Čím se vaše komunita vyznačuje?
   - Jaké přínosy a úskalí přináší členství v komunitách?

Tabulka 3.1

Hledisko/měřítko	Lokální	Národní	Mezinárodní/globální
Geografické			
Zájmy			
Identita			

Domluvte se s žáky, že pro potřeby vašeho školního projektu budete pracovat s geografickým vymezením komunity. Váš projekt by měl napomoci obyvatelům vaší obce či rozvoji vaší obce.

Význam aktivity pro projekt:

Komunita v sobě ukrývá důležitý význam – jedná se o společenství lidí se silnými vnitřními pouty a soudržností ustavené v ideálním případě na základě dobrovolnosti. V tomto smyslu je pojem používán v celé metodice. Aktivita má přispět nejen k porozumění pojmu jako takovému, ale především hodnotám, které se s ním pojí, a pomoci žákům definovat komunitu, na kterou se v projektu zaměří.

Místní fotbalový tým (hraji za místní tým)	**Fanklub fotbalového národního týmu** (fandím Spartě)	**Fanoušci fotbalu po celém světě** (sleduji Evropskou ligu UEFA)
Sousedé v místě bydliště (zapojuji se do místního dění)	**Obyvatelé ČR** (zajímám se o to, co se v ČR děje)	**Evropané** (zajímá mě, i co se děje za hranicemi a jaká je moje role)
Skautský oddíl (chodím do skautského oddílu v obci)	**Český skauting** (řídím se stejnými zásadami jako ostatní oddíly v ČR)	**Světové skautské hnutí** (sdílím stejné hodnoty se skauty po celém světě)
Vietnamská komunita v dané obci (mám vietnamské kořeny – stejně jako několik dalších lidí v mé obci)	**Vietnamská komunita v ČR** (mám vietnamské kořeny, zapojuji se do organizace akcí pro vietnamskou komunitu v ČR, podporuji začleňování starších Vietnamců do české společnosti)	**Lidé s vietnamským původem** (hlásím se k vietnamské národnosti)
Farnost/sbor *(sdružuje křesťany na určitém území)* (jsem věřící a chodím na bohoslužby v naší obci)	**Křesťané žijící v ČR** (jsem věřící a znám hlavní představitele církve v ČR a jejich názory, komentuji dění)	**Křesťané ve světě** (jsem věřící a slavím křesťanské svátky a věřím ve stejné hodnoty jako křesťané na celém světě)
Cyklistický oddíl (jsem členem cyklistického oddílu)	**Cyklisté v ČR** (pravidelně využívám kolo k dopravě do školy/práce a zapojuji se do komentování výstavby cyklotras v ČR)	**Cyklisté ve světě** (jsem cyklista a podporuji myšlenku rozvoje cyklistiky i jinde ve světě)
Skupina vegetariánů v obci (založí vegetariánskou restauraci v obci)	**Vegetariáni žijící v ČR** (vytvářím recepty na vegetariánská jídla, šířím osvětu po ČR)	**Vegetariáni ve světě** (při svých cestách do zahraničí navštěvuji vegetariánské restaurace, zajímám se o světové trendy ve vegetariánském stravování)
Místní youtubeři (vytvářím videa pro moje blízké okolí)	**Čeští youtubeři** (sleduji videa českých youtuberů, vytvářím videa, která sledují i lidé mimo mou obec)	**Youtubeři ve světě** (inspiruji se zahraničními youtubery, jedu na mezinárodní setkání)

Mapování komunity (2x 45 minut)

Cíle

- Žák popíše komunitu, ve které se nachází škola, a identifikuje klíčová místa komunity.
- Žák zhodnotí a zdůvodní svůj vztah ke klíčovým místům.
- Žák registruje různé názory na klíčová místa ve své komunitě.

Shrnutí

Žáci během aktivity vytvoří mapu místní komunity, do které vyznačí místa, která jsou pro komunitu důležitá. Do mapy zaznamenávají i to, jak oni sami místa vnímají a jaký k nim mají vztah. Na závěr probíhá reflexe, během které žáci vyvozují, proč různí lidé vnímají stejná místa odlišně.

Pomůcky

velké archy papíru, vytištěné mapy obce, samolepicí lístečky (post-its), barevné pastelky a fixy

Postup

1. Seznamte žáky s tématem hodiny a vymezte si, jak velké komunitě se budete věnovat.
   Navažte na předchozí aktivitu a řekněte žákům, že se budete dnes věnovat místní komunitě, tj. vaší komunitě, ve které se nachází škola, a společně ji prozkoumáte. V menších obcích se můžete soustředit na celou obec, ve větších městech se můžete zaměřit na čtvrť, ve které vaše škola stojí.

2. Sepište společně důležitá místa vaší komunity na tabuli.
   Vyzvěte žáky, aby uvedli místa, která jsou pro komunitu důležitá (může se jednat o instituce, obchody, místa setkávání, obytné zóny atd.). Jejich odpovědi zapište na tabuli.

3. Zpracujte mapy vaší komunity.
   Rozdělte žáky do skupin po cca 5 žácích. Každá skupina dostane velké archy papíru a pastelky. Úkolem skupin je zpracovat mapu vaší komunity i s jejími důležitými místy. Menším dětem je možné vytisknout mapu jako předlohu.

4. Zamyslete se nad tím, co komunita nabízí.
   Položte skupinám následující otázky:
   - Jaké služby a zařízení můžeme v komunitě využívat? Co svým členům poskytuje?
   - Jakých dovedností členů komunity lze využít?

   Žáci ve svých skupinách své odpovědi zaznamenávají na samolepicí lístečky a umísťují je do mapy.

5. Zamyslete se nad tím, jaký vztah žáci k jednotlivým místům mají.
   Požádejte žáky, aby svůj vztah k jednotlivým místům vyjádřili pomocí symbolů, které namalují na samolepicí lístečky a umístí je na příslušné místo do mapy. Pokud se žáci ve skupině shodnou, stačí za celou skupinu jeden symbol. Pokud mají k danému místu různé postoje, mohou k němu přiřadit více symbolů. Řekněte žákům, aby si vždy ve skupině ujasnili, proč si pro dané místo vybrali právě tento symbol. Symboly jim namalujte na tabuli:

   ♥ Místo, které se mi líbí / mám rád/a.
   ☹ Místo, které se mi nelíbí / nemám rád/a.
   ? Místo, které neznám.
   ! Místo, které považuji za nebezpečné.
   + Místo, které považuji za významné.

6. Vytvořte s celou třídou společnou mapu komunity.
   Rozprostřete po třídě jednotlivé mapy a nechte žáky vybrat jednu, se kterou budete dál pracovat. Řekněte žákům, že tato mapa se stává jejich společnou mapou komunity a je třeba ji doplnit ještě o názory ostatních členů. Skupina, která vybranou mapu vytvářela, prezentuje svou práci. Vyzvěte ostatní žáky, aby do prezentace vstupovali v případě, že chtějí něco doplnit nebo mají jiný názor (může se týkat zejména vztahu k jednotlivým místům), a zároveň přelepili samolepicí lísteček ze své mapy do mapy společné.

reflexe

7. Reflektujte s žáky kvality vaší komunity.
   Vraťte se s žáky k mapě a k lístečkům, na které zaznamenávali symboly i důležité služby a dovednosti členů v komunitě. Ptejte se:
   - Proč jsou některá místa na mapě obklopena kladnými komentáři?
   - Proč jsou jinde komentáře negativní?

8. Ptejte se žáků po příčinách jejich vztahu k danému místu.
   Zaměřte se zejména na místa, která vyvolala rozporuplné emoce.
   - Proč se váš vztah k jednotlivým místům liší?
   - Proč mohou mít různí lidé spojené s jedním místem zcela odlišné představy? (Např. lidé mají odlišné potřeby či zájmy, samotná komunita může znamenat pro každého něco jiného, díky čemuž může vznikat napětí.)

Vysvětlete žákům, že mapa je společným obrazem toho, jak vnímáte svoji komunitu. Je velmi pravděpodobné, že kdyby mapu vytvářela jiná skupina lidí, vypadala by jinak a že pohled jednotlivých členů komunity se může lišit. Připomeňte žákům, aby při plánování projektu mysleli na tuto aktivitu a její klíčové body.

Význam aktivity pro projekt:

Znalost komunity, ve které chceme dosáhnout změny, je klíčová pro nastavení smysluplných cílů školního projektu i pro realizaci samotnou. Mapování komunity předchází aktivitě, ve které žáci vyrazí na průzkum komunity do terénu. Než se tak stane, mají možnost se zamyslet nad tím, jak komunitu vnímají oni sami, a reflektovat příčiny, které je k tomu vedou. Uvědomí si, že vztah k jednomu místu se může u různých lidí lišit. Žáci tak získají základ pro vlastní mapování v komunitě a podněty pro tvorbu otázek.

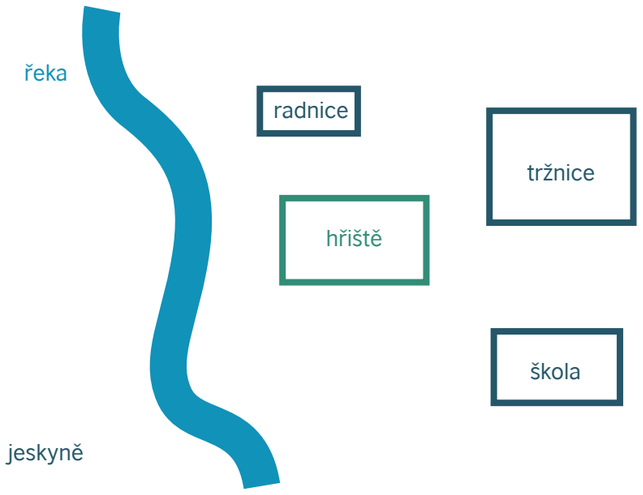

Komunita a škola (45 minut)

Cíle

- Žák shrne, jakou roli má škola v místní komunitě.
- Žák navrhne, jakou roli by škola mohla mít v budoucnu.

Shrnutí

Žáci se nejdříve zamyslí nad tím, jak spolu škola a komunita v obecné rovině souvisejí. Následně prozkoumávají svou školu ve vztahu k místní komunitě. Jakou zde hraje jejich škola roli a jakou roli by mohla hrát v budoucnu? Žáci společně hledají zdůvodnění svých odpovědí a způsob, jakým mohou přispět k naplnění této role.

Pomůcky

psací potřeby, pastelky, papíry, staré časopisy, nůžky, lepidla

Postup

1. Prozkoumejte s žáky souvislost mezi školou a komunitou.
   Rozdělte žáky do skupin po pěti. Rozdejte každé skupině flipchartový papír. Doprostřed si žáci zapíší nápis „škola a komunita“. Vyzvěte žáky, aby se pomocí myšlenkové mapy zamýšleli nad rolí školy, rolí komunity a jejich vzájemným vztahem. Ten je důležitý do mapy vyznačit. Skupiny obcházejte a pomáhejte žákům rozvíjet jejich myšlenky.

2. Pojmenujte roli vaší školy v komunitě.
   Nechte skupiny pomocí výtvarné koláže (použijte staré časopisy a další výtvarné potřeby) a stručných hesel znázornit alespoň 3 odpovědi na každou z následujících otázek:
   - Jakou roli škola dnes hraje v životě komunity?
   - Jakou roli by škola mohla hrát v budoucnosti?

   Motivujte žáky, aby využili svou fantazii. Z koláže by měla být viditelně oddělena současná role školy a vize žáků do budoucna.

3. Vyzvěte žáky, aby své odpovědi a vytvořené dílo prezentovali ostatním.
   Řiďte se následujícími pravidly:
   - Prezentující skupiny své odpovědi nezdůvodňují (žáci např. řeknou pouze: „Škola by mohla být vzdělávacím centrem pro komunitu.“).
   - Po skončení prezentace každé skupiny se o zdůvodnění pokusí poslouchající žáci. Jejich úkolem je dokončit větu: „Podle mého názoru si skupina XY myslí, že by škola mohla... (např. být vzdělávacím centrem pro komunitu), protože...“
   - Prezentující skupina odhalí důvod svých odpovědí.

reflexe

4. Krátce si s žáky o odpovědích promluvte.
   Jaké role školy jim přijdou důležité a proč?

reflexe

5. Zamyslete se nad rolí školy i rolí žáků.
   Požádejte žáky, ať si z prezentovaných rolí školy poznamenají dvě důležité role, které by škola mohla hrát v místní komunitě do budoucna. Vyzvěte je, ať se zamyslí nad otázkami:
   - Co by tím přinesla škola do života komunity?
   - Jak by k tomu mohli přispět samotní žáci?

   Nechte dobrovolníky sdílet jejich zápisky.

Vysvětlete žákům, že svým projektem zasáhnou nějakým způsobem do dění v místní komunitě. Školní projekty rozšiřují klasickou roli školy, mohou podpořit soužití v komunitě, řešit místní výzvy i posílit význam školy ve fungování místního společenství.

Význam aktivity pro projekt:

Smyslem programu Active Citizens je mimo jiné otevřít školu místní komunitě a posílit její význam. Školní projekty by zároveň měly mít společensky prospěšný či komunitní rozměr. Je tedy na místě položit si otázku, jak spolu škola a komunita souvisí, jaký je a jaký by mohl být mezi nimi vztah.

My jako součást systémů (2x 45 minut)

Cíle

- Žák definuje pojem systém.
- Žák uvede příklady systémů, jichž je součástí, a zamyslí se, jakou v nich má roli.
- Žák na konkrétním příkladu vlastními slovy vyjádří propojení lokálního systému s globálním.

Shrnutí

V současné době jsme propojeni s ostatními lidmi a světem okolo nás tisícem způsobů. Oblečením, které nosíme, jídlem, které konzumujeme, technologiemi, které využíváme. Závisíme na ostatních lidech a zdrojích lokálně, národně i globálně. Jde přitom o důsledek toho, že jsme napojeni na mnoho místních (lokálních) i celosvětových (globálních) systémů. Žáci si nejprve pomocí kresby jízdního kola uvědomí, co je systém a jak funguje. Následně se zamýšlejí nad každodenními činnostmi a jejich propojením s lokálními a globálními systémy.

Pomůcky

psací potřeby, flipchart, papíry

Postup

1. Vyzvěte žáky, ať nakreslí jízdní kolo.
   Nakreslit zpaměti kolo není jednoduché, zároveň všechny součástky jsou důležité. Žáci malují kolo každý sám za sebe bez vaší nápovědy. Zeptejte se žáků, jak jejich kresby dopadly.

2. Kolo nakreslete společně na tabuli.
   Ptejte se žáků, jaké důležité součástky musí každé kolo mít, aby mohlo fungovat. Na základě odpovědí nakreslete kolo na tabuli.

3. Zeptejte se, k čemu jednotlivé součástky slouží, co umí
   (např. řídítka určují směr, šroubky drží kolo pohromadě...).
   Odpovědi zaznamenávejte do obrázku. Řekněte žákům, že všechny součástky jsou součástí jednoho systému – kola.

4. Krátce reflektujte význam jednotlivých součástek pro funkci systému (kola) jako celku.
   - Která součástka je nejdůležitější? Proč?
   - Připadá vám některá ze součástek nedůležitá? Jakou roli má, proč je součástí kola?
   - Jaký existuje vztah mezi jednotlivými součástkami?

   Řekněte žákům, že nyní se podíváte na to, jakých systémů jsou součástí lidé.

5. Vyzvěte žáky, ať si zapíší činnosti, které stihli vykonat od probuzení doteď
   (např. umývání, snídání, jízda autobusem...).

6. Vyberte jeden příklad a společně prozkoumejte, čeho (jakého systému) se žák stal během dané činnosti součástí.
   Zaměřte se i na to, zda se daný systém týká jen naší lokální komunity nebo je globální. Příklad napište doprostřed flipchartu, např. „Magda vypila ráno kakao“.

Příklad:
- Kakao jí uvařila maminka = rodina = lokální systém vztahů.
- Kakao a mléko byly koupeny v místní prodejně = obchod = lokální ekonomický systém (ekonomika).
- Čerstvé mléko bylo do obchodu dodáno od místního zemědělce = místní výroba = lokální ekonomický systém (ekonomika).
- Kakaový prášek byl vyroben z kakaa v továrně ve Francii = zahraniční výroba = globální ekonomický systém (ekonomika).
- Syrové kakao bylo dovezeno z Pobřeží slonoviny (Afrika) = přeprava ze zahraničí = globální dopravní systém (doprava).
- Kakao bylo dopraveno z velké dálky = znečištění ovzduší, negativní dopad na přírodu = globální ekologický systém (ekologie).
- Magda sdílela na sociálních sítích, že vypila kakao = internet a sociální sítě = globální technologický systém (technologie).

7. Nechte žáky, aby ve dvojicích obdobně rozpracovali další ze svých každodenních činností.
   Žáci své výstupy následně sdílejí.

reflexe

8. Reflektujte aktivitu. Zeptejte se žáků:
   - Jak by definovali systém? Definici zapište na tabuli.
   - Jakou roli hrají oni v systémech, které jmenovali? Jak se liší jejich role v lokálních a globálních systémech?
   - Dokáží najít propojení mezi lokálními a globálními systémy? (Např. místní doprava ovlivňuje globální ekologický systém.) Motivujte žáky k tomu, aby své odpovědi zdůvodnili či uvedli konkrétní příklad.

Význam aktivity pro projekt:
Smyslem aktivity je uvědomit si, že jsme součástí lokálních i globálních systémů. Součástí těchto systémů je naše každodenní jednání a budou jimi i žákovské projekty. Považujeme za důležité, aby žáci odhalovali, jak jejich místní projekty souvisí s globální problematikou a naopak.

DEFINICE SYSTÉMU PODLE ANDRAGOGICKÉHO SLOVNÍKU:

„Uspořádaná množina prvků a vztahů mezi nimi, které z určitého souboru tvoří relativní celek.
Z definice systému vyplývá, že:
- každý systém se skládá z určité množiny prvků,
- prvky jsou části, na které je možné a účelné systém dělit,
- systém je možné členit na subsystémy,
- každý systém je součástí vyššího systému (supersystému), jehož je subsystémem,
- systém je propojen s okolím, na které reaguje, proto hovoříme o dynamickém systému,
- systém vyjadřuje interaktivnost prvků (vztahy mezi nimi),
- systém může existovat samostatně (bez určení vztahu k jinému systému).“ (Palán)

Hra na trojúhelník systémů (45 minut)

Cíle
- Žák si uvědomí vazby mezi jednotlivými prvky a jejich vliv na činnost systému.
- Žák aplikuje poznatky z aktivity na spolupráci v týmu či na situaci v komunitě.

Shrnutí
V předchozí aktivitě si žáci pojmenovali některé systémy, jichž jsou součástí. Jak ale takové systémy fungují uvnitř? Žáci pomocí hry vytvoří společenský systém – zažijí situaci, ve které se stanou současně aktivními i pasivními prvky systému a nahlédnou vztahy mezi jednotlivými prvky. V reflexi poznatky ze hry převedou do reality a podívají se na fungování svého týmu či na komunitu a roli školy / školního týmu jako na systém.

Pomůcky
schéma s namalovaným kruhem, který má po svém obvodu počet čísel odpovídající počtu žáků zapojených do aktivity (např. 18 žáků, po obvodu kruhu budou čísla 1–18), lepicí štítky s čísly dle počtu žáků (například 1–18), fixy

Postup
1. Podívejte se s žáky na to, jak funguje systém uvnitř:
   - Rozestavte žáky do kruhu. Každému dejte samolepicí štítek s číslem, který si nalepí na oblečení (18členné skupině rozdejte čísla 1–18).
   - Vyzvěte žáky, aby si vybrali dvě čísla od 1 do 18 (jiná, než mají oni sami). Žáci svůj výběr nesmí nikomu prozradit. Pohledem nenápadně zjistí, komu daná čísla patří.
   - Až udělíte pokyn, budou žáci muset dodržovat následující pravidla:
     - Pohybují se pouze po obvodu kruhu.
     - Musí udržovat stejnou vzdálenost mezi sebou a jimi vybranými čísly (tzn. že žák vytvoří s vybranými čísly rovnoramenný trojúhelník – viz návod pod obrázkem).
     - Vybraná čísla sledují nenápadně a v tichosti.
   - Proveďte názornou ukázku s náhodně vybranými čísly, abyste si byli jistí, že žáci instrukce pochopili.

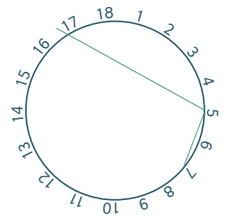

Žák č. 5 si tajně vybral čísla 7 a 17. Aby vytvořil se sedmičkou a sedmnáctkou rovnoramenný trojúhelník, musí se přesunout po obvodu kruhu mezi ně – tj. na pozici č. 3 nebo č. 12. Polohu ale pravděpodobně změní i č. 7 a 17, takže každý bude při hledání správného místa neustále v pohybu.

   - Odstartujte pohyb žáků a sledujte, která čísla nejvíce a nejméně ovlivňují pohyb ostatních.
   - Po chvíli žáky zastavte.
   - Vyberte jednoho z žáků a požádejte ho, ať se přemístí na libovolné místo na obvodu kruhu. Vybídněte ostatní, ať na jeho přesun reagují svým pohybem po obvodu dle výše zadaných instrukcí. Stejný pokus zopakujte ještě alespoň dvakrát. Vyberte přitom žáky (čísla), kteří mají velký nebo naopak zcela nepatrný vliv na pohyb ostatních.

2. Požádejte žáky, aby krátce popsali, co se při pohybu vybraných čísel dělo.

3. Odhalte systém, který žáci vytvořili.
   Nakreslete na tabuli schéma kruhu s vyznačenými čísly a vyzvěte žáky, aby od svého čísla nakreslili dvě čáry k číslům, která si vybrali a která během aktivity určovala jejich pohyb – viz obrázek.

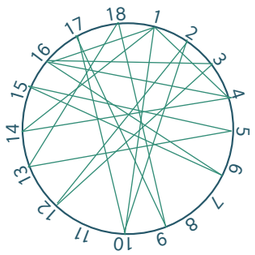

4. Reflektujte aktivitu. Ptejte se žáků:
   - Jaké číslo mělo největší moc ovlivnit systém? Podle čeho tak soudíte? (Mělo nejvíce napojení na ostatní osoby v rámci systému.)
   - Jsou v systému osoby, které mají málo napojení, ale celkově disponují velkým vlivem? Jak je to možné? (Napojil se na ně někdo, kdo má hodně vazeb.) Kdo všechno systém ovlivňuje?
   - Proč je důležité odhalit vnitřní fungování systému, jak jsme si to vyzkoušeli v této aktivitě?

reflexe

Když se pohnou někteří lidé, stanou se minimální změny nebo se nestanou žádné. Když se pohnou jiní lidé, brzy následují změny celého systému. Někdy tedy může být jednodušší pohnout jedním člověkem, který systém rozhýbe, než hýbat s několika jinými, tj. jeden zásah do systému je k dosažení změn a výsledků účinnější než několik méně vlivných zásahů. Zároveň všichni lidé v rámci skupiny mají možnost stát se hybateli svého systému. Když lépe pochopíme systémy, do kterých náležíme (jak jsou propojené, co jsou oblasti vlivu, jak můžeme „tahat za nitky“), můžeme častěji učinit správná rozhodnutí a věnovat se malým změnám vedoucím k velkému dopadu.

5. Podívejte se na spolupráci v rámci vašeho týmu i na situaci v místní komunitě jako na systém.
   Nechte žáky zpracovat krátké zamyšlení **metodou volného psaní.** Napomoci jim mohou tyto otázky:
   - Kdo má ve vašem týmu na sebe navázáno hodně vazeb? Jaké jsou vzájemné vazby v rámci vašeho systému?
   - Kdo je napojený na koho? Co to pro spolupráci znamená?
   - Kdo jsou klíčoví lidé ve vaší komunitě? Jaké s nimi má škola nebo váš tým vazby?

Význam aktivity pro projekt:

Ve chvíli, kdy usilujeme o změnu, je důležité umět zacílit na správná místa a správné lidi, kteří nám pomohou změnu nastartovat. Až se vám podaří definovat cíl projektu, začnete si pokládat otázky: Jak změny dosáhnout? Jak jí dosáhnout efektivně s využitím sil, které máme k dispozici? S kým v rámci projektu spolupracovat? Jak upozornit na problém i ostatní? Simulace pomáhá žákům v abstraktní rovině reflektovat rozložení sil uvnitř systému. Důležité je proto poznatky ze simulace aplikovat na konkrétní situaci související s vaším projektovým nápadem a komunitou. Jací lidé a jaká místa tvoří klíčové „páky“ uvnitř vaší komunity? Nemusí se přitom jednat, jak mnohé často napadá, jen o lidi vysoce postavené – často jde o neformální autority uvnitř komunity či lidi s mnoha kontakty schopné nadchnout ostatní pro spolupráci. Aktivita také umožňuje uvědomit si, že každý z nás má velký potenciál ovlivňovat pohyb systému.

Kdo rozhoduje? (45 minut)

Cíle

- Žák diskutuje význam slova moc.
- Žák registruje, kdo má v obci moc, kdo rozhoduje.
- Žák navrhne, jak on sám může ovlivnit věci, které jsou v kompetenci někoho jiného.

Shrnutí

V této aktivitě žáci zkoumají fenomén moci, její pozitivní i negativní stránky. Následně se zaměří na to, kdo v našem životě či v naší obci má moc rozhodovat o konkrétních věcech, a zamyslí se, jak oni sami mohou dané věci ovlivnit.

Pomůcky

papírová lepicí páska, psací potřeby, vytištěný **pracovní list 3.6**

Postup

1. Připravte hrací pole pro zahřívací hru.
   Udělejte si ve třídě prostor, aby se žáci během aktivity mohli volně pohybovat. Na zem lepicí páskou vyznačte hranici. Vysvětlete žákům, že pohybem na jednu nebo na druhou stranu od dělicí čáry budou vyjadřovat svůj názor.

2. Prozkoumejte pojem moc na základě předem připravených tvrzení.
   Přečtěte žákům následující tvrzení. Naznačte jim vždy rukou, která strana symbolizuje danou odpověď. Žáci se vždy musí pro jednu stranu rozhodnout.

Mít moc znamená, že: můžu ovládnout ostatní	✘	můžu pomáhat.
Mít moc: nás mění k horšímu	✘	nás vede k odpovědnosti.
Moc může mít: každý člověk	✘	jen člověk s vysokým postavením (starosta, prezident…)

3. Krátce reflektujte předchozí cvičení a otevřete diskuzi na téma: Co je moc?
   Ptejte se žáků – Bylo pro vás těžké se rozhodnout pro jedno či druhé tvrzení? Proč? Co je podle vás moc? Kdo ji může mít?

4. Vysvětlete žákům, že moc může být vnímána pozitivně i negativně.
   Anglické spojení „people's empowerement“ znamená zvyšování rozhodovací síly lidí a komunit. Často také označuje zvyšování důvěry v to, že mohu něco ovlivnit. Zeptejte se žáků, zda oni sami někdy cítili moc, že mohou něco ovlivnit?

5. Prozkoumejte, kdo rozhoduje / má moc ve vaší komunitě.
   Rozdělte žáky do skupin po čtyřech a dejte každému kopii pracovního listu 3.6. Nechte žáky ve skupině vyplnit první sloupec pracovního listu.

6. Zamyslete se nad tím, co z tabulky mohou ovlivnit žáci.
   Řekněte žákům, ať do druhého sloupce pracovního listu 3.6 vyplní, jak by danou věc mohli ovlivnit oni sami, co by mohli udělat pro změnu dané věci.

7. Projděte si společně odpovědi žáků.

reflexe

8. Zjistěte, co si žáci z této aktivity odnášejí.
   Zeptejte se jich:
   - Co jste si díky této aktivitě uvědomili?
   - Co konkrétního byste ve svém životě nebo ve vaší obci mohli ovlivnit či změnit? Vyzvěte žáky, aby přišli s vlastními nápady.
   - S kým by bylo možné spolupracovat a jak toho můžeme dosáhnout?

Význam aktivity pro projekt:

V předchozích aktivitách jsme se zabývali vzájemnou propojeností a vztahy v systému. Síla vlivu a moci jednotlivých částí v rámci systému není rozložena rovnoměrně. To nás přivádí k otázce, s kým bychom měli spolupracovat, koho je třeba získat pro naši myšlenku a na co musíme dávat pozor při plánování společensky prospěšných akcí a snaze o dosažení změny. Žáci si zároveň uvědomují, že oni sami mohou svým zapojením ovlivnit konkrétní věci.

	KDO ROZHODUJE O TOM...		
1	... kde se v obci postaví nový bazén?		
2	... jak dlouhé budou školní přestávky?		
3	... jaké oblečení si vezmu do divadla?		
4	... kolik let musí děti chodit do školy?		
5	... jakou dostanu známku na vysvědčení?		
6	... kdo bude uklízet ulice v místě mého bydliště?		
7	... jaké kulturní akce se mohou dít na náměstí?		
8	... jací lidé budou řídit naše město?		
9	... že se nesmí kouřit na zastávkách?		
10	... jak můžu utrácet vlastní peníze?		
11	... co budou dávat v kině?		
12	... do kdy mají v obchodě otevřeno?		
13	... jakou výplatu mají rodiče?		
14	... kde budou v obci koše na tříděný odpad?		

Víme, komu pomáháme (2x 45 minut)

Cíle

- Žák vlastními slovy vyjádří význam mapování potřeb cílové skupiny při realizaci komunitních / veřejně prospěšných projektů.

Shrnutí

Žáci se prostřednictvím knihy Vačice, která se nesmála vcítí do situace, kdy je někomu pomáháno bez ohledu na jeho skutečné potřeby. Odhalí rizika, která vyplývají z nerespektování či neznalosti potřeb druhých, a vysvětlí, proč je důležité potřeby druhých lidí znát. Pomocí metody RAFT poté reflektují svůj zážitek z knihy.

Cílovou skupinou je myšlena skupina, která bude přímo, nebo nepřímo dotčena vaším projektem nebo z něj bude mít nějakým způsobem užitek. Cílovou skupinu můžete zapojit i do realizace vašeho projektu.

Pomůcky

kniha Vačice, která se nesmála od Franka Tashlina (Baobab, 2013), papíry, psací potřeby

tip pro učitele

Pokud nemáte k dispozici knihu Vačice, která se nesmála, můžete žákům po částech pustit video na YouTube (The Possum That Didn't). | **https://www.youtube.com/watch?v=oFGabU7iKKE**

Postup

1. Nechte žáky zamyslet se nad situacemi, do kterých zasáhli jiní lidé.
   Zeptejte se žáků, co jim dělá radost? Jejich sdílnost můžete podpořit uvedením vlastního příkladu. Po zaznění několika odpovědí se zeptejte na následující otázky. Dejte žákům vždy chvíli na zamyšlení:
   - Stalo se vám někdy, že vám chtěl někdo udělat radost, ale vám se to nelíbilo?
   - Stalo se vám někdy, že vás někdo nutil dělat něco, co jste nechtěli?
   - Stalo se vám někdy, že o vás někdo říkal něco, co nebyla pravda?

2. Rozdělte žáky do tří skupin podle toho, která otázka je jim nejbližší.
   Ve skupinách je nechte sdílet příběhy spojené s odpovědí na otázku. Poté prezentuje vždy jeden dobrovolník ze skupiny příběh celé třídě.

3. Představte žákům knihu Vačice, která se nesmála od Franka Tashlina.
   Zeptejte se, zda knihu znají. O čem by mohla být? Proč se vačice nesmála?

4. Přečtěte knihu pomocí **metody řízeného čtení.**
   Rozdělte si čtení knihy na 4 části a ty postupně přečtěte. Mezi jednotlivými částmi s žáky postupně diskutujte nad otázkami:
   - Po první části: Co jste se dozvěděli o vačici? Jak myslíte, že bude příběh pokračovat? Proč si to myslíte?
   - Po druhé části: Jak se vyvíjí děj? Je něco, co vás při čtení zaujalo? V textu, v ilustracích? Proč jsou některá slova zvýrazněná? Jak se teď vačice má? Co se bude dít dál?
   - Po třetí části: Co se stalo teď? Co se stane s vačicí dál? Co s lidmi? Jak myslíte, že knížka skončí?

reflexe

5. Příběh krátce reflektujte.
   Jak souvisí příběh vačice s komunitními projekty / společensky prospěšnými akcemi?

6. Vyzvěte žáky, aby se vyjádřili k obsahu textu pomocí **metody RAFT.**

METODA RAFT | ZADÁNÍ PRO ŽÁKY
Příběh o vačici znají moc dobře všechny postavy, které se v něm objevují. Vyprávěním se příběh šíří dál a dál, i za hranice knížky. Dozvídají se o něm další lidé z jiných měst, zvířata z lesa i ryby v potocích. Vžijte se do role někoho z nich. Ten bude autorem následujícího sdělení.

Zvolte si roli (za koho píšete), adresáta (komu píšete), formu (jaký text píšete), téma (o čem píšete).

R = Role | Kdo je autorem textu? (Např. vačice, lidé z města, politik, zvíře z lesa, novinář...)
A = Adresát | Koho chce autor oslovit? (Např. občany města, ochránce přírody, politiky, vačici...)
F = Forma | Jakou formu bude text mít? (Např. dopis, poděkování, stížnost, novinová zpráva, inzerát, leták...)
T = Téma | O čem chce autor adresáta informovat? (Zvolte si konkrétní téma, o kterém chcete psát.)

7. Sdílejte svá psaní.
   Vybídněte žáky, aby se s ostatními podělili o to, jakou roli při psaní zastávali, komu text adresovali, jakou formu psaní využili a jakému tématu se věnovali. Požádejte, aby někteří přečetli text nahlas.

8. Položte závěrečnou otázku:
   Co můžeme udělat pro to, abychom se při realizaci projektu nechovali jako lidé z města?

Význam aktivity pro projekt:

Aktivita má zcela klíčový význam pro to, aby žáci pochopili, jaká rizika přináší pomoc bez komunikace s cílovou skupinou. Žáci si díky aktivitě uvědomují, že před realizací projektu potřebují znát potřeby cílové skupiny. Toto zjištění žáci využijí především při přípravě projektu a plánování konkrétních aktivit ve spolupráci s cílovou skupinou.

Desatero společensky prospěšného projektu (2x 45 minut)

Cíle

- Žák na základě uvedených příkladů vlastními slovy charakterizuje společensky prospěšný projekt.
- Žák pojmenuje souvislost prezentovaných projektů s celosvětovými výzvami.
- Žák sestaví deset principů pro společensky prospěšný projekt.

Shrnutí

Žáci dostanou do skupin fotografie charakterizující společensky prospěšné projekty. Jejich úkolem je k nim přiřadit odpovídající názvy projektů a zároveň se zamyslet nad tím, jakou problematiku projekty řeší. Učitel následně žákům představí obsah a cíle uvedených projektů. Na jejich příkladu žáci vlastními slovy popíší společensky prospěšný projekt. V další fázi aktivity žáci zkoumají, jak prezentované projekty přispívají k řešení celosvětových výzev. V závěru sestaví desatero společensky prospěšného projektu, kterým by se jejich projekt měl řídit.

Pomůcky

vytištěné fotografie ze společensky prospěšných projektů (**příloha 3.8 A**), kartičky s názvy projektů (**příloha 3.8 B – pro žáky**), 4 x karty s principy desatera (**příloha 3.8 C**)

Postup

1. Rozdělte žáky do 4 skupin.
   Každé skupině dejte jednu fotografii charakterizující společensky prospěšný projekt. Každá skupina dostane fotografii z jiného projektu. Využít můžete **přílohu 3.8 A.**

2. Vyzvěte žáky, ať k fotografiím přiřadí název projektu.
   Rozložte před žáky kartičky s názvy projektů. Řekněte žákům, ať si očima vyberou ten, který odpovídá jejich fotografii. Kartičky a informace o projektech najdete v **příloze 3.8 B.**

3. Vyzvěte žáky, ať se zamyslí nad obsahem projektu.
   Žákům nechte chvíli na to, aby v rámci skupin sdíleli své tipy na název projektu, i to, o čem si myslí, že by projekt mohl být.

4. Nechte žáky prezentovat své závěry.
   Skupiny představí fotografii, jaký název se podle nich k fotografii váže a o čem projekt může být. Následně je seznamte s reálným obsahem projektů. Viz **příloha 3.8 B** – informace pro učitele.

5. Společně pojmenujte, co to společensky prospěšný projekt je.
   Řekněte žákům, že všechny projekty, o kterých jste mluvili, by se daly označit za společensky prospěšné projekty. Vyzvěte žáky, aby na základě těchto projektů zkusili vlastními slovy charakterizovat společensky prospěšné projekty.

6. Vysvětlete si, jak prezentované projekty souvisí s celosvětovými/globálními výzvami.
   Vyberte si jeden z projektů a ukažte žákům, s jakými světovými výzvami souvisí a co celosvětovou či globální výzvou myslíme. Vyzvěte žáky, ať se zamyslí nad globálním rozměrem zbývajících projektů – v **příloze 3.8 B** najdete více informací.

7. Prozkoumejte principy společensky prospěšného projektu.
   Řekněte žákům, že nyní si sestavíte vlastní principy společensky prospěšného projektu, kterých se při realizaci budete držet. Rozdejte do každé ze čtyř skupin kartičky s navrženými principy – příloha 3.8 C. Žáci se v rámci skupiny musí dohodnout na deseti principech, které jim připadají pro vlastní projekt důležité. Umožněte žákům případně doplnit princip, který jim v nabídce chybí.

8. Nastavte si principy vašeho společensky prospěšného projektu.
   Spojte skupiny tak, aby ze čtyř vznikly dvě. V těchto skupinách nechte žáky, aby si představili svá desatera, a v rámci nově vzniklé skupiny se shodli na deseti principech. Až budou obě skupiny hotové, propojte je a postup opakujte. Nastavte principy vašeho společensky prospěšného projektu, s kterými budou souhlasit všichni žáci.

9. Desatero zachovejte, příp. vyvěste. Budete na něj moci odkazovat a pracovat s ním během následujících aktivit i realizace projektu.

reflexe

10. Reflektujte výsledné desatero.
    Projděte s žáky vybrané principy. Proč žáci vybrali právě tyto? Proč se rozhodli zbylé principy odstranit? Jak náročné bylo se na vybraných principech shodnout?

Význam aktivity pro projekt:

Žáci si uvědomí, co znamená společensky prospěšný projekt. Díky desateru společensky prospěšného projektu si nastaví, čím by se měli při přípravě projektu řídit, na co nesmí zapomenout. Desatero jim může pomoci při přípravě výzkumu v komunitě i při výběru finálního tématu projektu (viz aktivita 3.9 Výzkum v komunitě). Představené projekty mohou být pro žáky inspirací, ukazují, jak se jednoduché nápady mohou proměnit ve velké a záslužné projekty.

Obrázek 1 | Zdroj: Bezobalu

Obrázek 2 | Zdroj: Rekola Bikesharing

Obrázek 3 | Zdroj: Zachraň jídlo

Obrázek 4 | Zdroj: Základní škola Čeladná

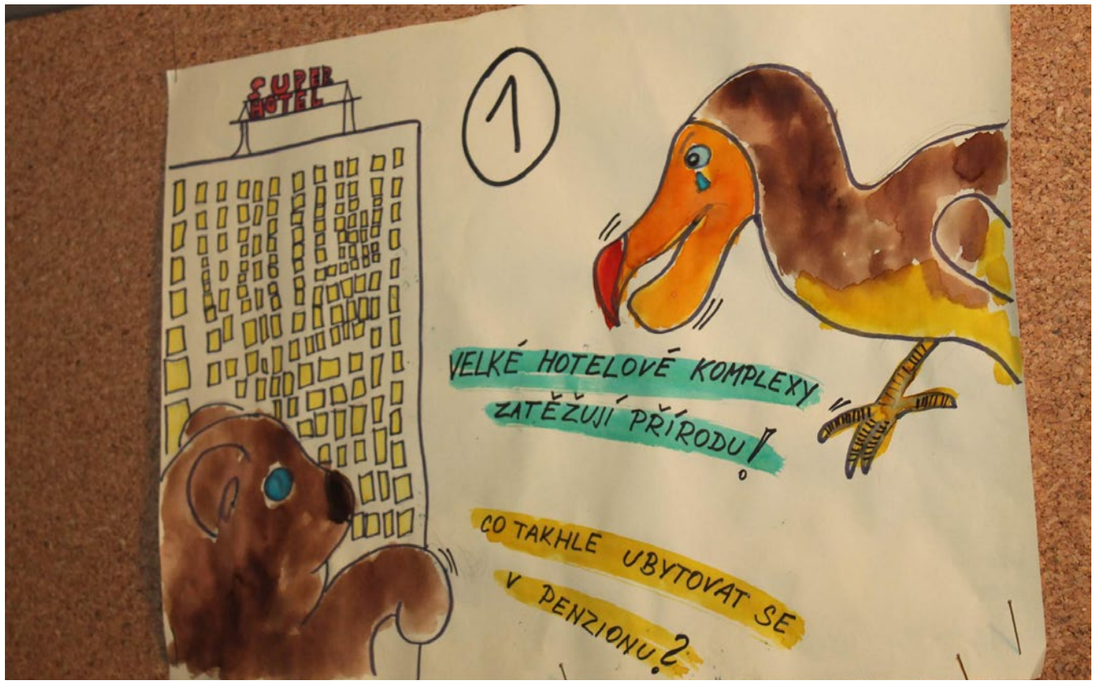

Bezobalu	Rekola
Zachraň jídlo	Medvědi nevědí, že turisti nemaj zbraně

Obrázek 1 | BEZOBALU

- Nezisková organizace, která se snaží předcházet vzniku odpadů. Snaží se informovat veřejnost o nadměrném používání obalů a vést ji ke změně smýšlení. Provozuje dvě prodejny, které nabízejí potraviny a drogerii bez obalů.
- Celosvětový rozměr: Obalový materiál tvoří část zbytečného odpadu, který lidstvo produkuje. Přitom nadbytečná produkce odpadu, který se nemůže v přírodě rozložit přirozenou cestou, a jeho následná likvidace se stává celosvětovým problémem. Velká část odpadu končí v Tichém oceánu, kde vznikla tzv. „Velká tichomořská odpadková skvrna“. Ta je již 4x větší než Německo. Dnes se ve veřejném prostoru diskutují zejména plasty, které se v přírodě po určitém čase rozpadají na mikročástice a dále znečišťují vodní zdroje i ovzduší a dostávají se do organismů. Dalším velkým tématem je zpracování odpadu, ke kterému často dochází v zemích, které mají slabší či žádná opatření pro bezpečnost zpracování odpadu. Dochází tak k dalšímu znečištění prostředí a k ohrožení zdraví lidí i dalších žijících organismů. Projekt Bezobalu je součástí celosvětového hnutí „zerowaste“, které se snaží předcházet vzniku odpadu a nabývá na stále větší popularitě.

Obrázek 2 | REKOLA

- Projekt nabízí kola ke sdílení. Kola jsou volně rozestavěná po městě a člověk si s pomocí mobilní aplikace může kolo vypůjčit a popovézt se na něm o kus dál. Projekt začali dva studenti, kteří si všimli, že služba sdílených kol v českých městech chybí. Začali shromažďovat stará kola, na víkendových workshopech je opravovali a barvili na růžovo. Projekt se začal profesionalizovat a rozšiřovat i do dalších měst.
- Celosvětový rozměr: Individuální automobilová doprava způsobuje kromě dopravních zácp ve městech také znečištění ovzduší. Při spalování v motorech automobilů vznikají výfukové plyny, jež přispívají k tvorbě smogu – místního znečištění. Tyto plyny se také významně podílejí na skleníkovém efektu a přímo způsobují globální změnu klimatu. Kolo je také jeden z nejzdravějších dopravních prostředků, pomáhá lidem zůstat fit. Díky cyklistice se snižuje počet lidí s nadváhou či obezitou, jež je podle WHO (Světová zdravotnická organizace) jedním z globálních problémů, který má navíc zhoršující se tendenci. Samotná myšlenka bikesharingu – sdílení kol – propojuje lidi po celém světě. Ti se mohou od sebe dále inspirovat a projekt zlepšovat.

Obrázek 3| ZACHRAŇ JÍDLO

- Tým nadšenců se rozhodl snížit plýtvání jídlem. Zachraň jídlo organizuje jednorázové happeningy i dlouhodobé kampaně, při kterých se snaží upozorňovat na nadbytečné plýtvání jídlem (např. uspořádali hostinu z potravin určených k likvidaci, šíří informace o plýtvání ve veřejném stravování). Jednou z aktivit je paběrkování, kdy dobrovolníci na poli sbírají plodiny, které by tam zůstaly. Ty se pak odváží do potravinových bank.
- Celosvětový rozměr: Potravinová bezpečnost – zajištění dostatku jídla pro všechny lidi na planetě – je velkou výzvou pro lidstvo. Jedná se o problém, který je způsoben rychlým růstem lidské populace, snížením úrodnosti a využitelnosti půd i plýtváním potravinami. K plýtvání potravinami nedochází pouze v domácnostech, dochází k němu i v supermarketech a ve velkém měřítku přímo v zemědělství při pěstování a sklizni. Důležité je si uvědomit, že při plýtvání potravinami neplýtváme jen jídlem samým, ale i zdroji, které byly potřebné na jeho vypěstování, výrobu a přepravu (ať se již jedná o vodu, půdu, palivo, lidskou sílu či jiné). Plýtvání potravinami je globální problém, který se přímo děje i v našich domácnostech.

Obrázek 4 | MEDVĚDI NEVĚDÍ, ŽE TURISTI NEMAJ ZBRANĚ

- Obec Čeladná je turisticky zajímavá svou polohou v Beskydech. Žáci ze ZŠ Čeladná se zabývali problematikou šetrné turistiky a informovali veřejnost i své mladší spolužáky o zvířatech, která v Beskydech žijí a o tom, jaké podmínky k životu potřebují. V rámci projektového dne nachystali několik stanovišť, která se mimo jiné zabývala nákupem potravin a suvenýrů z lokálních zdrojů nebo energetickou zátěží velkých hotelů na životní prostředí.
- Celosvětový rozměr: Cestovní ruch či turismus je jedním z nejrychleji rostoucích odvětví ekonomiky a stává se běžnou součástí životního stylu velké části populace. Díky cestování můžeme poznávat různá místa, kultury, vytvářet přátelství s lidmi na druhé straně planety, objevovat různá chápání světa... Turismus má však i své stinné stránky – populární destinace (např. Benátky) postupně musí zavádět různá restriktivní opatření, aby byl turismus v místě zvládnutelný. Nové destinace se stávají populárními a přílivem turistů i nových investic tak dochází k jejich částečné či úplné proměně a mnohdy i devastaci. Cestování rovněž přispívá ke globální změně klimatu, a to zejména skrze emise z přepravy. Projekt souvisí se snahou o udržitelný způsob cestovního ruchu.

Baví nás.	Má reálné cíle (víme, čeho chceme dosáhnout a jestli jsme schopni toho dosáhnout).
Informuje veřejnost o problému, kterým se zabývá. Pomáhá veřejnosti problému porozumět.	Má globální charakter (místním projektem pomáháme řešit i globální problémy).
Staví na dobrých vztazích (v týmu, se spolupracujícími lidmi nebo organizacemi, s cílovou skupinou).	Vychází ze skutečných potřeb těch, kterým pomáhá.
Zapojuje do spolupráce cílovou skupinu.	Spolupracuje s místními lidmi, organizacemi či institucemi.
Zaměřuje se na podporu obce a jejích obyvatel.	Je šetrný k životnímu prostředí.
Má dlouhodobý efekt, je udržitelný.	Je kreativní a nápaditý.
Je dobře naplánovaný a zorganizovaný.	Je dobře finančně zajištěný a vše probíhá férově.
Je nenásilný (odmítá násilí a jeho propagaci).	Je prospěšný pro více lidí (nejen pro realizátory projektu).

Výzkum v komunitě - příprava (2x 45 minut)

Cíle
- Žák posoudí potřeby komunity a svoje priority.
- Žák formuluje cíl výzkumu.
- Žák připraví strategii výzkumu.

Shrnutí
Žáci se v úvodu aktivity zamýšlejí nad tím, jaký projekt by rádi dělali a jaký projekt by místní komunita potřebovala. Snaží se sladit své zájmy s domnělými potřebami komunity. Následně si připravují podklady pro realizaci výzkumu v komunitě, aby zjistili její skutečné potřeby. Realizace výzkumu může proběhnout v přímé návaznosti na tuto aktivitu nebo i s odstupem po ní.

Pomůcky
flipchartový papír, psací potřeby, samolepicí lístečky (post-its), mapa (z aktivity **3.2 Mapování komunity**), desatero společensky prospěšného projektu (z **aktivity 3.8)**

tip pro učitele

Připomeňte si následující aktivity, které jste s žáky dělali v předchozích fázích. Můžete na ně odkazovat při přípravě výzkumu v komunitě:
0.8 Zeď slávy, **2.6 Síla otázek**, **2.7 Co je oceňující zjišťování?**, **3.2 Mapování komunity**, **3.4 My jako součást systémů**, **3.6 Kdo rozhoduje?**, **3.7 Víme, komu pomáháme**, **3.8 Desatero společensky prospěšného projektu**.

Postup
1. Připomeňte si s žáky důležité aktivity pro přípravu projektu.
   Pověste do třídy mapu komunity, kterou jste s žáky vytvořili v rámci aktivity **3.2 Mapování komunity** a nechte jednoho žáka shrnout, k čemu jste dospěli. Žákům připravte k nahlédnutí i desatero z aktivity **3.8 Desatero společensky prospěšného projektu**. Připomeňte jim, že projekt by měl být prospěšný vaší komunitě a měl by pomáhat řešit některou světovou výzvu.

2. Udělejte si malý průzkum ve třídě: čemu by se mohl váš projekt věnovat?
   Napište na flipchartový papír do dvou sloupců následující otázky:
   - Co byste chtěli změnit/dokázat?
   - Jaká témata by mohla být prospěšná pro vaši komunitu?

   Rozdejte žákům samolepicí lístečky a nechte je na ně zodpovědět otázky – na každý lísteček patří jedna odpověď.

3. Vyhodnoťte váš třídní výzkum.
   Řekněte žákům, aby své odpovědi vlepili pod otázky. Vyzvěte je, ať společná témata lepí k sobě. Hledejte a naznačte (např. fixou) souvislost mezi tím, čemu by se žáci chtěli věnovat a tím, co komunita potřebuje (např. žáka zajímají environmentální témata a v komunitě by bylo třeba se zapojit do obnovy parku). Pojmenujte základní témata, která propojují zájem žáků i potřeby komunity.

4. A co na to komunita?
   Zeptejte se žáků, jak zjistit, jestli navrhovaná témata jsou opravdu ta, která vaše komunita potřebuje/uvítá. Vzpomeňte na Vačici (**viz aktivita 3.7**). Pokud mezi odpověďmi nezazní výzkum mezi obyvateli, navrhněte jej sami.

5. Připravte žáky na terénní výzkum v komunitě, postupujte podle následujících kroků:

- **1. KROK** | Stanovte cíl svého výzkumu. Co přesně chcete zjistit?
  Chcete zjistit, co komunitě chybí obecně? Chcete zjistit, jestli má zájem o vámi navrhovaná témata? Chcete z výzkumu získat informace, které vám pomohou se rozhodnout pro to, jaký projekt realizovat?

- **2. KROK** | Brainstorming otázek výzkumu. Na co konkrétně se budeme obyvatel ptát?
  Připomeňte žákům přístup oceňujícího zjišťování.
  – Ptejte se obyvatel nejdříve na to, co funguje v současnosti / na co jsou hrdí (ať již v obci obecně nebo v rámci vámi vybraného tématu).
  – Ptejte se, jaké jsou jejich představy, co by mohlo být? (Např. jak by měl park vypadat, abyste tam rád chodili?)
  – Ptejte se, jak na to. Plánujte, co bude, hledejte cestu, aby to šlo. (Např. napadá vás, co by se pro to dalo udělat nebo co byste pro to udělal vy sám?)

- **3. KROK** | Vytvořte osnovu rozhovoru.
  Součástí osnovy by mělo být:
  – Oslovení – představení žáka a školy, vysvětlení, proč respondenta oslovuje.
  – Zjišťování – seznam otevřených otázek, na které se žák chce respondenta zeptat v logicky uspořádaném sledu.
  – Závěr – zde dostává prostor respondent. Můžete se ho zeptat např.: Napadá vás ještě něco, co by mohlo být ve vztahu k tomu, o čem jsme mluvili, důležité? Zapomněli jsme na něco? Chcete se na něco zeptat vy mě?
  – Poděkování a ukončení rozhovoru.

Tipy k rozhovoru:
- Choďte minimálně ve dvojici. Jeden zapisuje, druhý se ptá. Po každém rozhovoru si zapište poznámky.
- Zkuste se ptát, aniž byste otázky četli z papíru. Do osnovy nahlížejte pro kontrolu.
- Nepřerušujte zbytečně respondenta, zasáhněte až ve chvíli, kdy se příliš vzdálí od tématu.
- Zkuste používat raději otevřené otázky než otázky uzavřené. Na uzavřené otázky respondenti odpovídají ano/ne, z odpovědí na otázky otevřené získáte více informací (začínají „co“, „jak“, „proč“...).
- Otázky musí být jednoduché.

- **4. KROK** | Domluvte se, koho oslovíte, abyste získali dostatek informací.
  Získáte názor od všech skupin žijících v obci? Potřebujete se zaměřit na některou skupinu více? Mluvte s lidmi, které běžně potkáváte (sousedy, dětmi, prodavači, učiteli...). Nezapomeňte na významné místní osobnosti (starostu, podnikatele...). Domluvte se, kolik lidí byste měli oslovit a na koho určitě nezapomenout.

- **5. KROK** | Domluvte se, jak budete výzkum realizovat.
  Bude výzkum probíhat v rámci vyučovacích hodin, nebo jinak? Jak si rozdělíte úkoly? Kdy budete výzkum realizovat? Dokdy je nutné shromáždit data?

Význam aktivity pro projekt:

Žáci v této aktivitě propojují poznatky získané v předchozích aktivitách a připravují se na to, aby je zužitkovali v praxi při výzkumu v komunitě. Ať již se jedná o aktivity z **fáze 2: Dialog** (**2.7 Co je oceňující zjišťování** či aktivita **2.6 Síla otázek**), tak aktivity z **fáze 3: Komunita**, kde žáci mj. mapovali svůj vztah k místu, v němž se nachází jejich škola, věnovali se tématům propojenosti lokálních a globálních systémů, zamýšleli se nad rozdělením moci ve společnosti a našimi možnostmi ovlivnit některá rozhodnutí i nad potřebami cílové skupiny a tím, co to vůbec je – společensky prospěšný projekt. V této aktivitě bychom měli spojit získané poznatky a připravit žáky na cestu „do terénu“. Žáci mapováním terénu získají kontakt s místními a prostřednictvím nich často také zcela nový pohled na realitu komunity. Výzkum je zároveň nepostradatelný pro zjišťování potřeb v komunitě, které je základem pro určení prioritního tématu žákovského projektu.

Váš výzkum právě probíhá!

„Pojďme na radnici! Paní starostka by nám mohla dost pomoci. Třeba má už nějaké průzkumy o tom, co by lidé chtěli. Třeba s ní budem moci spolupracovat.“

„Půjdeme ve středu odpoledne, to je hodně lidí venku.“

„Jak dlouho to zabere?“ „Chceme obejít celou tuhle čtvrť? Tak dvě hoďky?“

„Máme dvacet rozhovorů, pošlem ještě nějaké dotazníky online?“

„Néééé! Zapomněla jsem si podložku na psaní!“ „Nevadí, mám diktafon na mobilu.“

„Příští týden máme třídní schůzky, můžeme udělat nějaké rozhovory tam.“

Vyhodnocení výzkumu a výběr tématu (2x 45 minut)

Cíle

- Žák zpracuje výstupy výzkumu v komunitě.
- Žák navrhne na základě výzkumu v komunitě témata projektu.
- Žák ve spolupráci se spolužáky vybere téma projektu.

Shrnutí

Žáci během aktivity nejprve sdílí zážitky z výzkumu v komunitě, ze zjišťování potřeb. Dostávají ze sebe emoce, přichází zároveň i s důležitými zjištěními. Ta následně vyhodnocují. Stanovují si kritéria, na základě kterých následně určí oblast/téma, kterému se budou ve svém projektu věnovat. Na závěr učitel představí žákům schéma projektového cyklu, aby žáci věděli, co je čeká.

Pomůcky

samolepicí lístečky (post-its), flipchartový papír, psací potřeby, nákres projektového cyklu

Postup

1. Nechte žáky volnou diskuzí sdílet zážitky a zjištění z výzkumu v komunitě.
   - Jaké to pro žáky bylo?
   - Co se jim podařilo zjistit?
   - Dozvěděli se něco nového?
   - Podařilo se jim oslovit všechny respondenty, které oslovit chtěli?
   - Jak lidé reagovali?

2. Nechte žáky ve skupinách sepsat, co zjistili.
   Rozdělte žáky do skupin podle toho, jak realizovali výzkum. Žáci ve skupinách na samolepicí lístečky sepíší důležitá zjištění, která se dozvěděli od místních lidí (témata, názory, problémy, co funguje, aktivity, které by se v obci hodily...).

3. Seskupte všechna zjištění podle toho, jak spolu souvisejí, do několika tematických oblastí na flipchartový papír.
   Tematické kategorie následně pojmenujte (např. dostatek zeleně, dobré možnosti sportovního vyžití, špatná dostupnost městské hromadné dopravy, chybějící kontejnery na tříděný odpad...).

4. Stanovte si kritéria, podle kterých si vyberete téma projektu.
   Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad tím, jakému tématu by se chtěli věnovat. Sepište společně kritéria, podle kterých by měli nad tématem přemýšlet, případně jim pomozte kritéria definovat. Jako příklad můžete využít tato:
   - Téma je žákům blízké (rozumí mu, zajímá je).
   - Téma se zdá jako palčivý problém v komunitě.
   - V rámci daného tématu by se dal zorganizovat společensky prospěšný projekt.
   - Téma souvisí s celosvětovými výzvami.
   - Na daném tématu se dá pracovat dlouhodobě.

5. Diskutujte nad jednotlivými tématy.
   Vyzvěte žáky, ať pojmenují argumenty (případně protiargumenty) pro jednotlivá témata. Je potřeba ještě něco zjistit?

6. Odhlasujte ve třídě téma, kterému se budete věnovat.
   Vyzvěte žáky, ať k tématům, která preferují, udělají čárku. Každý má možnost udělat dvě čárky. Sečtěte hlasy a vyhlašte téma, které získalo hlasů nejvíce.

reflexe

7. Reflektujte s žáky jejich pocity.
   Zeptejte se žáků, jak se po náročném rozhodování cítí? Jsou s návrhem spokojeni?

8. Na závěr žákům představte schéma projektového cyklu (viz níže) a vysvětlete jim, co je do konce školního roku čeká.

Přípravu společensky prospěšného projektu si lze představit jako cyklus, který začíná úvahou o tom, co se v komunitě děje, a prozkoumáním problémů a potřeb dané komunity. Pokračuje plánováním toho, na jaké téma se zaměříme a jaké změny chceme dosáhnout. Stanovujeme si vizi a cíl projektu, harmonogram atd. Plánování přechází v samotnou realizaci projektu. Projekt a jeho přínosy je třeba zhodnotit a na základě tohoto zhodnocení určit další téma.

PROJEKT:

Vy se nyní pomalu nacházíte ve fázi plánování. Máte za sebou výzkum a zvolili jste si téma, kterému se chcete věnovat. Vaším společným úkolem bude vymyslet a realizovat do konce školního roku projekt, který pomůže dané téma ve vaší obci řešit. Součástí projektu by měla být komunitní akce pro veřejnost, která by upozorňovala na daný problém, souvislosti a možné dopady (i v globálním měřítku). Některé větší komunitní akce (např. komunitní akce Polévka bez plastu – viz **aktivita 4.1**) mohou být samy o sobě projektem.

Význam aktivity pro projekt:

Aktivita navazuje na výzkum v komunitě. Pomáhá žákům určit téma, které jim bude blízké a které zároveň bude pro komunitu prospěšné. Žáci si v tuto chvíi definovali oblast, které se chtějí věnovat, konkrétní návrh projektu vykrystalizuje v následující fázi. Žákům je dobré představit i projektový cyklus, aby měli lepší představu o tom, co je ještě čeká, a pochopili, že realizací jednoho projektu jejich práce nemusí skončit.

Představ svým rodičům téma vašeho školního projektu a posbírej jejich reakce. Šlo ti představování snadno? Co si o vašem projektu myslí?

Věnuje se ve vaší obci někdo stejnému tématu, které jste si se spolužáky vybrali vy?

Najdi příklad společensky prospěšného projektu ve svém okolí. Čím se zabývá? Komu pomáhá – kdo je cílovou skupinou?

„Nikdy nepochybujte o tom, že by malá skupina přemýšlivých, odhodlaných lidí mohla změnit svět. Ve skutečnosti je to jediná věc, která ho kdy změnila.“ **Margaret Meadová, americká antropoložka**

fáze 4

Projekt — Plánování

Žáci již mají rozmyšlené téma, kterému by se chtěli věnovat. Nyní je třeba zamyslet se nad vizí a cíli, kterých by svým projektem chtěli dosáhnout. Na základě stanoveného cíle se žáci rozhodnou, co konkrétně budou dělat – tj. definují obsah svého projektu, plánují konkrétní kroky, sestavují harmonogram. Žáci se učí metodám a nástrojům projektového řízení.

Učitel přechází do role facilitátora – většina rozhodnutí je na žácích, učitel je při jejich snažení podporuje a provází.

Na co nezapomenout:

- Váš projekt by měl vést ke zlepšení života v komunitě – spolupracujte i s ní. Zapojte do přípravy i ostatní žáky vaší školy, členy vaší komunity i cílovou skupinu.
- Využívejte místní zdroje (dovednosti, zájmy, znalosti, vybavení).
- Mluvte o projektu s ostatními.
- Vytvářejte partnerství.
- V rámci projektu nezapomeňte naplánovat komunitní akci, na které byste téma svého projektu a důležitost jeho řešení představili veřejnosti, případně byste veřejnost do akce přímo zapojili.
- Využívejte znalosti a dovednosti, které jste získali v předchozích fázích (oceňování rozmanitosti mezi lidmi, schopnost vést dialog, uvažovat o systémech a rozdělení moci atd.). Využijte svých dovedností a zájmů členů vašeho týmu.
- Využívejte oceňující přístup. Stavte na tom, co se už v minulosti povedlo nebo co dobře funguje.
- Pokuste se najít souvislosti mezi tématem, které řešíte, a tím, jak rezonuje jinde ve světě. Jak řeší danou problematiku jinde? Jaké souvislosti vidíte?

Polévka bez plastu - pořádáme komunitní akci (2x 45 minut)

Cíle

- Žák naplánuje modelový projekt komunitní akce.
- Žák vyvodí, jaké různorodé faktory vstupují do procesu plánování.
- Žák reflektuje, co posiluje a oslabuje týmovou spolupráci.

Shrnutí

Žáci se seznámí se zadáním úkolu zorganizovat společensky prospěšnou akci ve své komunitě – „Polévka bez plastu“. Rozdělí se do týmů (programový, koordinační, propagační, logistický a finanční) a naplánují celou akci. Poté svůj plán vyhodnotí, zhodnotí svou spolupráci a proces plánování akce a pojmenují to, co se díky aktivitě naučili a co budou moci využít při plánování svého vlastního projektu.

Pomůcky

flipchartové papíry s předkreslenými plánovacími listy (**viz příloha 4.1 C**), prázdné flipchartové papíry, samolepicí lístečky (post-its), flipchart se stručným popisem úkolů týmů, instrukce pro učitele (**příloha 4.1 A**), vytištěné instrukce pro každý tým (**příloha 4.1 B**), vytištěný rozpočet pro finanční tým (**příloha 4.1 D**), cedule s označením jednotlivých skupin, fixy a pastelky, rekvizitu na roli starosty

Postup

zadání úkolu (20 min)

1. Oznamte žákům, že si nyní vyzkoušíte organizaci komunitní akce „Polévka bez plastu“.
   Akce se bude konat na náměstí / v parku / u školy (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Řekněte žákům, že úkol jim přijde zadat přímo starosta města.

2. Začátek hry „přehrajte“ v roli starosty a přímo žáky přeneste do akce.
   Připravte si rekvizitu (např. klobouk, šátek...), která vám pomůže oddělit roli starosty a učitele. Pokud se skupinou pracujete s kolegy, domluvte se, kdo bude roli starosty zastávat.

> Námět na úvod – starosta:
> „Dobrý den, dnes jsme se tu sešli, abychom zorganizovali veřejnou akci – Polévka bez plastu, díky které se místní lidé dozvědí více o produkci jednorázových plastů a jejich dopadu na životní prostředí. Akce poslouží také sblížení občanů naší obce, a proto bychom ji rádi organizovali právě s vámi – žáky ZŠ. Mám pro vás návrh: vy vymyslíte a zorganizujete akci jako takovou, my vám na ni poskytneme část financí. Na radnici také máme určitou představu, jaká by měla akce být. Poslouchejte pozorně. V našem okolí je spousta místních zemědělců, kteří pěstují zeleninu. Můžete se s nimi domluvit na poskytnutí zeleniny na polévku, kterou budeme na akci podávat. Na akci by se nemělo používat žádné plastové nádobí, a tak každý, kdo si přinese svoji misku, lžíci a hrneček, dostane polévku a čaj. Zároveň se také dozví něco o produkci odpadů, o lokálním zemědělství, o úskalí používání jednorázového plastového nádobí a dalších tématech, která budou představena v rámci doprovodného programu. Akce se odehraje za pět týdnů. Znečištění plasty je navíc celosvětové téma a my se tak budeme aspoň malým dílem podílet na jeho řešení. Na organizaci akce vám jako město poskytneme ..... Kč, budeme spokojeni, když se akce zúčastní alespoň 250 lidí.“

3. Shrňte s žáky základní informace, které zmínil starosta, napište je na tabuli.
   Zdůrazněte, že nejde o obyčejný piknik, akce má za cíl zvýšit obecné povědomí o tématu produkce plastového odpadu, přilákat alespoň 250 lidí a využít zeleninu od místních producentů. Akce se odehraje za pět týdnů, jako podporu mají žáci k dispozici rozjezdový grant na XY Kč. Stanovte částku, kterou budete považovat za rozumnou a zároveň realistickou, ideální je částka mezi 5–8 tisíci Kč.

4. Řekněte žákům, že pro přípravu akce „Polévka bez plastu” se rozdělí do pěti organizačních týmů.
   Představte žákům obsah práce jednotlivých týmů a řekněte jim, aby si každý vybral 2 týmy, jejichž součástí by chtěl být. Své preference žáci napíší každý sám za sebe na papír a své volby očíslují (1. a 2.). Zvolit si mohou žáci podle toho, co je zajímá či v čem se cítí dobří.

   Úkoly jednotlivých týmů stručně popište na flipchart/tabuli:

> Koordinační tým je zodpovědný za komunikaci mezi jednotlivými týmy, ale i s dodavateli zeleniny, školou, radnicí a vystupujícími, kteří zajistí doprovodný osvětový program akce. Také je zodpovědný za to, aby každý věděl, co má dělat a kde má být (tedy i to, kdy, kdo a jak připraví polévku a čaj). Do dílčích úkolů může zapojit členy jiných týmů.
>
> Programový tým je zodpovědný za sestavení programu akce – tedy rozvržení a domluvení toho CO, KDY, KDE bude probíhat. Tým má na starosti také vymyslet, co konkrétně se bude na akci podávat (jaká polévka), a v rámci doprovodného programu vymyslet aktivity, kterými budou účastníky akce informovat o problematice plastových odpadů a motivovat ke snížení jejich užívání.
>
> Propagační tým je zodpovědný za to, aby na akci přišlo min. 250 účastníků, má za úkol vymyslet, jak akci „Polévka bez plastu” zajistit co nejlepší propagaci a vytvořit plakát s programem.
>
> Logistický tým je zodpovědný za organizačně-technickou přípravu akce, zajistí vhodné vybavení a zařízení, dopravu věcí na místo, dohlédne na to, aby byly dodrženy bezpečnostní zásady, zajistí dostatečné zázemí pro 250 návštěvníků i organizátory akce.
>
> Finanční tým je zodpovědný za vyrovnaný rozpočet akce, řídí nakládání se získanými financemi, hledá další finanční prostředky. Musí zvážit, kolik co bude stát a jakým způsobem rozdělí peníze, musí reagovat na finanční požadavky jednotlivých týmů. Měl by také zajistit, aby akce nebyla ztrátová!

5. Rozdělte žáky do skupin tak, aby byla naplněna alespoň jedna z jejich preferencí.
   Pokud se stane, že nelze žáky rozdělit do týmů na základě jejich preferencí a některý tým by zůstal neobsazen (nebo početně oslaben), oslovte k přesunu žáky z týmů, kde jich je nejvíce. Dbejte na to, aby žáci s přesunem do jiného týmu souhlasili.

6. Sdělte žákům, že na plánování akce budou mít 50 minut.
   Jelikož se akce má konat za 5 týdnů, symbolizuje 1 týden 10 minut. Nejde o to, že by žáci měli vždy 10 minut plánovat 1 týden – cílem je, aby měly týmy po 50 minutách hotový plán, ze kterého je jasné, který týden se plní jaký úkol. Řekněte žákům, že po 50 minutách vás čeká vyhodnocení jejich plánů. Společně je projdete po jednotlivých týdnech a podíváte se na to, co by se stalo, kdyby se plány skutečně realizovaly. Pokud bude vše v pořádku, akce bude mít úspěch. Pokud se ale na něco zapomene, může to mít negativní dopad na konání akce.

7. Rozdejte každému týmu instrukce, flipchart s plánovací tabulkou, samolepicí lístečky (post-its), příp. rozpočet (finanční tým) – **viz přílohy 4.1 B, C, D.**
   Každý tým také označí své místo cedulí s názvem týmu. Řekněte žákům, že v pracovních listech naleznou otázky, které jim pomohou splnit úkol. Vše, na čem se dohodnou, by měli zaznamenávat do plánovací tabulky, finanční tým také do rozpočtu. Propagačnímu týmu dejte flipchart navíc, aby na něj mohli vyrobit plakát k akci.

8. Zdůrazněte žákům, že by týmy měly mezi sebou spolupracovat, stále tvoří dohromady jednu organizační skupinu.
   Po dohodě je možné rozdělit si specifické role v rámci týmů.

9. Ujistěte se, že všichni žáci rozumí zadanému úkolu.

simulace (50 min)

10. Připomeňte žákům, že úplně vše musí být naplánováno do 50 minut
    (veškerá rozhodnutí, plány, program, rozpočet). Vždy po deseti minutách žákům oznamte, kolik „týdnů“ jim zbývá.

11. Instrukce pro učitele (**viz příloha 4.1 A**) vám pomohou sehrát vaši roli.
    Pohybujte se mezi jednotlivými týmy a pozorujte, jak pracují, o čem a jak jednají, sbírejte postřehy pro reflexi. Snažte se přitom držet především role pozorovatele, ale v případě, že by žáci narazili na zásadní nejasnosti či příliš odbočili od tématu, pomozte jim. Během příprav se může občas ukázat také starosta a zjišťovat, jak se skupině daří přípravy a co by potřebovala, nebo jim naopak říkat, jaké jsou představy a potřeby radnice.

porada (20 min)

12. Po uplynutí 50 minut požádejte všechny týmy, aby postupně představily svou část plánu.
    Vysvětlete žákům, že chcete pouze fakta. Ptejte se na otázky:
    - Kdo bude vařit polévku a kdo podávat?
    - Kde a od koho nakoupíte suroviny na polévku?
    - Jak bude akci zajištěna publicita? Jak se o ní dozví veřejnost?
    - Jakým způsobem bude akce a doprovodný program sdělovat své „poslání“?
    - Jak budou mezi týmy rozděleny peníze? Stručně představte rozpočet.

fungovalo by to? (15 min)

13. Vysvětlete žákům, že postupně projdete všechny týdny před plánovanou akcí, zkusíte si představit, co všechno by mohlo nastat a co všechno by měl jejich plán brát v potaz.
    Jako pomůcku k tomu můžete využít Instrukce pro učitele (**příloha 4.1 A**). Jde jen o kontrolu toho, do jaké míry skupina v průběhu plánování spolupracovala, přemýšlela o místní komunitě a cíli akce. Snažte se tuto část pojmout zábavně.

reflexe (30 min)

14. Vyzvěte žáky, aby vystoupili ze svých rolí, a přizvěte je ke společné reflexi, utvořte kruh.
    K vystoupení z rolí je vhodné se fyzicky přemístit na jiné místo nebo ze sebe roli „setřepat“.

    Pokud cítíte, že ve skupině proudí emoce, dejte nejprve prostor pro uvolnění – např. tím, že každý z žáků vyjádří jedním slovem, jak se momentálně cítí. Objeví-li se obzvláště silné emoce, nechte žáky popsat, co je způsobilo a proč. Upozorněte žáky, aby vždy mluvili pouze za sebe, popisovali své pocity a vyhnuli se obviňování druhých.

15. Ptejte se žáků na následující otázky:
    - Jak jste spokojeni s výsledkem své práce?
    - Co konkrétně se povedlo? Díky čemu to bylo?
    - Jak probíhala spolupráce v rámci malých týmů? Jak v rámci celé velké skupiny?
    - Jak jste si v rámci týmů rozdělili role?
    - Jak jste během přípravy nakládali s časem? Měli jste někoho, kdo vám hlídal čas?
    - Chyběly skupině některé dovednosti potřebné pro plánování této akce? Jaké?
    - Na jaká úskalí jste narazili? Oč se jednalo a jak jste to řešili?
    - Co jste mohli udělat lépe? Jak byste postupovali příště?
    - Co byste mohli využít pro plánování a realizaci plastního projektu? Co si z této hry odnášíte?

Význam pro projekt:

Aktivita je přímou simulací plánování konkrétní akce, žáci si na ni sami ověří své schopnosti organizovat akci, komunikovat v rámci týmu, přicházet s novými nápady, tvořit rozpočet akce či zařizovat propagaci. Všechny tyto dovednosti využijí při plánování svého vlastního projektu na konci programu.

Tuto osnovu můžete použít v části „Fungovalo by to?“ k ověření plánovacích schopností jednotlivých týmů během přípravy akce. Postupujte po jednotlivých týdnech a ptejte se, zda týmy zvládly podle vypracovaného plánu v danou dobu zajistit konkrétní věc (např. zda měly už v druhém týdnu naplánovaný vyrovnaný rozpočet, pozvaly starostu atd.). K popisu dění v jednotlivých týdnech přidejte fiktivní informace sepsané níže.

Fungovalo by to?

2. týden:
V organizátorské skupině vzniká napětí a někteří místní obyvatelé říkají, že organizátoři jsou neschopní a akce bude katastrofa. Úřad, od kterého tým dostal rozjezdový grant, hrozí, že jim ho odebere, pokud rozpočet nebude vyvážený.

➞ *Pokud se skupina během druhého týdne shodla na vyváženém rozpočtu, mohou očekávat, že jim na akci dorazí 250 lidí, a získají tak pomyslných 1 000 Kč navíc do rozpočtu.*

3. týden:
Starosta má k akci námitky a začíná pochybovat, že se akce povede.

➞ *Pokud skupina v tuto chvíli již starostu pozvala, přičtěte si dalších 50 lidí a dalších 500 Kč.*
➞ *Pokud ho žáci nepozvali, musí se podřídit a akci omezit, tím ztratí 50 lidí a 400 Kč.*

4. týden
Mezitím se celá akce dostala do širokého povědomí a v současné chvíli účast na akci plánuje 350 lidí. Dostane se polévka na všechny? A pokud ne, kolik jich odejde domů zklamaných, a tudíž neochotných naslouchat vašemu programu o plastech? Co s tím může skupina udělat?

➞ *Pokud logistický a finanční tým toto zohlednil, přičtěte si dalších 500 Kč. Pokud ne, odečtěte 500 Kč.*

Nyní přišla policie s tím, že o akci nic neví a že ji nepovolí, protože už je pozdě na to, aby mohli zaručit bezpečnost veřejnosti. Celá věc se dostala do zpráv, ale z úplně špatných důvodů.

➞ *Odečtěte 100 lidí a 300 Kč – pokud logistický tým záležitost skutečně policii neohlásil.*

5. týden:
Celý týden prší. Je akce nějak pojištěna pro případ deště?

➞ *Odečtěte 100 lidí, pokud se logistický tým nepostaral o „mokrou variantu“ akce. Pokud ano, „Polévka bez plastu” bude mít jistě skvělý úspěch!*

Zajistili jste na akci mobilní toalety a domluvili jste úklid po akci?

➞ *Pokud ne, je velice pravděpodobné, že vám příště akci nepovolí. Pokud ano, gratulujeme zkušeným organizátorům za perfektní přípravu.*

Obsahuje plakát na akci všechny potřebné informace? Dozvíme se z něj, kdy a kde se akce bude konat, jak se akce jmenuje, jaký je program, jaké je vstupné (pokud je), kdo akci organizuje... ?

➞ *Pokud na plakátu chybí nějaká zásadní informace, přijde na akci o 100 lidí méně. Pokud je na něm vše, jak má být, počítejte s příchodem 50 lidí navíc.*

Milý KOORDINAČNÍ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci akce „Polévka bez plastu”, která se bude konat na náměstí ve vašem městě (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Vaším cílem je přilákat na akci 250 lidí a zároveň co nejvíce zvýšit povědomí o tématu produkce plastových odpadů a nadužívání jednorázového plastového nádobí.

Jste zodpovědní za **komunikaci** mezi jednotlivými týmy, ale i s dodavateli zeleniny, školou, radnicí a vystupujícími, kteří zajistí doprovodný osvětový program akce. Také jste zodpovědní za to, aby každý věděl, co má dělat a kde má být (tedy i to, kdy, kdo a jak připraví polévku a čaj). Do dílčích úkolů můžete zapojit členy jiných týmů.

Akce se má odehrát za **pět týdnů**, což nyní znamená, že úplně všechno – veškerá rozhodnutí, kroky a rozpočty – musí být naplánováno **za 50 minut**. Poté bude následovat společná finální porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový grant ve výši **..... Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Odpovědi na všechny otázky rozepište na samolepicí lístečky a nalepte je do jednotlivých polí **Plánovací tabulky**.

Hodně úspěchů!

1. Jak zajistíte, aby každý tým věděl, co má dělat, a aby týmy spolupracovaly?
2. S kým budete jednat mimo školu? Jak? Kdy?
3. S kým budete spolupracovat ve škole?
4. Kde najdete a jak oslovíte lektory (vystupující) doprovodného programu? Kdo to bude?
5. Koho dalšího se týká záměr akce? Kdo by neměl na akci chybět?
6. Kdo polévku a čaj uvaří a kde? Od koho nakoupíte suroviny?
7. Bude někdo proti záměru akce? Pokud ano, jak si s tím poradíte? Jak na to budete reagovat?
8. Existují nějaká další rizika? Pokud ano, jak jim můžete předejít?
9. Jak přispějete k tomu, že programový tým zvládne sestavit program, který zaujme veřejnost.

Milý PROGRAMOVÝ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci akce „Polévka bez plastu", která se bude konat na náměstí ve vašem městě (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Vaším cílem je přilákat na akci 250 lidí a zároveň co nejvíce zvýšit povědomí o tématu produkce plastových odpadů a nadužívání jednorázového plastového nádobí.

Jste zodpovědní za **sestavení programu akce** – tedy rozvržení a domluvení toho CO, KDY, KDE bude probíhat. Máte na starosti také vymyslet, co konkrétně se bude na akci podávat (jaká polévka) a v rámci doprovodného programu vymyslet aktivity, jakými budete účastníky akce informovat o problematice plastových odpadů a motivovat ke snížení jejich užívání.

Akce se má odehrát **za pět týdnů**, což nyní znamená, že úplně všechno – veškerá rozhodnutí, kroky a rozpočty – musí být naplánováno **za 50 minut**. Poté bude následovat společná poslední porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový grant ve výši **..... Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Odpovědi na všechny otázky rozepište na samolepicí lístečky a nalepte je do jednotlivých polí **Plánovací tabulky**.

Hodně úspěchů!

1. Jaký doprovodný program můžete připravit, abyste co nejvíce lidí upozornili na problém plastového odpadu a motivovali je ke snížení spotřeby plastů?
2. Co konkrétně se návštěvníci akce díky programu dozvědí, co si vyzkouší, kdo má na akci vystupovat?
3. Jak dlouho bude akce trvat? Dostane se na všechny polévka a čaj?
4. Jaké jsou další náklady kromě surovin na polévku a čaj? Budou chtít vystupující honorář?
5. Koho můžete požádat, aby pomáhal s akcí nebo lektoroval doprovodný program bez nároku na honorář?
6. Jak zjistíte, co všechno budete ke svému doprovodnému programu potřebovat?
7. Dokdy musíte mít finální program, abyste stihli vytisknout a rozšířit informační materiály?

Milý PROPAGAČNÍ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci akce „Polévka bez plastu", která se bude konat na náměstí ve vašem městě (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Vaším cílem je přilákat na akci 250 lidí a zároveň co nejvíce zvýšit povědomí o tématu produkce odpadů a nadužívání jednorázového plastového nádobí.

Dále máte za úkol vymyslet, jak akci „Polévka bez plastu" **zajistit co nejlepší propagaci a vytvořit plakát s programem**. Navíc je mnoho způsobů, jak zajistit, aby se o konání akce doslechli i lidé, kteří na akci nakonec nepřijdou. Zkuste vymyslet, jak je informovat!

Akce se má odehrát **za pět týdnů**, což nyní znamená, že úplně všechno – veškerá rozhodnutí, kroky a rozpočty – musí být naplánováno **za 50 minut**. Poté bude následovat společná finální porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový grant ve výši **..... Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Odpovědi na všechny otázky rozepište na samolepicí lístečky a nalepte je do jednotlivých polí **Plánovací tabulky**.

Hodně úspěchů!

1. Kdo jsou lidé, které chcete na vaši akci nalákat?
2. Jaký dáte akci název? Jak bude vypadat plakát a co vše na něm musí být?
3. Co se bude příchozím líbit a co očekávají? Které věci je třeba zdůraznit při propagaci?
4. Jakými různými způsoby můžete akci propagovat?
5. Kolik peněz potřebujete na propagaci a co všechno může váš tým získat zdarma?
6. Kdy spustíte hlavní vlnu propagace? (Máte již dostatek informací o tom, kdo bude vystupovat v doprovodném programu? Máte vyrobené propagační materiály?)
7. Je tu někdo, komu by se konání akce nemuselo líbit? Existuje nějaké riziko, že by dotyčný mohl akci udělat špatnou reklamu? Pokud ano, jak se s tím vypořádáte?
8. Jsou nějací příznivci vaší akce, kteří vám mohou pomoci s její propagací? Pokud ano, kdo a jak?
9. Podle čeho zjistíte, že zvládáte vaši akci dobře propagovat?

Milý FINANČNÍ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci akce „Polévka bez plastu", která se bude konat na náměstí ve vašem městě (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Vaším cílem je přilákat na akci 250 lidí a zároveň co nejvíce zvýšit povědomí o tématu produkce odpadů a nadužívání jednorázového plastového nádobí.

Jste zodpovědní za **vyrovnaný rozpočet akce**, řídíte nakládání se získanými financemi a hledáte další finanční prostředky. Musíte zvážit, kolik co bude stát a jakým způsobem rozdělíte peníze, musíte reagovat na finanční požadavky jednotlivých týmů. Měli byste také zajistit, aby akce nebyla ztrátová!

Máte k dispozici rozjezdový grant ve výši **..... Kč**.

Akce se má odehrát **za pět týdnů**, což nyní znamená, že úplně všechno – veškerá rozhodnutí, kroky a rozpočty – musí být naplánováno z**a 50 minut**. Poté bude následovat společná finální porada a akce!

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Odpovědi na všechny otázky rozepište na samolepicí lístečky a nalepte je do jednotlivých polí Plánovací tabulky, pracujte také s Rozpočtem akce a pravidelně zaznamenávejte předpokládané příjmy a plánované výdaje.

Hodně úspěchů!

1. Na co všechno budete potřebovat finance?
2. Jaké jsou nezbytné náklady na akci? Na co potřebují peníze jednotlivé týmy?
3. Podle čeho rozhodnete, jak rozdělit peníze týmům?
4. Můžete získat peníze na vaši akci ještě z jiných zdrojů než z již přiděleného grantu? (Své návrhy konzultujte s ostatními týmy.)
5. Kdy budete platit za zeleninu a ostatní služby? Budete mít dostatek hotovosti?
6. Je možné získat něco zdarma? Co, kromě peněz, můžete sponzorům za jejich dary nabídnout?
7. Můžete sehnat nějaké dobrovolníky?
8. Jak budete hlídat, aby týmy nepřekročily množství finančních prostředků, které jste jim přidělili?
9. Jak celou akci vyúčtujete?

Milý LOGISTICKÝ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci akce „Polévka bez plastu", která se bude konat na náměstí ve vašem městě (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Vaším cílem je přilákat na akci 250 lidí a zároveň co nejvíce zvýšit povědomí o tématu produkce odpadů a nadužívání jednorázového plastového nádobí.

Jste zodpovědní za **organizačně-technickou přípravu akce**, musíte zajistit vhodné vybavení a zařízení, dopravu věcí na místo, dohlédnout na to, aby byly dodrženy bezpečnostní zásady, zajistit dostatečné zázemí pro 250 návštěvníků i organizátory akce.

Akce se má odehrát **za pět týdnů**, což nyní znamená, že úplně všechno – veškerá rozhodnutí, kroky a rozpočty – musí být naplánováno **za 50 minut**. Poté bude následovat společná finální porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový grant ve výši **..... Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Odpovědi na všechny otázky rozepište na samolepicí lístečky a nalepte je do jednotlivých polí **Plánovací tabulky**.

Hodně úspěchů!

1. Co všechno (jaké vybavení) budete potřebovat k uspořádání akce?
2. Kolik peněz budete potřebovat na pronájem techniky a vybavení? Kde a v čem uvaříte čaj a polévku?
3. Co všechno (z toho, co nemůžeme ovlivnit) vám může zkazit akci? (Např. počasí, zkazí se vám polévka atd.)
4. Jak můžete výše uvedená rizika snížit? Co budete dělat, pokud se něco takového stane?
5. Očekává někdo z ostatních týmů, že se mohou proti vaší akci objevit protesty? Pokud ano, co všechno můžete udělat, aby tyto protesty akci nezhatily?
6. Jak bude místo vypadat po skončení akce? Jak můžete zajistit, aby místo vypadalo stejně jako před akcí (aby bylo stejně uklizené)? Bude to něco stát?
7. Jaká povolení potřebujete, aby se akce mohla konat? Koho musíte uvědomit o konání akce? Kdy a jak to uděláte?
8. Jaká pravidla musíte dodržet, abyste se vyhnuli pokutám?

Co? (aktivita)	Kdo?	Za kolik?	Týden 1	Týden 2	Týden 3	Týden 4	Týden 5
...např. žádost o povolení obce	Martin	-	x				
...např. oslovení hosta a vyjednání honoráře	Zdeněk	3 000		x			
...např. vylepení plakátů na akci	Lucka a Lenka	-				x	

Příjem	Částka	Výdaje	Částka

Tvorba vize (45 minut)

Cíle
- Žák zformuluje, kam společným projektem chtějí směřovat.
- Žák zformuluje vizi projektu.

Shrnutí
Aktivita využívá metody **„řetězec proč – proč – proč“**, aby odhalila hlubší podstatu tématu, kterému se budou žáci v projektu věnovat. Metoda žákům pomůže přemýšlet o tom, proč je dané téma třeba řešit a k jaké změně v komunitě či ve světě by jejich projekt mohl přispět. V závěru aktivity žáci formulují společnou vizi svého projektu. Je důležité aktivitu nevynechat. Mít stanovenou vizi projektu je důležité pro to, aby žáci mohli vytvořit projekt, který bude mít smysl, a pro to, aby všichni chápali jeho smysl stejně.

Vize vyjadřuje představu o tom, jaké změny chceme svým projektem v budoucnu dosáhnout. Měla by vycházet z tématu, které jste pomocí výzkumu v komunitě stanovili jako prioritní. Může mít podobu určitého ideálu či snu. Na základě vize teprve stanovíme, co konkrétně je třeba dělat, abychom pomohli jejímu naplnění (tzn., že budeme vymýšlet projekt). K tomu se dostanete v následujících aktivitách.

Pomůcky
barevný papír vystřižený ve tvaru obláčku, barevné papíry, papíry, fixy

Postup
1. Vyzvěte žáky, aby si vybavili téma, kterému se chtějí v rámci projektu věnovat
   (např. rozvoj cyklistiky ve městě). Požádejte je, ať zformulují otázku, která bude začínat:
   - Proč má smysl… ? (Např. rozvíjet cyklistiku v našem městě.)

2. Vysvětlete žákům pravidla metody **„řetězec proč – proč – proč“**
   a požádejte je, ať v několika skupinách svá témata pomocí metody rozvinou.

ŘETĚZEC PROČ – PROČ – PROČ
Položte výchozí otázku, u které se chcete dobrat hlubší podstaty problému. Např.: *Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě?* Vysvětlete žákům, že cílem je vytvořit řetěz na sebe navazujících otázek. Ten vznikne tím, že na větu, kterou si odpovíme na první položenou otázku, vytvoříme další otázku začínající slovem „Proč“. Zapisujeme vždy jen otázky, nikoli odpovědi. Tímto způsobem můžeme rozvinout několik linií řetězce.

- *Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě?*
  (Protože lidé pak budou moci místo aut využívat kola k dopravě po městě.)
- *Proč má smysl využívat kola k dopravě po městě místo aut?*
  (Protože se tím sníží produkce výfukových plynů.)
- *Proč má smysl snižovat produkci výfukových plynů?*
  (Protože výfukové plyny negativně ovlivňují životní prostředí, ve kterém žijeme).
- *Proč má smysl zabývat se životním prostředím? Atd.*

Jiná linie může být např. tato:
Proč má smysl rozvíjet cyklistiku v našem městě? Proč mají lidé jezdit více na kolech? Proč má smysl, aby se lidé více hýbali? Proč je pro lidi důležité jejich zdraví?

3. Nechte žáky, ať se podívají, co vymyslely ostatní skupiny.
   Můžete žáky pobídnout, zda najdou u jiných skupin něco společného. Poté nechte všechny skupiny prezentovat, k čemu dospěly.

4. Vysvětlete žákům, co je vize a že nyní je společným úkolem formulovat vizi projektu.
   Ptejte se žáků:
   - Kam se chcete v tématu posunout?
   - Co chcete změnit?
   - Jak má vypadat ideální stav?

   Připomeňte žákům princip oceňujícího zjišťování, který si mj. klade otázku: Co by mohlo být?

5. Nechte žáky v menších skupinách vytvořit vizi, která bude začínat slovy *„Chceme, aby…“*
   Ke zformulování mohou žákům pomoci informace, ke kterým došli pomocí metody řetězce proč – proč – proč (např. *„Chceme, aby byl v našem městě čistý vzduch a bezmotorová doprava byla běžnou alternativou.“*).

6. Ať žáci napíší své vize na barevné papíry, ty následně poskládejte doprostřed místnosti a dejte prostor na přečtení.
   Poté můžete nechat žáky diskutovat o tom, která vyjádření ve vizích jim přijdou výstižně formulovaná a kde se naopak neshodují.

7. Na základě společné diskuze nechte žáky vybrat či zformulovat jednu společnou vizi projektu.
   Tu napište viditelně na velký papír vystřižený do tvaru obláčku.

Význam aktivity pro projekt:
Smyslem aktivity je pojmenovat společnou představu o tom, jak bychom chtěli, aby v komunitě věci související s tématem, které budeme řešit v projektu, do budoucna fungovaly. Vize představuje určitý ideální stav, kterého projektem pravděpodobně nedosáhneme, ale určuje jasný směr, kterým se jako tým vydáváme. Sjednocuje představy členů týmu a vytváří základ pro formulaci cíle.

Návrh projektu (2x 45 minut)

Cíle

- Žák navrhne cíl k řešení problému v komunitě.
- Žák navrhne konkrétní akce, které bude v týmu AC realizovat.
- Žák navrhne komunitní akci, která bude součástí projektu.

Shrnutí

Žáci ve skupinách výtvarně zpracují téma, které se chystají ve svém projektu řešit (viz aktivita 3.10). Nejdříve zobrazí, jak vypadá současný stav. Následně ztvární i to, jak bude situace vypadat po realizaci jejich projektu. Ve skupinách se zamyslí nad tím, jaké změny v obci by mohli do konce roku dosáhnout a jaké aktivity by k tomu mohly vést. Žáci své nápady prezentují a vyberou jeden, kterému se budou do konce roku věnovat.

Pomůcky

velké archy papíru, psací potřeby, barevné pastelky a fixy, obláček s vizí z **aktivity 4.2**, obrázek hory (viz níže)

Postup

1. Nakreslete obrázek, jak vypadá současný stav problému, který řešíte.
   Vyzvěte žáky, aby ve skupinách po pěti nakreslili obrázek, který zachycuje, jak vypadá současný stav problému, který se žáci chystají v rámci svého projektu řešit (např. rozvoj cyklistiky v obci nebo stav zeleně v obci).

2. Jak bude situace v komunitě vypadat poté, co realizujete svůj projekt?
   Vyzvěte žáky, aby ve skupinách na další papír ztvárnili budoucnost – jak by si představovali ideální stav po realizaci svého projektu? Vyvěste žákům na tabuli vizi z aktivity **4.2 Tvorba vize**, aby ji měli na očích.

3. Znázorněte žákům vztah mezi vizí a jejich projektem.
   Nakreslete na velký flip obrázek hory a nad něj obláček s vaší vizí. Na vrchol hory umístěte vlajku symbolizující cíl žákovského projektu. Čeho konkrétně žáci chtějí dosáhnout?

Vize znázorňuje to, kam žáci směřují, co obecně chtějí zlepšit. Vrchol hory to, čeho konkrétně chtějí dosáhnout.

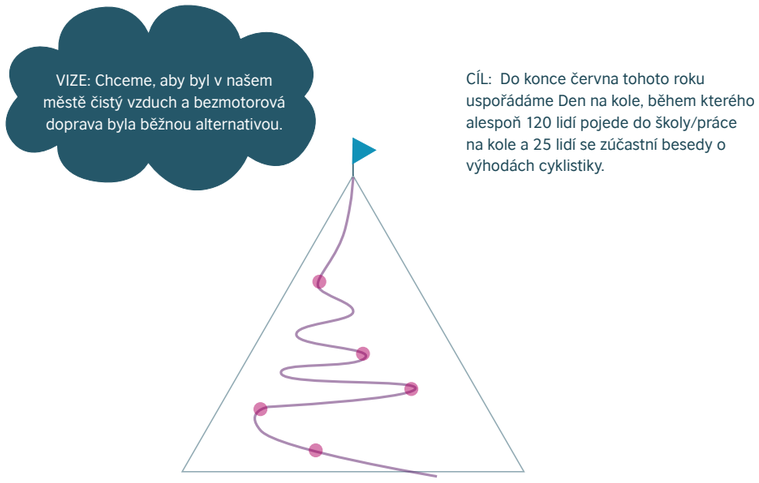

4. Vybídněte žáky, aby pod své obrázky napsali, čeho chtějí dosáhnout do konce června (cíl) a jak by se jim to mohlo podařit – co pro to konkrétně udělají.
   (Např. *„Chtěli bychom, aby místní začali přemýšlet o kole jako o možném dopravním prostředku. Uděláme besedu s odborníkem a cyklojízdu, aby si místní vyzkoušeli, že používat kolo jako dopravní prostředek je fajn.“*). Připomeňte žákům, že součástí projektu by měla být i komunitní akce, do které se zapojí i místní obyvatelé.

5. Prezentujte návrhy.
   Na základě všech prezentací společně vyberte jeden cíl, kterého chcete dosáhnout, případně aktivity, které k němu povedou.

6. Zkontrolujte, zda je váš cíl dostatečně SMART, a případně jej doplňte. Napište na tabuli následující otázky a vybídněte žáky, ať na ně zkusí odpovědět.

CO KONKRÉTNĚ CHCEME UDĚLAT? ➔
Př. Uděláme cyklojízdu, obyvatelé našeho města pojedou v daný den do školy/práce na kole. Uspořádáme besedu s odborníkem o výhodách cyklodopravy.

JAK ZJISTÍME, ŽE SE NÁM TO POVEDLO? JAK TO ZMĚŘÍME? ➔
Př. Cyklojízdy se zúčastní alespoň 150 lidí, na besedu přijde 20 lidí.

DOKÁŽEME TO? ➔ *Ano/Ne.*
(Zvážíme a případně snížíme, nebo zvýšíme počet – možná, že 150 lidí na kole je hodně. Neměli bychom však mít nízké ambice. Alespoň 120 lidí by mohlo být dosažitelnější. Na besedu dokážeme přilákat alespoň 25 lidí.)

MÁ TO SMYSL? PROČ ANO? ➔ *Ano/ Ne.*
(Zvážíme, zda takový cíl opravdu odpovídá potřebám lidí v obci a zda je v souladu s naší vizí.
Ano – je to věc, kterou by uvítalo mnoho lidí ve městě. Půjde o první krok k tomu, abychom upozornili na téma, které je dobré u nás ve městě řešit.)

DO KDY CÍL NAPLNÍME? ➔ *Do 30. června 20XY.*

7. Na základě odpovědí formulujte finální (SMART) cíl a dopište ho do obrázku k vrcholu hory.
   Může vypadat např. takto:
   Do konce června tohoto roku uspořádáme Den na kole, během kterého alespoň 120 lidí pojede do školy/práce na kole a 25 lidí se zúčastní besedy o výhodách cyklistiky.

CO ZNAMENÁ SMART?

Před tím, než se pustíme do projektu, je dobré si stanovit cíl, kterého chceme dosáhnout. SMART je pomůcka k zapamatování si několika nezbytných vlastností, které by měl cíl naplňovat. Pomůže nám vytyčit si konkrétní a vhodný cíl ve vztahu k tématu, které řešíme. Jaký by měl tedy SMART cíl být?

S (specific) – specifický
Cíl by měl být jednoduchý, jasný, ale zároveň dostatečně konkrétní a srozumitelný.
Odpovídáme si na otázku: Co to konkrétně znamená?

M (measurable) – měřitelný
Cíl bychom měli formulovat tak, aby obsahoval údaj, podle kterého doslova změříme, zda jsme cíle dosáhli. Zároveň by měl mít cíl smysl a motivovat nás k jeho dosažení.
Odpovídáme si na otázku: Jak zjistím, že jsem cíle dosáhl/a?

A (achievable) – adekvátní/dosažitelný
Tato charakteristika znamená, že zvažujeme své možnosti, schopnosti, zdroje a kapacity. Chceme, aby byl cíl dosažitelný.
Odpovídáme si na otázku: Jsme schopni cíle dosáhnout?

R (relevant) – relevantní
Cíl, který si klademe, přijímáme za svůj a má pro nás i pro druhé význam.
Odpovídáme si na otázku: Má tento cíl význam? Je (nám i lidem v obci) k něčemu? Shodneme se na tom i v celé skupině?

T (time-bound) – časově ohraničený
Všichni, kteří se podílejí na dosažení cíle, by měli vědět, dokdy má být cíl dosažen, a mohou si rozvrhnout čas, kdy začít pracovat na svých úkolech.

Význam aktivity pro projekt:

Aktivita míří k pojmenování cíle projektu. Pomáhá týmu ujasnit si, co by se dalo udělat a k jaké změně by po realizaci projektu mohlo dojít. Podaří-li se žákům cíl dobře zformulovat, usnadní si tím další práci při sestavování plánu aktivit. Splňuje-li cíl navíc charakteristiky SMART cíle, znamená to, že tým dobře zvážil, do jak velkého úkolu se může pustit, a nastavil si zároveň i měřítko, podle kterého zjistí, zda se mu vytyčeného úkolu podařilo dosáhnout.

Strom očekávání (2x 45 minut)

Cíle

- Žák vyjádří svá očekávání, obavy a vlastní přínosy ke komunitnímu žákovskému projektu.
- Žák uvede znalosti a dovednosti, které se naučil během předchozích fází a které bude moci využít při plánování a realizaci vlastního projektu.

Shrnutí

S využitím symboliky stromu a jeho jednotlivých částí (kořeny, kmen, listy, plody a červíci) žáci identifikují dovednosti a znalosti, které dosud získali v programu Active Citizens, zamýšlejí se nad základními principy své spolupráce a pojmenovávají očekávání a obavy vůči svému komunitnímu projektu.

Pomůcky

flipcharty s nakresleným stromem, samolepicí lístečky (post-its), popisy jednotlivých symbolů (kmen, listy…), psací potřeby

Postup

1. Nakreslete na dva spojené flipcharty velký strom **(viz obrázek).**
   Umístěte strom na dobře viditelné a pro žáky dostupné místo (např. stěna, stůl, podlaha uprostřed kruhu).

2. Vysvětlete žákům, k čemu strom slouží.
   Jedná se o zachycení toho, co se žáci dosud v programu Active Citizens naučili, čím dalším mohou přispět ke společnému projektu, na jakých pravidlech žákovská skupina funguje, co od svého projektu očekávají a čeho se obávají.

3. Představte žákům, co jednotlivé části stromu symbolizují a proč (viz tabulka níže).
   Ke každému symbolu přiřaďte jinou barvu lepicího lístečku, jednoduché zadání (co psát, na kterou barvu) napište také na tabuli.

	Otázky na žáky	Symbol pro…	Odůvodnění
kořeny	Co z toho, co jste se naučili během programu Active Citizens, můžete využít pro přípravu vlastního projektu? Co dalšího umíte, znáte a můžete tím k přípravě projektu přispět?	znalosti, dovednosti, postoje a zkušenosti (z programu AC i mimo něj)	Z kořenů strom čerpá sílu a živiny pro svůj růst, stejně tak projekt závisí na tom, jak a čím do něj přispějete.
kmen	Jak spolu budete spolupracovat, abyste úspěšně naplánovali a provedli váš projekt? Jaká máte stanovena pravidla spolupráce a komunikace?	pravidla skupiny a principy spolupráce **(viz 0.6 Pravidla komunikace a spolupráce)**	Kmen tvoří oporu celého stromu, vede mízu a živiny do větví, propojuje to, s čím do projektu přicházíte, a výsledky projektu.
listy	Co by váš projekt mohl změnit/zlepšit v obci, co by mohl přinést místní komunitě? Jaké by projekt mohl mít úspěchy?	očekávané výsledky a úspěchy projektu	Listy jsou symbolem výsledků a úspěchů, kterých byste mohli skrze projekt dosáhnout.
plody	Co by projekt mohl přinést vám osobně? Co byste se díky němu chtěli naučit, co byste chtěli zažít?	osobní očekávání a přínosy pro mě samotného	Plody na stromě uzrají po několika měsících. Vy sklidíte to, co jste se díky projektu naučili.
červíci	Čeho se obáváte, jaké máte o projektu pochybnosti? Co by se během projektu nemělo stát?	obavy z neúspěchu projektu nebo pochybnosti o vlastních schopnostech	Stejně jako se červíci postupně prokousávají plody, mohou vás nahlodávat pochybnosti a obavy.

Obrázek 4.4 | Strom očekávání

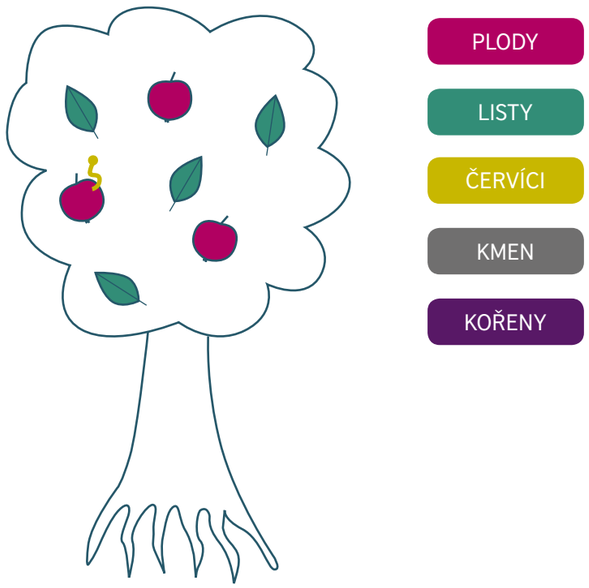

4. Pokládejte žákům otázky k jednotlivým částem stromu, začněte od kořenů a postupujte až k plodům a červíkům.
   Řekněte žákům, aby své myšlenky psali na lístečky dané barvy a lepili je vždy na odpovídající část stromu. Každou oblast shrňte a vypíchněte hlavní nebo opakující se informace.

reflexe

5. Položte žákům následující otázku:
   - Co z toho, co tady dnes zaznělo, vám pro plánování a realizaci projektu připadá opravdu důležité?

tip pro učitele

Strom s lístečky můžete uchovat, abyste se k němu mohli vrátit po provedení projektu a využít jej k vyhodnocení projektu. Lístečky je doporučeno ke stromu přilepit lepidlem, aby zde vydržely delší dobu.

Význam aktivity pro projekt:

Tato aktivita umožňuje nejen učiteli, ale i žákům zjistit, čeho chtějí skrze projekt dosáhnout, co každý do projektu přináší, co od projektu očekávají a čeho se obávají. Umožňuje učiteli pracovat s obavami žáků, odhalit možná úskalí předem. Aktivita vytváří podhoubí pro následující aktivitu **4.5 Silné a slabé stránky projektu**, během které žáci zpracují SWOT analýzu svého projektu. Zároveň vytváří základ pro závěrečné zhodnocení projektu (**5.1 Ohlédnutí za projektovou plavbou**) – zda byla daná očekávání naplněna, co se skrze projekt žáci naučili a zda se naplnily dřívější obavy, či nikoliv.

Silné a slabé stránky projektu (2x 45 minut)

Cíle

- Žák nahlédne projekt z různých úhlů pohledu.
- Žák pojmenuje silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby projektu.
- Žák na základě analýzy naplánuje další kroky k přípravě projektu.

Shrnutí

Žáci se pomocí **metody šesti myslitelských klobouků** podívají na projekt (případně na jeho jednotlivé aktivity) z různých úhlů pohledu. To jim pomůže následně k SWOT analýze svého projektu, se kterou se v této aktivitě také seznámí. Pracovat s nástrojem SWOT analýzy žákům pomůže vyhodnotit: na čem mohou stavět, co by měli posílit a na co si mají dát pozor. Na základě rozboru plánují další kroky.

Pomůcky

barevné klobouky (bílý, červený, žlutý, černý, zelený, modrý) vyrobené z papíru nebo materiálu dle vlastního výběru, flipchartové papíry, fixy, flipy s nakresleným schématem SWOT analýzy, samolepicí lístečky (post-its) ve 4 barvách

Postup

1. Představte žákům šest myslitelských klobouků.
   Vysvětlete jim, že klobouky budete používat k tomu, abyste se na svůj projekt (případně na jednotlivé aktivity, z kterých se skládá) podívali z různých úhlů pohledu. Na tabuli nebo flipchartový papír barevně načrtněte jednotlivé klobouky a napište k nim, jaké způsoby přemýšlení vyjadřují.

Každý z šesti klobouků má jinou barvu (bílou, červenou, žlutou, černou, zelenou a modrou), která představuje vyhraněný typ uvažování. Pomocí klobouků se budou žáci zaměřovat vždy na jeden druh myšlení, aby dokázali jednak přinést co nejvíce nápadů a aby zároveň nezavrhli některé zajímavé myšlenky v samotném počátku.

Bílý klobouk | objektivní znalci
Bere do úvahy pouze objektivní informace, to, co je známé. Sděluje fakta, údaje, čísla. Sdělované informace nehodnotí, je neutrální.

Červený klobouk | bezprostřední
Vyjadřuje pocity, zaměřuje se na intuici. Dovoluje říkat, co kdo cítí. Svoje emoce nijak nezdůvodňuje, za nic se neomlouvá.

Žlutý klobouk | optimisti
Přináší konstruktivní návrhy a řešení. Jeho přístup je pozitivní, uvádí důvody a podpůrné argumenty. Říká, co je na nápadu dobrého, proč to půjde.

Černý klobouk | konstruktivní kritici
Snaží se kriticky zhodnotit situaci, sdělovat rizika, bariéry a neshody. Nejde o negativní přístup za každou cenu, jde o kritické myšlení a zmapování možných komplikací a nebezpečí.

Zelený klobouk | kreativní střelci
Vyznačuje se kreativním myšlením, přispívá novými nápady a řešeními, které mohou být až „divoké“ a za normálních okolností by nás ani nenapadaly. Jeho nápady se nekritizují.

Modrý klobouk | vedoucí diskuze
Nosí ten, kdo vede diskuzi. Na začátku určuje pravidla, hlídá, jestli se ostatní klobouky neodklonily od tématu, zaznamenává podněty, pokládá otázky a shrnuje závěry.

2. Diskutujte o projektu z úhlu pohledu jednotlivých klobouků.
   Diskutovat bude vždy jen část třídy, postupně se diskutující žáci vystřídají.
   - Vyzvěte žáky, aby utvořili dva soustředné kruhy. Vnitřní kruh by mělo tvořit maximálně 8 žáků.
   - Žáci ve vnitřním kruhu si postupně nasazují klobouky různých barev. Celá skupina má vždy klobouk stejné barvy, který vyjadřuje konkrétní úhel pohledu. Střídání jednotlivých barev klobouků se děje hromadně.
   - Modrý klobouk je jen jeden. Má speciální úkol – řídit a facilitovat diskuzi.
     - Vyzývá jednotlivé nositele klobouků, aby se vyjádřili k projektu (k jeho aktivitám).
     - Typ otázek modrého klobouku by měl korespondovat s barvou klobouků, kterou má skupina žáků ve vnitřním kruhu právě na hlavě. Otázky pro bílé klobouky mohou vypadat např. takto: co už víme o tématu, které chceme v projektu řešit? Co víme o komunitě, jaký má vztah k našemu tématu?
     - Pokud žáci ještě nemají dostatek zkušeností s vedením diskuze, může být nositelem modrého klobouku učitel.
   - Do diskuze by měli mít možnost zapojit se všichni žáci. Můžete nositele klobouků v určitých intervalech obměňovat.
   - Nechte žáky diskutovat alespoň 20 minut. Upozorněte je, ať reagují podle role svého klobouku.

3. Vysvětlete žákům schéma a princip SWOT analýzy (viz obrázek).
   Nakreslete na tabuli schéma SWOT analýzy a zeptejte se žáků, zda analýzu znají. Pokud ji žáci neznají, vysvětlete jim, co jednotlivá písmena znamenají.
   - Strengths – silné stránky
   - Weaknesses – slabé stránky
   - Opportunities – příležitosti
   - Threats – hrozby

   Dokáží žáci odhadnout, k čemu se analýza používá? K čemu by ji mohli využít ve svém projektu?

CO JE SWOT ANALÝZA?

SWOT analýza je hodnotící nástroj, který se obvykle používá k vyhodnocení projektů, fungování organizací či týmů nebo potenciálu k realizaci určité akce.

Popisem silných a slabých stránek na jedné straně a příležitostí a hrozeb na straně druhé získáváme nové informace, které hodnotí současný stav (S, W) a zároveň analyzují další možný vývoj (O, T). Díky tomu můžeme maximalizovat přednosti a příležitosti a minimalizovat nedostatky a hrozby. Důležité je uvědomit si při analýze rozdíl mezi vnitřním prostředím, kterým je myšlena např. samotná organizace, tým, projekt, a vnějším prostředím, tedy tím, co ovlivňuje tým/projekt zvenku (např. příležitost – spolupráce s místními podnikateli, finanční podpora od městského úřadu; hrozba – konkurence velké kulturní akce, nezájem veřejnosti).

Proč ji použít? SWOT analýza vám pomůže uvědomit si silné a slabé stránky týmu ve vztahu k projektu. Pojmenujete si díky ní i možné příležitosti a hrozby, pro které pak snáze najdete vhodná opatření. Zjištěné skutečnosti vám také pomohou vyhodnotit, zda jste si vzhledem ke kapacitám týmu zvolili vhodné téma, a poskytnou dobrý základ pro stanovení cílů a akčního plánu.

Kdy ji použít? SWOT analýzu můžete využít ve všech fázích projektového cyklu. Vždy si dobře ujasněte, co je konkrétně předmětem analýzy.

Při používání SWOT analýzy je důležité si uvědomit, že „příležitostí“ a „hrozby“ slouží k pojmenování faktorů, které ovlivňují dané téma zvenku (externí faktory) a zaměřují se na budoucnost. Nejedná se o faktory, které by na téma působily zevnitř týmu či organizace (těm se naopak věnují „silné stránky“ a „slabiny“). Ujistěte se, že žáci rozumí smyslu a pravidlům použití tohoto nástroje.

4. Rozdělte žáky do skupin po pěti a vybídněte je, aby provedli SWOT analýzu svého projektu a jeho realizace.
   Využít mohou argumenty, které padly během diskuze šesti myslitelských klobouků. Upozorněte žáky, že součástí SWOT analýzy je i analýza jejich týmu, připomeňte jim **aktivitu 4.4 Strom očekávání,** během které pojmenovali mj. své dovednosti.
   - Žáci své odpovědi zapisují na barevné samolepicí lístečky (každému kvadrantu přísluší jiná barva).
   - Pro každou oblast nechte žáky vymyslet alespoň pět bodů.
   - Lístečky žáci nalepují do příslušných kvadrantů schématu.

tip pro učitele

Pokud si žáci nevědí rady, můžete jim pomoci návodnými otázkami a následujícím příkladem.
Vybrali jste si téma rozvoj cyklistiky ve městě, chcete realizovat cyklojízdu „na Den dětí – do školy na kole!“ spojený s besedou s odborníkem a s vedením města.

Co jsou silné stránky týmu k řešení tématu / naplnění vize?
Je v týmu někdo, kdo jezdí do školy na kole? Znáte někoho na městském úřadě, kdo má na starosti dopravu? Jsou všichni přesvědčeni o smysluplnosti řešení této problematiky? Co o tématu již víte?

Jaké jsou slabé stránky?
Chybí vám podpora vedení školy? Z týmu odešli dva lidé? Nemáte zmapovanou dopravu ve městě?

Jaké jsou příležitosti?
Možnost spolupráce s neziskovkou, která se zabývá podobným tématem? Možnost spolupráce s městskou policií? Podpora ze strany známého cyklisty?

Jaké jsou hrozby?
Negativní přístup ze strany zastupitelstva? Konflikt s řidiči aut?

SWOT analýza cyklojízdy a osvětové kampaně		
Vnitřní prostředí	**S – Strengths – Silné stránky**	**W – Weaknesses – Slabé stránky**
	- dobrá parta a nadšení členové; - známe člověka, který se vyzná v ekologických způsobech dopravy; - z průzkumu nám vyšlo, že lidé mají o cyklodopravu v obci zájem; - máme navázaný vztah s radnicí; - známe nebezpečná místa…	- nikdo nás nezná; - je pro nás těžké se scházet ve volném čase, abychom mohli projekt dotánout; - neznáme nikoho, kdo by nám pomohl s propagací; - samotná škola zatím nevnímá cyklistiku jako možný způsob dopravy do školy (nemá stojany na kola apod.)…
Vnější prostředí	**O – Opportunities – Příležitosti**	**T – Threats – Hrozby**
	- ostatní žáky ze školy seznámíme s akcí, zapojí se pak do propagace; - s vedením školy promyslíme, jak podpořit cyklodopravu žáků (stojany na kola, zapojení do cyklistických soutěží…); - pozveme známou osobnost na happening; - získáme finance na www.hithit.cz; - propojíme se s jinou akcí, která se ten den bude konat…	- nepodaří se zajistit prostor pro akci; - nebude dobré počasí; - nepřijdou lidi; - špatné reakce ze strany řidičů…

5. Nechte jednotlivé skupiny prezentovat svá zjištění.
   Vyzvěte žáky, aby neopakovali, co již bylo řečeno.

reflexe

6. Reflektujte s žáky aktivitu, případně jim dovysvětlete nejasnosti.
   Otázky k reflexi:
   - Co jste se díky SWOT analýze dozvěděli?
   - Jak na tato zjištění budete reagovat?
   - Na jakých silných stránkách budete stavět? Jakých příležitostí využijete?
   - Jak posílíte slabé stránky? Jak předejdete hrozbám?
   - Co jsou další nezbytné kroky, které podniknete?

Význam aktivity pro projekt:

Provedení analýzy může být okamžikem, který žáky utvrdí ve správné volbě, nebo naopak upozorní na značná rizika spojená s tématem projektu. Je důležité žákům vysvětlit, že jakékoliv zjištění je v tomto případě důležité, protože nám dává prostor změnit své rozhodnutí nebo naplánovat důležitá opatření a kroky k tomu, abychom projekt zvládli zrealizovat.

tip pro učitele

SWOT analýzu můžete provádět opakovaně nebo ji aktualizovat, užitečná je i na konci projektu.

Kdo jsou ostatní hráči? (45 minut)

Cíle

- Žák pojmenuje a zmapuje, kdo může mít vliv na realizaci projektu.
- Žák analyzuje míru vlivu a soulad ostatních hráčů s myšlenkou projektu.
- Žák na základě analýzy vytipuje potenciální partnery projektu.

Shrnutí

Žáci během aktivity pojmenují co nejvíce hráčů, kteří mohou být nějakým způsobem spojeni s připravovaným projektem. Pomocí grafu analyzují jejich vztah k tématu projektu a posléze si vytipují možné partnery.

Pomůcky

flipchart se schématem analýzy, psací potřeby, samolepicí lístečky (post-its), papíry, vize projektu v obláčku (vytvořená v rámci aktivity **4.2 Tvorba vize**)

Postup

1. Připomeňte žákům aktivitu **3.5 Hra na trojúhelník systémů** a **3.6 Kdo rozhoduje** a požádejte žáky, aby uvedli, co se díky těmto aktivitám dozvěděli.
   Smyslem je navázat na zjištění, že díky identifikaci důležitých hráčů lze snadněji dosáhnout požadované změny.

2. Zamyslete se společně s žáky nad příklady několika „hráčů“,
   tzn. těch, kteří mohou mít s tématem vašeho projektu co do činění – a to v kterékoliv pozici/roli (např. ředitel školy, starosta obce, novinář, ekologická organizace atd.). „Hráčem“ může být konkrétní osoba nebo skupina lidí. Připomeňte žákům vizi projektu, kterou vytvořili během aktivity **4.2 Tvorba vize**.

3. Nechte žáky v menších skupinách sepsat všechny relevantní „hráče“.
   Vyzvěte žáky, aby každého hráče zapsali na samostatný samolepicí lísteček a zároveň se zamysleli nad tím, co by tento hráč říkal jejich projektu.

4. Vysvětlete žákům schéma analýzy hráčů.
   Schéma v následujícím kroku umožňuje posoudit míru vlivu jednotlivých hráčů a míru jejich podpory pro váš projekt.

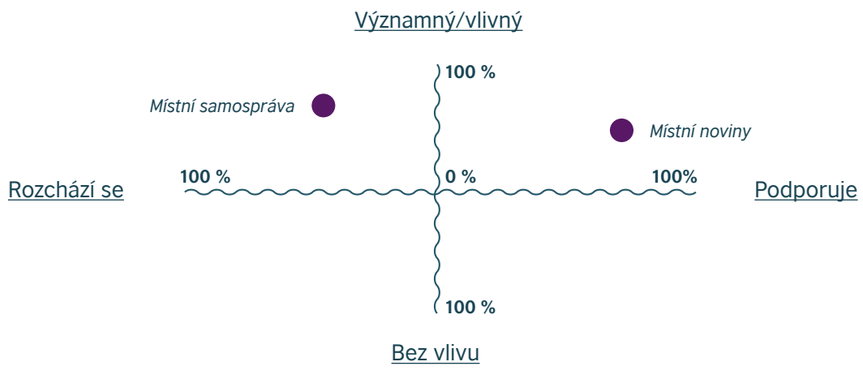

5. Představte si jednotlivé hráče a vyhodnoťte, jaký vliv by měli na váš projekt a jaký postoj vůči němu by asi zaujali.
   Řekněte žákům, ať si představí situaci, kdy obchází jednotlivé hráče s prosbou o spolupráci. Jak by hráči asi reagovali? Jednotlivé hráče si představte následovně:
   - Nechte vždy jednoho zástupce ze skupiny jednou větou předvést předpokládanou reakci dané osoby. Vyzvěte žáka, aby zároveň zdůvodnil, proč si myslí, že by osoba reagovala právě takto.
   - Vyzvěte žáka, ať umístí lísteček do schématu podle míry podpory vašemu projektu a síly vlivu daného hráče.
   - Ostatní žáci mohou vyjádřit svůj názor, zda souhlasí s umístěním lístečku. Pokládejte žákům otázky:
     – Jak moc by vás tato osoba/skupina podpořila? Nebo spíš vašemu projektu nebude nakloněna?
     – Jaký má vliv?
   - Vyzvěte další skupinu, aby představila dalšího hráče, a postup opakujte. Postupně tak přehrajte reakce všech hráčů, jejichž jména žáci sepsali.
   - Na závěr se ujistěte, že v seznamu nechybí žádná z klíčových skupin (např. místní zastupitelé nebo cílová skupina – spotřebitelé, rodiny s dětmi, senioři atd.).

reflexe

6. Zeptejte se žáků na následující otázky:
   - Co z analýzy vyplývá? Které kvadranty jsou pro nás nejdůležitější – na co se zaměříme?
   - S kým konkrétně bychom mohli spolupracovat, aby to mělo smysl? Jak navážeme spolupráci?
   - Potřebujeme, aby některý hráč více podporoval naši myšlenku? Co pro to můžeme udělat?
   - Jak dál pracovat s pozitivním postojem konkrétního hráče k projektu? Jak ho využít?

7. Výstupy si sepište.
   Budou se vám hodit při plánování harmonogramu projektu. Případně si už můžete rozdělit nějaké úkoly a začít některé hráče „oťukávat“. Zdůrazněte roli místní samosprávy pro realizaci vašeho projektu.

Význam aktivity pro projekt:

Aktivita pomůže žákům vyhodnotit, kteří hráči mohou být potenciálními partnery projektu, kdo konkrétně v jejich okolí má na řešení tématu velký vliv a v jaké sféře se pohybuje cílová skupina projektu. Představuje tak výchozí bod pro zorientování se mezi dalšími aktéry v komunitě i mimo ni a vytipování možných projektových partnerů.

Kroky k projektu (45 minut)

Cíle

- Žák rozčlení vybranou činnost do co nejvíce kroků.
- Žák pojmenuje výstupy, které vedou k cíli.
- Žák navrhne výstupy a dílčí kroky svého projektu.

Shrnutí

Žáci se na základě popisu každodenní aktivity (příprava snídaně) učí rozpoznat rozdíl mezi dílčími kroky a výstupy vedoucími k cíli. V úvodu při přípravě čaje si vyzkouší, jak je důležité promyslet jednotlivé kroky a jejich návaznost. Následně se zamýšlí nad tím, co dalšího by bylo třeba udělat, aby dosáhli svého cíle (příprava snídaně). Svá zjištění aplikují v závěru na svůj projekt.

Pomůcky

obrázky čajové konvice, sporáku, sirek, krabičky s čajem, cukru, hrnku, lžičky (místo obrázků můžete použít i konkrétní rekvizity), samolepicí papírky (post-its), psací potřeby, obrázek hory z aktivity **4.3 Návrh projektu**

Postup

1. Vyzvěte žáky k pomyslné přípravě šálku čaje.
   Rozdělte žáky do pětičlenných týmů. S pomocí obrázků nebo přímo rekvizit představte žákům výchozí situaci a instrukce k přípravě:
   - Stojíte před plynovým sporákem, na jednom z hořáků je položena čajová konvice, na kuchyňské lince pak všechny přísady (zavřená krabička s pytlíkovým čajem, cukr), dále hrneček, podšálek, lžička a sirky. Více věcí k dispozici nemáte.
   - Vaším úkolem je vytvořit co nejdetailnější návod na přípravu šálku čaje.
   - Každý krok napište na samostatné papírky, které budete řadit za sebou.
   - Vítězí tým, kterému se podařilo uvařit čaj s nejdelším seznamem kroků ve správném pořadí.
   - Na splnění máte 5 minut.

2. Po uplynutí času nechte skupiny spočítat počet zapsaných kroků.
   Vyhlaste vítěze, který pak přečte svůj postup. Hlídejte logickou návaznost kroků.

3. Zjistěte, co všechno je třeba k přípravě snídaně.
   Čaj už žáci mají. Zeptejte se jich, co dalšího by potřebovali mít přichystané, aby se dobře nasnídali? (Např. namazaný rohlík, nakrájené ovoce, prostřený stůl, sklenici džusu…)

4. Hledejte s žáky souvislost mezi přípravou snídaně (a šálku čaje) a jejich projektem.
   Zeptejte se žáků:
   - Jak podle vás tato aktivita souvisí s přípravou projektu?
   - Jak můžete tuto zkušenost využít při přípravě projektu? Co se stane, když popis bude moc detailní, nebo naopak příliš obecný?

5. Objasněte žákům cestu k cíli projektu pomocí obrázku hory (**viz obrázek 4.7 Výstupy projektu**).
   Vysvětlete jim, že cíle, stejně jako vrcholu, nelze dosáhnout na jeden zátah. Vytyčením jednotlivých výstupů získáme plán cesty k vrcholu.

reflexe

6. Vyzvěte žáky, aby ve skupinách zkusili navrhnout několik výstupů svého projektu a kroky, které by mohly vést k jejich naplnění.
   Cílem reflexe je, aby si žáci usadili rozdíl mezi výstupy a dílčími kroky. Není zásadní, aby pojmenovali všechny výstupy a dopodrobna je rozpracovávali. Tomu se budou věnovat v následující aktivitě.

Obrázek 4.7 | Výstupy projektu

K cíli se dostaneme ve chvíli, kdy se nám podaří dosáhnout jednotlivých výstupů. Kdyby bylo naším cílem připravit snídani, jednotlivé výstupy by byly: prostřený stůl, namazaný rohlík, připravený čaj. U našeho ukázkového projektu zase například zajištěná propagace, zorganizovaná beseda, uspořádaná cyklojízda. Každý výstup můžeme rozdělit do dílčích kroků, které nám říkají, co konkrétně a v jakém pořadí máme udělat, abychom výstupu dosáhli.

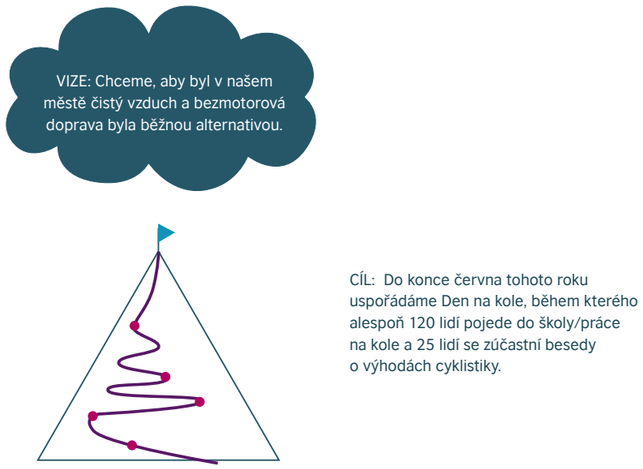

Význam aktivity pro projekt:

Žáci se pomalu dostávají k přípravě akčního plánu. Aktivita **4.7 Kroky k projektu** jim pomáhá zorientovat se v množství úkolů, které je čekají, aby naplnili cíl svého projektu. Na jednoduché aktivitě se učí rozpoznat rozdíl mezi výstupy a dílčími kroky, se kterými budou v akčním plánu pracovat.

Nástroje plánování: hlavní výstupy, časový harmonogram (2x 45 minut)

Cíle

- Žák určí hlavní výstupy k dosažení cíle projektu.
- Žák pojmenuje dílčí kroky, které je třeba podniknout.
- Žák stanoví harmonogram práce na projektu.

Shrnutí

Žáci společně vytvoří konkrétní plán přípravy projektu. Při plánování pojmenují hlavní výstupy vedoucí ke splnění cíle, ty rozdělí na dílčí kroky. Obojí zachycují do přehledné tabulky spolu s rozdělením odpovědnosti za splnění jednotlivých úkolů. Žáci vytvoří časový harmonogram.

Pomůcky

obláček s vizí, projektový plán překreslený na velký flipchart (**příloha 4.8 A**), samolepicí papírky (post-its), **příloha 4.8 B**

Hlavní výstupy popisují výsledky činností, které nám napomáhají naplnit cíl projektu. Jedná se např. o sestavení týmu, zpropagování akce, zorganizování besedy, uspořádání cyklojízdy… Hlavní výstupy se skládají z dílčích kroků. K vysvětlení můžete využít příklad v rámečku níže či přirovnání k přípravě snídaně. Jedním z hlavních výstupů k cíli „příprava snídaně“ je uvařený čaj. K jeho přípravě potřebuji udělat několik dílčích kroků – vzít konvici, pustit vodu, nalít ji do konvice, postavit ji na oheň…

Postup

1. Ukažte žákům flipchart s překreslenou tabulkou plánu projektu (**viz přílohu 4.8 A**) a vysvětlete jim jednotlivé části tabulky.

2. Vyplňte si společně vizi a cíl projektu do tabulky.

3. Stanovte si hlavní výstupy projektu. Vysvětlete žákům, že nejdříve se budete věnovat hlavním výstupům projektu.
   - Položte žákům otázku, jaké jsou hlavní výstupy, které musí udělat pro naplnění projektového cíle?
   - Vyzvěte žáky, aby samostatně nebo ve skupinách napsali své odpovědi na samolepicí lístečky. Vycházet mohou z aktivity 4.7 Kroky k projektu.
   - Odpovědi sdílejte. Následně vyberte 4–5 hlavních výstupů, které jsou ve vašich silách a jsou důležité pro realizaci projektu.
   - Zapište je do tabulky plánu projektu.

4. Stanovte si dílčí kroky projektu.
   - Rozdělte žáky do skupin podle toho, kolika hlavních výstupů potřebujete dosáhnout.
   - Nechte každou skupinu zpracovat dílčí kroky (na každý lísteček jeden krok).
   - Představte si navzájem výsledek práce jednotlivých skupin a nechte žáky nalepit lístečky do společného plánu.

5. K jednotlivým krokům promyslete, jaké zdroje jsou třeba (lidské, materiální, finanční), určete termíny a zodpovědnost.
   Promluvte si o jednotlivých krocích. Rozumí všichni tomu, co mají na starosti? Věnujte této části dostatek času. Zeptejte se těch, kteří jsou zodpovědní za jednotlivé kroky, jak budou postupovat.

příklad

VIZE: Chceme, aby byl v našem městě čistý vzduch a bezmotorová doprava byla běžnou alternativou.

CÍL: Do konce června tohoto roku uspořádáme Den na kole, během kterého alespoň 120 lidí pojede do školy/práce na kole a 25 lidí se účastní besedy o výhodách cyklistiky.

HLAVNÍ VÝSTUPY: Veřejnost je informovaná o konání akce, je zajištěna spolupráce s vedením města, máme vytvořenou informační tabuli o prospěšnosti cyklodopravy, organizace besedy s odborníky, realizace Dne na kole (cyklojízdy).

DÍLČÍ KROKY (PŘÍKLADY):
- Veřejnost je informovaná o konání akce:
  - Vytvořit událost na Facebooku.
  - Domluvit reklamu/článek v místních novinách.
  - Dát informaci o akci na stránky školy a města...
- Je zajištěna spolupráce s vedením města:
  - Připravit si podklady o důležitosti řešení tohoto tématu.
  - Domluvit si schůzku...

6. Zpracujte harmonogram.
   Informace z plánu projektu přeneste do harmonogramu (**příloha 4.8 B**). Vyvěste harmonogram na viditelné místo.

Význam aktivity pro projekt:

Tvorba plánu aktivit pomůže týmu rozvrhnout přípravu projektu do jednotlivých kroků, a získat tak základní orientační mapu postupu až k samotnému cíli projektu. Žáci se přitom učí, jak rozplánovat cíl do hlavních výstupů a postupných kroků a jak si rozvrhnout prostředky a činnost v čase. Je dobré tyto materiály finalizovat co nejdříve a průběžně se k nim vracet, případně upravovat dle potřeb. Jde o materiály, které by měly sloužit k praktické koordinaci uvnitř týmu, a měly by proto zůstat živé a co nejvíce na očích celému týmu.

Naše vize: (změna, kterou chceme vidět)

CÍL:				
Hlavní výstupy projektu	**Dílčí kroky** (kroky k uskutečnění hlavních kroků)	**Zdroje** (finanční, materiální, lidské)	**Termíny**	**Kdo**
Jaké jsou hlavní výstupy, kterými dosáhneme cíle?	*Co musíme udělat k dosažení hlavních výstupů?*	*Jaké zdroje potřebujeme k dokončení těchto kroků*	*Do kdy je chceme dokončit?*	*Kdo tento krok provede a je za něj zodpovědný?*
1.				
2.				
3.				
...				

Do harmonogramu si doplňte konkrétní data, kdy na úkolu začnete pracovat a kdy ho finalizujete.

Dílčí krok	1. týden	2. týden	3. týden	4. týden	5. týden	**Hotovo**
						☺

Výtah (45 minut)

Cíle
- Žák v krátkém čase prezentuje projekt vlastními slovy.
- Žák vybere nejdůležitější a nejzajímavější informace o projektu.

Shrnutí
Žáci během aktivity představí poutavou formou svůj projekt. Jsou nuceni kvůli zkracujícímu se času vybírat jen nejpodstatnější informace. Na finální sdělení mají pouhých 30 sekund. Snaží se přitom zaujmout fiktivní významnou osobnost a získat ji pro podporu projektu.

Pomůcky
stopky, převlek pro významnou osobnost (např. kravata, paruka…)

Postup
1. Řekněte žákům, aby si představili následující situaci:
   „Právě jste se ocitli ve výtahu s významnou osobností, kterou byste chtěli přesvědčit k podpoře svého projektu. Vlivná osoba stiskla tlačítko 20. podlaží a výtah se rozjel. Do 20. podlaží dorazí výtah za 1 minutu, během které můžete s vlivnou osobou mluvit. Pak osoba vystoupí.“

2. Udělejte „střih“, rozdělte žáky do skupin po 3–5 členech a zadejte jim instrukce k úkolu.
   Dejte žákům 15 minut na to, aby si připravili minutové představení projektu a zároveň se dohodli, jakou konkrétní významnou osobnost chtějí oslovit. Někoho, kdo by mohl podpořit jejich projekt. Během přípravy by se měli domluvit na následujícím:
   - K jaké konkrétní osobnosti budeme mluvit a proč zrovna k této?
   - Co je hlavní sdělení, které by dotyčného/dotyčnou zajímalo?
   - Jak poutavě toto sdělení podat?
   - Kdo ze skupiny „nastoupí do výtahu“ a bude prezentovat projekt?

   Zopakujte, že na přesvědčení osobnosti budou mít max. 2 minuty.

3. Krátce před tím, než vyprší čas na přípravu, oznamte skupinám:
   „Ale ne! Právě když vlivná osoba stiskla tlačítko 20. patra, změnila své rozhodnutí a rozhodla se vystoupit již v 10. patře. To znamená, že máte na rozhovor pouze 1 minutu!“
   Požádejte skupiny, aby znovu promyslely, co řeknou, když mají k dispozici jen poloviční čas. Na úpravu sdělení dejte žákům 3 minuty.

4. Těsně před vypršením časového limitu žákům řekněte:
   „A jéje! Vlivná osoba si právě vzpomněla, že má schůzku v 5. patře, a tak zmáčkne tlačítko 5. patra. Vy tak máte pouze 30 sekund na to, abyste popsali svůj projekt jako to nejdůležitější, co dnes vlivná osoba uslyší.“
   Požádejte žáky, aby ještě jednou upravili svou řeč tak, aby ji stihli sdělit ve 30 sekundách. Dejte žákům další 3 minuty na úpravu.

5. Požádejte jednoho žáka z každé skupinky, aby prezentoval, co by řekl vlivné osobě během 30 sekund ve výtahu.
   Sehrajte scénku ve výtahu, při které budete vy nebo někdo ze žáků představovat danou významnou osobnost. Před začátkem scénky sdělte všem, o koho jde. Vyberte žáka, který bude stopovat čas. Jakmile uplyne vymezený limit (30 sekund), výtah se zastaví a osobnost vystoupí.

6. Na závěr všech rozhovorů nechte skupiny hlasovat, která prezentace by podle nich měla šanci známou osobnost přesvědčit k podpoře projektu.

reflexe

7. Diskutujte následující otázky:
   - Proč jste si pro rozhovor vybrali zrovna tyto osobnosti? Jakým způsobem může vybraná osoba projekt podporovat?
   - Podle čeho jste volili, které informace v prezentaci ponecháte a které vypustíte?
   - Čím se vám povedlo zaujmout významnou osobnost? Co se osvědčilo? Jaká strategie naopak nefungovala?
   - Jakým způsobem můžete komunikovat informace o vašem projektu veřejnosti či pro váš projekt vhodným vlivným osobám?

Alternativní postup:
Princip zkracujícího se času může být pro některé žáky stresující. Pokud nechcete žáky této situaci vystavovat nebo chcete věnovat větší prostor samotné prezentaci, využijte následující variantu:
Počáteční limit na sdělení informací o projektu významné osobnosti stanovte na 2 minuty, poté jej zkraťte na 1 minutu. Mezitím ponechte čas na úpravu sdělení. Následně přejděte k sehrání scénky. Představte žákům situaci, která je čeká, a také to, že člověk, který sehraje roli významné osobnosti, může na prezentaci reagovat podle toho, jak na něj působí. Znamená to tedy, že může z výtahu vystoupit společně s žákem a chtít se o projektu dozvědět víc (v takovém případě ponechte na doptání cca 10–20 sekund), ale také to, že může výtah stopnout v nižším patře a vystoupit dřív (žákům se tím zkrátí čas na prezentaci).

CO FUNGUJE PŘI HLEDÁNÍ A OSLOVOVÁNÍ VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI:

- Vyberte člověka, který má k vašemu tématu vztah (sám se v něm angažuje) anebo je tématu nakloněn.
- Zvažte, co z myšlenky projektu by mohlo oslovit konkrétní osobnost, a zjistěte, jaké zkušenosti s tématem má.
- Při přípravě prezentace navazujte na to, co již o osobnosti víte.
- Vystihněte hlavní myšlenku a cíl projektu.
- Mluvte srozumitelně, konkrétně a buďte přirození.
- Nesnažte se vyvolat lítost.
- Dejte najevo své zapálení pro věc.
- Pokuste se získat přímý kontakt na významnou osobnost.

Význam aktivity pro projekt:

Smyslem aktivity je, aby si žáci vyzkoušeli efektivní komunikaci o tématu či o svém projektu v krátkém časovém úseku. Aktivita žákům pomůže sesumírovat ty nejdůležitější informace o projektu a jeho tématu a zároveň žáky přiměje se zamyslet nad vlivnými osobnostmi, které by se mohly do projektu zapojit i ve skutečnosti.

Propagace projektu (2x 45 minut)

Cíle

- Žák navrhne, vytvoří a rozšíří propagační materiály svého projektu.
- Žák komunikuje a šíří téma svého projektu do komunity.
- Žák si osvojí základní pravidla propagace akce.

Shrnutí

Žáci se v aktivitě zaměřují na vytvoření materiálů sloužících k propagaci projektu / komunitní akce, kterou chtějí pořádat. Během aktivity mohou vzniknout návrhy i konkrétní výstupy, se kterými může tým pracovat dál.

Pomůcky

flipchartové papíry, archy papíru, fixy, PC, popřípadě tiskárna, **přílohy 4.10 A–C**, **příloha 4.10 D** pro každou skupinu, samolepicí lístečky (post-its)

Postup

1. Vysvětlete žákům, že k úspěšnému projektu patří i jeho propagace.
   Zdůrazněte, že je důležité propagovat projekt nejen ve škole, ale i v místní komunitě.

2. Rozdělte žáky do 3 pracovních skupin.
   Žáci si sami mohou vybrat, ve které skupině chtějí pracovat, ale početně by měly být skupiny vyvážené.
   - GRAFICKÝ TÝM bude mít za úkol vytvořit vizuální podobu propagačních materiálů (letáček, pozvánka na akci), ale i celé akce.
   - DISTRIBUČNÍ TÝM bude zodpovědný za to, aby o akci věděli všichni v okolí (ve škole, na radnici, v obchodech, v komunitním centru). Zároveň také osloví možné sponzory a zajistí jejich zviditelnění se na akci (umístění loga apod.).
   - MEDIÁLNÍ TÝM bude zodpovědný za propagaci akce prostřednictvím sociálních sítí, e-mailu, místních i školních novin apod.

3. Vytvořte pracovní místo a zadejte instrukce.
   Každé skupině dejte ceduli s názvem týmu. Žáky požádejte, aby si našli místo, kde budou pracovat, a označili jej viditelně touto cedulí.
   - Rozdejte žákům zadání pro jednotlivé týmy (viz **příloha 4.10 A, B, C**), kde žáci najdou otázky, které jim pomohou při práci.
   - Rozdejte žákům tipy z **přílohy 4.10 D**, které jim pomohou zpracovat kvalitní materiály.
   - Vyzvěte jednotlivé týmy, ať mezi sebou komunikují.
   - Připomeňte žákům, co by měly propagační materiály obsahovat (např. název akce/projektu, logo školy, partnerů, sponzorů atd.).

4. Sdílejte výstupy z jednotlivých skupin a úkoly z nich vyplývající.
   Nechte žáky napsat jednotlivé úkoly na samolepicí lístečky a nalepit je do časového harmonogramu.

reflexe

5. Rekapitulujte průběh aktivit a úkoly:
   - Jak jste spokojeni se svými výstupy (plakát, letáček...)?
   - Víte, jaký úkol máte splnit? Víte, za co jste zodpovědní?
   - Co pro vás bylo nejtěžší?
   - Překvapil vás někdo v týmu?
   - Chybělo vám při práci něco?

Význam aktivity pro projekt:

Cílem aktivity je vytvoření a šíření propagačních materiálů k projektu, díky kterým se ho podaří propagovat a získat si tak v okolí více lidí, kteří jej podpoří. Podaří-li se žákům získat pro svůj projekt partnery, kteří akci významně podpoří (finančně, materiálně...), je důležité myslet i na jejich propagaci. Uvedení loga či zmínka o jejich podpoře během akce jsou jednou z odměn, kterou můžete partnerům za podporu nabídnout.

Milý GRAFICKÝ TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci komunitní akce. Už jste pár kroků od cíle. A aby byla vaše akce úspěšná, je potřeba povědomí o ní rozšířit mezi co nejvíce lidí. Cílem činnosti vašeho týmu je vymyslet a vytvořit propagační materiály, díky kterým se vaše akce / váš projekt dostane do širšího povědomí a přiláká hodně lidí. Nebojte se kreativity a využijte všechny kapacity v týmu. Vymyslete originální letáček a pozvánku, kterou pak distribuční tým bude šířit po okolí a mediální tým po sítích.

Aby se vám lépe pracovalo, držte se pomocných otázek níže. Všechny úkoly, které vyplynou z porady týmu, si zapište na samolepicí lístečky a přiřaďte k nim osobu, která je za splnění úkolu zodpovědná. Lístečky pak nalepte do časového harmonogramu. Nezapomeňte, že na vaší práci je závislý tým mediální i distribuční.

Hodně úspěchů!

1. Kdo jsou lidé, kteří přijdou na akci a čím je akce/projekt zaujme?
2. Jak a čím nejlépe upoutáte jejich pozornost? Proč mají přijít právě na vaši akci?
3. Co se bude příchozím líbit a co očekávají? Co je potřeba zdůraznit?
4. Jaký název akce/projektu zvolíte, aby se dobře zapamatoval?
5. Jaké informace by rozhodně neměly na letáčku chybět?
6. Jaký vzhled informačního letáčku a pozvánky upoutá pozornost a zároveň bude v souladu s charakterem projektu/akce?
7. Vytvoříte letáček na PC, v ruce nebo zkombinujete tyto prostředky?
8. Kolik peněz potřebujete na propagační materiály a co všechno může váš tým získat zdarma?
9. Kde letáčky vytisknete a kolik to bude stát peněz?
10. Máte nějaké sponzory či dárce? Jak jim poděkujete?

Milý DISTRIBUČNÍ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci komunitní akce. Už jste pár kroků od cíle. A aby byla vaše akce ještě úspěšnější, je potřeba povědomí o ní a o vašem projektu rozšířit mezi co nejvíce lidí. Cílem činnosti vašeho týmu je rozšířit propagační materiály (pozvánky, letáčky), které vymyslel a vytisknul grafický tým. Díky vaší práci se vaše akce/projekt dostane do širšího povědomí a přiláká hodně lidí.

Aby se vám lépe pracovalo, držte se pomocných otázek níže. Všechny úkoly, které vyplynou z porady týmu, si zapište na samolepicí lístečky a přiřaďte k nim osobu, která je za splnění úkolu zodpovědná. Lístečky pak nalepte do časového harmonogramu. Spolupracujte s grafickým týmem.

Hodně úspěchů!

1. Kdo jsou lidé, které chcete oslovit? Kde se nejčastěji pohybují?
2. Jakým způsobem nejlépe šířit letáčky a plakátky?
3. Kam letáčky můžete přinést, kde je můžete nechat a kam je můžete vyvěsit?
4. Koho se máte zeptat, zda můžete letáček pověsit/vylepit zrovna na takové místo? Potřebujete nějaké povolení?
5. Kdy letáčky začít šířit? Komu z grafického týmu to dát vědět?
6. Kdo bude letáčky roznášet a rozdávat?
7. Kdo z týmu je zodpovědný za jakou lokalitu (škola, radnice, obchod...)?
8. Můžete využít nějaké kapacity? Znáte někoho, kdo by vám s tím mohl pomoci?

Příloha 4.10 C | Mediální tým

Milý MEDIÁLNÍ TÝME!
Máte před sebou společnou organizaci komunitní akce. Už jste pár kroků od cíle. A aby byla vaše akce ještě úspěšnější, je potřeba povědomí o ní rozšířit mezi co nejvíce lidí přes internet a sociální sítě. To bude váš úkol. Cílem vašeho týmu je zdigitalizovat a rozšířit propagační materiály (pozvánky, letáčky), které vymyslel grafický tým. Díky vaší práci se vaše akce/projekt dostane do širšího povědomí přes internet a přiláká hodně lidí.

Aby se vám lépe pracovalo, držte se pomocných otázek níže. Všechny úkoly, které vyplynou z porady týmu, si zapište na samolepicí lístečky a přiřaďte k nim osobu, která je za splnění úkolu zodpovědná. Lístečky pak nalepte do časového harmonogramu. Spolupracujte s grafickým týmem.

Hodně úspěchů!

1. Jaké cílové skupiny chcete oslovit?
2. Chcete oslovit někoho konkrétně (novináře, starostu...)?
3. Jaké můžete využít kanály (web školy, Facebook...)?
4. Jak nejlépe využít sociální sítě?
5. S kým a jakým způsobem budete komunikovat?
6. Můžete využít nějaké kapacity? Znáte někoho, kdo by vám s tím mohl pomoci (např. s šířením pozvánky)?
7. Ví každý, za co je zdopovědný?
8. Musíte mít nějaká povolení? Víte, s kým máte komunikovat?

PARTNEŘI PROJEKTU
- Vždy se dopředu s partnery domluvte na formě „odměny“ za podporu projektu.
- Pokud partner nevyžaduje uvést logo či název firmy na propagačních materiálech (či webu, FB atd.), je vždy slušností partnery informovat o chystaných akcích a pozvat je na akci.
- Je-li podmínkou logo / název firmy, nezapomeňte jej v dobré kvalitě uvést na propagačních materiálech.
- Během zahajovací akce uveďte všechny partnery a donory projektu a poděkujte jim za podporu.

NOVINÁŘI:
- Vytipujte si média (místní deníky, týdeníky, rozhlas, televize), která by mohla o vaší akci/projektu informovat.
- Získejte kontakt na konkrétní novináře (e-mail), kteří se věnují podobným tématům.
- Vytvořte tiskovou zprávu o akci (více viz níže) a pošlete ji v příloze i těle e-mailu na získané kontakty. (Píšete-li TZ po akci, přidejte vždy 2–3 fotky z akce.)
- Do předmětu e-mailu uveďte: „TZ + název tiskové zprávy“!!!
- Pozvěte novináře na samotnou akci.

TISKOVÁ ZPRÁVA: hlavní „fígle“:
- Základem zprávy je poutavý titulek – tzn. max. na jeden řádek, měl by obsahovat sloveso a měl by zaujmout.
- Tisková zpráva začíná tzv. perexem – tj. krátký odstavec, který shrnuje vše důležité; je psán tučně.
- Další informace v TZ řaďte podle důležitosti (méně důležité směřujte ke konci) – novináři obvykle seškrtávají informace odspoda.
- Pozor! Tisková zpráva není popis projektu! Rozmyslete si, co chcete, aby se o vás psalo. Vynechte „projektovou“ řeč.
- Uveďte alespoň jednu citaci jedné z osob zapojených do projektu.
- Na závěr uveďte jméno a spojení (e-mail, mobil) na osobu, která může poskytnout novinářům další informace či přímo rozhovor.
- Buďte struční, zpráva by neměla přesáhnout jednu stranu A4. Naformátujte text a zkontrolujte gramatiku.

PLAKÁTY A LETÁKY ve vztahu k cílové skupině:
- Položte si otázku: Co je hlavní sdělení, kterým zaujmeme cílovou skupinu?
- Vytvořte atraktivní název, který přiměje k dalšímu čtení.
- Nezapomeňte na prostor pro loga a partnery.
- Buďte autentičtí! Nepotřebujete profesionální grafiky, určitě máte mezi sebou schopné výtvarníky.

Příklad propagačního materiálu, který vytvořili studenti 1st International School of Ostrava v rámci svého projektu Walkthroughallery.

Na titulní straně novin (cover story) (45 minut)

Cíle
- Žák pomocí titulku, článku a obrázků shrne, čeho chce v projektu dosáhnout.

Shrnutí
Žáci se prostřednictvím aktivity přenesou do budoucnosti a zahrají si na novináře, kteří informují v místních novinách o svém projektu. Své výstupy si vzájemně představí.

tip pro učitele

Aktivitu je možné zařadit také před formulováním vize či cíle projektu, neboť pomáhá žákům uvědomit si, kam projektem míří.

Pomůcky
nůžky, lepidlo, papíry, barevné papíry, fixy a pastelky, staré noviny a časopisy, flipcharty

Postup
1. Vysvětlete žákům, že k úspěšnému projektu patří i jeho propagace.
   Včera proběhla hlavní akce jejich projektu a dnes o ní vychází článek v místních novinách. Ráno cestou do školy si v novinovém stánku žáci všimli, že jejich akci je věnovaná celá titulní stránka – je zde velká fotografie z akce a článek o projektu.

2. Položte žákům otázky:
   - Co se v článku píše?
   - Jak zní titulek článku?
   - Co je na fotografii?

3. Nechte žáky ve skupinách vytvořit titulní stránku novin na velký arch papíru. Stránka by měla obsahovat:
   - titulek,
   - text článku informující o úspěších projektu či konkrétní realizované akce,
   - fotografii z akce.

4. Připomeňte žákům, že text píší z pohledu novinářů a informují o již proběhlé akci/projektu.
   Datum článku je tedy několik týdnů/měsíců napřed. Dejte žákům na práci 15–20 min a poté je požádejte, aby své titulní stránky prezentovali ostatním.

Význam aktivity pro projekt:
Úvaha nad podobou článku, titulku a fotografie, které se objeví den po skončení projektu v místních novinách, umožní žákům zamyslet se jinou formou nad tím, co je smyslem projektu, který chystají. Umožní jim také kreativně vyjádřit, jak jejich činnost mohou vnímat jiní lidé (novináři). V neposlední řadě funguje aktivita jako motivace, neboť si jejím prostřednictvím žáci představí úspěch, kterého mohou dosáhnout.

Co ti na přípravě projektu připadá nejzajímavější (např. téma, spolupráce se spolužáky či s místními obyvateli...)? Proč? A na co se těšíš?

Jaká je tvoje role v projektu? Jak se podílíš na tom, abyste jako tým dosáhli cíle?

HODNĚ ŠTĚSTÍ!

„Nejlepší způsob, jak předpovídat budoucnost, je tvořit ji.“ **Alan Kay, americký počítačový specialista**

fáze 5

Projekt — Realizace, zhodnocení

Plánování projektu se přelilo do jeho realizace. Nyní vás na řece Active Citizens čeká vyplutí na širé moře, cíl vašeho ročního snažení. Užijte si to a nebojte se improvizovat, čerpejte z toho, čemu jste se během programu naučili. Vracejte se k plánu, harmonogramu i cíli projektu – sledujte, zda se daří jej naplňovat. Svou roli by měli znát všichni členové týmu a společně sdílet odpovědnost za úspěch celé akce.

V této kapitole nabízíme už jen dvě aktivity, které vám pomohou se ohlédnout za projektovou plavbou. Co všechno se vám podařilo? A do čeho se vrhnete příští rok?

Ohlédnutí za projektovou plavbou (45 minut)

Cíle
- Žák shrne klíčové momenty celého roku s Active Citizens.
- Žák formuluje a vyjádří úspěchy a překážky.
- Žák provede evaluaci svého týmu.

Shrnutí
Žáci se prostřednictvím aktivity ohlédnou za celým rokem a společně zhodnotí, čeho dosáhli jako tým.

Pomůcky
flipchartový papír, papíry, pastelky, fixy, papíry se symboly: větru, záchranného kruhu, kotvy, ryby a ledové kry

Postup
1. Připomeňte si celý rok jako plavbu na řece.
   Zdůrazněte, že je důležité propagovat projekt nejen ve škole, ale i v místní komunitě.

2. Rozdělte žáky do 3 pracovních skupin.
   Vyzvěte žáky, ať společně nakreslí na flipchartový papír svoje celoroční putování s Active Citizens jako řeku. Nechte je do řeky zakreslit to, jak plynul čas a oni postupovali od počátku (pramen řeky – první seznámení s AC) až do konce (projekt, komunitní akce). Nechte žáky, ať zakreslí, jestli řeka v nějaké části meandrovala, jestli se někde objevily peřeje, zda k řece přitékaly jiné říčky, jestli byl v nějaké části proud silný, nebo se naopak ukázalo, že je na řece slepé rameno.

3. Vyzvěte žáky, aby popsali svůj tým jako loď.
   Dejte žákům jiný papír a pobídněte je, aby loď společně nakreslili. Žákům mohou pomoci tyto otázky:
   - Jak loď vypadá?
   - Je to plachetnice? Nebo spíše parník? Je to malý člun nebo vor?
   - Čím je loď poháněna?
   - Na jak dlouhou plavbu se loď vydává?
   - Kdo je na palubě?

4. Zeptejte se žáků: „Pod jakou vlajkou plujete?“
   Ať se ve skupině poradí a nakreslí vlajku své lodi. Pomoci jim může otázka:
   „Jaké je vaše hlavní téma/vize?“
   Loď s vlajkou umístěte na řeku.

5. Rozdejte žákům kartičky se symboly a nechte je, aby je umístili do řeky a okomentovali.
   Pomocné otázky napište na tabuli nebo flipchartový papír a umístěte ho tak, aby na něj všichni žáci viděli.
   - VÍTR: Co vám dalo vítr do plachet? Kdo nebo co vám dávalo motivaci?
   - ZÁCHRANNÝ KRUH: Kdy a proč jste potřebovali záchranný kruh? Kdy jste potřebovali pomoc?
   - KOTVA: Co vás ukotvilo? Co vám pomohlo stabilizovat situaci?
   - RYBA: Jakého úlovku si nejvíce ceníte? Kdy jste zažili úspěch?
   - LEDOVÁ KRA: Kdy jste narazili na nějakou překážku?

reflexe

6. Shrňte, jak podle žáků a podle vás vypadala roční plavba.
   Oceňte překážky, které se jim podařilo překonat, nezapomeňte zmínit i nedostatky, avšak přistupujte k nim tak, že se z nich můžete ještě mnoho naučit a zlepšit je. Oceňte, co se povedlo, jak si žáci stáli společně jako tým a jak se jim dařilo spolupracovat. Zdůrazněte, co společně zvládli a co se jim povedlo. Zároveň nezapomeňte zmínit výstupy, na které mohou žáci navázat.

7. Zhodnoťte dopad projektu na cílovou skupinu a navrhněte další postup.
   Zeptejte se žáků, zda si myslí, že se jim podařilo pomoci cílové skupině. Jaký dopad váš projekt měl? Co by bylo třeba ještě udělat?

   Za zmínku v tuto chvíli stojí také to, že změny obvykle nelze dosáhnout jednou akcí, ale často jde o běh na delší trať. I v případě, že se některé věci nepodaří napoprvé, je možné se díky reflexi a evaluaci/vyhodnocení poučit pro další práci a pokračovat.

Význam aktivity pro projekt:

Aktivita vede ke zhodnocení celého roku, žáci sami pojmenují, co se dařilo a co mohlo fungovat lépe, a dostanou zpětnou vazbu i od učitele. Aktivita je důležitá k celkové reflexi práce na projektu a shrnuje poučení, z kterého projektový tým může čerpat i v následujícím roce.

Moje místo na palubě (45 minut)

Cíle

- Žák si uvědomí svoji roli v týmu.
- Žák zhodnotí svoji práci.

Shrnutí

Žáci v rámci aktivity zhodnotí svou roli, kterou v projektu zastávali.

Pomůcky

dostatečný počet kartiček s nápisy: kapitán, člen posádky, cestující, vězeň v podpalubí, kormidelník, pirát; archy A4, papírová lepenka

Postup

1. Představte žákům role, které v projektu zastávali.
   Rozmístěte kartičky s rolemi (viz pomůcky) na zem a nechte žáky si prohlédnout všechny členy posádky. Zeptejte se jich, jakou roli na týmové lodi plnili? Který člen posádky je vystihuje nejlépe ve vztahu k projektové plavbě? Pokud nějaké žákům chybí, můžete je doplnit.

2. Vyzvěte žáky, ať si vyberou kartičku s rolí, která je charakterizuje, a sednou si do kruhu.

3. Nechte žáky se zamyslet nad následujícími otázkami.
   Otázky žákům napište na tabuli, aby je měli před sebou. Žáci se mohou vyjadřovat ke své roli ústně nebo metodou volného psaní, sdílejte jejich odpovědi.
   - Proč sis vybral právě tohoto člena posádky?
   - Jak ti v této roli bylo?
   - Vybral sis tuto roli sám?
   - Chtěl bys něco změnit? Být v jiné roli?

4. Vyzvěte žáky k vzájemnému ocenění.
   Každému žákovi papírovou lepenkou nalepte na záda arch A4. Řekněte žákům, že nyní mají možnost napsat na tento papír svým spolužákům ocenění, která si za svou práci zaslouží. Vyzvěte je, aby byli konkrétní.

5. Poděkujte žákům za plnění svých rolí v týmu.
   Řekněte žákům, že každý člen posádky je důležitý a přispívá ke klidné plavbě do cíle. Zároveň zdůrazněte, že i vězeň v podpalubí nebo pirát může něčemu přispět – může si uvědomit svoje limity, nedostatky a pokusit se je změnit v příležitosti nebo najít jinou loď, která popluje jiným směrem s jiným větrem v plachtách.

Význam aktivity pro projekt:

Žáci mají možnost zamyslet se nad tím, čím byli pro tým či pro projekt, uvědomí si, co bylo dobré a co jim nevyhovovalo. Z této zkušenosti mohou čerpat při dalším projektu.

Jak bys ohodnotil/a, že se vám podařilo naplnit váš cíl? Co se vám podařilo?

Co si myslí o vašem projektu okolí? Zkus posbírat alespoň 5 reakcí. Nezapomeň se poptat i těch, pro které byl váš projekt určen (tj. cílové skupiny).

Čemu by ses rád/a věnoval/a v příštím roce? Chceš navázat na téma, které jste dělali letos, nebo začít s něčím novým?

inspirace

Příklady dobré praxe

Nicholas Winton

V roce 1938 sílilo v Evropě napětí související s nárůstem nacismu a válečné propagandy Adolfa Hitlera, které v Německu nabývalo nebezpečných rozměrů. V tu dobu Hitler již obsadil Rakousko, které připojil k Německé říši, a po podpisu Mnichovské dohody v září téhož roku čekal stejný osud také pohraniční části Československa. Čeští obyvatelé pohraničí byli nuceni opustit své domovy a odejít do vnitrozemí. Půl roku na to obsadil Hitler zemi zcela a vznikl Protektorát Čechy a Morava. Současně s těmito událostmi se začala odehrávat největší tragédie 20. století – hromadné vyvražďování židovského obyvatelstva. Před jistou smrtí se podařilo uniknout téměř sedmi stovkám československých židovských dětí, které našly azyl v rodinách ve Velké Británii. Jejich zachráncem a zprostředkovatelem azylu byl Sir Nicholas Winton.

Nicholas Winton se narodil v roce 1909 ve Velké Británii. Jeho rodiče byli přistěhovalci z Německa, a přestože původní vyznání rodiny bylo židovské, rozhodli se po příchodu do Anglie pro příklon ke křesťanství a svého syna nechali pokřtít. Po dokončení studií se Winton začal živit jako bankovní makléř. Praxi přitom získával v bankách a finančních institucích různě po Evropě. Když se v roce 1938 chystal Winton na dovolenou, zavolal mu přítel pracující pro Britský výbor pro uprchlíky, popsal mu tehdejší situaci v Československu a požádal ho o pomoc.

„Ty děti potřebovaly pomoc a já byl schopen jim ji poskytnout.“

V té době většina evropských zemí uprchlíky nepřijímala a i Velká Británie si v souvislosti s hospodářskou krizí stanovila jasné podmínky, které umožnily legální vstup na její území pouze dětem do sedmnácti let. Winton se spolu s dalšími dobrovolníky okamžitě zapojil do pomoci a rozhodl se, že se pokusí zajistit záchranu dětí, jimž vzhledem k šířící se nacistické moci hrozila smrt. Britská vláda ovšem stanovila přísné podmínky, kdy za každé dítě musela být zaplacena nejprve garance ve výši 50 liber a zároveň zajištěna britská adoptivní rodina, která se o dítě do jeho dospělosti zaručila. Pro děti z Československa to byla jedna z mála šancí na záchranu, a Winton proto ve svém úsilí neustával. Rozhodl se v boji s časem překročit řadu oficiálních pravidel, aby v předtuše začínající války zdlouhavý proces byrokratických schvalování urychlil. Během několika dní tak založil fiktivní pobočku Britské komise pro uprchlíky – dětskou sekci, prostřednictvím které jednal jak s rodinami dětí, tak s dalšími úřady. Podobně musel riskovat ještě jednou při liknavém přístupu úředníků ke schvalování víz pro dětské transporty. Podařilo se mu vyrobit dokonalé falsifikáty, díky kterým mohl další vlak s dětmi doputovat ještě před začátkem války do nového domova. Od března do konce srpna 1939 se takto podařilo vypravit sedm vlaků a zachránit celkem 669 dětí. Poslední vlak vypravený 1. září 1939 se bohužel musel vrátit zpět do Prahy.

Loterie života

Nicholas Winton pracoval na záchraně dětí především v Británii. Zde za pomoci svých kolegů vytvořil z nashromážděných dětských fotografií doslova nabídkové album, se kterým obcházel potenciální adoptivní rodiny. Ačkoliv to zní v souvislosti se záchranou lidských životů možná tvrdě, byl si vědom toho, že pohled na děti bude fungovat podobně jako reklama – lidé se při pohledu na konkrétní děti spíše rozhodnou, než kdyby je oslovil pouze s prosbou o pomoc. Z alba postupně vyškrtával děti, které se podařilo úspěšně umístit. Winton takto oslovoval rodiny prostřednictvím osobních návštěv i poštou a skrze různé organizace. Vše se úspěšně dařilo až do začátku 2. světové války, která vypukla 1. září 1939. Poslední transport, ve kterém mělo z Československa odcestovat 252 dětí, tak z rozhodnutí gestapa zůstal stát na tehdejším Wilsonově nádraží. Většina dětí z něj pak zahynula v koncentračních táborech.

That´s Life (To je život)

O svém činu se Nicholas Winton ve svém pozdějším životě nijak nešířil a nic nevěděla dokonce ani jeho nejbližší rodina, dokud Wintonova žena neobjevila na půdě stará alba s fotkami zachráněných dětí. Spolu s ním se v roce 1988 dozvěděla, i jaký příběh stojí za fotografiemi. Na veřejnost se informace dostala prostřednictvím programu BBC nazvaného That´s Life, do kterého byly pozvané tehdy již dospělé „Wintonovy děti“. Setkání bylo silným a dojemným okamžikem.

Od té doby získal Nicholas Winton za svou pomoc mnoho ocenění v různých zemích světa a jeho čin inspiroval v oblasti pomoci druhým řadu dalších lidí. Několikrát byl za svého života nominován na Nobelovu cenu za mír. V roce 2015 zemřel Nicholas Winton ve věku 106 let.

O příběhu Nicholase Wintona pojednává film Nickyho rodina (2011), režie: Matej Mináč.

Zdroje:

- Mináč, Matej. 2011. Nickyho rodina. Dostupné z: **<http://wintonfilm.com/>**
- Nicholas Winton. Dostupné z: **<http://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Winton >**

Malála Júsufzajová

„Extremisté se knih bojí, síla vzdělání je děsí. Kniha a pero – to jsou naše nejsilnější zbraně." **Malála Júsufzajová**

Malála pochází z údolí Swat (Svát, pozn. ed.) v severozápadním Pákistánu, v němž v posledních letech aktivně působili radikálové z hnutí Tálibán. Od roku 2008 tu například bránili ženám a dívkám v návštěvě škol. Proti tomuto se Malála rozhodla už ve svých jedenácti letech bojovat pomocí blogu, který začala psát pro britskou BBC. O čtyři roky později se díky svým aktivitám a přesvědčení stala terčem útoku na školní autobus, při kterém byla postřelena do hlavy a krku. Přes vážná zranění se lékařům Malálu podařilo zachránit a od roku 2013 žije a studuje v Birminghamu, kde pokračuje ve svých aktivitách na podporu lidských práv a práva (zejména žen) na vzdělání. Díky své činnosti a odvaze získala Malála Sacharovovu cenu za svobodu myšlení (nejvyšší evropská cena za podporu lidských práv) a v roce 2014 se stala nejmladší držitelkou Nobelovy ceny za mír – bylo jí 17 let.

Jak to všechno začalo?

Město Mingora, ze kterého Malála pochází, leží nedaleko hranic s Afghánistánem. Jde o území, které bývalo, až do chvíle než nad ním převzal kontrolu Tálibán, často navštěvovaným turistickým místem. V současné době nemá centrální vláda nad oblastí téměř žádnou kontrolu. Území je z velké části pod vlivem místních kmenových vůdců, kteří podporují svržený Tálibán. Probíhá zde obchod se zbraněmi a drogami.

Malála navštěvovala jednu z veřejných škol v Pákistánu, kterou založil shodou okolností její otec, už od svých pěti let. V roce 2008, kdy začal Tálibán v oblasti bránit dívkám chodit do školy, poskytla Malála rozhovor pákistánskému deníku, jehož hlavním titulkem bylo zvolání: „Jak mi, probůh, může Tálibán sebrat mé základní právo na vzdělání?"

O rok později, 3. ledna 2009, se Malála rozhodla přispívat na blog BBC, ve kterém popisovala, jaké je to žít pod výhružkami přívrženců Tálibánu a hrozbou, že jí a mnoha dalším dívkám bude zakázáno chodit do školy.

Sobota 3. ledna 2009: Mám strach
Včera se mi zdál ošklivý sen – byly v něm helikoptéry a Tálibán. Od chvíle, kdy začala vojenská operace ve Swatu, mám takové sny často. Maminka mi udělala snídani a pak jsem šla do školy. Bála jsem se tam jít, protože Tálibán vydal vyhlášku, ve které se zakazuje dívkám chodit do školy.
Ve škole bylo jen 11 studentů z 27. Počet se snížil kvůli vyhlášce Tálibánu...
Pondělí 5. ledna 2009: Nenoste barevné oblečení
Když jsem se ráno chystala obléct školní uniformu, vzpomněla jsem si, že nám ředitel řekl, ať uniformy nenosíme – a tak jsem si místo ní oblékla normální oblečení. Rozhodla jsem se, že si vezmu své oblíbené růžové šaty. Ostatní dívky ve škole měly také barevné oblečení a ve škole to mělo domácí atmosféru.
Jedna kamarádka ke mně přišla a zeptala se: „Proboha, řekni mi upřímně, napadne naši školu Tálibán?" Během ranního setkání jsme byli požádáni, abychom nenosili barevné oblečení, protože by s tím Tálibán nesouhlasil. (...)
Středa 14. ledna 2009: Znovu nemohu jít do školy
Cestou do školy jsem měla blbou náladu, protože od zítřka začínají zimní prázdniny. Ředitel vyhlásil prázdniny, ale neřekl, kdy bude škola znovu otevřena. To je poprvé, co se to stalo.
Dříve vždy jasně oznámil, kdy bude škola znovu otevřena. Teď ředitel nezmínil žádný důvod, proč znovuotevření školy neoznámil. Já si myslím, že je to kvůli tomu, že Tálibán vyhlásil zákaz školní docházky pro dívky od 15. ledna.
Tentokrát jsme nebyly z prázdnin tak nadšené, protože jsme věděly, že pokud Tálibán svůj zákaz uplatní, nebudeme se moci do školy vrátit. Některé dívky optimisticky věřily, že se školy znovu otevřou v únoru, jiné říkaly, že se jejich rodiče rozhodli přestěhovat ze Swatu do jiných měst, kde je vzdělání dostupné.
Protože byl dnešek posledním dnem školy, rozhodly jsme se zůstat na hřišti o trochu déle. Můj názor je, že se škola jednoho dne znovu otevře, ale když jsem ji opouštěla, dívala jsem se na budovu, jako kdybych se sem už neměla vrátit.
Čtvrtek 15. ledna 2009: Noc plná dělostřelecké palby
Noc byla plná hluku z dělostřelecké palby, takže jsem se třikrát vzbudila. (...)
Tatínek říkal, že před pár dny někdo přinesl vytištěnou verzi mého deníku a říkal, že je to krásné. Tatínek říkal, že se usmíval, ale nemohl ani zmínit, že to psala jeho dcera.

Své příspěvky na blogu BBC publikovala Malála pod pseudonymem Gul Makai, aby ochránila svou bezpečnost i bezpečnost své rodiny. Přesto byla její identita nakonec odhalena.

Která z vás je Malála?

Když bylo Malále pouhých 14 let, pohrozil Tálibán dívce smrtí. Rodina měla ale obavy především o bezpečnost otce – aktivisty bojujícího proti Tálibánu. Nenapadlo je, že by Tálibán mohl myslet výhrůžku dítěti vážně. Mýlili se.
Když se 9. října 2012 Malála vracela ze školy, zastavili autobus dva tálibánští ozbrojenci a jeden z nich se zeptal přímo: „Která z vás je Malála? Vzápětí vystřelil a zasáhl Malálu do hlavy. Spolu s ní byly zraněny ještě dvě další dívky. Malála měla ale velké štěstí a těžká zranění přežila. Z kritického stavu se zotavovala pět měsíců, ale po mnoha lékařských zákrocích je dnes téměř zcela v pořádku.

Jedno dítě, jeden učitel, jedno pero a kniha mohou změnit svět

Zpráva o útoku na Malálu se brzy dostala do celého světa a činnost této mladé aktivistky získala řadu podporovatelů. Dnes navštěvuje Malála školu v Birminghamu a pokračuje ve svém boji za mír a v podpoře práva na vzdělávání. Za tímto účelem založila i speciální fond. Začátkem roku 2013 pronesla Malála velice silný projev na půdě OSN v New Yorku, ve kterém mj. uvedla: „Nemluvím jen za sebe, ale za ostatní dívky a chlapce. Pozvedla jsem svůj hlas, nikoli proto, abych křičela, ale proto, aby byli slyšet i ti, kteří nemají hlas. Ti, kteří bojovali za svá práva žít v míru, právo důstojného zacházení, rovných příležitostí, právo na vzdělávání... Teroristé si mysleli, že změní náš záměr a zastaví naše snahy, ale nic v mém životě se nezměnilo s výjimkou tohoto: slabost, strach a beznaděj zemřely. Zrodila se síla, moc a odvaha. Jsem stejná Malála. Mám stejné ambice... Drahé sestry a bratři, nestojím proti nikomu. Ani nechci mluvit ve smyslu osobní odplaty vůči Tálibánu nebo jiným teroristům. Jsem tu, abych mluvila za práva všech dětí na vzdělání. Chci vzdělání pro syny a dcery všech extremistických skupin, zvláště Tálibánu."

Pro mnoho lidí se Malálin boj za svobodu stal inspirací a symbolem odvahy. Za rok 2013 byla vyhlášena jednou z deseti nejodvážnějších žen světa.

„Důležitost vlastního hlasu si uvědomíme až ve chvíli, kdy jsme umlčováni." **Malála Júsufzajová**

Zdroj:

Malala Yousafzai Biography. 2014. Dostupné z: **< http://www.biography.com/people/malala-yousafzai-21362253>**

Jan Palach

16. ledna 1969 informovala československá média o tom, že pod budovou Národního muzea se upálil mladý muž. Tím mužem byl Jan Palach, student Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, kterému v té době bylo pouhých dvacet jedna let. Jeho čin byl reakcí na stávající politické změny v zemi – bylo pozastaveno reformní hnutí a znovu obnovena tvrdá cenzura a manipulace médii ze strany vládnoucí KSČ, prezident stvrdil svým podpisem oprávněnost pobytu sovětských vojsk na našem území.

Většina knih a článků o Janu Palachovi, na které narážíme, začíná podobným zamyšlením, jako je to od řeholního kněze Jindřicha Šrajera:

„Palachův čin je neuchopitelný, nestandardní. Vymyká se běžnému etickému hodnocení. Vzbuzuje velké emoce, vyvolává řadu otázek, polemik a často i protichůdných hodnocení. Je odsuzován i glorifikován. (...) S ohledem na Palachovu osobní motivaci a jím formulovaný ideál a s ohledem na historický a kulturně-politický kontext a dopad jeho činu lze konstatovat, že se jedná o čin hrdinského (zástupného) sebeobětování. Jeho čin je nutné ocenit, ale z hlediska úcty k životu ho nelze obecně doporučovat.“ Jindřich Šrajer

Ani my neuvádíme příklad Jana Palacha proto, abychom inspirovali mladé lidi ke stejnému činu, ale proto, abychom vyzdvihli sílu a odhodlání jeho boje za svobodu myšlení a jednání, pro které byl ochoten položit svůj vlastní život. Jeho osobní prohlášení směřovalo k aktivizaci národa a posílení odhodlání vzepřít se totalitě, ve které se znovu ocitl.

„V historii jsou určité okamžiky, kdy je zapotřebí něco udělat. Teď je na to čas. Za půl roku, za rok už bude navždycky pozdě.“ **Jan Palach**

Svou snahu „něco udělat“ stvrdil Jan Palach ve svém dopise požadavkem na okamžité zrušení cenzury a zákaz rozšiřování „Zpráv“ (pozn. ed. myšleno zmanipulovaných zpráv). Splnění jeho požadavku bylo datováno k 21. 1. 1969, jinak hrozilo vzplanutí dalších „pochodní“. Jan Palach ale podlehl svým zraněním dříve, než uplynula tato lhůta, a v samotném závěru svého života vybízel, aby další životy zůstaly zachovány. Přesto jeho čin motivoval další následovníky – mj. Jana Zajíce a Evžena Plocka.

Palachův požadavek byl tehdejším režimem ignorován, jeho čin překroucen mnoha médii a řada jeho blízkých a sympatizantů byla perzekuována. Přesto ale sebeupálení a následná smrt mladého člověka vyvolala silnou reakci veřejnosti a tradice v podobě Palachova týdne se drží dodnes. Pohřeb Jana Palacha se stal veřejnou demonstrací, na kterou navazovala v řadě dalších měst pietní shromáždění a další demonstrace za svobodu, jichž se účastnily tisíce osob. Všechny tyto akce byly potlačeny zásahy Veřejné bezpečnosti. Vláda na Palachův čin reagovala především snahou o zklidnění situace a zajištění kontroly nad protesty.

Zdroje:

- Kmuníčková, Zdenka. 2009. Poslední dny Jana Palacha. Praha: Epocha.
- Blažek, P., Eichler, P., Jareš, J. a kol. 2009. Jan Palach ´69. Praha: FF UK a Ústav pro studium totalitních režimů.
- Jan Palach, multimediální projekt Univerzity Karlovy. Dostupné z: <**http://www.janpalach.cz**>

Projekt Žijeme tady

Dva středoškoláci Vojta a Martin se rozhodli v roce 2013 „poskytovat lidem možnost vyjádřit se k místu, ve kterém žijí, a společnými silami jej zlepšit“ a založili za tím účelem sdružení Žijeme tady. Díky své iniciativě se klukům podařilo zjistit, co z hlediska veřejného prostoru lidi trápí a co si přejí lidé na Praze 6-Suchdole. Dokázali rozhýbat projekt městského bike sharingu (systém půjčování kol), zřídit komunitní mobilní saunu a rozjeli také projekt Vozíky narůžovo.

„Chci, aby tady…"

Vojta s Martinem se nechali inspirovat projektem „I wish this was“ americké umělkyně a grafické designérky Candy Chang, která se snaží lidem zpříjemnit život v městském prostředí. Stejnou formou – tedy pomocí lístečků umístěných na zastávkách veřejné hromadné dopravy – se Vojta s Martinem ptali svých sousedů na to, „co chtějí, aby bylo v Suchdole“. Výstupy z akce poté vyšly v místním zpravodaji a kluci z nich vybrali náměty, které chtějí a dovedou realizovat, a spojují je s vlastními nápady.

Kola narůžovo

„Chtěli jsme tím hlavně nakopnout myšlení o bike sharingu a posunout to někam dál.“
Kola narůžovo se stala jedním z nejviditelnějších projektů sdružení Žijeme tady. Myšlenka růžových kol v sobě nese kombinaci praktického cíle zprostředkování cyklistické dopravy po městě, a tím zkrácení docházkové vzdálenosti, s cílem recyklace starého materiálu (kol) a podpory sousedských vztahů. Martinovi s Vojtou se podařilo s pomocí dalších dobrovolníků shromáždit, zprovoznit a uvést do provozu desítky kol, která nabídli v rámci systému sdíleného užívání k dispozici svým sousedům v Suchdole. I přes náročné začátky, kdy někteří lidé kola ničili, fungoval projekt do roku 2014, kdy na něj navázal pokračovatel v podobě organizace Rekola. U zrodu Rekol také stáli Martin s Vojtou. Klukům se povedlo uvést v život systém, který je v řadě jiných evropských zemí spravován městskými zastupitelstvy a běžně funguje jako placená služba pro obyvatele.

Vozíky narůžovo

Vozíky nemají s koly společnou jen barvu, ale částečně i myšlenku. K projektu se kluci nechali opět inspirovat v zahraničí, kde na většině nádraží či letišť mají k dispozici invalidní vozíky pro přepravu těch, kteří toho nejsou aktuálně schopni po vlastních nohou. Žijeme tady zacílili na bezbariérovost a rozhodli se zpřístupnit a zlepšit starým lidem či lidem s dočasným handicapem pohyb po českých nádražích. Základem se opět staly staré, již nepoužívané vozíky, které kluci opravili, natřeli na růžovo a nabídli k využití provozovatelům vlakové dopravy. Spolupráci se podařilo navázat například s Českými drahami.

Komunitní sauna

Když se v zimě nedá příliš jezdit na kole, je potřeba, aby se sousedi mohli „vyřádit“ jinak. Dalším z projektů, který ozvláštnil život dejvických a suchdolských obyvatel na přelomu let 2013 a 2014, byla díky Žijeme tady mobilní komunitní sauna. Martin s Vojtou saunu navrhli, vystavěli a následně umožnili její provoz na několika místech po okolí.

Zdroj:

Žijeme tady. Dostupné z: **<http://zijemetady.cz/>**

Iniciativa Zachraň jídlo

Iniciativu Zachraň jídlo tvoří skupina nadšenců s velkými plány – snaží se upozornit na problém plýtvání jídlem a reálně jej snížit. Podnětem pro vznik iniciativy byl podle Adama Podholy, jednoho z hlavních iniciátorů, film Z popelnice do lednice. Dílo německého režiséra Thurna vypráví o smutné realitě současného světa, ve kterém více než polovina vyprodukovaného jídla končí na smetišti. Příčinou přitom není fakt, že by šlo o jídlo zkažené či jinak znehodnocené, ale „pouze“ chování spotřebitelů, prošlá záruční lhůta či estetické požadavky na podobu potravin. Zachraň jídlo proto uspořádali v roce 2013 Hostinu pro tisíc a k tématu úspěšně přilákali pozornost médií a veřejnosti.

Plýtvání potravinami je problém globálního rozměru. Podle Organizace pro výživu a zemědělství se až třetina všeho vyprodukovaného jídla na světě vyhodí či jinak znehodnotí. Další obrovské množství doslova vyhozených prostředků se přitom skrývá v energii, vodě, pohonných hmotách a lidské práci použité k vypěstování potravin. Tato a mnohá další fakta zalarmovala Adama a jeho přátele natolik, že se rozhodli sepsat projekt a zažádat o podporu v rámci iniciativy O2 Think Big. Jejich žádost byla úspěšně schválena a Zachraň jídlo získalo reálnou šanci zrealizovat svůj záměr. Skupina si jako hlavní cíle vytkla vnést rozměr problému do obecného povědomí, rozpoutat veřejnou diskuzi prostřednictvím médií a posílit osvětu jak na úrovni veřejnosti, tak prostřednictvím škol. Snahou přitom není problém vyřešit, ale podnítit nás – spotřebitele – k šetrnějšímu chování, instituce k zpřístupnění statistik a dat o spotřebě a zákonodárce upozornit na problém, na který naráží firmy při snaze darovat potraviny tzv. potravinovým bankám.

Hostina pro tisíc

Stěžejním zahajujícím happeningem byla Hostina pro tisíc, kdy Zachraň jídlo s pomocí dobrovolníků nakrmili tisíc lidí na Václavském náměstí v centru Prahy ze surovin, které by se jinak vyhodily. Inspirací jim přitom byl podobně laděný projekt Feeding5000. Hlavní pražské náměstí se tak na část dne stalo obří jídelnou, ve které se za dvě hodiny rozdalo tisíc porci zeleninového kari. Během dne se přišly podívat stovky Pražanů i návštěvníků. Iniciativa Zachraň jídlo dokázala pro svůj projekt získat obrovské množství podporovatelů, spolupracovníků a firem. Suroviny pro hostinu dodaly velké supermarkety i malí farmáři. Jednalo se přitom o potraviny běžně neprodejné – zahnuté, nevhodně velké apod. Šéfkuchařem obědového menu se stal majitel restaurace Rybárna, který na den zavřel svůj podnik, aby se stal dirigentem desítkám kráječů, krouhačů a jiných pomocníků. Mediální pozornost pomohl iniciativě získat také Roman Vaněk, zakladatel Pražského kulinářského institutu, který v pravé poledne naservíroval první porci příchozím strávníkům. V rámci akce proběhl také doprovodný program, během kterého se dostala na řadu témata jako zdravá výživa, potravinová bezpečnost, vystoupili zde také zástupci Potravinové banky, OSN a iniciativ na podporu šetrné spotřeby (Bezobalu, Freshbedynky).

A co dál?

Hostinou pro tisíc akce neskončily. Iniciativa zorganizovala další happeningy jako Křivou polévku, Jam session, Disco salát – které se svým záměrem podobaly Hostině pro tisíc. Připravují i informační kampaně, ve kterých upozorňují na problém plýtvání, komunikují s firmami a pořádají i workshopy pro školy. Zatím nejnovějším počinem je Kuchařka, která šetří peníze i planetu.

Nechte se inspirovat tipy a zachraňte i vy své jídlo.

Zdroj:

Zachraň jídlo. Dostupné z: **<www.zachranjidlo.cz>**

Školní projekty Active Citizens

Vybrané projekty slouží jako ukázka toho, čemu se školy v programu věnovaly. Slouží zároveň i jako příklady dobré praxe. Ukazují, jak navázat spolupráci s místní samosprávou (a že se není čeho bát), jak vybrat téma, s kterým budou všichni spokojeni, jak a kdy nejlépe ukázat žákům propojenost lokálních problémů s celosvětovými výzvami.

Projekt ZŠ Lubná a jejich tip, jak navázat spolupráci s místní samosprávou

Při práci s metodikou Active Citizens žáci ze ZŠ Lubná zkoumali potřeby místních obyvatel. Z výzkumu vyplynulo, že by místní měli zájem oživit prostředí obce. V odpovědích respondentů se opakovaně objevovala poptávka po instalaci budek pro ptáky i veverky. Cílem žákovského projektu se tedy stala výroba a umístění těchto budek na místech v obci, která vytipovali žáci s pomocí občanů i zastupitelů. Materiál k výrobě dodala firma Dřevo obchod Lubná, výroba proběhla v rámci pracovní výchovy žáků druhého stupně, umístění budek a krmítek provedli členové místního spolku dobrovolných hasičů s asistencí žáků zapojených v projektu. Pro první rok práce s metodikou Active Citizens byli žáci i učitelé se svým projektem spokojeni. Na další rok už plánují rozsáhlejší výzkum v komunitě i větší projekt s globálním přesahem. Chtějí se zabývat ekologickým zemědělstvím.

Navázání komunikace s místní samosprávou

Žáci i učitelé si od počátku uvědomovali, že komunikace s místní samosprávou je pro projekt žádoucí. V úplných začátcích chtěli dát žáci starostovi i místním zastupitelům najevo, že jsou tady a že by chtěli věnovat energii na zlepšení místních podmínek. Aby nepřišli na jednání s prázdnýma rukama, shromáždili nějaké tipy k provozu školy i k dění v obci, které získali při svém výzkumu v obci.

„Navázání kontaktu bylo velmi snadné, starostovi jsme stručně představili, o co v Active Citizens jde a schůzku si dohodly samy děti telefonicky. Projekt okamžitě vzbudil starostovu zvědavost. První schůzka (stejně jako další) proběhla zcela v režii dětí, já i později kolegyně jsme počkaly ve vedlejší místnosti. Před schůzkou se žáci nedokázali shodnout pouze na tom, kdo bude za skupinu mluvit, ale už na počátku jednání se role mluvčího, resp. mluvčích skupiny přirozeně ustavila (dva žáci z 9. ročníku, kteří se dokázali perfektně střídat a doplňovat, plus dva sedmáci v roli „asistentů“),“ popisuje zahájení spolupráce učitelka Gabriela Kapsová.

Žáci pro první setkání potřebovali pouze dodat odvahu, že je na obecním úřadě nečeká hororový zážitek.

„Vedlejší“ dopady

Učitele a zjevně i starostu překvapilo, jak citlivě dovedou žáci vnímat místní témata a jak zrale dovedou jednat. Hlavním efektem navázání kontaktu byla změna vnímání žáků zastupiteli, stali se skupinou s vlastními nápady, podněty a připomínkami a jejich hlas začal být najednou slyšet bez prostředníka. Stejně tak pro žáky přestal být obecní úřad tajemným místem, kde nemají děti co dělat. Starosta pomohl s finalizací projektu. Díky získaným informacím od žáků došlo i k dalším změnám v obci – žáci zaměřili starostovu pozornost na několik míst, která si zasloužila opravu, a žáci sami se nemohli přímo zasadit o jejich zlepšení. Došlo tak např. k opravě schodů u zastávky, přemýšlí se o opravě vlakové stanice apod.

Díky komunikaci s dospělými na úřadě začali žáci sebe i projekt brát vážněji a změna byla patrná i v jejich uvažování – začali na záležitosti ve svém okolí nahlížet komplexněji a víc si všímali souvislostí.

Projekt ZŠ Jílové u Prahy a jejich rada, jak vybrat vhodné téma projektu

Na Základní škole Jílové u Prahy se žáci pustili v rámci svého projektu do výstavby workoutového hřiště – což je jakási venkovní tělocvična. Ne sami, samozřejmě. Potřebovali k realizaci svého projektu mj. finanční zdroje, které nemohli ze svého kapesného zajistit. Přesto se nápadu, který vzešel z dotazníkového šetření mezi žáky, nezalekli. Hledali možnosti, jak projekt financovat, i podporu dalších místních aktérů, aby dosáhli svého cíle. Hledali v celém projektu i svou roli – nechtěli jen předat někomu svůj návrh a dál se o něj nezajímat.

Žáci se nakonec pustili do plánování a realizace spolu s městem, které jejich nápad uvítalo. Úkolem žáků bylo například vyhledat vhodnou lokalitu, žáci hledali inspiraci i na jiných hřištích a navrhovali vhodné tělocvičné prvky, které by na jejich workoutovém hřišti neměly chybět. Pro to, aby se o projektu dozvědělo co nejvíce lidí z obce, zorganizovali propagační akci – Retrospartakiádu v kostýmech. Během ní místní obyvatele o svém záměru informovali a vysvětlovali jim přínosy „venkovní tělocvičny“ a pohybu vůbec. Místní ocenili vznik nového veřejného místa, které je určeno všem – bez ohledu na věk a na gender. Workoutové hřiště v Jílovém už stojí, od sestavení projektového týmu po slavnostní otevření uběhly jen dva roky.

Výběr tématu

Výběr tématu, kterému se žáci budou věnovat, ale nebyl jednoduchý. V Jílovém u Prahy pracovali s metodikou Active Citizens v rámci školního parlamentu a chtěli, aby se s parlamentním projektem ztotožnili i ostatní žáci. Důležité pro ně bylo, aby měl každý možnost se vyjádřit, jaké téma mu připadá nejvhodnější. Parlamentní tým Active Citizens pomocí dotazníkového šetření zjišťoval, jaké potřeby v komunitě žáci vnímají. Odpovědi byly velmi různorodé – od slušného chování, úklidu ve městě a výstavby chodníků přes kulturní akce, k opravě naučné stezky, nebo obnovu koupaliště a podporu jiných sportovních aktivit. Několikrát se opakoval požadavek na výstavbu McDonald´s. Z každé třídy se sešlo několik návrhů, obecně velmi ambiciózních. Všechny návrhy se sepsaly na velkou tabuli, která několik týdnů stála ve školní jídelně.

Od místního zastupitele si nechali žáci vysvětlit, jak funguje rozhodování na radnici, jak jsou rozděleny kompetence, co je vůbec zastupitelstvo a jaká je funkce městské rady – žáci tak mohli lépe pochopit, jak město funguje a co obnáší eventuální realizace projektů mimo školu. Tato návštěva byla důležitým momentem v přemýšlení o projektu. Propojením návrhů jednotlivých tříd a informací z radnice žákům nakonec jako nejvhodnější nápad na projekt vykrystalizovala právě výstavba workoutového hřiště, na kterém se nyní potkávají všichni obyvatelé obce.

Projekt Gymnázia Na Zatlance s globálním přesahem

Studenti gymnázia při výběru tématu svého projektu vycházeli z výzkumu potřeb místních obyvatel. Ten realizovali záměrně v méně rozvinutých lokalitách městské části. Z výzkumu vyplynula jednoznačná shoda místních spoluobčanů, kterým nevyhovuje zanedbané veřejné prostranství – neudržování pořádku a čistoty. Opakovaně zaznívala nespokojenost místních s množstvím odpadků ledabyle odhozených v parcích či ulicích i s nedostatkem košů. Závěry výzkumu zároveň korespondovaly s tím, co školní tým považoval za důležité téma. Směřování projektu proto bylo od začátku celkem zřejmé.

Studenti chtěli upozornit obyvatele na jejich zodpovědnost za místo, kde žijí, v kombinaci s nadměrnou spotřebou a s ní souvisejícím vyprodukovaným odpadem, který všem vadí. Cílem projektu bylo uspořádat jakýsi „odpadkový happening”, který by na tyto jednotlivé roviny a jejich vzájemnou provázanost i globální přesah upozornil prostřednictvím různých aktivit.

Jak upozornit na problém happeningem

Odpovědnost k místu, kde žiji, je v očích širší veřejnosti nejčastěji vztažena k péči o naše bezprostřední okolí. První aktivita, kterou chtěli své okolí studenti probudit, byl proto demonstrativní sběr odpadků v maškarním průvodu. Během něj megafonem vyzývali své sousedy, aby se připojili a společně s nimi usilovali o čistší Smíchov. Průvod byl zároveň i pozvánkou na pokračující program v nedalekém parku, kde měli studenti přichystaný trashmade workshop (výroba nových produktů z odpadků), nabídku smoothie z jablek, která by se do supermarketů pro svůj vzhled nedostala, freeshop s oblečením a večerní projekci filmů s ekologickou tematikou zaměřených především na neuvážlivé plýtvání.

Jednorázovým happeningem aktivita studentů neskončila, naopak. Věnují se udržitelnému chování, zejména plýtvání jídlem, zerowaste a udržitelné módě.

Propojení lokálního a globálního

Aktivní občané můžou svým chováním měnit nejen své okolí, ale svým způsobem i svět. Je proto dobré si uvědomovat širší souvislosti našeho jednání. K pochopení provázanosti světa vede žáky i metodika Active Citizens. Martina Feuersteinová z Gymnázia Na Zatlance přibližuje, jak žákům při práci s metodikou provázanost světa nejlépe přiblížit: „Za stěžejní považuji se tomuto tématu věnovat právě v momentě, kdy projekt vzniká, kdy globální provázanost přestává být pouze obrazným pojmem, ale studenti si ji mohou promítnout do vlastní konkrétní činnosti, stává se pro ně najednou více uchopitelnou a srozumitelnou. Zároveň zjišťují, že je analogická i ostatním každodenním činnostem.“

kapitola 3

Přílohy

Brainstorming

Brainstorming je metoda, kterou lze využít jako skupinovou či individuální. V obou případech je cílem metody vygenerovat co nejvíce nápadů na dané téma. Při brainstormingu nehodnotíme kvalitu nápadů – naopak každý nápad se považuje za dobrý.

Skupinová forma brainstormingu se opírá o předpoklad, že lidé ve skupině vymyslí na základě podnětů ostatních více, než by vymysleli jednotlivě. V případě individuálního brainstormingu se soustředíme samostatně na dané téma a snažíme se nasbírat co nejvíce asociací a nápadů, které se nám v souvislosti s tématem vybaví. Obě varianty lze kombinovat – např. nejprve zařadit individuální brainstorming a navázat skupinovým.

Postup:

1. Zvolte téma pro brainstorming, napište ho čitelně na flipchart a požádejte jednotlivce/skupinu, aby vyjádřil/a své myšlenky na dané téma. Například: Co bychom mohli podniknout pro zvýšení povědomí o naší kampani? Nebo: Jaké významy si spojujete se slovem „komunita“?
2. a) Individuální brainstorming: Požádejte žáky, aby zapsali všechny své nápady na papír.
   b) Skupinový brainstorming: Zapisujte všechny nápady žáků na velký papír. Zdůrazněte, že v této fázi nejde o to, zda s příslušnými myšlenkami souhlasíme, či nikoli. Platí zde zásada: „Každý nápad je dobrý!“ Požádejte žáky, aby nápady ostatních nekomentovali.
3. Jakmile sestavíte dostatečný počet myšlenek, můžete s nimi pracovat, slučovat je, diskutovat o nich a zaměřit se na klíčové body.

Komunitní kruh

Cílem komunitního kruhu je posilovat mezilidské vztahy v rámci skupiny, soudržnost i pocit sounáležitosti. Umožňuje účastníkům projevit své pocity nebo názory na konkrétní otázku. Tu může vnést buď učitel, nebo žáci sami. Při komunitním kruhu je důležité dodržovat následující pravidla:

- Mluví vždy pouze jeden, ostatní mu pozorně naslouchají. Lze využít „mluvící předmět“ – může mluvit vždy pouze ten, kdo ho drží v ruce.
- Když nechci, nemusím nic říkat.
- Když domluvím, předám slovo sousedovi v kruhu.
- Nereaguji na to, co řekli řečníci přede mnou. Nikoho nenapadám.
- Nevynášíme ven to, co zaznělo v kruhu.

Příklady otázek do komunitního kruhu: Co jsme se naučili nového? Na co se těšíme? ...

Myšlenková mapa

Myšlenková (mentální) mapa je grafický organizátor starý několik staletí, možná tisíciletí. Myšlenkovou mapu lze použít při získávání a zpracovávání jakýchkoli informací. Na rozdíl od psaní seznamů umožňuje myšlenková mapa přehledně doplňovat a rozšiřovat původní myšlenku, hledat nejdůležitější body, ale zároveň je větvit a přitom se stále držet jednoho tématu. Dovolí nám vnímat celek a přitom si pohrávat s jednotlivými detaily a souvislostmi. Každá mentální mapa je originál, který nelze srovnávat s jinými.

Postup:

1. Připravíme si papír a tužku, případně také barevné pastelky (pastely, fixy).
2. Doprostřed papíru napíšeme/nakreslíme do kroužku hlavní téma.
3. Z hlavního kroužku (tématu) necháme vybíhat „chapadla“ myšlenek, která opatříme textem či grafickým znakem, obrázkem, symbolem nebo je zvýrazníme barvou.
   ➞ Vztah mezi jednotlivými podtématy vizualizujeme pomocí čar, šipek nebo textu.
   ➞ Informace uskupujeme a provazujeme tak, jak funguje náš mozek.
   ➞ Než abychom začali znovu, raději papír nastavujme a svou mentální mapu zvětšujme.

Názorová škála

Názorovou škálu můžeme využít v případě, kdy chceme od větší skupiny žáků, aby zaujali a vyjádřili svůj postoj k nějakému tématu.

Postup:

1. Představte žákům škálu jako pomyslnou úsečku v rámci třídy.
2. Na úsečce vyznačte jednotlivé body, které vyjadřují škálu stanovisek. Jeden konec škály je úplný souhlas, druhý naopak nesouhlas.
3. Položte žákům otázku a vyzvěte je, aby se postavili v rámci škály na místo, které vyjadřuje jejich postoj.

Příklady otázek:

Chtěl bych se podílet na přípravě propagačních materiálů.
Je potřeba, aby byl aktivní občan schopný měnit své předpoklady?

Pera doprostřed

Při skupinové práci dává metoda pera doprostřed všem žákům rovnou šanci se vyjádřit k danému tématu a zároveň znemožňuje dominanci jednoho žáka.

Postup:

1. Žáci ve skupině tří až sedmi osob si vyměňují názory na dané téma.
2. Každý ze skupiny postupně vyjádří svůj názor. Položí přitom doprostřed stolu své pero na znamení toho, že už mluvil. Pero si může vzít zpátky až ve chvíli, kdy promluví všichni ze skupiny.
3. Ve chvíli, kdy jsou všechna pera na stole, si je účastníci mohou rozebrat a zahájit nové kolo.

RAFT

Metoda, která pomáhá žákům vžít se do vybrané role a jako pisatel srozumitelně komunikovat svou myšlenku či poselství konkrétnímu adresátovi. Téma sdělení se přitom vztahuje k určité předem probírané látce, příběhu či prožité situaci. Smyslem metody je mimo jiné vést studenty k využívání kreativity, rozličných formátů psaní a strategií sdělení. Metoda se využívá zejména jako reflexní.

Žáci si nejprve vyberou roli, ve které budou psát, dále komu bude psaní adresované, formu textu a následně dílčí téma. Po dopsání vyzvěte žáky nejprve ke sdílení toho, co si vybrali za roli, adresáta, formu a téma, a následně požádejte dobrovolníky ke sdílení celého textu.

R = Role (Kdo je autorem textu? Např. žák, učitel, místní politik, novinář, strom v parku...)
A = Adresát (Koho chce autor oslovit? Např. děti, rodiče, prezidenta, ochránce přírody, politiky...)
F = Forma (Jakou formu bude text mít? Např. dopis, poděkování, stížnost, novinová zpráva, inzerát, leták...)
T = Téma (O čem chce autor adresáta informovat? Zvolte si konkrétní téma, o kterém chcete psát.)

Řetězec proč - proč - proč

Metoda řetězce nám pomáhá dobrat se hlubší podstaty zkoumaných situací.

Postup:
Rozdělte žáky do skupin. Každá skupina si na velký papír napíše doleva základní otázku, u níž se chcete dobrat hlubší podstaty a na kterou lze odpovědět různými odpověďmi. Např. Proč má smysl vytvářet komunitní zahrady ve městě?

Vysvětlete žákům, že cílem je vytvořit řetěz na sebe navazujících otázek. Odpovědi na jednotlivé otázky tedy na papír nepište, ale přeformulujte je rovnou do nových otázek začínajících „Proč...?“. Na nové otázky lze opět stejně reagovat dalšími otázkami a větvit tak základní otázku do několika linií. Systém vytváření otázek doporučujeme žákům názorně ukázat (viz příklad níže). Na závěr skupiny své řetězce otázek prezentují ostatním a nechají je vystavené někde ve třídě, aby se na ně mohli ostatní posléze v klidu podívat.

Proč je většina plochy zastavěná?

Proč se u domů ve městě běžně nevytvářejí zahrady?

Proč lidé nemají ve městě prostor pro pěstování?

Proč má smysl vytvářet komunitní zahrady ve městě?

(Odpověď, kterou nezapisuji: Protože lidem chybí prostor pro pěstování.)

(Jiná linie začínající stejnou otázkou)
Proč lidem chybí zeleň?

Proč je člověku v zeleni příjemně?

Proč potřebuje člověk relaxovat?

Proč je člověk ve městě často ve stresu?

Řízené čtení

Řízené čtení nutí čtenáře, aby se tématem celého textu i jeho jednotlivými náměty zabývali do hloubky a četli jej kriticky.

Obvykle probíhá řízené čtení tak, že text rozdělíme na několik částí a čteme jej po úsecích všichni najednou. Po přečtení jednotlivých úseků klademe žákům otázky, případně úkoly, které je vedou ke kritické analýze a kritickému uvažování. Otázky mohou směřovat k tomu, co lze nalézt přímo v textu (např.: Jakými prostředky autor dosahuje...? Kolik postav se na příběhu podílí?) nebo směřují za text (např.: Co měla postava z textu podle tebe správně udělat? Jak se asi postava teď cítí? Máš podobnou zkušenost jako postava z textu? Co by se stalo, kdyby...? Jaké další stresující faktory kromě pohrůžky šéfa jsou při práci v médiích stále ve hře?). Je podstatné, aby otázky směřovaly k cílům lekce a aby si žáci vytvářeli na základě otázek vlastní závěry.

Sněhová koule

Diskuzní metoda, ve které žáci diskutují určité téma nejprve ve dvojicích, poté ve čtveřicích, v osmi lidech, až se spojí celá třída/skupina. Podobně jako sněhová koule se nabalují další a další diskutující. Před začátkem diskuze ve dvojicích je dobré vyzvat žáky, aby o věci nejprve přemýšleli samostatně, utřídí si tak své stanovisko a budou více připraveni na diskuzi ve více lidech.

Postup:
1. Žáci reflektují otázku nejdříve samostatně, své myšlenky si zapíšou.
2. Žáci následně sdílejí své myšlenky ve dvojicích a poté ve větších skupinách. U každé skupiny doporučujeme zaznamenat klíčové body.

Šest myslitelských klobouků

Při této metodě žáci uvažují nad daným úkolem či řešením různými způsoby, které jsou symbolizovány pomocí různě barevných klobouků. Ty je dobré si pro účely metody v jednoduché podobě vyrobit a používat jako viditelný symbol. Pro práci s metodou doporučujeme rozdělit žáky do skupin po 6–8.

Postup:
Každý z šesti klobouků má jinou barvu (bílou, červenou, žlutou, černou, zelenou a modrou), která představuje vyhraněný typ uvažování. Pomocí klobouků se žáci budou postupně zaměřovat vždy na jeden druh myšlení, aby dokázali přednést co nejvíce nápadů. Podle toho, který klobouk si v určitou chvíli členové skupiny nasadí (ať už skutečně nebo pomyslně), na ten typ myšlení se budou společně soustředit a v tom duchu vyjadřovat.

Bílý klobouk | objektivní znalci
Bere do úvahy pouze objektivní informace, to, co je známé. Sděluje fakta, údaje, čísla. Sdělované informace nehodnotí, je neutrální.

Červený klobouk | bezprostřední
Vyjadřuje pocity, zaměřuje se na intuici.
Dovoluje říkat, co kdo cítí. Svoje emoce nijak nezdůvodňuje, za nic se neomlouvá.

Žlutý klobouk | optimisti
Přináší konstruktivní návrhy a řešení. Jeho přístup je pozitivní, uvádí důvody a podpůrné argumenty. Říká, co je na nápadu dobrého, proč to půjde.

Černý klobouk | konstruktivní kritici
Snaží se kriticky zhodnotit situaci, sdělovat rizika, bariéry a neshody.
Nejde o negativní přístup za každou cenu, jde o kritické myšlení a zmapování možných komplikací a nebezpečí.

Zelený klobouk | kreativní střelci
Vyznačuje se kreativním myšlením, přispívá novými nápady a řešeními, které mohou být až „divoké“ a za normálních okolností by nás ani nenapadaly.
Jeho nápady se nekritizují.

Modrý klobouk | vedoucí diskuze
Nosí ten, kdo vede diskuzi. Na začátku určuje pravidla, hlídá, jestli se ostatní klobouky neodklonily od tématu, zaznamenává podněty, pokládá otázky a shrnuje závěry.

Volné psaní

Volné psaní je jedna z evokačních nebo reflexních metod, která dovoluje psát na papír vše, co nás k určitému tématu/námětu právě napadá, aniž bychom své psaní podřizovali nějakým formálním (stylistickým či pravopisným) požadavkům. Volné psaní nám pomáhá objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky a souvislosti.

Je důležité, aby žáci ještě před tím, než jim přečtete zadání, věděli, že své volné psaní nebudou muset zveřejňovat. Také jim předem řekněte, jak dlouho budou psát. Většinou to bývá 3–5 minut.

Pravidla volného psaní

1. Piš po celou stanovenou dobu vše, co tě k tématu napadá.
2. Piš souvislý text, ne jen jednotlivá hesla nebo body.
3. Nevracej se k napsanému, neopravuj, nevylepšuj, co jsi napsal/a.
4. Pokračuj v psaní, i když tě nic nenapadá, zapisuj i pomocné věty („Teď mne nic nenapadá…“), ale snaž se vrátit k tématu.
5. Nenech se ve svých nápadech brzdit pravopisem.

Zdroje:

- Rutová, Nina. Respekt nebolí. Archiv metod.
  Dostupné z: **<http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod>**
- Nováčková, Jana. Komunitní kruh.
  Dostupné z: **<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>**
- Hesová, Alena. Názorová škála.
  Dostupné z: **<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18297/NAZOROVA-SKALA.html/>**

Slovníček klíčových pojmů

Identita

Pojem identita je používán ve dvou základních významech – jako identita osobní a identita skupinová.

a) Identita osobní je způsob, kterým člověk vnímá nebo definuje sám sebe a zároveň, jak jej vnímá a definuje okolí. Identita jedince se utváří v průběhu jeho života na základě věku, pohlaví a společenského postavení. Během času je identita jedince utvářena na základě rozmanitých společenských rolí, které vyplývají ze situací, v nichž se daný jedinec nachází (student/ka, kamarád/ka, spolucestující, učitel/ka, manžel/ka, matka/otec atd.). Identita jedince je souborem všech jeho rolí a je také určována jeho příslušností k různým skupinám.

b) Identita skupinová je klíčem k dělení jedinců do skupin. Ve společnosti dochází ke spontánnímu utváření (konstruování) skupin. Členy vlastní skupiny poznáváme na základě určitého společného rysu (např. jazyk, životní styl, oblečení, účesy) v opozici ke členům skupin odlišných. Identita připsaná druhými – na základě určitých znaků či kritérií členství – může být v rozporu s identitou pociťovanou. Sociální skupiny vznikají na různých principech (generačním, profesním, náboženském, místním, politickém, etnickém, rasovém apod.). Jedinec je vždy příslušníkem několika takových skupin. Jeho skupinová identita je plurální. V různých situacích získává příslušnost jedince ke skupině různý stupeň důležitosti. Členství ve skupině představuje celý komplex vztahů k ostatním skupinám a jejím členům. Specifickým příkladem skupinové identity je identita etnická (národní). Ta je dána členstvím jedince v kulturně vymezené skupině. Etnická identita je v některých případech konfliktně chápána jako jediné vymezení (zde hovoříme o identitě binární: my vs. oni; např. národ vs. etnikum). Členové etnických skupin jsou na základě této příslušnosti vylučováni ze skupin ostatních.

Dialog

Dialog chápeme jako prostředek, který umožňuje lidem s odlišnými názory a pohledem na věc, aby se učili od sebe navzájem. Tímto se dialog liší od jiných druhů komunikace, jako jsou např. debata nebo diskuze. Nejde totiž o pouhou výměnu názorů, neboť dialog se vyznačuje právě tím, že jsme ochotni změnit svůj pohled na věc, opravdu se dozvědět něco nového a pokud možno dojít ke shodě. Dialog nenastává vždy, když si s někým povídám o svých názorech, ale jen tehdy, jsem-li pro dialog nastaven/a a rozhodnut/a. Podrobnější rozlišení mezi dialogem, diskuzí a debatou nejdete zde. (prolink na aktivitu slon a slepci)

Komunita

Komunita odkazuje na společenství lidí se silnými vnitřními pouty a soudržností ustavené v ideálním případě na základě dobrovolnosti. V tomto smyslu je pojem používán v celé metodice, avšak pro potřeby škol, na které je program Active Citizens v České republice zaměřen, používáme pojem v jeho zúženém významu – tedy jako společenství vymezené geografickými hranicemi obce, kde se nachází konkrétní škola.

Společensky či veřejně prospěšný projekt

Jedná se o činnost, která přináší pozitivní změnu v rámci „občanské“ společnosti, a přispívá tak prostřednictvím spolupráce s ostatními k veřejnému blahu. Takto popsaný projekt či akce by tedy měly mít pozitivní dopad na naše životy. Součástí akce může být také snaha formálně ovlivňovat autority či osoby s rozhodovacími pravomocemi v příslušné komunitě. Naplňování myšlenky veřejné prospěšnosti se u nás ve většině případů věnují neziskové organizace, zapojují se také firmy se statutem sociálního podniku. Ve stále rostoucí míře se veřejně prospěšným projektům věnují i mladí lidé a školy.

Závěrem

Děkujeme vám za využití této metodiky a doufáme, že vám bude oporou při práci s vašimi žáky. Rádi bychom, aby metodika zůstala živým dokumentem, a proto uvítáme jakoukoliv zpětnou vazbu k její formě i obsahu, tipy na zlepšení či konkrétní návrhy aktivit, které jste se svými žáky realizovali. Zajímají nás rovněž projekty, které se pomocí programu Active Citizens podařilo realizovat.

Napište nám: **varianty@clovekvtisni.cz**

Stejný kontakt můžete využít, budete-li mít zájem o konzultaci či metodickou podporu.

Přejeme vám hodně motivovaných žáků a hodně úspěchů v další plavbě!

Literatura

- BLAŽEK, P., EICHLER, P., JAREŠ, J. a kol. 2009. Jan Palach ´69. Praha: FF UK a Ústav pro studium totalitních režimů.
- BRITISH COUNCIL. 2017. Active Citizens facilitator's toolkit: Globally connected, locally engaged [online]. Dostupné z: **https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/active_citizens_global_toolkit_2017-18.pdf**
- BROUMOVÁ, V., REITMAYEROVÁ E. 2015. Cílená zpětná vazba. Praha: Portál.
- BUCKLEY, J. 2015. Myšlení hrou, filozofie v pohybu. Praha: Člověk v tísni, o. p. s.
- Čáp, Petr. 2014. Je výchova k aktivnímu občanství potřeba? In Active Citizens. Člověk v tísni.
- ČINČERA, J., ŠIMONOVÁ P. a kol. 2017. Analýza současného stavu naplňování klíčových kompetencí v oborech a průřezových tématech se vztahem k VUR. Brno: Masarykova univerzita.
- ENDRŠTOVÁ, V., SKALICKÁ, P. a kol. 2014. Metodika programu Active Citizens. Člověk v tísni.
- GEERTZ, C. 2000. Interpretace kultur: vybrané eseje. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HESOVÁ, A. 2014. Názorová škála. Metodický portál RVP.
  Dostupné z: **<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18297/NAZOROVA-SKALA.html/>**
- Jan Palach, multimediální projekt Univerzity Karlovy. Dostupné z: **<http://www.janpalach.cz>**
- KMUNÍČKOVÁ, Zdenka. 2009. Poslední dny Jana Palacha. Praha: Epocha.
- Malala Yousafzai Biography. 2014.
  Dostupné z: **<http://www.biography.com/people/malala-yousafzai-21362253>**
- NOVÁČKOVÁ, J. 2005. Komunitní kruh. Metodický portál RVP.
  Dostupné z: **https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/**
- MALINA, J. Nedat. Dialog. Antropologický slovník, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity [online].
  Dostupné z: <**http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/slovnik.html**>
- MALINA, J. Nedat. Komunita. Antropologický slovník, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity [online].
  Dostupné z: <**http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/slovnik.html**>
- MOREE, D., BITTL, K.-H. 2007. Dobrodružství s kulturou. Transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží.
  Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem.
- Nicholas Winton. Dostupné z: **<http://en.wikipedia.org/wiki/Nicholas_Winton >**
- PALÁN, Z. Nedat. Systém [online]. [cit. 2018-11-22]
  Dostupné z: **<http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovnik/system>**
- RUTOVÁ, N. Respekt nebolí. Archiv metod.

Dostupné z: **<http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod>**

- Zachraň jídlo. Dostupné z: **<www.zachranjidlo.cz>**
- Žijeme tady. Dostupné z: **<http://zijemetady.cz/>**

Vzdělávací program je výstupem projektu **CIVIS: ZAOSTŘENO NA OBČANSKÉ A SOCIÁLNÍ KOMPETENCE**

CIVIS *Učíme pro život odpovědný k lidem a přírodě*

Projekt CIVIS se zaměřil na rozvoj občanských a sociálních kompetencí, které směřují k sociálně a environmentálně odpovědnému chování žáků. Experti, učitelé a akademici napříč celým vzdělávacím systémem v něm spolupracovali s cíli:

- Ověřit a zavést do škol účinné metodické přístupy zaměřené na propojování poznatků a dovedností z různých oborů a užitečných pro reálný život.
- Překlenout propast v RVP, rozpracovat hladiny sociálních a občanských kompetencí a provázat je s učivem.
- Navrhnout změny v přípravě učitelů tak, aby byla praktická a sledovala trendy.
- Identifikovat bariéry, které brání zavádět efektivní metody do školství.

Kromě Active Citizens byly ověřeny vzdělávací programy Global Storylines, GLOBE / Badatelsky orientovaná výuka, Místně zakotvené učení – Škola pro udržitelný život a **Venkovní výuka**.

Podrobnosti a další výstupy hledejte na **www.lipka.cz/CIVIS.**

Vedoucím partnerem projektu je

lipka

Partneři projektu z řad neziskových organizací a univerzit:

SEVER TEREZA ČLOVĚK V TÍSNI ČESKÁ REPUBLIKA NA ZEMI Univerzita Hradec Králové MUNI

Na ověření jednotlivých metodických přístupů a zpětné vazbě k rozvoji klíčových kompetencí se podílely **desítky základních a středních škol v celé České republice**.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

METODIKA PROGRAMU ACTIVE CITIZENS PRO 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍCH ŠKOL
© Člověk v tísni, o.p.s., Praha, 2019"

Adaptováno na základě Metodiky Active Citizens pro střední školy (2014)
a britského originálu Active Citizens Toolkit (2017).

Autoři textu adaptace: Veronika Ambrozyová, Barbora Janičinová, Kristýna Svatá a kolektiv vzdělávacího programu Varianty společnosti Člověk v tísni
Spoluautoři: Veronika Endrštová, Petra Skalická
Editace: Kristýna Svatá
Metodická konzultace lekcí: Veronika Endrštová, Jana Kolomazníková, Petra Skalická, Eva Špániková
Jazykové korektury: Jana Stazseková, Zdeněk Švehla
Grafické zpracování: Štěpán Kyncl

Vzdělávací program Varianty
Člověk v tísni, o. p. s.
Šafaříkova 24
120 00 Praha 2

www.clovekvtisni.cz/varianty
www.activecitizens.cz

ISBN 978-80-7591-024-0

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY